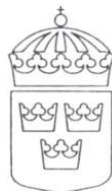


Riksdagens protokoll

1992/93:46

Onsdagen den 16 december

Kl. 9.00 – 18.24
19.15 – 21.15



Protokoll
1992/93:46

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 10 december.

2 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Skrivelse
1992/93:156 till justitieutskottet

3 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkande 1992/93:KU16
Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1992/93:SfU5, SfU6 och SfU8
Trafikutskottets betänkanden 1992/93:TU11 och TU12
Näringsutskottets betänkanden 1992/93:NU17 och NU19
Bostadsutskottets betänkande 1992/93:BoU6

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 15 december

Företogs till avgörande finansutskottets betänkanden 1992/93:FiU6, FiU7 och FiU8, skatteutskottets betänkande 1992/93:SkU10, lagutskottets betänkanden 1992/93:LU17, LU18, LU19, LU20, LU21 och LU25, socialutskottets betänkanden 1992/93:SoU11, SoU12 och SoU13 samt justitieutskottets betänkande 1992/93:JuU15 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 45).

Finansutskottets betänkande FiU6

Utskottets hemställan bifölls med 307 röster mot 13 för meningsyttringen av Johan Lönnroth.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den
svenska ekonomin*

Finansutskottets betänkande FiU7

Mom. 1 (principer för ansvarsfördelning)

Utskottets hemställan bifölls med 191 röster mot 128 för reservationen av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Finansutskottets betänkande FiU8

Återförvisningsyrkandet

(forts. 6 §)

Ajournering

På grund av ett tekniskt fel på voteringsanläggningen beslöt kammaren på förslag av förste vice talmannen kl. 9.10 att ajournera förhandlingarna under fem minuter.

Återupptagna förhandlingar

Sedan förhandlingarna återupptagits kl. 9.15 beslöt kammaren på förslag av förste vice talmannen att uppskjuta voteringen i finansutskottets betänkande FiU8 och avgörandet av övriga ärenden till kl. 11.00.

5 § Åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1992/93:FiU1 Åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin (prop.
1992/93:50 och 1992/93:117 delvis).

Anf. 1 ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Sedan vi förra gången diskuterade den ekonomiska politiken här i riksdagen har förutsättningarna för politiken i viktiga avseenden förändrats. Den fasta växelkursen har övergetts. Kronan flyter. Det råder en osäkerhet om vilken ekonomisk politik som kommer att bedrivas framöver.

De uttalanden som gjorts från regeringens sida har inte gett mycket vägledning. Och där vi har fått besked har innebörden varit att regeringen inte kan medverka till det som en bred opinion kräver för att få fart på produktionen och höja tillväxten och sysselsättningen.

Vi socialdemokrater står fast vid de överenskommelser som vi träffade med regeringen i september. Överenskommelserna innebär nödvändiga åtgärder för att stärka statsfinanserna, satsningar på en mera aktiv arbetsmarknadspolitik samt en bankgaranti, som gör att spararna kan lita på bankerna och att omvärlden kan lita på Sveriges betalningssystem.

Det är åtgärder som behövs alldeles oavsett vilken växelkurspolitik och penningpolitik som nu skall föras. Men vi är starkt kritiska till det sätt på vilket regeringen har hanterat de träffade överenskommelserna. Vi är kritiska på två centrala punkter:

- det gäller hur åtgärderna sätts in i förhållande till konjunkturläget
- det gäller vidare regeringens förmåga att stå för träffade uppgörelser och skapa respekt för denna unika form av samarbete

Överenskommelsen innebar att när det fanns underlag i form av en försörjningsbalans skulle vi kunna enas om andra tidpunkter för när de olika åtgärderna skulle sättas in. Vi var alla medvetna om att de nödvändiga åtgärderna för att stärka statsfinanserna måste läggas in på ett sådant sätt att de inte försvagar en redan svag konjunktur.

När vi fick se regeringens egna prognoser för produktion och sysselsättning för 1993, föreslog vi genast att skattehöjningarna – det gällde inkomstskatten, momsen och bensinskatten – skulle träda i kraft vid ett senare tillfälle. Carl Bildt gick med på att skjuta höjningen av inkomstskatten till nästa år, men inte förändringen på de övriga punkterna. Vi anser att denna låsning är till nackdel för produktion och sysselsättning. Men vi har inte lyckats övertyga regeringen om behovet av långsiktighet i genomförandet, vilket vi djupt beklagar.

Herr talman! Vi har övervägt om vi skulle bryta överenskommelserna med regeringen, men vi har kommit fram till att det skulle vara till ännu större nackdel för landet i form av politisk osäkerhet. Därför står vi fast vid överenskommelserna, men regeringen kommer ensam att vara ansvarig för de effekter som denna låsning ställer till med under nästa år.

Vi är också kritiska till det sätt som enskilda statsråd har behandlat den träffade överenskommelsen på, både i offentliga uttalanden och i framlagda propositioner. Jag tänker framför allt på försvarsminister Anders Björck, näringsminister Per Westerberg och skatteminister Bo Lundgren.

Landet och medborgarna är beroende av att regering och riksdag fungerar. En minoritetsregering är i sin tur beroende av stöd i riksdagen hos andra partier än regeringspartierna. Det är regeringens sak att uppträda så, att den skapar respekt och väcker förtroende.

Riksdagen är inte en moderat partistämma, där man kan härja fritt. Moderaterna är ett parti som bara har var femte väljare bakom sig. Moderaterna måste börja inse detta, och statsministern måste ta ansvaret för att skola in sina ministrar i minoritetsregerandets villkor.

Efter den 19 november, när den fasta växelkursen övergavs, råder nya villkor för den ekonomiska politiken. Finansministern angav häromdagen fem riktlinjer för den ekonomiska politiken i det nya valutapolitiska läget. Det viktigaste budskapet var att regeringen nu skulle göra ännu större ansträngningar för att bekämpa inflationen. I det sammanhanget citerade hon en formulering ur finansplanen från 1991 om att inflationsbekämpningen måste överordnas andra ambitioner och krav.

Detta uttalande var i hög grad befogat i början av 1991, när vi stod inför uppgiften att växla ner inflationen och återvinna den konkurrenskraft som inflationen urholkade.

Nu är läget ett helt annat. Sverige har i dag inget kostnadstryck. Efterfrågan utgör inget inflationshot. De närmaste åren är prisstegringarna mycket låga och praktiskt taget helt beroende av politiska beslut, t.ex. ökade boendekostnader.

Att behålla inflationen på en låg nivå är en självklar förutsättning för en uthållig tillväxt. Men det kan inte vara rimligt att använda den ekonomiska politikens alla medel för att bekämpa en inflation som nu knappt existerar, och att genomföra en sådan aktion till priset av en krympande produktion, som gör oss alla litet fattigare.

Alla länder känner av de svåra tiderna. Men knappast något land har en så svag utveckling som Sverige. Nästa år blir det tredje året i rad med sjunkande produktion. Medan andra länder som också haft stora problem, som Finland och Storbritannien, nu räknar med ökad produktion, går Sverige i motsatt riktning. Nästa år är vi tillbaka på den produktionsnivå som vi uppnådde 1987. Arbetslösheten har mer än fördubblats jämfört med förra året och fortsätter att öka under nästa år.

Att ekonomin fortsätter att krympa 1993 beror inte på att vi skulle få motgångar på exportmarknaderna. Redan före nedvärderingen av den svenska kronan stod det klart att exporten skulle komma att öka under 1993 och 1994. Genom den valutakurs som nu håller på att etableras förstärks konkurrenskraften mycket kraftigt, och exporten kommer att öka rejält under de närmaste åren.

Den tillbakagång som kommer att ske under nästa år beror inte på brist på produktionskapacitet. Den förklaras i stället av den ekonomiska politiken, som fungerar som en broms för aktiviteten och som krymper marknaderna för alla företag som producerar varor och tjänster för hemmamarknaden i Sverige. Därmed kommer en rad företag att slås ut, vår industriella kapacitet att krympa och långtidsarbetslösheten att växa. Det är detta som är det verkliga inflationshotet på några års sikt, när efterfrågan förhoppningsvis kommer att vara bättre än i dag.

Det allvarliga är att den borgerliga majoriteten inte vill inse att det är den negativa tillväxten, den krympande produktionen, som är den viktigaste förklaringen till den allvarliga försämringen i statsfinanserna. Under två budgetår, 1991/92 och 1992/93, minskar inkomsterna för staten med ca 25 miljarder kronor. Samtidigt ökar statens utgifter med långt över 100 miljarder kronor, framför allt som en följd av den ekonomiska krisen. Aldrig tidigare har utgifterna ökat så mycket. Aldrig tidigare har det lagts så stora bördor på framtida generationer.

Det finns ingen anständig lösning på detta djupt allvarliga problem om vi inte kan få i gång tillväxten. Därför kan man inte enbart ha ett inflationsmål som ledstjärna för den ekonomiska politiken. Det måste finansministern och den borgerliga majoriteten inse.

Att kunna visa att Sveriges ekonomi växer, att vi förmår ta till vara den produktionskapacitet som finns är i dag det viktigaste måttet på en trovärdig ekonomisk politik. Att få upp tillväxten är samtidigt det viktigaste medlet för att sanera statsfinanserna.

Därför behövs det en ny vägvisare i den ekonomiska politiken. Jag vill formulera den på följande sätt:

”För att värna sysselsättning och välfärd måste insatserna för att få i gång tillväxten överordnas andra ambitioner och krav. Detta måste gälla för både finanspolitiken och penningpolitiken.”

Mitt förslag är uttryck för en vilja att få till stånd en konstruktiv diskussion om åtgärder för att förhindra en fortsatt tillbakagång och en ännu högre arbetslöshet. Jag vill på det här sättet ge finansministern chansen att komma loss ur det skruvstäd som hela den ekonomiska politiken har fastnat i. Nu finns det tillfälle till en öppen diskussion. Slå inte igen dörrarna! Ta chansen att komma med i den diskussion som nu förs i näringslivet, bland de fackliga organisationerna och bland ekonomerna!

Vi socialdemokrater har här i riksdagen i vår ekonomisk-politiska motion lagt fram ett brett program för att få i gång tillväxten och bekämpa arbetslösheten. Vi vill med våra förslag få till stånd en omläggning av politiken och ett konstruktivt samarbete med näringslivet och med löntagarna. Vårt alternativ fick ett gott mottagande i den allmänna debatten.

Vi skall nu vidareutveckla detta program inför den allmänna motionstiden. Den fråga som vi har ställt oss själva och som vi har ställt till ekonomerna är vilka ytterligare åtgärder som krävs för att vi skall få upp tillväxten till över 3 %, pressa ned arbetslösheten till 3 % och hålla en prisstabilitet på 3 %.

Vi ställer inte ut några löften om en sådan utveckling. Men vi vill med det ange den avvägning vi gör mellan olika motstridande krav i den ekonomiska politiken. Vi vill också ange den ambitionsnivå som bör känneteckna en politik som skall ge en fast grund för arbete och välfärd och sunda statsfinanser.

Herr talman! Jag vill därför yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna nr 1, 2, 4–6, 14, 16, 18, 23 samt 31–35 i finansutskottets betänkande 1.

Jag vill avslutningsvis ta upp ytterligare en fråga av stor ekonomisk betydelse, nämligen regeringens förslag om en garanti för bankernas insättare. Den frågan skall behandlas på fredag, på riksdagens sista dag.

Vi socialdemokrater stöder förslaget om en bankgaranti. Men vi menar att man måste ställa höga krav på att verksamheten bedrivs på ett affärsmässigt sätt.

Skälet till att jag tar upp den här frågan i denna debatt är att det har hänt en del anmärkningsvärda saker som gör att förslaget kommer i ett nytt ljus. Jag tänker självfallet på försäkringsbolaget Wasas köp av Bohusbanken. Den affären har gett upphov till en omfattande publicitet. Man har ifrågasatt om Wasa på det här sättet köper sig en statlig garanti för bolagets riskfyllda finansieringsverksamhet.

Det är inte möjligt att här i riksdagen bedöma den affären, men blotta misstanken att det skulle handla om ”garantiplanering” ger oss anledning att tänka efter en gång till innan vi fattar beslut på fredag.

Regeringen måste därför omedelbart klargöra om propositionen ger utrymme för en sådan ”garantiplanering” eller ej. Om det verkligen skulle finnas sådana kryphål, måste vi genast täppa till dem innan beslutet fattas.

Jag vill därför för Socialdemokraternas del begära en omedelbar överläggning med finansministern och bankministern så att riksdagen på fredag kan ha ett tillfredsställande underlag för beslut.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den
svenska ekonomin*

Det är viktigt. Det är bråttom. Detta måste nu gå före alla andra uppdrag och engagemang!
(Applåder)

Anf. 2 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Ärade kolleger! Låt mig börja med att påminna litet grand om krisen. Det är inte så förfärligt länge sedan vi var mitt uppe i den värsta delen av den, men ibland tycker man att det verkar som om den håller på att avklinga. Vi måste på alla sätt hålla kampen vid liv för att gemensamt ta oss ur problemen.

Jag kan inte heller låta bli att ta upp en sak som härstammar från valrörelsen och från begynnelsen av vårt förra riksmöte. Det gäller vårt förslag att minska utgifterna med 196 miljarder under sex år. Vi blev som parti i det närmaste idiotförklarade på grund av det förslaget.

Vad har nu regeringen och Socialdemokraterna gjort tillsammans? De har fattat beslut om en ökningstakt som är två gånger större än den vi har föreslagit på årsbasis, vilket vi applåderar och ställer upp på. Det hade kanske varit vettigt om vi hade blivit tagna litet mer på allvar i det vi föreslog. Då kanske vi här i landet t.o.m. inte hade haft krisen på samma sätt som vi nu har.

Sedan vill jag gå över till något som kanske är det viktigaste av allt. Låt oss gå tillbaka litet grand i tiden och tala om valutaproblematiken. Vi har alla i den här kammaren stått bakom regeringen när det gällde att upprätthålla en stabil valuta. Det misslyckades tyvärr. Så här i efterhand kan man naturligtvis alltid vara efterklok och säga att vi skulle ha gjort på ett annat sätt. Men jag vill upprepa att vi var eniga på den punkten.

När vi nu däremot har råkat ut för att få en flytande krona måste vi tänka om radikalt. Vi måste offensivt sätta ner räntan. Räntan stryper oss till döds allihop. Vi måste släppa på prestigen, och vi måste släppa gammaldags tänkande. Vi måste offensivt sätta ner räntan till den nivå där den hör hemma för närvarande, kanske 6–7 %.

Vi i partiet har ägnat mycket möda åt att försöka utreda vad det kan få för konsekvenser. Det är klart att det får en ögonblicklig konsekvens på vår valutas nivå, men man är inte enig på den punkten. Det finns t.o.m. de som hävdar att det kan få en positiv effekt. Jag vet inte om det är sant, men jag tror att den effekt som det kan få på valutan blir ganska marginell, och jag tror att den risken är värd att ta.

Den inflation på 4–5 % som vi talar om inför nästa år är faktiskt betingad av de skattehöjningar som vi har varit tvungna att vidta samt den effekt vi får på grund av att valutan har förändrats. Det har varit en debatt i pressen nyligen där man hävdar att den del som påverkas av marknadskrafterna, i det här fallet t.ex. en räntesänkning, utgör ca 1 %.

Jag tycker att vi skall ta oss samman och göra det som en del kallar för ett experiment, nämligen att sätta ner räntan. Om det skulle visa sig att det slår mycket snett av en eller annan anledning, är det precis lika lätt att höja räntan igen. Vi måste göra något. Det finns en del kloka experter som har gjort jämförelser mellan den räntenivå som vi har haft nu en längre tid och den situation som vi hade 1987 – då vi hade en helt annan inflation. Den ränte-

nivå vi har i dag skulle då motsvara en ränta på 40 % 1987. Om vi tänker i de termerna får vi ett helt annat perspektiv på detta.

Vi tror att detta är den rätta medicinen. Räntan är det viktigaste i alla avseenden för företag, för enskilda personer och i slutänden för hela vårt land. Jag hoppas att vi kan få en saklig debatt kring det här. Jag hoppas verkligen att finansministern, som gör oss den äran i dag, tar detta under övervägande.

Låt mig sedan gå över till överenskommelsen eller krispropositionen som vi diskuterar i dag. Det är ju i botten två överenskommelser. Vi sade redan när krisen pågick att vi stöder det som har gjorts. Vi har helt och hållet ställt oss bakom det. Däremot har vi sagt att vi kanske hade gjort besparingarna på ett litet annorlunda sätt i några olika avseenden, om överenskommelsen hade träffats med oss.

Det har vi försökt spegla litet i vår motion. Det har också föranlett ett ganska stort antal reservationer. Jag vill understryka att reservationerna är signaler från oss om vad vi skulle ha gjort i stället och var vi skulle ha gjort besparingarna. I vissa fall skulle vi t.o.m. ha gjort större besparingar än de som har gjorts. Men jag vill stryka under ordentligt att vi står bakom överenskommelsen och att våra reservationer är en markering av vad man skulle ha kunnat göra i stället.

Jag skall kort beröra en del av dessa saker. Sedan kommer flera av mina kolleger att ta upp de frågor i propositionen som direkt berör deras utskott. Dessa frågor berör jag bara flyktigt här.

Besparingen på sjukförsäkringen, eller skall vi kalla den socialförsäkringen i ett vidare begrepp, tycker vi är bra, men vi skulle ha velat göra den på ett annat sätt. Vårt förslag är känt. Vi vill försöka ta ett totalgrepp och rensa upp i detta lappverk för att få rättvisa. Alla skall få samma ersättning. Ersättningen skall inte vara beroende av orsaken till frånvaron.

När det gäller pensionerna kan man säga att vi har blivit tillfredsställda genom det som regeringen har gjort. Vi ligger alltså på samma nivå. Det är mycket trevligt.

Vad sedan gäller indragningen av två semesterdagar, vilket vi stöder, hoppas jag verkligen att arbetsmarknadens parter drar sitt strå till stacken och ser till att den minskningen kommer att gälla alla och inte bara dem som berörs av lagen. Det tror jag också att vi är överens om.

Jag skall inte närmare gå in på frågan om bostäderna. Dan Eriksson i Stockholm kommer senare att vidareutveckla detta. Vi har i grunden ett annat förslag till finansiering av de 3 miljarder som det är nödvändigt att dra in.

Jag kommer då automatiskt in på biståndet. Det är nämligen från biståndet som vi vill ta dessa pengar. Det kan man naturligtvis ha många synpunkter på. Olika partier har av naturliga skäl olika synpunkter på detta. Men vi vill ändå framhålla att Sverige tyvärr inte kan rädda hela världen. Det är omöjligt. Vi sitter i dag i en situation som är ytterst besvärande för oss själva. Jag vill här understryka att vi faktiskt lånar till varenda krona som vi skänker bort. Låt oss så småningom komma tillbaka till den nivå vi har i dag och kanske t.o.m. öka den när vi har egna resurser till det.

Vi i Ny demokrati föreslår också att biståndsnivån skall sänkas till den som FN har kommit fram till, eller rättare sagt det som FN har rekommenderat

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den
svenska ekonomin*

sina medlemsländer, nämligen 0,7 % av BNI. Det finns över huvud taget ett fåtal länder som i dag ligger över den nivån. Jag tror inte att vi kan vara världsbäst i alla avseenden jämt och ständigt. Vi måste också se till de resurser vi har, eller i varje fall till de resurser vi har för närvarande.

Vi föreslår alltså att man skall hålla den nivå som FN rekommenderar. Flertalet länder i världen ligger på nivån 0,25 %, 0,30 % eller 0,35 %. Jag tror att alla egentligen känner för det vi har sagt. Låt oss i första hand hjälpa dem som ligger närmare oss. Vi kan inte hjälpa hela världen. Men vi skulle kunna göra en stor insats för dem som ligger närmast oss.

Jag vill upprepa det Ian Wachtmeister många gånger har framfört. En bomb ligger och väntar i det gamla Sovjetunionen. Ingen av oss vet vad som händer efter den 1 januari. Då får nämligen ryssarna möjlighet att få pass. Vi vet att de kan gå ut på gatan i Moskva och köpa sig falska visum. Det finns en betydande risk för att vi kommer att få se en ordentlig, kraftfull våg till vårt land av vad jag skulle vilja kalla för ekonomiska flyktingar.

Är vi beredda på det? Ian Wachtmeister har ställt den frågan flera gånger till ansvarig minister, men vi har inte fått några bra svar på den. Tänk efter på den här punkten. Det är en katastrof som vilar runt hörnet.

Arbetsmarknadspolitiken är kanske den allra viktigaste fråga som vi har att ta itu med. Vi i Ny demokrati har också där tidigare framfört några förslag i motioner. Vi har återupprepat dem, och vi kommer att återupprepa dem med en dåres envishet. Jag skall inte närmare gå in på arbetsmarknadspolitiken. Den kommer Laila Strid-Jansson senare att gå in på litet mer i detalj. Men jag vill ändå nämna vårt förslag att ge dispens för de arbetslösa vid tillämpningen av lagen om anställningskydd, LAS. Vi kommer att få ut tiotusentals människor i arbete. Om det går snett – återigen, fru finansminister – är det lika lätt att upphäva den dispensen som det är att besluta om den.

Varför är det rent generellt bättre på arbetsmarknaden i Tyskland än vad det är i Sverige? Jag tror att en stor del ligger i att man där har kvar det gamla lärlingssystem som vi hade en gång i tiden. Därmed finns en stolthet över yrkesarbetet och en väl fungerande utbildning som till stor del också bedrivs av företagen. Vi vill verka för detta, och vi kommer att upprepa det gång på gång. Låt oss gå tillbaka till en modern form av vårt gamla lärlingssystem. Det kommer att lösa många problem.

En annan viktig fråga som vi också har tagit upp är konjunkturanpassad arbetstid. Vi har konjunkturer som ständigt går upp och ner. Det har de alltid gjort, och det kommer de förmodligen att fortsätta att göra. Men arbetstiden ligger fast. Den är alltid densamma vare sig vi har en högkonjunktur eller en extrem lågkonjunktur. Varför inte ge arbetsmarknadens parter möjlighet att själva anpassa arbetstiden från företag till företag? Det skall naturligtvis ske inom en given ram, kanske mellan 80 % och 120 %. Det kan man alltid diskutera sig fram till.

Det finns förnuftiga människor i alla de lokala fackföreningarna. Det finns förnuftiga människor i företagsledningarna. De vet själva vad som är bäst för det egna företaget. Låt oss inte vara så stereotypa. Låt oss se till att ge arbetsmarknaden möjlighet att variera sig.

Vi har medverkat till att få till stånd en liten förändring av krispropositionen på en punkt – där har vi så småningom blivit eniga med regeringen –

nämligen att ett ROT-program måste tas fram. Det kommer Dan Eriksson i Stockholm att närmare utveckla, och även Robert Jousma kommer in senare i debatten. Det är viktigt att vi får i gång en del av byggandet. Det finns oändligt mycket att göra. Industrin är arbetskraftsintensiv och berör så många sektorer. Detta förslag hälsar vi med tillfredsställelse.

Under rubriken Det finansiella systemet har vi tagit oss friheten att börja diskutera litet grand vad man bör göra med de resterande pengarna i de gamla löntagarfonderna. Det är sagt att man skall använda merparten av de medlen till forskning. Det är vi principiellt positivt inställda till. Men de skall användas på ett speciellt sätt. Vi vill i större utsträckning stödja ändamålsforskningen.

Vi har en mycket betydande grundforskning i detta land. Den kanske t.o.m. är för stor, relaterat till andra länder. Men vi har en dålig ändamålsforskning. Den skulle vi i Ny demokrati vilja förbättra. Vi föreslår därför att man skall satsa 5 miljarder och i första hand rikta de medlen till de nya teknikparkerna osv., så att man får en naturligare och bättre koppling mellan näringsliv och skolor.

Sedan skulle vi vilja ta 3 miljarder till ett garantiinstitut, för att kompensera för det som nu har hänt på marknaden med Svenska Kredits och Njords konkurs, osv. Det måste finnas kreditmöjligheter för vår byggnadsindustri och exportindustri om de skall ha en chans.

Slutligen skulle vi vilja ta de resterande 3 miljarderna till att inrätta någon form av garantiinstitut för att snabbt kunna åstadkomma någonting när det gäller alla företag som blöder med anledning av bankernas åtgärder. Vi deltar gärna i diskussioner.

Jag ser att min taletid har runnit ut. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till följande av Ny demokratis reservationer. Vi har många fler, men för att inte dra ut på debatten skall vi begränsa oss till dessa. Det blir tyvärr ganska många ändå. Jag yrkar bifall till reservationerna 3, 7, 13, 19, 20, 24, 25, 28 och 30. Det gör jag, mina damer och herrar, bara för att markera vår politik.

Anf. 3 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! En kvarts miljon människor i Sverige går arbetslösa. Maskiner står stilla och fabrikslokaler står tomma samtidigt som de som har kunskaper att använda dem för produktion av varor som folk skulle vilja köpa om de hade råd går arbetslösa. Det finns köer till daghem och sjukvård medan daghemspersonal och vårdbiträden går arbetslösa. Fastighetsunderhåll eftersätts, och byggnadsarbetare går arbetslösa.

Det här måste vara det stora, avgörande systemfelet i svensk ekonomi.

Vi lägger fram förslag som stimulerar efterfrågan och minskar arbetslösheten nu. Våra förslag får kortsiktigt negativa effekter – inflationstakt och budgetunderskott stiger något, valutan faller troligen något.

Vi lägger också fram förslag som minskar budgetunderskottet betydligt mer än vad utskottets förslag innebär och som skall träda i kraft när konjunkturen så medger.

Utskottet skriver om vårt förslag att senarelägga åtstramningen: "Med erfarenheter från höstens händelser med åtföljande räntechocker och en fram-

tvingad övergång till en flytande växelkurs finner utskottet detta förslag i motion Fi37(v) häpnadsväckande.”

Jag tror, ärligt talat, att det är rent hyckleri. Ni skulle ha blivit häpna enbart om vi gått på er linje. Om det är något som den borgerliga utskottsmajoriteten och troligen också många socialdemokrater är häpna över i den här frågan, så är det att Socialdemokraterna står fast vid krisuppgörelsen.

Vi är i och för sig ganska härdade när det gäller svepande avvisanden av våra förslag, men jag vågar påstå att vi känner oss ovanligt lugna inför anloppen just nu. Vi kan nämligen stödja oss på andra som i stort sett säger samma sak som vi och där utskottsmajoriteten inte skulle våga påstå att de är häpna över vad de får höra.

Professor Assar Lindbeck har av statsministern – eller om det nu är finansministern – utsetts till ordförande i en expertgrupp som skall forma underlag för en ny politik. Han uttalade i en tidningsartikel för ett par månader sedan att om man har ett stort budgetunderskott och stigande arbetslöshet i en djup lågkonjunktur, skall man inte strama åt ekonomin nu, ”men i dag fatta beslut om budgetförbättringar som sätts i kraft senare”.

Jag vill delge kammaren också ett annat citat från Assar Lindbeck. Det är litet gammalt, för det kommer från en debatt om statsverkspropositionen i början av 1973. Dåvarande finansministern Sträng hade stramat åt ekonomin trots en för den tiden relativt stor arbetslöshet och motiverat det med ett växande budgetunderskott. Lindbeck sade då så här: ”Att se på budgetunderskottets storlek i stället för på det samhällsekonomiska läget är som när en berusad person går fram till en termometer och finner att den visar på 24 och utropar: Å fan, är det redan midnatt!”

Det är nästan så att man misstänker att Lindbeck satts in i den här kriskommissionen för att han skulle knipa käft till dess att han avlämnade en rapport.

Jag skall trötta kammaren med ännu ett citat. På ett ekonomiskt seminarium som vi i Vänsterpartiet ordnade den 2 december sade LO-ekonomen P.-O. Edin följande om det krispaket som riksdagen skall besluta om i dag: ”Det finns inget mer kostsamt ur långsiktig strukturell budgetsynpunkt än att förstöra arbetskraften, det kostar dubbla kostnaden i form av skattebortfall och underhållsskyldighet. Och då frågar man sig: Varför görs det? Jag tror det finns ekonomiska och politiska strategier som ser detta som ett sätt att i grunden och för lång tid förändra det politiska och sociala samhällsklimatet och maktstrukturen i Sverige. Då är den nuvarande politiken fullkomligt relevant. Det finns inget effektivare än att ha en arbetslöshet på denna nivå.”

Edin talade också om en dold målfunktion. Jag tycker att den egentligen inte är så dold. Regeringen uttrycker den i propositionen ganska tydligt som ett långsiktigt mål, nämligen att Sverige skall bli ett ”hårdvalutaland” inom ramen för den Europeiska Unionen. Det centrala ekonomiskt-politiska målet för denna union finns inskrivet i Maastrichtavtalet, och det är prisstabiliteten, som överordnas allt annat.

Att döma av vad både statsministerns ekonomiske rådgivare Lars Jonung och Lars Tobisson sade på ett seminarium som riksbanken ordnade i går och

som jag var och lyssnade på, är det tydligt att regeringspartierna inte tagit det minsta intryck av kronans fall.

Och att döma av vad riksbankschefen sade i finansutskottet, när han var där den 3 december, arbetar riksbanken redan som om beslutet var taget om att målet om hårdvalutalandet skall ligga fast och som om riksbanken redan getts den ställning som den skall ha enligt Maastrichtavtalet.

Bengt Dennis tänker inte låta sig påverkas av några politiker. Han behandlade oss snarare – så upplevde i alla fall jag det – som små barn. Det blir ingen räntesänkning eller annat godis, talade han om för oss. Belöningen kommer först om finanspolitiken är tillräckligt stram. Jag vill fråga finansminister Wibbe: Vem är det som bestämmer om räntan skall sänkas och om finanspolitikens stramhet? Är det regering och riksdag, eller är det riksbankschefen?

Redan före kronans fall stod det klart att den starkt ökande arbetslösheten har bristande hemmaefterfrågan som huvudorsak. Efter den 19 november är detta ännu tydligare. I den nya prognos som regeringen gjort beräknas hushållens reala disponibla inkomster minska med 3,8 %, räknat i fasta priser.

Nu räknar regeringen också med att den relativa enhetsarbetskostnaden i industrin minskar med mer än 15 % nästa år. S-E-bankens ekonomer talar till och med om 20 %. Konkurrenskraften för svensk industri kommer således att stärkas långt mer än vad den överenskomna och av utskottet föreslagna sänkningen av arbetsgivaravgiften skulle medföra.

Misstaget efter 1982 års devalvering – att man lät företag lägga vinsterna på hög – får inte upprepas. Det enda rimliga är nu att göra som LO föreslog i förrgår: Dra tillbaka sänkningen av arbetsgivaravgifterna och använd i stället pengarna till riktade statliga beställningar till dem som verkligen snabbt genomför investeringar. Det handlar bl.a. om investeringar i kollektivtrafik och om upprustning av fastighetsbestånd och kommunala VA-anläggningar.

Ge också kommunerna tillbaka – eller rättare sagt låt kommuner och landsting behålla – de 7,5 miljarder kronor som enligt tidigare beslut skall dras in från dem. Och nu måste jag få vända mig till mina vänner socialdemokraterna.

Allan Larsson sade för en liten stund sedan att förutsättningarna nu har förändrats. Vältaligt beskrev han att långtidsarbetslösheten växer och att den borgerliga majoriteten inte vill inse det nya läget. I sin reservation i utskottet skriver socialdemokraterna så här: "Den ekonomiska politiken får inte ges en sådan inriktning att vi under lång tid framöver överger ansträngningarna att motverka arbetslösheten."

Det jag inte begriper är "under lång tid framöver". Skall vi överge ansträngningarna nu, en kort tid, och sedan ta upp dem igen? Det är ju nu som behovet av insatser är akut. Om vi väntar till i juni 1993 i samband med budgetbehandlingen, hinner arbetslösheten springa upp i över de 6 % som ni själva talar om i reservationen.

Allan Larsson sade också här nyss att Socialdemokraterna är kritiska vad gäller tidpunkten för när åtgärderna sätts in. Men samtidigt tycks ni ju instämma i utskottets bedömning att ni är häpnad över att vi lägger fram exakt förslaget att senarelägga åtstramningarna.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den
svenska ekonomin*

Allan Larsson säger att den politiska osäkerheten är viktigare, och därför ansluter ni er till krisuppgörelsen, trots att ni vet att det är fel. Är den politiska osäkerheten i det här läget verkligen viktigare än kanske 50 000 arbetslösa? Jag förstår ärligt talat inte hur Socialdemokraterna just nu tänker.

Oavsett frågan om när åtstramningarna sätts in har utskottets förslag orimliga fördelningseffekter. Jag vill citera ur ett uttalande som Handelsanställdas förbund, avdelning 32 i Östersund, har skickat till oss: "Vi inser givetvis att vårt land måste ha en ekonomi i balans men kan för vårt liv inte begripa varför det skall vara dom sämst ställda i samhället, typ sjuka och arbetslösa, som i första hand skall vara dom som skall återställa balansen, samtidigt som dom som aktivt bidragit till obalansen, bank- och försäkringsdirektörer, utrustas med fallskärmar av direkt absurd karaktär och därigenom går helt skadeslösa."

Konsumentverket har visat i en undersökning av de båda första krispaketens effekter att en ensam mamma och en kvinnlig låginkomstpensionär beröras mer än 5 % av sin disponibla inkomst och hamnar nedanför Socialstyrelsens socialbidragsnorm. Hushåll med två höginkomsttagare med ett över-skott på 10 000 kr i månaden, förlorar bara ca 3 % av sin disponibla inkomst.

Per-Ola Eriksson talade i en tidigare debatt om sin önskan att den ekonomiska politiken gavs – jag tror det var – en mer kvinnlig profil. Han kan försöka leva upp till det genom att i dag rösta på våra förslag, som innebär en omfördelning av krispaketen från köns- och jämställdhetssynpunkt.

Fördelningspolitiken måste också ändras internationellt. Beslutet att dra ned u-hjälpen med 1,5 miljarder kronor har enligt Financial Times samma symbolvärde som Berlinmurens fall, och andra rika länder har skyndat sig att följa efter. Den lägre kronkursen minskar biståndets realvärde med ytterligare 1 miljard. De partier som gladeligen är beredda att satsa 8 miljarder – det blir förmodligen mer – i svenska skattepengar på att subventionera den europeiska unionen kan rimligen inte hävda besparingsargumentet när de minskar biståndet till jordens fattigaste länder.

En starkare fördelningspolitik är inte bara av moraliska skäl nödvändig, utan den är också nödvändig för att kunna genomföra de besparingar som långsiktigt är nödvändiga, om det strukturella budgetunderskottet skall kunna opereras bort. Vi har i vår motion lagt fram långtgående besparingsförslag om militärutgifter och statlig administration. Också bostadssubventioner och pensioner måste riktas på ett mer effektivt sätt, så att de når dem med de största behoven. Många av dessa förslag har inneburit svåra omprövningar för oss själva. Ni i de andra partierna måste också tänka om!

Det riksbanksseminarium som i går pågick visade att våra mest tillfrågade ekonomer i dag är djupt osäkra och – skulle jag vilja säga – förvirrade över hur de skall bedöma den långsiktiga utvecklingen.

I går hörde jag att man inom Centern omprövar sin inställning till den europeiska unionen. På Allan Larsson har jag också tidigare förstått att han är djupt funderad över hur det egentligen är med Sveriges möjligheter att ansluta sig till unionen.

Det är ett rimligt krav att regeringen åtminstone planerar för en annan eventualitet. Ibland kan man få en känsla av att Anne Wibble och Carl Bildt, regeringen, går in för att köra in Sverige i en situation där det sedan inför

folkomröstningen 1994 hävdas att det inte finns någon återvändo och att det blir katastrof. Så långt binds vi upp.

1980-talets nyliberalism har fallit samman. Det går emellertid inte heller att återvända till den gamla sortens socialdemokratiska politik. Allan Larsson talar om att inte slå igen dörrar. Socialdemokraterna har tidigare – som jag har tolkat det – slagit igen dörren framför oss med orden: Det är inte fråga om något samarbete åt vänster, utan man vänder sig enbart åt höger. Jag tror och hoppas att Socialdemokraterna kommer att tvingas tänka om. Vi har stora frågor om miljön och sextimmarsdagen att finna lösning på. Vi måste också finna åtgärder för att kunna göra något åt den formidabla makt som har samlats i händerna på stora kapitalägare.

Vi tror att våra förslag i dag ger de bästa förutsättningarna för att inleda den diskussionen. Vi tror också att våra förslag i dag faktiskt är de som också ni socialdemokrater, kanske även ni i andra partier – om ni tänker igenom situationen – egentligen tycker är bäst.

Herr talman! Vi står självfallet i alla delar bakom min meningsyttring. För att bespara kammaren en lång, utdragen, komplicerad och tröttsam procedur och talmannen arbete yrkar jag bifall endast till mom. 1, 6, 23, 26, 29, 37, 43 och 52 i meningsyttringen.

Anf. 4 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Johan Lönnroth ställde en fråga till mig om formuleringen i finansutskottets betänkande "att den ekonomiska politiken inte får ges en sådan inriktning att vi under lång tid framöver överger ansträngningarna att bekämpa arbetslösheten." Det skall läsas så att man varken för kort tid eller lång tid skall ge upp de ansträngningarna. Formuleringen är en kritik mot resultatet, som vi kan se av regeringens politik. Insatserna är otillräckliga och det saknas mycket av det som jag nu har redovisat. På det sättet skall Johan Lönnroth läsa reservationen.

Låt mig även tillägga några synpunkter när det gäller kritiken mot den överenskommelse som vi har träffat. Jag sade att vi är kritiska mot regeringens sätt att hantera överenskommelsen, eftersom innebörden var att vi skulle avväga åtgärderna med hänsyn till konjunkturläget. Vi var också överens om att vi skulle vara överens om de förändringar som skulle ske. Vi har inte lyckats få med regeringen. Jag menar att man står inför ett svårt val, ett mycket svårt val. Vi har emellertid sett litet längre än bara till den aktuella situationen.

Vi ser att vi under 1990-talet kommer att ha en besvärlig ekonomisk situation, inte minst när det gäller statsfinanserna. Det kräver bred majoritet i riksdagen för att få till stånd de nödvändiga åtgärderna. I det läget är det viktigt att visa att Sveriges riksdag kan fungera, att det går att få till stånd överenskommelser, och att vi socialdemokrater står för de uppgörelser som är träffade, även om vi är kritiska mot den motpart som inte uppfyller överenskommelserna på det sätt som vi anser borde ske.

Låt mig också framlägga en synpunkt på fördelningspolitiken. I det läge som vi nu har, med statsfinanser som försämras i snabb takt, är det viktigt att de bördor som den här krisen medför inte bara läggs på sjuka, handikappade, pensionärer och arbetslösa. Det är oerhört viktigt att också vi som har

arbete och inkomster, som är friska och starka, tar vår del av ansvaret för bördan. Ett viktigt syfte med Socialdemokraternas medverkan har varit att vrida politiken bort från den inriktning som den hade, för att skapa en något annan profil.

Självfallet är vi inte nöjda med helheten, men i överenskommelser måste man också kunna acceptera det. Om regeringen emellertid hade gjort upp högerut, tror jag att Johan Lönnroth lätt kan inse vad det hade inneburit för fördelningspolitiken. Krisen innebär bördor, och därför är det oerhört viktigt att få i gång tillväxten, för att få resurser till att hantera den svåra statsfinansiella situationen. Det är vårt huvudbudskap.

Anf. 5 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Man skall alltså tolka den socialdemokratiska reservationen så att ni också nu kortsiktigt vill bekämpa arbetslösheten.

De förslag som vi emellertid lägger fram, exempelvis att inte höja momsen, att inte sänka arbetsgivaravgifterna utan i stället använda pengarna till aktiva arbetsskapande investeringar – exakt likadana förslag som LO lägger fram – är just de åtgärder som behövs. Socialdemokraterna säger sig också vilja ha sådana åtgärder. Varför stödjer ni då inte våra framlagda förslag?

Allan Larsson säger att ni vill skapa breda majoriteter, och det förstår jag. Det är också vår ambition att en gång i framtiden ingå i en sådan bred, gärna grön och röd, majoritet. Samtidigt kan jag inte förstå varför detta skulle försvåras, genom att ni nu röstar på det som ni vill. Det är ju ett dubbelspel, när ni går ut och säger att ni vill en sak men av någon anledning måste göra någonting annat. Skapar det verkligen det förtroende för det framtida samarbete som ni säger er vilja ha?

Allan Larsson säger också att de friska och starka måste ta bördorna. Det är just innebörden i våra förslag. Vi säger att det skall införas ett tak i sjukersättningen. Vi vill slopa grundavdraget för höginkomsttagare. Det är alltså konkreta förslag, som just innebär att pengar tas från de friska och starka, för att man skall kunna låta bli att angripa de allra svagaste, de långtidssjuka och de arbetslösa. Varför stöder ni då inte våra förslag?

Till sist vill jag bara upprepa frågan om häpenheten. Ni har inte i er reservation tagit avstånd från utskottsmajoritetens påstående att man är häpen över vår motion. Är Allan Larsson häpen över Vänsterpartiets förslag i denna fråga?

Anf. 6 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Vi har genom uppgörelserna medverkat till åtgärder som gäller arbetsmarknadspolitiken – en mer aktiv arbetsmarknadspolitik än den som regeringen hittills bedrivit. Vi har fått till stånd stimulanser på investeringsidan som skall göra nytta. Vi har sagt att det är nödvändigt. Detta görs visserligen under en kort period, och därför bör de följas av ytterligare insatser på det området. Det är ett viktigt framsteg som har skett.

Jag tror också att Johan Lönnroth håller med om att det som har uppnåtts, t.ex. när det gäller A-kassan, dvs. att undvika det förstärkande som den borgerliga majoriteten hade tänkt sig, också är ett viktigt framsteg.

Vi kommer självfallet att under den allmänna motionstiden pröva hur vi i

fortsättningen på olika områden kan få till stånd de ytterligare stimulanser som är nödvändiga för att effektivare bekämpa arbetslösheten.

Jag vill ställa en fråga direkt till Johan Lönnroth. Å ena sidan säger han att han vill vara med i breda uppgörelser, och å andra sidan säger han till mig: Spring ifrån de uppgörelser ni har träffat! Vem skall kunna ingå någon överenskommelse med Johan Lönnroth och Vänsterpartiet om ni har den inställningen? Skulle ni göra på det sättet själva om ni var en part i en överenskommelse? I så fall tror jag att det tar lång tid innan Johan Lönnroth kan komma i den positionen att han kan delta i breda, samlande lösningar för att klara viktiga problem i svensk samhällsekonomi.

Anf. 7 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Först skall jag erkänna att ni har lyckats åstadkomma ett antal förändringar i de förslag som regeringen hade tänkt lägga fram, genom att ni deltog i samtalen med regeringen i september. Det var naturligtvis en prestation, och det var bra.

De överenskommelserna ingicks med ett mycket bestämt syfte, nämligen att upprätthålla en politik som Allan Larsson hade inlett som finansminister, när inflationsmålet sattes före arbetslöshetsbekämpningen på våren 1991, och som sedan fördes vidare genom knytningen av kronan till EG:s valuta. Det hade ett mycket klart samband med strävan att göra Sverige till ett hårdvalutaland.

Precis som Allan Larsson säger, hände detta med kronans fall den 19 november, och därmed var förutsättningarna i grunden förändrade. Då måste det vara rimligt att ni kan konstatera just detta: i och med att förutsättningarna är förändrade är det ett helt annat läge, och då är det djupt felaktigt att stå fast vid uppgörelserna.

Jag kan inte förstå det här dubbla budskapet, när Allan Larsson å ena sidan säger att det finns grundläggande fel, som kommer att öka arbetslösheten – den insikten finns uppenbarligen i dag – och å andra sidan säger att ni måste stå fast vid uppgörelserna, trots att ni egentligen tycker någonting helt annat.

Visst skall man stå fast vid en uppgörelse, men dessa uppgörelser gjordes under bestämda förutsättningar som nu är helt annorlunda. Det måste också de borgerliga partierna inse; att en stor del av grunden för dessa båda krisuppgörelser i dag är fullständigt förvandlad och borttagen.

Förste vice talmannen anmälde att Allan Larsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 8 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! I svåra ekonomiska tider ökar behovet av politisk samling och enighet för landets bästa. Den höga arbetslösheten, det höga ränteläget och problemen i samhällsekonomi gör att många i dag känner stor oro inför framtiden. Alla politiker, oavsett färg, har därför ett gemensamt ansvar för att skapa framtidstro i vårt land.

Ekonomisk stagnation måste vändas till utveckling och till nya möjlighe-

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den
svenska ekonomin*

ter. Höstens s.k. krispaket har visat att vi kan ta gemensamma tag när viljan finns – och jag konstaterar att vi har haft en gemensam vilja.

I finansutskottets arbete med den s.k. krispropositionen – där Allan Larsson visserligen inte har haft möjlighet att delta – har vi fört en konstruktiv diskussion om olika förslag från partierna. Vi har också nått gemensamma lösningar.

Om alla goda krafter bjuder till kan vi skapa ett möjligheternas Sverige. Vi måste vara beredda att rätta gamla felgrepp. Vi har goda möjligheter att lägga grunden för en period av tillväxt i svensk ekonomi, nya företag, nya jobb i industrin och en rättvis fördelning.

Vi måste uppfylla ungdomarnas framtidsdrömmar om utbildning, arbete, bostad till rimliga kostnader och trygghet. Den äldre generationen, som har bidragit till att skapa vårt välbefinnande, måste få känna trygghet på ålderns höst. Jämställdhetsfrågorna och kvinnornas roll måste noggrant uppmärksammas.

I den efterföljande debatten om krispaketet har Socialdemokraterna försökt föra fram dubbla budskap. Dels har de sagt att de står för uppgörelsen, dels har de givit intryck av att de försöker fly från uppgörelsen och önskat skjuta upp olika delar. Den här osäkerheten kan troligen förklaras av den kritik som Socialdemokraterna mött internt för uppgörelsen med regeringen.

Det vore olyckligt om det skulle skapas osäkerhet kring uppgörelsens hållbarhet. Det är viktigt att vi alla skapar trovärdighet för ingångna avtal och uppgörelsen i alla dess delar. Det är viktigt att den breda samsyn som präglade höstens krispaket kan fortleva.

Jag tycker att Allan Larsson under hösten, efter den ingångna uppgörelsen, har fört ett dubbelspel. Myten om Allan Larsson som samarbetets apostel har kanske något naggats i kanten. Många av de förslag som finns i krispaketet härstammar från Socialdemokraterna, nämligen höjd moms på livsmedel och turism, bensinskattehöjning, osv. Det verkar som om Socialdemokraterna inte står för de förslagen i dag.

Jag vill säga till Allan Larsson: Minns i december enigheten i september!

Allan Larsson sade att vi aldrig tidigare lagt så stora bördor på framtida generationer. Men samtidigt innebär Allan Larssons förslag här i dag att man skall skjuta upp problemen. Nu lever vi med bördorna från tidigare decennier, från 80-talet. Det blir inte bättre om man skjuter problemen framför sig. Det är nu vi måste betala av på de gamla försyndelserna.

På grund av de misstag som gjordes under 80-talet har vi oddsen emot oss under 90-talet. Men jag är optimist, och jag tror att vi skall lyckas.

Den nuvarande situationen har drivits fram av överhettningen i slutet på 80-talet. Då tappade den dåvarande regeringen kontrollen över den ekonomiska utvecklingen. Inflationen nådde rekordnivå och var väsentligt högre här än i de länder som är våra viktigaste handelspartner. Kasinoekonomin dominerade.

Under flera decennier har konkurrenskraften försvagats till följd av en inflation som överstigit omvärldens. Den försvagningen möttes tidigare med devalveringar och offentlig expansion. Det var fel väg.

Vi befinner oss nu i en utdragen lågkonjunktur som innebär vikande efterfrågan på våra främsta exportmarknader. Krisen i banksystemet, fastighets-

marknadens väg mot kollaps, tilltagande underskott i de offentliga finanserna, negativa effekter av det höga tyska ränteläget och en mycket orolig valutamarknad är några av orsakerna.

Arbetslösheten är med svenska mått mätt rekordhög. De ytterligare 10 miljarder kronor som nu anslås till arbetsmarknadspolitiska åtgärder är viktiga. De har i allt väsentligt sitt utsprung i de förslag som arbetsmarknadsministern har tagit fram. Anslaget ger fler ungdomar möjlighet till arbetslivserfarenhet. Det förhindrar att stora grupper utförsäkras, och det ger människor möjlighet till utbildning. Det innebär också ökade investeringar i affärsverken samt upprustning och underhåll av vägar. Företagens konkurrenskraft förstärks genom lägre arbetsgivaravgifter och genom devalveringseffekten.

Regeringspartiernas strategi är att skapa utvecklingskraft i ekonomin. Det innebär:

1. att vi skall aktivt arbeta med inflationsbekämpning,
2. att vi skall förbättra företagens situation,
3. att vi skall sanera de offentliga finanserna för att säkra en låg inflation och möjliggöra lägre räntor och
4. att vi skall fortsätta satsa på infrastruktur genom investeringar i vägar, järnvägar, forskning och utbildning; det ger jobb över hela landet.

Den här strategin måste fullföljas, men med stark betoning på prisstabilitet. För det krävs en stram finanspolitik.

I det här betänkande föreslår finansutskottet att valutalånenormen avskaffas. Det är ett viktigt beslut – det är en milstolpe. Det innebär att den tidigare regeln att staten inte skall nettolåna i utländsk valuta för att finansiera budgetunderskott upphör att gälla.

Den åtgärden innebär inte att vi automatiskt sänker ambitionsnivån när det gäller att komma till rätta med budgetunderskottet. Detta får alltså inte – det är viktigt att säga – innebära slapphet när det gäller att bekämpa budgetunderskottet. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag om nya riktlinjer för statens upplåning i utländsk valuta.

En sak oroar många av oss, och det är den låga investeringsnivån i svensk industri. Det är svårt att se hur den nuvarande situationen – med låg investeringsnivå i industrin – radikalt skall kunna förändras utan en varaktigt lägre räntenivå. En låg räntenivå är därför ett viktigt instrument i penningpolitiken. Den ekonomiska politiken måste alltså ha en sådan inriktning att den leder till lägre räntor. Fr.o.m. i dag har Riksbanken också sänkt marginalräntan till 11 procent.

Den tidigare kopplingen av valutan till ecun har i kombination med grundläggande problem i den svenska ekonomin fått en räntehöjande effekt. Det har i sin tur förstärkt de ekonomiska problemen.

Även med en flytande växelkurs finns förutsättningar för en medvetet låg räntenivå. Av den anledningen, men också med hänvisning till det instabila valutaläget i hela Europa, kan vi utgå från att den rörliga kronkursen kommer att finnas kvar under en längre tid.

Andra länder har under lång tid levt med flytande växelkurs. Nu har vi

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den
svenska ekonomin*

också en situation där två av våra grannländer och flera EG-länder tvingats överge den fasta växelkursen.

Samtidigt vet vi att en påtvingad devalvering tenderar att leda till ett ökat inflationstryck. Vi har ett lågt kapacitetsutnyttjande i svensk ekonomi i kombination med svag köpkraft hos hushållen, och det minskar risken för en snabb inflationsutveckling. Men det är ändå viktigt att ha prisstabilitet och kamp mot inflationen som centrala mål.

De offentliga utgifternas andel av bruttonationalprodukten, exkl. arbetsmarknadsåtgärder, måste minska. Minskningen bör i första hand ske genom en förnyelse och effektivisering av befintlig verksamhet. Vi har i dag en glädjande snabb produktivitetsutveckling i de offentliga verksamheterna. Nya styrsystem och minskade köer i vården speglar den förnyelse som pågår av den offentliga verksamheten.

Skatteutjämningsreformen, som riksdagen fattat beslut om och som genomförs från årsskiftet, kommer att ytterligare påskynda den här utvecklingen. Dels genomförs en utjämning mellan fattiga och rika kommuner, dels ökar den kommunala självbestämmanderätten och möjligheterna till egna lokala, effektiva verksamhetsformer i kommunerna.

De skatteintäkter som angavs i beräkningarna för skattereformen har tyvärr inte blivit verklighet. På grund av den intäktsminskning som följer av arbetslöshet och lågkonjunktur har budgetunderskottet ökat. Besparingar i anslag till offentliga utgifter kommer därför att bli nödvändiga.

Det är viktigt att understryka att besparingar och utgiftsminskningar måste utformas så att alla får dela på bördorna. Grundtryggheten och miljöansvaret måste försvaras i ett kärt budgetläge.

Den avtalsrörelse som vi nu befinner oss i början av får en avgörande betydelse för de kommande årens ekonomiska utveckling i vårt land. Den kommer att avgöra Sveriges möjligheter till snabb återhämtning i ekonomin.

Parterna på arbetsmarknaden skall ha ett stort ansvar. För 1993 är det ansvaret extra stort. Ett avtal på fel nivå kan för lång tid spoliera det ekonomiska restaureringsarbetet och bidra till ytterligare arbetslöshet.

Vi måste återskapa framtidstro i svensk ekonomi och i svensk industri. Vi behöver positiva exempel – exempel på vilja att investera och på mod att satsa offensivt på framtiden. Här har alla inkl. regeringen ett stort ansvar. Regeringen får inte tveka att medverka till att möjliggöra de positiva exemplen på framtidstro i näringslivet. Vi måste gå på offensiven.

Samtidigt måste satsningarna på modernisering och upprustning av svensk infrastruktur fullföljas. Medan de årliga anslagen till investeringar i infrastruktur under 80-talet var ca 4,5 miljarder kronor satsas det innevarande budgetår 13 miljarder kronor. Det är en radikal förstärkning av infrastruktursatsningarna.

Detta kommer att fortsätta. Vi skall bygga ett stabilt och robust infrastrukturnät. Det är också regeringens avsikt. Det är rimligt att riksdagen då får bedöma och behandla nya förslag från regeringen ur ett samlat helhetsperspektiv. Jag ser fram mot en sådan redovisning till vårriksdagen.

Regeringen och riksdagen skall leda landets utveckling. Vårt land har svåra problem. De är nedärvda från tidigare decennier, och det gäller nu att snabbt ta sig ur dem. Ledarskap är därför viktigt. Vi måste förnya våra väl-

färdssystem och genomföra ett systemskifte i miljöpolitiken. Framför oss har vi också den centrala uppgiften att föra Sveriges medlemskapsförhandlingar med EG till ett framgångsrikt slut.

EG:s toppmöte i Edinburgh slutade ju positivt – det tror jag att alla kan stryka under. Respekten för och tillmötesgåendet av de danska kraven på undantag från Maastrichtöverenskommelsen visar att det inom EG finns en lyhördhet för folkopinionen.

Beslutet om de danska villkoren tillsammans med beslutet att uppta förhandlingar om medlemskap med bl.a. Sverige visar också att EG nu väljer breddning framför fördjupning av det europeiska samarbetet.

De svenska medlemskapsförhandlingarna måste föras utifrån Sveriges intressen. Sverige skall inte tveka att ställa egna krav och att samverka kring dessa förhandlingskrav med andra medlemssökande länder.

Allan Larsson tog, mot bakgrund av vissa händelser under den senaste tiden, i slutet av sitt anförande upp frågan om garantin för det finansiella systemet.

Jag vill säga att försäkringsbolag och banker inte genom manipulationer bakvägen får ta del av denna garanti.

Jag måste göra klart att regeringsförslaget innebär, vilket Socialdemokraterna stödjer, att man skall kunna få stöd för att klara det finansiella systemet, men det är ingen automatisk garanti. Det är ingen akut som man utan villkor kan hämta pengar hos.

Förtroendet för de svenska bankerna har under de senaste åren naggats ordentligt i kanten. Det är viktigt att säga att bankerna eller försäkringsbolagen i det här läget inte genom manipulativa åtgärder ytterligare får försämra det förtroendet. Etik och moral måste gälla även i banksystemet.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att det nya Sverige som skall formas ur dagens ekonomiska recession lägger grunden för 2000-talet. Åtgärderna för att stabilisera ekonomin är, trots att de fått benämningen krispaket, viktiga byggstenar för regional utveckling, bättre miljöhushållning, arbete och välfärd över hela landet.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till hemställan i finansutskottets betänkande och avslag på samtliga reservationer, med undantag för reservation 22, som jag yrkar bifall till. Jag yrkar också avslag på den meningsyttring från Vänsterpartiet som fogats till betänkandet.

Anf. 9 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Per-Ola Eriksson talar i dag ensam för den borgerliga majoriteten. Det är ingen lätt uppgift. Det är Per-Ola Erikssons uppgift att skylla över den enda vägens misslyckanden. Det blir litet förvirrat, och jag tror att Per-Ola Eriksson själv känner att denna argumentation inte bär.

Nu är det inte Per-Ola Eriksson som är arkitekten bakom den här politiken. Den som har huvudansvaret finns här i kammaren, men deltar inte i debatten. Lars Tobisson är tänkaren bakom politiken. Det är han som har styrt den borgerliga majoriteten i de beslut som har lett oss in i den här situationen, hela vägen fram till sammanbrottet. Per-Ola Erikssons öde är att han har hamnat i dåligt sällskap.

Per-Ola Eriksson tar till brösttoner. Han anklagar mig för dubbelspel.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den
svenska ekonomin*

Rösten är Erikssons, men orden är Tobisson. När det gäller bensinskatten vet ju alla hur det var. Under sommaren kunde vi avlyssna finansministerns många uttalanden om att bensinskatten skulle höjas. Upphovsrätten bör finnas på rätt ställe.

Per-Ola Eriksson talar om att skjuta upp problemen. Det handlar inte om att skjuta upp problemen. Det handlar om något som är väldigt viktigt, nämligen att tänka igenom hur åtgärderna skall sättas in för att vi skall få den bästa långsiktiga effekten för statsfinanserna och den bästa kortsiktiga effekten för konjunkturen. Det är den debatt som pågår runt om i samhället. Har inte Per-Ola Eriksson lagt märke till den diskussionen? Har inte Per-Ola Eriksson noterat att det som är vårt huvudproblem är att vi har en tillväxtkris? I Sverige, till skillnad från i andra länder, blir nästa år det tredje året med minskande produktion. Det är detta som fördjupar problemet i statsfinanserna. Det är detta som man måste göra någonting åt. Det är därför som vi har fört diskussionen om en annan uppläggning.

Det som Per-Ola Eriksson har att försvara är ju misräkningarnas politik. För näringslivet förväntade man sig ett uppsving, men i stället har mängder av företag slagits ut. Det var en djup misräkning för näringslivet och för löntagarna, som väntade sig jobb och inkomster men som fått arbetslöshet. Det var en misräkning för de borgerliga väljarna, som hade väntat sig vårdnadsbidrag, bättre sjukförsäkring och höjd grundpension. Inget av detta kan genomföras. Det är Per-Ola Erikssons öde att stå här och skyla över detta. Jag förstår att det inte är lätt, och det är inte övertygande.

Anf. 10 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag förstår att Allan Larsson försöker föra debatten om sällskapet, då han inte vill föra debatten om sakfrågorna.

Jag vill till Allan Larsson säga att jag inte känner att jag har hamnat i dåligt sällskap. Jag behöver inte heller försvara något som jag inte tror på. Den politik som regeringspartierna har bestämt sig för är jag övertygad om håller för 1990-talet. Den är nödvändig, eftersom den politik som Socialdemokraterna förde Sverige in på under 1980-talet hade kollapsat.

Jag är något förvånad över att Socialdemokraterna, framför allt Allan Larsson, inte vill bekämpa inflationen och göra det till en central del i en ekonomisk politik. I Socialdemokraternas reservation, som Allan Larsson visserligen inte har undertecknat, står det att det är en central uppgift att bekämpa inflationen, att minska budgetunderskottet och att försvara konkurrenskraften i exportindustrin.

I Allan Larssons inledningsanförande och i debattartiklar har jag fått intrycket att Allan Larsson inte står bakom den politik som hans partikolleger i finansutskottet har undertecknat. Han har ett eget spår vid sidan om de övriga.

Jag vill också ha tillväxt i ekonomin. Det är nödvändigt för att vi skall kunna klara reformen, fortsätta att skapa trygghet för människorna, klara sjukvården, omsorgen, skolan osv.

Men det är också viktigt att vi har en tillväxt med riktigt innehåll. Den tillväxt som vi hade under 1980-talet var det mycket luft i. Vi hade då en

enorm ökning av inflationen. Det var en såpbubbla som blåstes upp och som sprack, och vi har sett konsekvenserna av det.

Allan Larsson sade i sitt inledningsanförande att vi stramar åt för mycket, men i allt väsentligt är det Socialdemokraterna som förslår åtstramningar. Vi hade exempelvis ett annat förslag vad gäller bensinskatten. Vi ville höja koldioxidskatten och svavelskatten, och vi ville göra ytterligare besparingar, men Socialdemokraterna sade nej till den typen av åtgärder.

I efterhand verkar det som om Socialdemokraterna försöker att fly från det där. Stå för innehållet i förslaget! Försök inte att lägga skuldbördan på någon annan! Jag tycker att det hör till hederligheten att man också står för att man har sagt nej till förslag i en uppgörelse.

Anf. 11 ALLAN LARSSON (s) replik:

Herr talman! Per-Ola Eriksson tror på politiken, och han har stått upp lika trosvisst i debatt efter debatt under ett och ett halvt år. För varje debatt som har förts har vi sett hur utvecklingen blir allt sämre, hur utsikterna försämras och hur underskottet i statsfinanserna växer, men Per-Ola Eriksson tror på politiken.

Finns det någon mer än Per-Ola Eriksson som inte har upptäckt att den enda vägens politik har brutit samman, att den politiken är slut? T.o.m. statsministern har ju fått konstatera att ett misslyckande är ett misslyckande, men Per-Ola Eriksson tror på denna politik. Jag gratulerar Per-Ola Eriksson till denna trosvishet. Den måste hjälpa mycket i en svår situation.

Jag undrar vad Per-Ola Eriksson tror på, eftersom vi inte vet vilken ekonomisk politik som skall gälla framöver. Vi vet inte vilken finanspolitik och vilken penningpolitik som skall gälla. Jag gratulerar ännu en gång till tron på en politik vars inriktning vi ännu inte har fått redovisad och framlagd för riksdagen.

Per-Ola Eriksson försökte göra en poäng av att jag inte skulle stå bakom den socialdemokratiska reservationen. Jag har alldeles nyss stått i talarstolen och talat för den. Per-Ola Eriksson får väl nöja sig med det.

Jag råkade vara sjuk den vecka då reservationen skulle undertecknas. Jag försökte bespara Per-Ola Eriksson att bli smittad av min snuva. Det borde jag räknas till godo och inte belastas för.

När det gäller frågan om bensinskatt och andra typer av skatter, vill jag bara säga att Per-Ola Eriksson inte var riktigt med vid de tillfällen då dessa frågor förhandlades och avgjordes. Jag vet inte var Per-Ola Eriksson var då. Men vi som höll på under några dagar och nätter vet hur det gick till. Det som Per-Ola Eriksson nu talar om som ett alternativ till den av Anne Wibble föreslagna höjningen av bensinskatten fördes aldrig fram som regeringens förslag. Det stoppades i statsministerns kansli. Vi fick inte höra det här förrän långt senare. Jag vet inte om Per-Ola Eriksson känner till det här, men vi som satt runt förhandlingsbordet vet hur det gick till. Därför har inte Per-Ola Erikssons uttalande något värde i det här sammanhanget.

Anf. 12 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag är inte särskilt lättsmittad. Men om det var av hänsyn till mig som Allan Larsson inte kom till utskottet när han var förkyld, tackar jag naturligtvis för det. Det var synd att Allan Larsson inte kunde vara med.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den
svenska ekonomin*

Allan Larsson undrade var jag befann mig under krisförhandlingarna. Jag satt i ett rum som låg så nära det rum där förhandlingarna pågick som möjligt. Jag kan försäkra Allan Larsson att jag hade mycket god insyn i de olika turerna.

Om vi skall tala om misslyckanden, får vi i så fall gemensamt bära ansvaret för misslyckandet. Det misslyckande statsministern talade om var att vi inte kunde behålla den fasta växelkursen. Socialdemokraterna orkade faktiskt inte med. När vi skulle slåss in i det sista för att bevara den fasta växelkursen passade Socialdemokraterna på att gå hem och sova. Man gav upp. Man hade inget besked att ge. Jag tror att man gjorde så för att man inte orkade politiskt. Det var förstås en kapitulation. Men vi alla – Allan Larsson, jag och alla andra politiker från regeringspartierna och Socialdemokraterna – delar ansvaret för att vi inte kunde behålla den fasta växelkursen. Trycket var hårt.

Jag tror att det är mycket viktigt att vi i det fortsatta arbetet med att restaurera svensk ekonomi tar fasta på den enighet som ändå skapades under de veckor i september då vi fick fram de här paketen. Jag hoppas att det beslut riksdagen snart skall fatta kommer att utgöra en viktig byggsten i det fortsatta arbetet för att få fart på tillväxten i svensk ekonomi, för att behålla en låg inflation och för att få ökade resurser för att skapa livskraft i hela landet genom att få fram flera småföretag.

Det är viktigt att de åtgärder som kom bort i förhandlingarna bl.a. på grund av Socialdemokraterna, nämligen ett ordentligt skattesänkingspaket för småföretagen, skyndsamt måste läggas på riksdagens bord. Vi måste göra 1990-talet till småföretagens årtionde. Vi skall göra Sverige till Europas bästa småföretagarland. Det förutsätter att vi inte lägger ökade bördor på småföretagen. Det har i debatten funnits tendenser till att Socialdemokraterna helst skulle vilja riva upp beslutet att sänka arbetsgivaravgiften. Det skulle ha varit förödande om man hade fullföljt den linjen. Jag är glad för att man numera står bakom krisuppgörelsen även i denna del. Ta vara på denna enighet! Jag tror att Sveriges ekonomi och den svenska befolkningen behöver den för 1990-talets svåra stormar.

Förste vice talmannen anmälde att Allan Larsson anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 13 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Per-Ola Eriksson talade om en fast regeringspolitik. I sitt replikskifte med Allan Larsson sade Per-Ola Eriksson också att Allan Larsson hade ett eget spår.

Jag skulle vilja ställa en fråga om Centerpartiets EG-politik. Såvitt jag har förstått – bl.a. efter att ha lyssnat på Lars Tobisson i går på Riksbanksseminariet – är strävan att komma med i valutaunionen en av hörnpelarna i regeringens ekonomiska politik. Det måste åtminstone på något sätt påverka den diskussion som i dag pågår inom regeringspartierna om vilken inflationsnorm man eventuellt skall välja, vilken valutaknytning man skall välja, hur man skall anpassa sig till konvergensvillkoren i Maastrichtavtalet osv. Vilka initiativ, Per-Ola Eriksson, tar Centerpartiet? Om jag har förstått rätt säger ni nej till svenskt medlemskap i valutaunionen. Hur påverkar det ert age-

rande i regeringspolitiken och i de ekonomisk-politiska diskussioner som i dag pågår bland regeringspartierna?

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

Anf. 14 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Johan Lönnroth har fått en sak om bakfoten. Det är faktiskt inte bara en sak, men nu gäller det EMU. Centern har inte lagt fram något förslag – och avser inte heller att göra det – där vi tar avstånd från EMU. Jag vet inte riktigt varifrån Johan Lönnroth har fått denna idé. Han försöker sprida en myt.

Vi har talat om vad som har skett i Europa på valutasamarbetets område. Problemen är stora. Den grundläggande ursprungstanken med EMU och valutasamarbetet måste naturligtvis anpassas till den verklighet som vi lever i. Det bör finnas en öppenhet för länderna att finna lösningar som långsiktigt skapar ett stabilt valutasamarbete. Det är viktigt att säga att valutsamarbetet inte bara skall begränsas till de länder som ingår i EG eller som kanske kan förväntas bli medlemmar i EG. Det som har skett under hösten visar att vi har anledning att eftersträva ett nära samarbete även med flera andra länder i Europa. Vi behöver fasta spelregler på valutaområdet. Det är detta vi har sagt – ingenting annat.

Anf. 15 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Jag har kanske gått på uppgifter i massmedia som helt saknar täckning, och då får jag naturligtvis be om ursäkt. Men jag känner mig fortfarande inte helt säker på att det inte ligger något i frågan. Jag preciserar frågan: Det finns således ingen som helst dissonans i regeringspartierna och i regeringssamarbetet när det gäller den entydiga strävan att Sverige skall bli medlem i valutaunionen som en hörnpelare i den ekonomiska politiken? Jag har t.ex. hört Lars Tobisson tala om detta tidigare. Det finns således ingen som helst tveksamhet inom Centerpartiet om att detta kommer att skapa spänningar inom regeringen och inom den ekonomiska politik som ni skall forma gemensamt? Är detta rätt uppfattat?

Anf. 16 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Johan Lönnroth tog upp en fråga som inte i första hand gäller betänkandet om den ekonomiska politiken, men jag vill ändå svara på den.

Det är Johan Lönnroths sak om han faller för vilseledande uppgifter i massmedia. Jag kan bara hänvisa till den presskonferens som företrädare för Centerns partistyrelse skall ha senare i dag. Det innebär ingen konflikt med regeringspartiernas ambitioner att ansluta Sverige till EG och att eftersträva ett nära samarbete inom valutområdet. Händelserna i Danmark kan naturligtvis inte förbises. Vi kan inte skapa en situation där det finns spänningar mellan de nordiska länderna. Det måste finnas en öppenhet och jag tror att alla partier inser det.

Vänsterpartiet har i sin särskilda meningsyttring gjort ett stort nummer av bensinskatt höjningen. Man talar ibland om regionalt differentierad bensinskatt. Ja, det är faktiskt ett krav som Centern har drivit under många år. Det började 1946 med en motion i riksdagen av Gunnar Hedlund. Om vi inte

*Åtgärder för att
stabilisera den
svenska ekonomin*

hade mött motstånd från andra partier mot en regionalt differentierad bensinskatt, så skulle vi i dag ha haft en sådan.

Jag har märkt att det i debatten ibland sägs att vi borde ha regionalt differentierad bensinskatt. Om det finns ett brett önskemål om det, så är vi inte ointresserade av en sådan åtgärd. Men det har hittills förhindrats, inte minst av Socialdemokraterna.

Vi står alltså bakom det krav som Gunnar Hedlund framförde 1946, det år då jag föddes.

(forts. 7 §)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 10.51 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 11.00 då den avbrutna voteringen skulle fortsättas.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 11.00.

6 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 15 december (forts. från 4 §)

Finansutskottets betänkande FiU8 (forts.)

Återförvisningsyrkandet

Kammaren avlog med 301 röster mot 22 det av Ian Wachtmeister under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning.

Mom. 1 (avslag på propositionen)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 159 för reservation 1 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 4 (lokalisering av den nya särskilda fastighetskoncernen för högskolefastigheter till Göteborg)

Utskottets hemställan bifölls med 303 röster mot 12 för meningsyttringen av Johan Lönnroth. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Ingrid Näslund (kds) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Mom. 7 (förvaltningen av nationella kulturinstitutioner)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 140 för reservation 2 av Hans Gustafsson m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU10

Mom. 1 (upphävande av betalningslagen och införande av nya kontrollbestämmelser)

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 135 för reservationen av Lars Hedfors m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Leif Marklund (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU17

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU18

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU19

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU20

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU21

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU25

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU11

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU12

Utskottets hemställan bifölls med 182 röster mot 139 för reservationen av Bo Holmberg m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Socialutskottets betänkande SoU13

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande JuU15

Utskottets hemställan bifölls.

7 § (forts. från 5 §) **Åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin**
(forts. FiU1)

Anf. 17 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! För knappt två veckor sedan presenterade jag i denna kammar fem riktlinjer för den ekonomiska politik som regeringen tänker föra under de kommande åren, ett program för stabila priser och därmed för tillväxt, nya jobb och en stabil grund för välfärden.

Jag är övertygad om att vi alla här är överens om att den ekonomiska situationen i dag är mycket besvärlig. Många människor är själva arbetslösa eller har någon anhörig som är arbetslös eller som riskerar att bli av med jobbet. Det är för många en mycket otrygg situation.

Orsakerna till det här läget finns beskrivna i utskottets betänkande. Industrikras, finanskris och kris i de offentliga finanserna är en följd både av långsiktigt strukturella problem i den svenska ekonomin och den akuta överhettning som präglade andra hälften av 1980-talet. Problemen är välkända, och det hjälper föga att veta att det hade varit lättare att lösa dem för fem eller tio år sedan.

Vad människor nu vill se är hur vi skall komma bort från problemen och i stället få tillbaka en tillväxt. Tillväxten ger den ökade välfärd som är målet för den ekonomiska politiken. Tillväxt är samma sak som stigande inkomster, fler jobb, väl fungerande dagis, hemtjänst, sjukvård och annat som väldigt många människor är beroende av i sin vardag.

Låt mig omedelbart slå fast att det finns goda förutsättningar för en bättre ekonomisk utveckling. De beslut, som jag hoppas kammaren kommer att fatta i dag, kommer att hjälpa rejält. Det kommer att börja med en stigande export genom att våra utlandskonkurrerande företag har fått bättre konkurrenskraft. Låga kostnadsökningar, sänkta löneskatter och stigande produktivitet är det centrala. Det lägre värdet på kronan har ytterligare ökat konkurrenskraften.

Den stigande exporten drar med sig växande industriproduktion även hos underleverantörer och andra företag som säljer i Sverige. För deras skull är sänkningen av arbetsgivaravgifterna med 4,3 %, som jag hoppas att kammaren strax skall besluta om, mycket viktig. Alla företag är faktiskt inte exporterande, utan det stora flertalet verkar i Sverige och för dem är sänkningen av löneskatterna helt avgörande. Det tar en viss tid innan dessa förbättringar gör sig gällande på arbetsmarknaden, men förbättringarna är inom räckhåll och fullt synliga.

Nackdelen i den här bilden är de stigande importpriserna och den minskning av hushållens köpkraft som prisökningen för med sig. Det betyder i praktiken en minskad inhemsk efterfrågan. Så blir det alltid när valutan sjunker i värde. Så blev det efter devalveringen 1981, efter devalveringen 1982 och naturligtvis även nu efter deprecieringen nu i höst. Men det finns också möjligheter att motverka detta.

Den låga aktivitetsnivån i ekonomin, som många har talat om i dag på förmiddagen, är ett mycket stort problem, framför allt därför att den direkt leder till färre jobb. Därför är de arbetsmarknadspolitiska satsningar, som föreslås i propositionen och i utskottsbetänkandet, av mycket stor betydelse.

En hög arbetslöshet blir särskilt farlig om den resulterar i hög långtidsarbetslöshet. Långtidsarbetslöshet är en social tragedi för de berörda människorna. Det är också ekonomiskt slöseri, eftersom många permanent skulle stötas bort från arbetsmarknaden. Det skulle minska våra framtida tillväxtmöjligheter.

Vad vill då regeringen göra för att öka tillväxten och få bukt med arbetslösheten? Många ropar i dag efter ökade offentliga insatser eller lägre ränta. Jag vill å det bestämdaste varna för tron att större offentliga utgifter, s.k. finanspolitiska stimulansåtgärder, skulle ge de önskade effekterna. Vi har redan nu ett alldeles för stort budgetunderskott. En utlösande faktor i höstens kris var just svårigheterna att finansiera detta underskott, och ytterligare ökningar skulle naturligtvis driva upp räntan eller pressa ned växelkursen. Då skulle effekten bli motsatsen till det man ville ha, nämligen ännu lägre tillväxt och än färre jobb.

Lika bestämt vill jag varna för tron att en kraftig och omedelbar räntesänkning ned till 5–6 %, som har nämnts, skulle fungera som önskat. Riksbanken skulle förvisso kunna besluta om en sådan ändring av den korta räntan. Det är, Johan Lönnroth, Riksbanksfullmäktige som fattar sådana beslut och inte någon av de parter som Johan Lönnroth nämnde.

Vad skulle effekten bli av detta? Den korta räntan är ju den avkastning som man får på placeringar i svenska kronor. Om avkastningen sjunker drastiskt minskar naturligtvis intresset att placera i kronpapper. När efterfrågan på svenska kronor minskar, så sjunker priset på de svenska kronorna och då sjunker växelkursen ännu mer. Det blir ännu högre importpriser och ännu större inflation. Detta märks för hushållen direkt i fortsatt köpkraftsminskning. Det kommer också att märkas i den långa räntan som just speglar prisförväntningar. Den långa räntan är faktiskt viktig för tillväxten, jobben, företagens investeringar och hushållens bostadslån. De två metoder, som det ibland har föreslagits att man skall använda sig av, leder faktiskt till motsatsen till vad man önskar, nämligen till kraftigare åtstramning snarare än till högre aktivitet i ekonomin.

För att beskriva vad regeringen avser att göra vill jag låna en formulering av LO-ekonomen Dan Andersson i Dagens Industri häromdagen: "Nyckeln är därför inflationsförväntningarna". Dan Andersson fortsätter i artikeln: "För att inflationsförväntningarna skall kunna hållas nere även med en flytande krona krävs kraftfulla insatser mot rådande budgetopportunistik---." Ordvalet budgetopportunistik känns kanske inte riktigt aktuellt en dag som denna när kammaren strax skall besluta om minskade offentliga utgifter med ungefär 30 miljarder kronor och andra budgetförstärkningar med ytterligare 10 miljarder kronor, en summa på 40 miljarder kronor. Av de citat som jag anförde är det alldeles uppenbart att LO-ekonomen Dan Andersson delar min uppfattning att en hög inflation är av ondo och att en fortsatt låg inflation kräver en stram budgetpolitik.

Fru talman! Poängen både i Dan Anderssons och i min analys är att en god tillväxt är möjlig bara om inflationsförväntningarna hålls i schack. Det betyder att Sverige behöver just ett sådant program för prisstabilisering som jag beskrev för två veckor sedan. Med hänsyn till att inflationens betydelse

för varaktig tillväxt och varaktig sysselsättning och välfärd är så stor bör inflationsmålet överordnas andra mål.

Grundtanken i denna politik är att det inte finns någon konflikt mellan tillväxt och inflationsbekämpning, i motsats till det intryck som kanske ibland ges i den allmänna debatten. Tvärtom är varaktigt låg inflation en nödvändig förutsättning för tillväxt. Den som noga läser inläggen från de olika debattörerna inser att den här typen av formuleringar, fast undanstoppade i brasklappar, alltid finns med, därför att de olika debattörerna vet att det förhåller sig på detta sätt.

Vi har i Sverige osedvanligt tydliga erfarenheter av hög och varierande inflation. 1980-talets låne- och spekulationskarusell manar sannerligen inte till efterföljd. Den hotar jobben, vilket många känner av mycket direkt i dag. Inflationen har också andra skadliga effekter. Den skapar orättvisa och godtyckliga omfördelningar av inkomster och förmögenheter. Den som lånar tjänar på inflationen, och den som sparar förlorar. Den som äger tillgångar tjänar, och den som ingenting har förlorar. Den som har en stark ställning på arbetsmarknaden tjänar, och den som har ett vanligt jobb förlorar. Man kan minnas 1980-talets huggsexa, som inte precis gynnade vanliga löntagare.

Inflationen undergräver också respekten för det som skapar välfärd i vårt samhälle: sparande, arbete och företagande. Det blir i stället lönsamt att spekulera. Mångårigt sparande kan raderas ut på mycket kort tid. Inflationen uppmuntrar kort sagt ett osunt beteende.

Därför måste vi bestämma oss för på vilken sida vi står – på spekulanternas sida eller på spararnas sida.

Regeringen har bestämt sig. Vi skall undvika att Sverige åter driver in i en inflationskarusell av 80-talsmodell. Det är inte bara nödvändigt för tillväxten, välfärden och jobben. Det är faktiskt även en moralisk skyldighet.

Hög och varierande inflation ger också negativa effekter på välfärdens fördelning, vilket jag har beskrivit. Den leder också till att prismetaknismerna, och därmed marknadens sätt att fungera, försämras. Det blir svårare för både hushåll och företag att fatta ekonomiskt korrekta beslut, t.ex. i fråga om investeringar. Företagsskattesystemet, som ju är nominellt till sin natur, påverkas av inflationstakten på ett ganska irrationellt sätt, så att den reala avkastningen efter skatt på olika investeringar blir helt olika beroende på vad det är för slags investeringar och vad det är för slags finansiering osv. Möjligheterna att fatta fel beslut vid hög inflation ökar därför mycket starkt. Sådant leder till sämre resursanvändning, dvs. mindre effektivitet i samhället. Det är samma sak som en sämre tillväxt.

Det är bara om den ekonomiska politiken har en tydlig inriktning på att motverka uppkomsten av förväntningar om högre inflation, som det blir möjligt att få ned räntan. Eftersom det är så angeläget att få bort den åtstramning som följer av höga räntor, måste den ekonomiska politiken kraftfullt betona att vi inte accepterar någon ny inflationsspiral, där priser och löner jagar varandra i accelererande takt uppåt.

På samma sätt är det med budgetunderskottet. Budgetunderskottet har ytterst allvarliga effekter på ekonomin. Det driver upp räntor och priser. Det försämrar tillväxten och ökar arbetslösheten. Det ökar de sociala klyftorna, och det försämrar både välfärden totalt och dess fördelning.

Budgetunderskottet innebär också att det som dagens generation konsumerar, det som vi nu konsumerar, får framtidens generation betala. I dag lånar staten i runda tal 20 000 kr per svensk, barn och pensionärer inräknade. Det måste framtida generationer betala tillbaka.

Statsskulden motsvarar en doggäva till varje nyfött barn med en skuldse del på nära 100 000 kr. Den skulden skulle öka mycket raskt om inte den ekonomiska politiken inriktades på en stram finanspolitik, med lägre offentliga utgifter och mindre underskott. En allt större del av skattepengarna skulle annars behöva gå till att betala dessa räntor, i stället för att gå till sjukvård, dagis, äldreomsorg, utbildning eller andra angelägna behov. Jag menar att detta självfallet vore oacceptabelt.

Därför måste vi bestämma oss för vem det är som skall betala vår konsumtion. Är det vi själva eller våra barn och barnbarn?

Regeringen har för sin del bestämt sig. Vi står på barnens sida. Därför måste vi betala nu, och vi måste fortsätta att sanera budgeten och reducera de offentliga utgifterna. En sådan budgetsanering är faktiskt nödvändig, inte bara för tillväxten, välfärden och jobben, utan den är också en moralisk skyldighet.

Fru talman! Jag nämnde de höga räntorna. De är ett mycket allvarligt hinder för återhämtningen i den svenska ekonomin. De utgör till stor del ett pris som vi nu betalar för devalveringarna och de stora prisökningarna under 1980-talet. De blir naturligtvis inte lättare att bära för den sakens skull. Men den här beskrivningen av hur problemen har uppkommit visar ändå hur man skall bära sig åt för få bort problemen. Vad man skall göra är att tydligt och klart markera att den ekonomiska politiken måste skydda oss från att de höjda importpriser som vi får --- det är alldeles oundgängligt --- inte fortplantar sig i orealistiska kompensationskrav som sedan blir startskottet för en ny inflationspiral. Det är faktiskt med låga räntor som med jultomten: de kommer bara till den som har gjort sig förtjänt av dem.

Fru talman! Det läge som Sverige nu befinner sig i rymmer både möjligheter och risker. Kronans minskade värde har bidragit till en stark förbättring av svensk konkurrenskraft. Rätt utnyttjat kan det leda till en pånyttfödelse av industrin och många nya jobb.

Men kronans minskade värde medför också en risk, som jag har nämnt, för att man får accelererande pris- och löneökningar i en ny huggsexa, nya spiraler uppåt, som driver upp räntan igen och omintetgör den positiva konkurrenskraftseffekten. Därför är inriktningen av den ekonomiska politiken helt avgörande för sysselsättningen och välfärden nu och i framtiden.

Regeringen är fast övertygad om att den skall föra en politik som tar till vara dessa möjligheter till tillväxt, jobb och välfärd och som undanröjer den risk som jag nämnde.

Får jag till sist, fru talman, svara på Allan Larssons fråga som gällde en diskussion angående några frågeställningar inför beslutet i kammaren på fredag om bankreglerna eller bankakuten, som den kallas i folkligt tal. Jag tycker att det är alldeles självklart att om det finns någon sorts kryphål för fiffel, är det oerhört angeläget att stoppa sådana. Jag kan åtminstone för min egen del omedelbart säga att det är alldeles utmärkt att vi får tillfälle att diskutera detta före fredag. Bo Lundgren är möjligen precis hemkommen från

USA, och jag har inte kunnat nå honom i pausen. Men jag är helt övertygad om att han delar min uppfattning. Det handlar alltså bara om att synkronisera almanackor.
(Applåder)

Anf. 18 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Fru talman! Jag kan godta att det i rent formell mening är Riksbanksfullmäktige och inte riksbankschefen som fattar beslut om räntan. Men min fråga gäller den reella beslutsmakten. Min fråga kan formuleras på följande sätt: Är det finansminister Wibble som har det sista ordet när det gäller att avgöra huruvida finanspolitiken är tillräckligt stram för att det skall vara möjligt att sänka räntan? Av riksbanschefens framträdande i finansutskottet fick man intrycket att det var Bengt Dennis som avgör när vi politiker får den belöning, som han uttryckte det, som vi kan få om vi för en tillräckligt stram finanspolitik. Har finansminister Wibble överlämnat det beslutet till Riksbanksfullmäktige eller riksbankschefen, vilken det nu är?

Det är ingen som förnekar de negativa effekterna av en högre inflation. Finansministern talar om en inflationskarusell av 80-talsmodell i den dju-paste lågkonjunktur som Sverige har varit inne i sedan 30-talet. Finansminis-tern lever inte i den verklighet som vi har i dag, om hon tror att risken är överhängande för något sådant just nu.

Jag vill återvända till vad Assar Lindbeck sagt. I mitt anförande citerade jag Assar Lindbeck. Han säger att man inte skall ta åtstramningsbeslut som träder i kraft nu. Man skall låta besluten om åstramning träda i kraft senare när högkonjunkturen är på gång.

Delar inte finansministern Assar Lindbecks uppfattning? Varför har i an-nat fall finansministern tillsatt honom som ordförande i Kriskommissionen?

Till sist några ord om den stora statsskulden. Visst är den ett problem. Men det finns också förhoppningar nu om att bytesbalansen skall uppvisa ett överskott. Det betyder alltså att Sverige som nation kan komma att netto låna ut pengar till utlandet under de kommande åren. Den väsentliga orsa-ken till tidigare bytesbalansproblem har ju varit kapitalavkastningen. Totalt sett lever vi svenskar faktiskt under våra tillgångar. Problemet är att de stora fastighetsspekulanterna lånar upp en mängd pengar och att de nu därför får betala dyra räntor osv.

Det är alltså fråga om ett omfördelningsproblem. Det privata finansiella sparandet blir förmodligen mera positivt än vad det offentliga sparandet blir negativt. Det handlar således om att flytta sparpengarna från den privata till den offentliga sektorn.

Anf. 19 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Det återstår att se om jag kan täcka in Johan Lönnroths alla olika frågor.

Vi har faktiskt inte på mycket länge haft en rörlig växelkurs i det här landet. Riksbankslagstiftningen täcker i formell mening egentligen inte den här situationen. Det som jag tycker är väsentligt beträffande det sätt på vil-ket den här frågan hanteras i alla länder är det naturliga samarbetet och sam-spelet mellan finanspolitik och penningpolitik. Båda politikområdena kan

nämligen försvåra för eller hjälpa varandra. Självfallet kommer regeringens makt – eller vad man nu skall kalla det för – från riksdagen. Likaså kommer Riksbankens mandat från riksdagen. Det är således fullständigt naturligt med ett samspel här. Jag tror inte att det kommer att skapa några som helst problem.

Johan Lönnroth menade att det var alldeles galet att nu varna för en kommande inflationsspiral. Jag tror att det, tyvärr, är högst befogat att varna just nu, därför att det är nu som man skall lägga grunden till en varaktigt låg inflationstakt. Vi har tillkämpat oss en sådan med ganska stor möda och till ett mycket högt pris för förfärligt många människor. Flera hundra tusen människor har personligen fått betala ett högt pris i form av dels att jobbet gått förlorat, dels en lägre konsumtionsstandard.

Jag tycker att vi när det gäller dessa människor är skyldiga att se till att vi inte ointetgör vad de till ett högt pris gjort, att vi inte ointetgör den vinst som hela samhället fått genom att vi har fått ner prisökningstakten. Nu måste vi se till att vi inte skapar grogrund för en ny sådan här karusell.

Johan Lönnroth vet säkert lika väl som jag hur lätt sådana här karuseller och huggsexor uppkommer. När man tycker att man skall kompensera sig för litet mer, skall andra också göra det. Sedan går det ganska snabbt, tyvärr, att få i gång en sådan här spiral. Jag tycker att det vore orättfärdigt gentemot dem som har fått göra så stora uppoffringar för att vi skall få ner inflationen.

Sedan talade Johan Lönnroth om Assar Lindbeck och om ett ikraftträdande senare när det gäller olika åtgärder. Ja, det är faktiskt precis sådana åtgärder som föreslås i proposition 50 och som behandlas i det utskottsbetänkande som rör dagens ärende. Det gäller ett stort antal åtgärder med ikraftträdande successivt. Det här är en mycket klok filosofi – en filosofi som både regeringen och Socialdemokraterna i hög grad har utnyttjat. Vi kommer säkert, tror jag, att utnyttja den framöver också.

Vidare talades det om det privata sparandet. Det förvånar mig en aning att höra Johan Lönnroth säga att det är bra med ett privat sparande – undrens tid är kanske inte förbi.

Självfallet är det utomordentligt bra att vi har ett privatsparandeöverskott som är större än vårt offentliga underskott. Det gör att det i dag inte är så svårt att finansiera underskottet. Men detta beror på att investeringarna är alldeles för små. Vad det handlar om är ju att vi måste få ner det offentliga underskottet, så att vi kan finansiera även kommande investeringsökningar – annars kan vi inte få fram några jobb. Detta är poängen med sparandebalansen, och det vet säkert Johan Lönnroth också.

Anf. 20 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Fru talman! Finansministern är naturligtvis i sin fulla rätt att varna för en inflationsspiral. Men det stora problemet just nu är den kraftigt växande arbetslösheten. Det är förvånande att finansministern inte går in på detta stora problem, dvs. hur vi skall få ner den stora och växande arbetslösheten. Den stora arbetslösheten är bl.a. mycket dyr. Den kostar så att säga i budgetunderskott. En stor del av nuvarande budgetunderskott, ja, den dominerande delen av detta, beror på den stora arbetslösheten.

Vad Assar Lindbeck menade var att man skulle vänta med att låta åtgär-

derna träda i kraft tills en högkonjunktur var på gång. Beträffande de åtgärder som nu föreslås av regering och utskottsmajoritet kommer ikraftträdandet just under en djup lågkonjunktur, och det ökar ytterligare arbetslösheten.

Jag hyllade inte det privata sparandet i största allmänhet. I stället sade jag: I och med att det privata finansiella sparandet kan komma att bli totalt sett större än vad den offentliga sektorns finansiella sparande totalt går med minus, finns det faktiskt möjligheter att flytta om, att omvandla detta privata sparande som i dag inte går till investeringar och nya jobb. Det gäller att omvandla detta sparande till investeringar. Genom statliga beställningar och genom att ge tillbaka de 7,5 miljarderna till kommuner och landsting kan det privata sparandet omvandlas till en mindre arbetslöshet, och därmed på sikt också till ett minskat budgetunderskott.

Det som regering och, tyvärr, också socialdemokrater har ställt upp på är en ren samhällsekonomisk förlustaffär i och med att man i en djup lågkonjunktur vidtar dessa dramatiska åtstramningsåtgärder. Sådana måste komma senare. Det blir svårt för oss alla. Men att göra det nu är att göra det vid helt fel tidpunkt.

Anf. 21 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag framhöll i mitt inlägg att en expansiv finanspolitik skulle leda till en åtstramning, därför att underskott, utgiftsnivåer och skattenivåer är så höga i dag. Således får man inte de gamla vanliga keynesianska effekterna.

Jag gick också igenom hur jag resonerat i följande avseende. En så kraftig penningpolitisk expansion som vissa förespråkade – ner till 5–6 % beträffande den korta räntan – skulle inte heller fungera. Den skulle också leda till negativa effekter genom inflationsförväntningar, låg ränta och ytterligare växelkursdepreciering – och därmed en åtstramning. De här två teknikerna fungerar inte om man, i likhet med mig, faktiskt vill föra en politik som har en god chans att lyckas med att skapa vad vi alla vill ha, nämligen mer av tillväxt och jobb samt en stabil bas för en social välfärd.

Vad man skall göra är att se till att man rör sig försiktigt och försöker få ner räntan, den i dag mest åtstramande faktorn. Man får ta det ganska försiktigt och se till att man parerar och har en finanspolitik som håller nere inflationsförväntningarna och som därmed gör det möjligt att successivt lätta på penningpolitiken. Det kan synas konstigt att ha en finanspolitik, låt oss säga keynesiansk, åtstramning. Men poängen är att det härmed blir möjligt att lätta på penningpolitiken, så att summan beträffande effekterna av de här båda åtgärderna – det är ju summan som är intressant för hela ekonomin – blir en expansiv effekt, en stimulanseffekt, på ekonomin och en bättre situation för företag, investeringar, jobb och människor. Det är den enkla tanken här. Jag tror att den vinner allt större gehör hos många som tänker igenom litet grand hur det förhåller sig med de rörliga växelkurserna, som ju är en helt ny situation.

Till slut något om detta med att säga att vi skall göra saker *sedan*. Tyvärr har vi – det gäller borgerliga, socialdemokrater och andra, för jag vill inte helt skylla ifrån mig – sagt alltför många gånger i denna kammare under 15–

20 års tid att det nu av det ena eller det andra skälet inte passar med en anpassning, omställning eller förnyelse. Det gör vi sedan, vid något bättre tillfälle. Men *sedan* har visat sig vara liktydigt med *aldrig*. Därför har vi i dag så stora problem. Sanningens minut kom ju när problemen blev så akuta. På något sätt exploderade allt på en gång.

Att skjuta problemen på framtiden, i synnerhet när det finns så stora skulder i hela ekonomin som nu, vore utomordentligt livsfarligt och skulle vara till stor sorg och förtret för de människor i det här landet som vi ändå vill skall få förbättringar. Det kommer jag inte att medverka till.

Anf. 22 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Fru talman! Med mycken respekt för finansministerns stora kunnande, jämfört med mitt, och obegränsade tillgång till duktiga rådgivare vill jag i alla fall ifrågasätta det kloka i att inte aktivt sätta ned räntan.

Jag tycker att man skall vara litet ödmjuk mot alla de experter, och de är ganska många, som har en annan uppfattning. Vi har dessutom inte haft den här situationen i Sverige tidigare, i varje fall inte på mycket länge. Det är en annorlunda situation, i ett läge med en mycket låg inflation. Jag är medveten om att den kommer att stiga något, men det är på grund av de åtgärder som regeringen och riksdagen har vidtagit.

Jag tror inte att det är någon större risk för en inflationsspiral, under förutsättning att vi kan hålla lönerna i schack, vilket naturligtvis en nedsättning av räntan starkt skulle medverka till. Vi har i varje fall haft en deflation. Vi får vara mycket noga med att vi inte bromsar oss in i en depression. Då har vi verkligen försatt oss i en ohållbar situation.

Vi kan enligt min uppfattning aldrig spara oss ur en sådan här situation. Vi måste givetvis spara så mycket vi på något vis kan för att få ned det strukturella budgetunderskottet. Det är självklart. Men de stora bristerna och större delen av budgetunderskottet beror på minskade och bristande intäkter. Vi kan bara få ordning på detta i stor skala genom att få fart på hjulen. Det tror jag säkert att vi är överens om.

Jag vill ta upp ytterligare en liten sak beträffande bankakuten. Jag skall i ärlighetens namn säga att jag inte läst på något vidare när det gäller detaljerna. Jag kanske begår fel i det jag säger, men jag förutsätter att regeringen och bankakuten kommer att se till att staten får så många fysiska säkerheter som det är möjligt för de insatser som staten gör. Jag menar alltså rent övertagande av bankernas panter i fastigheter och annat, lika väl som att ta pant i deras egen egendom. Det tycker jag är det minsta man kan göra för att säkerställa en återbetalning.

Anf. 23 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Många experter är säkert helt överens med Bo G Jenevall och faktiskt även med mig om det angelägna i att sänka räntan. Jag tror inte att det finns någonting som förenar oss alla, över partigränser och allt vad det kan vara, som är så slagkraftigt som viljan att sänka räntan. Det vill vi alla.

Men detta måste ske så att det får de åsyftade effekterna. Det är inte räntan i sig vi vill skall ha ett visst procenttal. Det vi vill ha är de positiva effek-

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

terna på investeringar, företagande, jobb, produktion och människors inkomster. Det är det vi vill uppnå.

Då måste man fundera ut hur det som faktiskt förhåller sig. Bo G Jenevall säger att han inte tror att det finns någon större risk för återgång till en kompensationskarusell eller en löne- och prisjakt, där man jagar varandra uppåt i olika huggsexemönster. Det kan så vara. Bo G Jenevall tror säkert inte det. Tyvärr är det inte det Bo G Jenevall tror som avgör vad som händer. Det är tron hos olika placerare och bedömare i Sverige och i utlandet som avgör vad som händer med den långa räntan, inflationsförväntningar och sådant.

De ser på hur det har varit i Sverige under de senaste 15–20 åren. De inser att vi aldrig under den perioden har haft en låg inflation när det verkligen har knipit. Vi klarade, som alla vet, inte heller nu den fasta växelkursen. På grund av många olyckliga omständigheter tvingades vi låta växelkursen flyta. De är liksom inte betjänta av att vi säger att vi kommer att hålla inflations- takten nere. De vill veta vad vi gör.

Det är därför jag menar att det är oerhört angeläget att vi, för att få de positiva effekter vi vill ha av en räntesänkning, markerar att vi inte avser att tillåta att sådana inflationsimpulser som faktiskt finns när importpriserna blir högre får fäste i en inflationsspiral. Det kan vi bara göra genom att markera betydelsen av att varaktigt hålla kvar inflationen på den låga nivå vi har uppnått.

Anf. 24 BO G JENEVALL (nyd) replik:

Fru talman! Jag håller med om det mesta av det som finansministern säger. Men jag har en annorlunda och förmodligen litet provocerande syn på situationen. Jag är inte helt övertygad om att marknadskrafterna skulle höja den långa räntan om vi sänker den korta. Det kan i stället få så positiva effekter att det upplevs som en större betalningsförmåga för aktiebolaget Sverige på lång sikt. Det kan t.o.m. få en sänkande tendens på den långa räntan.

Jag vet att det är provocerande och att det inte stämmer överens med det som står i alla böcker. Men i den situation som vi nu befinner oss i, som är extrem, tycker jag att det skulle kunna finnas anledning att i varje fall diskutera litet annorlunda effekter av sådana här åtgärder än vad som kan vara gängse antaget.

Anf. 25 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag tror att Bo G Jenevall har alldeles rätt. Det var faktiskt det som inträffade vid den förra räntesänkningen. När den korta marginalräntan sänktes från 12,5 % till 11,5 % fick man också en nedgång på den långa räntan med cirka en fjärdedels procent.

Sedan Riksbanken inledde den här politiken har både den korta och den långa räntan sjunkit. Men jag är helt övertygad om att detta *har* inträffat. De positiva effekterna har vi fått därför att vi inte har gjort jättekliv med tre fyra fem procentenheter på ett enda bräde.

Anf. 26 ALLAN LARSSON (s) replik:

Fru talman! Finansministern sade att förbättringar är inom räckhåll. Men när man studerar utsikterna för arbetsmarknaden, sysselsättningen och ar-

betslösheten under 1993 och 1994 har jag svårt att dela den optimismen. Arbetslösheten fortsätter att växa upp mot 6 % och däröver. Det är inte uttryck för förbättringar. Det är uttryck för en allvarlig försämring av arbetsmarknadssituationen, och därför måste det vidtas åtgärder som bryter den utvecklingen.

Jag skulle vilja följa upp den diskussion som har förts om räntan genom att ställa en fråga till finansministern: Hur länge skall det dröja innan vi får ett investeringsvänligt klimat som ger reella effekter på investeringar och tillväxt?

Jag delar uppfattningen att hög inflation är av ondo. Det gäller också uppfattningen att det för framtiden handlar mycket om vilka inflationsförväntningar som finns. Den situation vi hade i slutet av 80-talet och i början av 90-talet innebar att förväntningarna var höga. Det drev fram den utveckling vi upplevde. Det var just detta som vi bröt under 1991. Vi fick ned förväntningarna kraftigt till en realistisk nivå. Inte minst betydelse hade det arbete som arbetsmarknadens parter gjorde med stabiliseringsavtalet.

I den situation som vi nu befinner oss i tror jag att det är på det sättet att ju mer man talar om att det behövs bromsar av olika slag på aktiviteter och ju mer utslagning som ligger framför industrin, desto större är riskerna att man håller vid liv eller driver upp förväntningar om fortsatt inflation. Jag skulle vilja fråga finansministern: Finns det i dag ett kostnadstryck i ekonomin som leder till inflation? Finns det ett efterfrågetryck som skulle kunna leda till inflation?

Vi skall inte sätta i gång en ny inflationskarusell. Jag tror att alla är överens om att problemet under 80-talet framför allt var den lånekarusell som bankerna drev i gång med sina placeringar på fastighetsmarknaden som överhettade ekonomin. Det lär inte vara någon som räknar med att det skall komma tillbaka och vara en inflationsimpuls i dag. Det är väl snarare så att bankernas restriktivitet när det gäller utlåningen är ett återhållande element än att vi där framför oss ser risken för en ny kostnadsexplosion.

Fallande produktion är av ondo, skulle jag vilja säga. Långsam tillväxt innebär enorma kostnader, skriver Världsbankens chefsekonom Lawrence Summers i en mycket intressant artikel som är väl värd att läsa. Tillbakagående produktion innebär ännu större kostnader. Det är just detta som är vårt huvudproblem. Det är därför som alla krafter måste riktas in på att få i gång tillväxten.

Anf. 27 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Arbetslöshet är alltid svår. Jag delar Allan Larssons uppfattning där. Jag tror att det ändå är lättare när man kan se ett slut, att det faktiskt kommer en förbättring. Jag tror att de flesta människor är så funtade att om de kan se att saker och ting börjar gå åt rätt håll, kan de lättare uthärda.

Ett investeringsvänligt klimat är på väg, Allan Larsson. Vi har gjort kolossalt många saker. En hel del av det som finns med i dagens betänkande skapar också ett bättre och investeringsvänligare klimat. Om Allan Larsson skulle vilja bidra till att ytterligare förbättra investeringsklimatet för främst mindre och medelstora företag – underleverantörer, detaljhandelsföretag, osv. – skulle det vara att medverka till att genomföra den sista etappen av

skattereformen, som ännu inte har blivit av, nämligen sänkningen av egenföretagarnas skatter. Det vore en utomordentligt positiv åtgärd, som vi mycket lätt skulle kunna bli överens om.

Allan Larsson säger att jag vill bromsa. Det är inte korrekt. Jag talar sannoligen inte om att bromsa. Vi har genomfört åtgärder som skapar stimulans, men vi vill inte genomföra åtgärder som är felaktigt utformade och som därmed riskerar att leda till en broms. Om man inte vill ha en broms, genomför man inte saker som skapar en broms. Då vill man genomföra saker som skapar expansion. Därför menar jag att man skall vara ganska försiktig, när man växlar till en mer stram finanspolitik för att möjliggöra en lättare räntepolitik, och inte ta i med för stora tag.

Det är viktigt att se hur sådana här mekanismer fungerar i andra länder som har en ekonomi ungefär som den svenska. Ett oturligt näraliggande exempel är Italien. Det vore utomordentligt beklagligt om vi skulle hamna i en sådan situation som Italien i dag befinner sig i. Italien har ett otrevligt budgetläge, obetydligt sämre än det svenska, en flytande växelkurs, en inflation som inte är så våldsamt hög men i alla fall lägre än vad vi kommer att ha nästa år, någonstans på 4,5 %. Italien har i dag en lång ränta som är 2,5 procentenheter högre än den svenska och en kort ränta som är 4,5 procentenheter högre än den svenska. Man har där alltså uppenbarligen gjort ganska många saker och säkert försökt att få ner räntan men gjort det på fel sätt, därför att man inte haft ett samspel mellan en klok och välavvägd finanspolitik och budgetpolitik.

Det skulle vara förödande om vi i Sverige skulle hamna i en situation med stigande både korta och långa räntor. Det vill jag mycket gärna undvika. Det tror jag att Allan Larsson också vill undvika. Det kanske mer handlar om semantik här. Det är viktigt att man väljer orden så att det inte framstår som att vi är på väg att göra om det italienska experimentet. Det skulle riskera att skapa sådana förväntningar som vi vill undvika.

Därför betonar jag starkt att vi, för att vi skall få de positiva effekterna på tillväxten, jobben och människornas välfärd, måste ha en växelverkan mellan finanspolitik och penningpolitik. Det är det enda sättet att få ner räntan. Det är den enskilt viktigaste åtgärden för att stimulera ekonomin i dag.

Anf. 28 ALLAN LARSSON (s) replik:

Fru talman! Finansministern säger att det är lättare att uthärda krisens bördor, om man kan se att det kommer en förbättring. Ja, men med den utomordentligt svaga utveckling som vi har, med en ytterligare nedgång i produktionen nästa år och en mycket svag uppgång 1994 kommer det inte att bli en förbättring på arbetsmarknaden. Arbetslösheten kommer att öka. Det behövs en tillväxt på minst 3 % för att vi skall få ned arbetslösheten. Det är av det skälet som vi vill betona att insatserna för att få i gång tillväxten måste överordnas andra ambitioner och krav.

Frågan är varför Sverige är det enda land i Norden och, såvitt jag kan se, i Europa som under nästa år kommer att ha en fallande produktion. Min fråga till finansministern är: Beror det på den ekonomiska politiken, eller är det trots den ekonomiska politiken som detta inträffar?

Tillbakagången i produktionen är också den viktiga faktorn bakom för-

sämringarna i statsfinanserna. Finansministern talar mycket om lägre utgifter. Sanningen är ju att vi med den allmänna ekonomiska utvecklingen nu har en snabbare ökning i de offentliga utgifterna än vi hade under 80-talets år, som ni har så lätt att kritisera. De offentliga utgifterna ökar just på grund av arbetslösheten och tillbakagången snabbare än någonsin tidigare. När det gäller att sanera statsfinanserna, förstärka dem och genomföra detta på ett anständigt sätt är det bara en väg som bär, och det är att få i gång tillväxten.

Låt mig avslutningsvis säga att jag sätter stort värde på finansministerns villighet att medverka till att vi helst i dag får i gång en diskussion om vad som kan behöva göras för att täppa till de eventuella kryphål som kan finnas i förslaget om bankakuten, sådana kryphål som uppenbarligen har lett till att företag ägnar sig åt garantispekulation. Det har vi ett gemensamt intresse av att sätta stopp för. Vi skall på fredag fatta beslut som vi kan stå för och som kan fungera. Därför ser jag fram emot att vi snabbt skall kunna arbeta igenom förslaget.

Anf. 29 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Självfallet vore det väldigt bra – ingen skulle önska det högre än jag – om vi omedelbart kunde få en tillväxt på både 3 och 4 % eller kanske ännu högre, och genast. Men hur? Det är det som är poängen. Man kan inte bara önska, utan man måste också tala om ungefär hur man har tänkt sig att detta skall gå till.

Jag tror att Allan Larsson och jag egentligen är ganska överens om att man inte kan köra med en sedvanlig keynesiansk efterfrågestimulans med stora nya offentliga utgiftsökningar av det ena eller andra slaget. Med det under-skott som vi har skulle detta via ränteeffekten faktiskt få motsatt verkan. Det skulle bli en ny broms, så det är inte bra. Vi har resonerat om hur man skall gå till väga inom räntepolitiken för att undvika att vända den så häftigt att det blir motsatt effekt och att även det blir en broms.

Det som faktiskt finns kvar att använda sig av för att åstadkomma en positiv tillväxt och flera jobb för människor är den politik som jag har beskrivit och som faktiskt även Allan Larsson gillar, i alla fall om man skall tro på det han röstar på, nämligen den politik som finns beskriven i dagens betänkande. Vi har på en lång rad punkter gemensamma ståndpunkter. Vi har röstat ja och nej på samma saker. Det tycker jag är ett tecken på att vi för väldigt många av resonemangen i ganska likartade termer.

Det är självklart att vi aldrig kommer att kunna spara Sverige ur denna knepiga situation. Jag vet inte hur många gånger jag har sagt detta, och jag är övertygad om att Allan Larsson har sagt det lika många gånger. Det är självklart att det måste finnas även tillväxt. Men tillväxten måste också ske på ett vettigt sätt. Om vi skulle komma överens om att genomföra några ytterligare tillväxtfrämjande åtgärder, har jag ett utomordentligt bra förslag. Det gäller den uppskjutna skattesänkningen för egenföretagare – mindre och medelstora företag. Det här gäller slutpotten av skattereformen. Jag menar att det är vår skyldighet att se till att också egenföretagare får del av den.

Summan av antalet problem som svensk ekonomi stod inför var osedvanligt hög. Det var så många saker som hade skjutits på framtiden. När både industrikrisen och krisen bland de offentliga finanserna exploderade på en

gång uppstod osedvanligt svåra problem i Sverige. Därför har det tagit litet längre tid för den svenska ekonomin att komma ur denna kris.

Jag tycker att det är viktigt att vi inte gräver ned oss i alla problem, utan att vi faktiskt visar att vi är medvetna om att de beslutade åtgärderna leder rätt. De kommer att leda till resultat. Det kommer inte att ske alldeles omedelbart, men ändå tillräckligt nära för att det skall vara realistiskt och för att människor skall se att det fungerar.

Talmannen anmälde att Allan Larsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 30 INGELA THALÉN (s):

Fru talman! Arbetsmarknaden möter nu den värsta påfrestningen sedan 30-talet. Det ställer mycket stora krav på sysselsättningspolitiken och krav på nytänkande. Det här är inte bara en ovanligt lång och djup lågkonjunktur. Sverige skall samtidigt anpassa sig till lägre inflation. Det innebär tre år utan tillväxt, vilket saknar internationell jämförelse och är något som vi inte har upplevt under 1900-talet i Sverige. Det är ett fundamentalt misslyckande för den borgerliga regeringens ekonomiska politik.

Ett första pris är att ökningen av BNP är ca 11 % mindre än vad som borde ha varit möjligt. Det motsvarar ett produktionsbortfall på 160 miljarder kronor eller 30 000 kr per vuxen svensk.

Ett andra pris är den sjunkande sysselsättningen. Nära en femtedel av industrin har slagits ut. Lika många arbetstillfällen som har skapats sedan 1970-talet har gått förlorade. En dryg procent var arbetslösa våren 1990. I år blir det nästan 7 %. Som mest fanns det 90 000 kvarstående lediga platser på arbetsförmedlingen – mot nu ungefär 7 000.

Men det allvarligaste av allt är att den borgerliga regeringen tycks ha givit upp kampen för den fulla sysselsättningen. Om vi skall komma tillbaka till samma sysselsättningsnivå som när den var som bäst, krävs ytterligare mer än 400 000 nya jobb. Förra gången vi stod inför en sådan kraftansträngning tog det tio år.

Som framgår av den socialdemokratiska reservationen som är fogad till betänkandet var arbetslösheten tredje kvartalet 1992, enligt arbetskraftsundersökningarna, 3,6 % i Gotlands län och 8,5 % i Norrbottens län. I Norrbotten var 11 500 personer utan arbete, och i Stockholms län var 39 800 arbetslösa. Utan synnerligen kraftiga ansträngningar kommer det att bli svårt att tvinga ner arbetslösheten till 3–4 % under 90-talet. Det är en lång väg tillbaka till full sysselsättning.

Även om industrins konkurrenskraft när det gäller arbetskraftskostnaderna är tillbaka på 1983 års nivå, räcker det långtifrån till för att lösa 1990-talets sysselsättningsproblem. Skillnaderna är flera i förhållande till 1983.

Då var arbetskraftsreserven 100 000. Nu är den 400 000. Då var världskonjunkturen god. Nu är den svag. Då kunde den offentliga sektorn fortfarande anställa människor. Nu befinner sig den offentliga sektorn mitt inne i en kraftfull neddragning av sysselsättningen som, om vi inte ändrar inriktning, kan förutses fortsätta i flera år. Det enda som är lika är att det finns ett stort budgetunderskott.

Det hade inte behövt bli så här. Socialdemokraterna har förgäves vädjat till regeringen alltsedan hösten 1991 om att lägga fram ett samlat program och redovisa åtgärder för att pressa ned den öppna arbetslösheten. Då var 140 000 arbetslösa.

I maj 1992 lade vi fram ett konkret investeringsprogram med förslag till satsningar på utbildning, motsvarande 100 000 arbets- och utbildningstillfällen. Om riksdagsmajoriteten då hade accepterat detta program skulle vi ha haft en möjlighet att pressa tillbaka arbetslösheten. Då var 200 000 arbetslösa.

Så sent som i september i år – då var 225 000 arbetslösa – vägrade de borgerliga, med stöd av Ny demokrati, i arbetsmarknadsutskottet att vidta några åtgärder för att bekämpa arbetslösheten. Inte förrän efter uppgörelsen med Socialdemokraterna i samband med krispaket 1 skedde äntligen en ytterligare satsning på arbetsmarknadspolitisk utbildning, infrastruktur och andra åtgärder.

Nu handlar det om fortsättningen. Ett problem i dagens debatt är att många tycks betrakta budgetunderskottets 150–200 miljarder kronor enbart som ett uttryck för att Sverige lever över sina tillgångar. Det är inte helt korrekt. Budgetunderskottet är till största delen ett uttryck för att för få är i arbete och att vi arbetar mindre än vad vi kan göra. Underskottet skulle sjunka med ca 100 miljarder kronor om sysselsättningen förbättrades. Men det förutsätter att regeringen lägger om politiken.

Den extrema situation som vi nu är inne i innebär att normala ekonomiska kalkyler ställs på huvudet – satsa är billigt och besparingar är dyra.

En viktig fråga i dag är om arbetsmarknadspolitiken ensamt kan svara för att brygga över undersysselsättningen, eller om mera av resurserna skall användas till en ny inriktning av sysselsättningspolitiken.

Det finns en risk – och jag har tidigare tagit upp detta med arbetsmarknadsministern – att kvaliteten i de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna sjunker. Trycket på arbetsmarknadens organisation kan bli för hårt. Kontroll och uppföljning blir eftersatt. På den ordinarie arbetsmarknaden försätts löntagare och seriösa företagare inför fullständigt orimliga situationer, när mängder av "gratis" arbetskraft sätter sund konkurrens helt ur spel.

Internationella erfarenheter av långvarig och hög arbetslöshet visar att den leder till ökat svartarbete och uppluckring av arbetsviljan. En ungdomsgeneration leds in i ett system där man tvingas leva av eviga arbetsmarknadsstöd eller andra bidrag utan krav på arbete. Något sådant kommer jag aldrig att acceptera.

I det nu framlagda förslaget finns pengar till ytterligare arbetsmarknadspolitiska insatser och ökade investeringar. Detta ställer vi upp på, och vi tycker att det är bra.

I vårt förslag har vi dessutom återigen pekat på att regeringen måste komma tillbaka med ett omfattande program för att öka sysselsättningen ännu mer. De förslag som nu behandlas räcker inte. Det vi särskilt pekat på är att vi måste ägna uppmärksamhet åt kvinnornas situation. Regeringen har i sina egna prognoser pekat på en kraftig nedgång i sysselsättningen på områden där huvudsakligen kvinnor arbetar, t.ex. handeln, vården och omsorgen. SKTF har nu senast i en undersökning av de kommunala budgetarnas

effekter redovisat en skrämmande ökning av förväntad arbetslöshet bland de offentliganställda.

Till detta kommer problemet för de 80 000 deltidsarbetslösa, där en majoritet är kvinnor. Enligt vår uppfattning borde AMS få uppdraget att arbeta fram en långsiktig strategi för hur man skall motarbeta den ökande arbetslösheten bland kvinnor.

Jag hoppas att Börje Hörnlund hinner hit innan det är hans tur att tala. Jag vill redan nu ställa en fråga till honom: Kommer arbetsmarknadsministern att lämna ett uppdrag till AMS att ta fram en strategi?

En viktig fråga är också hur stor del av de ökade resurserna som måste användas för att bredda produktionsbasen, så att underskottet i statens budget kan minska. Det innebär att det inte blir något utrymme för ökade reala löner förrän mot slutet av perioden. Vi kan inte lova människor högre materiell standard 1996 än de har 1992. Nu måste arbete och tillväxt komma först.

Jag har kommit fram till följande slutsats.

Det är helt orimligt att 300 000 människor nästa år passivt uppbär kontantstöd. Om inte hundratusentals familjer skall hamna i ren misär kommer staten under de närmaste åren att ha en kostnad på minst 100 miljarder kronor för de arbetslösa. Vi måste nu göra det bästa möjliga av situationen. När vi går in i det tredje året med minskande tillväxt måste två nyckelord bli ledande för politiken: arbete och tillväxt.

Alla underskott är dåliga, men det finns mer eller mindre dåliga underskott. Det bästa möjliga nu är att växla så mycket som möjligt av kostnaderna för arbetslösheten till investeringar i utbildning och till infrastruktur som en starkare bas för ny produktion.

Om vi kan lämna efter oss en utbyggnad av högskolan som motsvarar flera nya universitet, av gymnasieskolan och av Komvux som motsvarar flera tjog gymnasier samt en arbetsplatsutbildning som lyfter oss till den högsta konkurrenskraften i Europa, kan vi visa att vi inte förlamades av krisen.

Om vi till nästa generation kan lämna efter oss ett snabbtågnät som förde Sverige närmare Europa och ökade tillväxten, förde vi en politik mitt i krisen som bidrog till att betala tillbaka de enorma statsskulder som vi nu drar på oss. När vi lyckas med dessa satsningar, kanske motsvarande hälften av de arbetslösa bygger och utbildar sig för ett produktivare Sverige.

I takt med att vi gör dessa satsningar kan kostnaderna för arbetsmarknadspolitik minska.

Jag har vid ett antal tillfällen lyssnat på arbetsmarknadsministern och andra företrädare för de borgerliga partierna. Det besked som jag då fått är att budgetunderskottet hindrar oss från att satsa ytterligare på aktiva insatser och att risken för inflation hindrar regeringen från att med full kraft bekämpa rekordarbetslösheten.

Jag vill ställa ännu en fråga till arbetsmarknadsministern: Är det inte dags att ändra inriktning och äntligen se sanningen i vitögat? Eller rättare sagt: se de arbetslösa och de vars lade i ögonen och säga till dem: Jo, vi har äntligen insett att det allt överskuggande nu är att satsa på arbete och tillväxt.

Så några ord om regionalpolitiken.

Vid sidan av arbetsmarknadspolitik är regionalpolitiken ett av de viktigare instrumenten. Men det hjälper inte med alla regionalpolitiska medel i

världen, om den sektorspolitik som bedrivs inte samverkar med regionalpolitiskt viktiga intressen.

Det handlar om Televerket med sitt ansvar, Posten, SJ, Banverket och flygtrafiken, som är minst lika väsentliga för hela landets sysselsättning.

Under senare tid har vi sett spänningarna mellan olika politikområden i regeringen, senast uttryckt i avmonopoliseringen av elförsörjningen i landet. Sverige är det land i Europa vid sidan av Storbritannien som går fram så här hårt, och effekterna för t.ex. Porjus är förödande.

Mina frågor till de borgerliga i arbetsmarknadsutskottet och till arbetsmarknadsministern är: Vilken analys ligger bakom regeringens ställningstagande? Vilka kostnader för avmonopoliseringen för det med sig för skattebetalarna? Vad tänker arbetsmarknadsministern och de borgerliga partierna, som är ytterst ansvariga för regionalpolitiken, göra för att inte sysselsättningen i berörda orter skall drabbas?

Så vill jag säga några ord om arbetsrätten.

En av de viktigare frågorna för Socialdemokraterna inför krisöverenskommelsen var arbetsrätten, eftersom förhållandet mellan arbetstagare och arbetsgivare är så viktigt för att arbetsmarknaden skall fungera.

Jag skall inte gå in på olika lagars paragrafer. Arbetsrätten är en fråga om ett förhållningssätt till människor. Medbestämmandelagstiftningens grund är att både arbetsgivare och arbetstagare har vissa skyldigheter och rättigheter i förhållande till varandra.

Min utgångspunkt är ganska enkel. Jag utgår från att varje enskild löntagare har något alldeles speciellt att tillföra arbetsmarknaden och sin arbetsplats.

Av erfarenhet vet jag att det är löntagaren som har det starkaste intresset av att en arbetsplats finns där och att företaget kan leva vidare och utvecklas.

Detta är också Socialdemokraternas utgångspunkt när vi drivit frågan om att t.ex. kunna påverka Arbetsrättskommittén och andra viktiga utredningar som rör arbetsrätten.

Nu pågår förhandlingar om tilläggsdirektiv till Arbetsrättskommittén, och jag hyser hopp om att regeringspartierna skall respektera den överenskomelse som upprättats och visa respekt för det seriösa intresse som vi socialdemokrater har av att arbetsmarknaden skall fungera. Jag hoppas att i denna respekt också ligger en respekt för den enskildes rättssäkerhet på arbetsplatsen och hans eller hennes rätt att själv välja att låta sig företrädas av sin fackförening.

De motioner som rör arbetsrätten har ett enigt arbetsmarknadsutskott bordlagt för att avvakta vad som kommer ut av bl.a. de förhandlingar som nu pågår.

Mot denna bakgrund är det desto märkligare att konstatera att frågan om att tekniskt lösa frågan om den sänkta arbetsgivaravgiften vållade så stor upståndelse i arbetsmarknadsutskottet.

Det är därför med stor tillfredsställelse som jag kan yrka bifall till det förslag som finansutskottet kommit fram till. Det borde ha varit arbetsmarknadsutskottet som i sitt yttrande till finansutskottet skulle ha föreslagit detta.

Jag kan inte underlåta att framföra en stillsam fundering. Hur kommer det sig att de borgerliga företrädare som borde ha känt det största ansvaret för

Arbetsmiljöfondens finansiering och lagregleringen av dess verksamhet inte kände detta, och att arbetsmarknadsministern trots underhandskontakter inte tyckte sig finna anledning att bidra till att lösa frågan där den borde ha lösts, nämligen i arbetsmarknadsutskottet – utan överlämnade den till finansministern och till finansutskottet?

Jag vill avslutningsvis upprepa mina frågor:

Kommer ett uppdrag att lämnas till AMS beträffande åtgärder mot riskerna för en rekordarbetslöshet också bland kvinnor?

Är det inte dags att ändra inriktning och säga till alla de arbetslösa och de varslade: Jo, vi har äntligen insett att det allt överskuggande nu är att satsa på arbete och tillväxt.

Vilken analys ligger bakom regeringens ställningstagande beträffande sysselsättningen i bl.a. Porjus?

Vilka kostnader för avmonopoliseringen med sig för skattebetalarna?

Vad tänker arbetsmarknadsministern göra, som den ytterst ansvarige för regionalpolitiken, för att inte sysselsättningen i berörda orter skall drabbas?

Fru talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som tidigare har tillstyrkts av Allan Larsson.

Anf. 31 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill på en punkt kommentera vad Ingela Thalén sade. Hon tog här upp Porjus och Jokkmokks kommun, som råkar ligga i mitt hemlän, och jag kände mig därför berörd.

Jag känner mycket starkt för den oro som människorna i Porjus nu hyser när Vattenfall har signalerat en ordentlig neddragning av verksamheten. Socialdemokraterna har nu visat ett engagemang och säger att man måste göra något för att hjälpa Porjus och Jokkmokks kommun. Det är dock ett litet sent uppvaknande.

Vi har från Centerns sida under många år aktivt arbetat för att den kommunen skall tillföras resurser från Vattenfalls vinster. Jag har under årens lopp mött ett kompakt motstånd från det parti som Ingela Thalén företräder. Frågan var uppe i den senaste regionalpolitiska utredningen och blev föremål för överläggningar. När frågan hamnade i den socialdemokratiska regeringen vidtog den inga åtgärder. Jag tycker att det finns skäl att påminna Ingela Thalén om det.

Om man från Socialdemokraternas sida under 70- och 80-talen hade varit angelägen om att bygga upp resurser i denna kommun, hade vi varit mycket tacksamma. Om Socialdemokraterna nu har vaknat hälsar vi det förstås med tillfredsställelse.

Jag vill ändå säga till Ingela Thalén: Gör inte människorna i Porjus till slagträ i den politiska debatten! De har det tillräckligt tungt som de har det.

Anf. 32 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Låt mig säga till Per-Ola Eriksson att det inte är Socialdemokraterna som har gjort de boende i Porjus till slagträ. Det är den borgerliga regeringens förslag och politik som gör de boende i Porjus till slagträ.

Vi har genom Göran Persson föreslagit att man skall göra en utvärdering av styrprinciperna för Vattenfall och att man skall se på de avkastningskrav

som behöver ställas. Om Per-Ola Eriksson och övriga i de borgerliga partierna är beredda att göra detta för att se över frågan om avmonopoliseringen, är jag övertygad om att Socialdemokraterna är beredda att delta i sådana diskussioner.

Anf. 33 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller Vattenfalls förändrade organisation vill jag erinra om att det var den regering som Ingela Thalén tillhörde som lade första byggstenen till en bolagisering av Vattenfall och som förändrade avkastningskravet. Det är det som har varit vägledande för den fortsatta utvecklingen. Jag tycker inte att man i detta sammanhang skall krypa undan från detta ansvar.

Vad som nu har skett i Vattenfall är den tidigare socialdemokratiska regeringen i allt väsentligt ansvarig för. Det var under dess regeringstid som det började. Det gällde inte bara Vattenfall, utan ni föreslog också bolagisering och ändring av avkastningskraven vad gäller andra verk.

Anf. 34 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att Per-Ola Eriksson som ordförande i finansutskottet ändå skall skilja mellan organisationsform och ägaransvar. I detta fall är frågan om den borgerliga regeringen är beredd att ta sitt ägaransvar genom att diskutera avkastningskrav och styrprinciper för Vattenfall. Än så länge är det frågan om att utöva ägaransvaret. Det är den diskussionen jag tycker att man skall föra.

Anf. 35 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Fru talman! I dag kommer riksdagen med all sannolikhet att fatta ett beslut som kommer att dela in alla Sveriges arbetslösa i socialgrupper. För mig är det häpnadsväckande att man över huvud taget ens kan tänka i dessa banor.

Vad är det då jag menar? Jo, i och med att man säger ja till arbetslivsutveckling i dess nuvarande form i propositionen kommer följande socialgruppsindelning att ske:

Socialgrupp 1: A-kassefolket

Socialgrupp 2: finns inte

Socialgrupp 3: finns inte heller

Socialgrupp 4: KAS-folket

Socialt utslagna

Invandrare

Ungdomar som inte har hunnit upparbeta vare sig A-kassa eller KAS och inte har fått plats i ungdomspraktik

Företagare i konkurs

Släktingar anställda hos en egenföretagare räknas som företagare oaktat aktieinnehav. Vid en friställning innebär detta att släktingarna ej får A-kassa, oavsett om de betalat för denna under tio år.

Sverige är fantastiskt – eller hur?

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

Detta är faktiskt sant, och det finns en mängd exempel på det i vårt långa rike.

Varför är jag så kritisk? Är det inte bra med arbetslivsutveckling?

Grundtanken, att arbetslösa människor, alla kategorier, skall få något meningsfullt att göra, är god. Men varför skall det bara gälla för dem som har A-kasseersättning? Borde det i så fall inte gälla alla arbetslösa? Varför denna gruppindelning? Lider A-kassefolket mera än andra arbetslösa?

Utformningen av arbetslivsutvecklingsmodellen är enligt mitt förmenande en katastrof. Den är ett hastverk och inte genomtänkt.

Vi i Ny demokrati är helt emot system som delar in människor i sociala grupper. Nu föreslår man ett nytt system, arbetslivsutveckling, som alltså är en försöksverksamhet som skall pågå i två år, men endast för en speciell grupp i samhället, nämligen A-kassefolket. Det borde i så fall ha varit för dem som har det sämst ställt. A-kassefolket tillhör inte den gruppen.

Behovet av en ny arbetslöshetsförsäkring som gäller alla är nu extremt akut.

Det är inte enbart indelningen av arbetslösa som gör oss så kritiska till arbetslivsutveckling. En jättelik byråkrati kommer att skapas, med ett stort antal myndigheter, organisationer, föreningar och företag inblandade. Man kan ställa frågan vem som skall ha det yttersta ansvaret för denna byråkrati. Man kan också fråga sig vilka företag som skulle vara villiga att ställa upp i det ekonomiska läge som nu råder, där alla krafter måste inriktas på att få företaget att gå ihop ekonomiskt.

Det hade varit bättre om arbetsförmedlingen ensam fått sköta arbetslivsutvecklingen, eftersom det är förmedlingen som har kunskap om marknaden, organisationerna, föreningarna, osv.

Vi säger med kraft nej till konstruktionen av det nya "gumm- och gubbdagiset".

Ny demokratis förslag till arbetsmarknadspolitiska åtgärder, i stället för arbetslivsutveckling, är följande:

Köp utbildningsplatser direkt av företagen. Har man fått in en fot i ett företag och dessutom fått en riktig yrkesutbildning, har man mycket stor möjlighet att stanna kvar när krisen vänder.

Gör speciella kurser i yrkesutbildningar och yrkeskompletteringar på folkhögskolorna och komvux. Erfarenheten har visat att det finns ett stort önskemål om detta. Folk lånar nämligen inte studiemedel för att läsa svenska och matte, utan vill då hellre ha en yrkesinriktad kurs.

Många arbetslösa bygg- och verkstadsskilar frågar nu efter kompetenshöjande kurser. Det går i princip inte att få arbetsmarknadsutbildningar längre, eftersom pengarna är slut. Därför måste man gå andra vägar, som t.ex. den jag har beskrivit ovan.

För att främja de arbetslösas möjligheter till arbete i den rådande lågkonjunkturen är det nödvändigt att ge dispens från lagen om anställningsskydd. De arbetslösa skall kunna få tillfällig anställning i företag och kommuner med bibehållet arbetslöshetsunderstöd. Arbetsgivaren betalar mellanskillnaden upp till avtalsenlig lön. Vissa regler utfärdas för att förhindra missbruk. Tänk t.ex. så många skolor vi skulle få reparerade på det viset.

Inför lärlingslöner. Det har gått utomordentligt bra i Tyskland, så varför

skulle det inte lyckas här? Ingen skall kunna inbilla mig att en nyanställd 20-åring kan lika mycket som en som jobbat i 20 år i företaget.

Arbetslöshetsförsäkringen, som inte bör handhas av fackföreningarna, reformeras och byggs upp i tre steg. Staten skall stå för ett grundskydd under maximalt 300 dagar. Arbetsgivare tecknar en obligatorisk privat försäkring upp till en viss inkomstrelaterad nivå därutöver. För ytterligare inkomstbortfall kan den enskilde teckna frivillig privatförsäkring. Det kan ske även genom kollektiva fackföreningsförsäkringar.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till följande reservationer av Ny demokrati i finansutskottets betänkande 1: reservationerna 7, 8, 10 och 13. I övrigt stöder jag samtliga våra reservationer vad beträffar arbetsmarknadspolitiken men har inte något yrkande.

Anf. 36 HANS ANDERSSON (v):

Fru talman! Vi debatterade för några månader sedan i den allmänpolitiska debatten, strax efter det att de nattliga krispaketen kom till. Då var situationen en annan. Då kanske också debattläget var ett annat. Men verkligheten tågar på. Arbetslösheten ökar. Industridöden fortsätter. Tillväxten minskar. BNP minskar och kommer så att göra, åtminstone nästa år. Sverige lever under en depression, med den vanliga definitionen om tre års BNP-fall.

Jag argumenterade för några månader sedan så gott jag kunde för att krispaketen var felaktiga. De byggde på en felaktig analys och ledde in på en felaktig väg, dels konjunkturpolitiskt, för att skapa tillväxt i dagens läge, dels fördelningspolitiskt, för att skapa rättvisa och få något förtroende för den ekonomiska politiken.

Det som har hänt därefter ur penningpolitisk synpunkt har gjort saken än värre. Efter den 19 november och den faktiska devalveringen har vi ett fullständigt nytt läge, som borde göra många delar av grunderna för de paket som förhandlades fram obsoleta.

Vänsterpartiet har i sin motion lagt fram ett förslag som handlar om arbete och tillväxt. Många av argumenten som har bäring på sysselsättningspolitik och arbetslöshet är de argument som Johan Lönnroth förde fram i den ekonomisk-politiska debatten. Mycket däri överensstämmer med det som Allan Larsson och Ingela Thalén i dag säger. Jag kan bara ansluta mig till den verklighetsbeskrivning som Ingela Thalén nyss gjorde.

Just därför har vi satsat på en politik som ger dels en efterfrågestimulans nu, dels en rimlig och rättvis fördelning. Det har föranlett oss att säga nej till en del av de skattemässiga förslagen, t.ex. förslag om socialförsäkringssystemet, bostadspolitiska förslag och förslag om reducerad semester för vissa grupper.

Detta är grundbultarna som är så viktiga för sysselsättningen, eftersom arbetsmarknadspolitiken inte klarar av detta. Det handlar om att ytterligare förstärka vår konkurrenskraft på exportsidan. Devalveringen har gjort mycket. Vi har inget konkurrenskraftsproblem ur arbetskraftskostnadssynpunkt, men det kan i många fall handla om att få tillgång till en marknad. Det handlar om exportstöd, stimulanser och investeringar öster om Östersjön, Exportkreditnämnden, osv. Där finns det mycket att göra. Vi har föreslagit en hel rad åtgärder i vår motion.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den svenska
ekonomin*

Å andra sidan är det just hemmamarknaden som viker, t.ex. infrastruktur-investeringar och ROT-program. Det handlar om Banverket, Vägverket, telekommunikationer, SJ, kommunerna och Vattenfall. Där har vi en mängd förslag som går väsentligt längre än vad de paket som Socialdemokraterna och regeringen förhandlade fram gör. Våra förslag ansluter sig däremot ganska väl till vad LO senare har föreslagit, men de avstyrks tyvärr av majoriteten i utskottet.

De skulle också innebära ett selektivt industristöd i stället för att bara spä på med en sänkning av arbetsgivaravgiften. Det ger ytterligare ett slags devalveringseffekt och inleder inte något omvandlingstryck. Det ger förmodligen inte heller upphov till ökade beställningar.

Vi har föreslagit underleverantörsprogram, program för riskkapitalförsörjning, kompetenshöjande åtgärder och att vi generellt skall öka efterfrågan på hemmamarknaden.

På den offentliga sidan – det som handlar om vår välfärd, omsorg och service – föreslår vi, som vi har gjort tidigare, att kommuner och landsting inte skall avstå från de 7,5 miljarderna. Det kommer att ha direkta effekter på sysselsättningen. Det kommer att leda till en rundgång på pengar, som Socialdemokraterna också påpekar i sin motion. Men de har hittills vägrat att rösta med oss.

Vi har många synpunkter på arbetsmarknadspolitiken både när det gäller direkta insatser och när det gäller utbildning och kompetenshöjande åtgärder. Låt mig bara säga, som jag sade för någon månad sedan i den här talarstolen, att arbetslöshet är det värsta gissel vi kan ha för den enskilde, för ekonomin och för välfärden. Det är inte så lätt som att säga att budgetunderskottet kräver att vi ligger lågt med insatser och inte expanderar. Därmed höjer vi arbetslösheten. Arbetslösheten är både kortsiktigt och långsiktigt den dyraste ingrediens som vi kan ha i vår ekonomi.

Fru talman! Man har sagt att vår motion är häpnadsväckande i negativ mening. Jag tycker att den är häpnadsväckande bra. Det är snarare häpnadsväckande att försöka bota anorexia med ytterligare självsvält. Det är häpnadsväckande att hålla kvar ett förslag om sänkning av arbetsgivaravgifter, när vi har haft en så oerhört stark devalveringseffekt och när vi har haft en så stark tillväxt av konkurrensförmågan, hur vi än vill mäta den.

Därför är det en gåta för mig att Allan Larsson och Ingela Thalén kvarstår i sin uppfattning trots det helt nya läget och trots det helt nya tonfall som man har i debatten. I praktiken står de fortfarande kvar vid de nattliga uppgörelsernas politik. Det är egentligen tvärt emot vad ni talar för.

Låt mig kortfattat nämna några ting som specifikt handlar om arbetsmarknadspolitiken. Jag beklagar att inte arbetsmarknadsutskottet och finansutskottet ställde sig bakom vårt krav på att betona hur kortsiktig och tillfällig den åtgärd som vi kallar för ungdomspraktik är. Det är en farlig politik.

Den innebär verkliga undantag från den normala arbetsmarknaden, problem för arbetsmarknaden när det gäller åldersgrupperna kring taket på 25 år, att man inte har ett anställningsförhållande och att man inte har naturliga relationer till fackföreningen. Det finns en mängd olika omständigheter som gör att ungdomspraktiken är mycket problematisk. Vi har föreslagit att den

skall utvärderas och omprövas så fort vi har en möjlighet till det ur konkurrenssynpunkt.

Vi har föreslagit att vi skall sätta i gång program för kompetensutveckling, precis som många har gjort tidigare. Det gäller kompetensutveckling inne i företagen. Det handlar inte bara om utbildning, utan om att gradera upp kunskaper i samband med organisationsförändringar och teknikförändringar i företag. Det är starkt produktivetsrelaterade åtgärder. Om vi sedan gör det genom en sänkning av arbetsgivaravgifter eller genom direkta bidrag är en teknisk fråga. Där har utredningar tidigare föreslagit olika alternativ. Men det måste till ett direkt program för kompetensutveckling nu. Vi har tyvärr inte fått gehör för det kravet.

Men vad som kanske är än värre, är att alla vet att pengarna för arbetsmarknadspolitiska åtgärder inte räcker. Alla vet att pengarna till arbetsmarknadsutbildningen inte räcker. Det ser de arbetslösa ute i varenda län i dag. Kurser ställs in och utlovade kurser och utbildningar genomförs inte.

Jag upplevde ganska starkt att när frågan diskuterades i arbetsmarknadsutskottet var alla klara över detta faktum, men man ville ändå säga att trots allt hade Arbetsmarknadsverket fått mera pengar än tidigare, även om det inte var på utbildningssidan. Man hoppades att det hela skulle lösa sig med vissa rationaliseringar och förbättrad upphandling.

Vi har föreslagit att 3 miljarder extra skall gå till arbetsmarknadspolitiska åtgärder med särskild tanke på och omtanke om arbetsmarknadsutbildningen. Det är alltid lönsamt att låta människor förkovra sig och höja kompetensen. Det är alltid olönsamt att låta människor gå utan verksamhet. Jag beklagar starkt att utskottet inte kunde biträda oss där. Jag vet att väldigt många är helt överens med oss.

Det pågår en dunkel debatt, inte minst från Socialdemokraternas sida, där man angriper arbetsmarknadsministern för att pengarna är slut och att han inte har flera åtgärder, men man röstar ner förslag till att ge substans till dessa åtgärder. Det handlar om utbildning, kompetensutveckling och även om studiefinansiering.

Låt mig också säga att påståendet att man genom att ta bort tre miljarder kronor från Arbetslivsfonden skulle kunna ta ner det strukturella budgetunderskottet faktiskt utmanar löjet. Det är engångsinbetalningar som har skett dels för att höja produktiviteten i arbetslivet, vilket skulle ha positiva effekter på ett budgetsaldo framåt i tiden, dels för att i samband med att effektivare organisationsformer kommer fram också hitta effektivare former i den meningen att man inte drabbas av arbetsskador och arbetssjukdomar.

Det skulle inverka positivt på socialförsäkringssystemet, vilket också skulle ha positiva strukturella effekter när det gäller budgetsaldo. Med andra ord: Att ta bort pengar från Arbetslivsfonden är verkligen kontraproduktivt. Det motverkar sitt syfte, men det är lätta pengar att ta. Och de tas just från dem som skulle behöva dem. Det har tidigare sagts att inte minst kvinnor skulle drabbas av dessa insatser för att höja nivån på kvinnosysselsättningen i landet.

Att ta bort semesterdagarna för industriarbetarna är ett rent hån. Det finns något slags vision och ambition om att höja svensk konkurrenskraft. Vissa grupper drabbas av ytterligare orättvisor.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den svenska
ekonomin*

När det gäller regionalpolitiken instämmer jag i väldigt många av de krav som ligger i de socialdemokratiska motionerna. De har lagt önskelistor per län. Men varför då rösta emot alla våra anslagsyrkanden till de statliga myndigheter som skulle stå för en hel del av sysselsättningen och investeringen i de olika länen?

Likaså har vårt yrkande om att göra en jämställdhetsanalys av krispaketet avstyrkts. Det skulle sannerligen behövas med tanke på hur det ser ut. Jag är alltså mycket tveksam till den socialdemokratiska ambivalensen, men jag gläder mig åt att de åtminstone i debatten har tagit våra synpunkter och vår politik ad notam.

Jag frågar mig också vad som skall hända med arbetsrätten. Jag frågar mig också, och inte minst arbetsmarknadsministern, vad som skall hända med ungdomarna framöver. Var är strategin för ungdomarnas sysselsättning, och var är strategin för att låta Arbetsmarknadsverket ha resurser som kan sättas in för arbetsmarknadsutbildning för de arbetslösa?

Jag ansluter mig till vad Johan Lönnroth har yrkat. Jag ställer mig bakom samtliga yrkanden som finns i vår meningsyttring. Men av tekniska skäl i riksdagsarbetet ansluter jag mig till de yrkanden som Johan Lönnroth här tidigare läst upp.

Anf. 37 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte vem som har sagt att Vänsterpartiets motioner är häpnadsväckande. Det är möjligt att det har sagts av någon i debatten när jag har varit ouppmärksam. Hans Anderssons försvar för att de skall vara häpnadsväckande bra får naturligtvis stå för honom själv.

Hans Andersson frågar varför Socialdemokraterna står fast vid överenskommelsen. Jag förstår varför Hans Andersson ställer den frågan. Det hör ju precis inte till vanligheterna att underhandsdiskussioner mellan s och v har stått sig när det verkligen har kommit till det svåra avgörandet, nämligen att ta ansvar för diskussioner och överenskommelser som man haft sinsemellan.

Det har ibland varit utomordentligt skört när det gällt att vårda den överenskommelse som regeringspartierna och Socialdemokraterna har träffat. Det har gnisslat, och det har varit grus i maskineriet. Men det är vår mycket bestämda uppfattning att vi tänker ställa upp på den överenskommelse som vi har träffat. Den är ett steg på vägen mot viktiga ytterligare insatser. Jag har i mitt tidigare inlägg redogjort för principerna för dem, och det behöver jag inte återkomma till nu. Det är fråga om både tid och tempo.

Sedan undviker Hans Andersson en mycket liten men mycket väsentlig detalj. Det är balansen mellan inkomster och utgifter på kort och lång sikt.

Anf. 38 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Termen "häpnadsväckande" står i finansutskottets betänkande som en kommentar till den expansionspolitik som vi förordar på kort sikt och den ganska rejält åtstramande politik vi förordar på lång sikt med tanke på budgetunderskottet.

När det sedan gäller överenskommelsen skall man enligt min mening hålla överenskommelser om det är rimligt, dvs. om förutsättningarna föreligger

för detta. Förutsättningarna är ju helt förändrade. Vi skall väl inte här inleda en ny finanspolitisk debatt, men kampen för att försvara kronan upphörde ju när kronan inte lät sig försvaras. Nu handlar det om – precis som Allan Larsson och Ingela Thalén här har talat om – att försvara politiken för arbete och tillväxt.

Jag har litet svårt att argumentera i frågan om relationerna mellan Socialdemokraterna och Vänsterpartiet i och med att jag inte ens var närvarande i landet när dessa problem uppkom. Men jag kan försäkra att vi står för vad vi säger. Vi kommer att vara mycket ordhålliga i de allra flesta sammanhang, dvs. i de sammanhang där föreliggande förutsättningar kvarstår.

När det gäller frågan om rättvisa har jag inte tid att göra långa citat. I fråga om semestern har LO i sina mycket modesta krav i avtalsrörelsen sagt att man helt enkelt måste återställa läget så att inte ytterligare orättvisor uppkommer. Det är precis vad vi har förutsagt i motionen.

Våra förslag till investeringar, och våra förslag att sätta människor i arbete, överensstämmer faktiskt mycket väl med LO:s förslag i rapporten Om bara viljan finns. Hur är det: Finns verkligen viljan hos socialdemokratiska partiet, Ingela Thalén?

Anf. 39 INGELA THALÉN (s) replik:

Fru talman! Hans Andersson säger att det är helt nya förutsättningar för räntepolitiken. Ja, det stämmer i den meningen att vi inte lyckades med uppgiften att hålla den fasta kronkursen. Men det fanns också tre andra utgångspunkter för den överenskommelse som vi träffade.

En av de tyngsta vid sidan om den ekonomiska politiken var att åstadkomma insatser för att minska arbetslösheten. Det är den delen av överenskommelsen vi behandlar här. Den är minst lika viktig.

Den tredje delen av överenskommelsen för vår del berörde de viktiga frågorna kring löntagarfonder, statliga företag och arbetsrätten. Också på dessa punkter är man på gång att fatta beslut. Vi för förhandlingar om tilläggsdirektiv för Arbetsrättskommittén.

Det är min mycket bestämda uppfattning att det är viktigt för båda parter att hålla fast vid den överenskommelse man har träffat. Det skall inte vara så enkelt som att enbart säga: Vi ställer upp på allting, men det är vi som avgör när förutsättningarna är förändrade. Det är nämligen det jag tycker att Hans Andersson säger.

Anf. 40 HANS ANDERSSON (v) replik:

Fru talman! Nej, det sade jag inte. Jag sade för det första tidigare i talarstolen att det var fel att träffa uppgörelsen. Ni gjorde ett misstag. Ni förledes till att träffa en uppgörelse som medförde en fundamentalt felaktig politik, även om ni uppnådde vissa fördelar.

För det andra stod valutapolitiken i centrum. Det var till försvar för kronan ni agerade. Detta har uppgivits. Därmed har hela frågan om konkurrenskraften för exportindustrin osv. förändrats i grunden. Marknaden har automatiskt reglerat det så att det blir en mycket större effekt än vad ni räknade med. På samma sätt förändras inflationen, och därmed dras köpkraft in. Vi kommer också att få andra fördelningspolitiska effekter.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

Vad vi har föreslagit, som nu är av särskild vikt på kort sikt, är alltså expansiva åtgärder på investeringssidan vilka direkt skulle bidra till ökad tillväxt, till att ge människor arbete och minska arbetslösheten. Det är helt i enlighet med vad ni i dag talar om. När ni talar om den kommunala ekonomin säger ni er vara överens med oss. Men såvitt jag förstår tycker ni att det inte finns tid nog att reglera frågan om dessa 7,5 miljarder kronor.

Sedan har jag frågan: Vad händer med arbetsrätten? Vad utfästes egentligen? Mina informationer från Arbetsrättskommittén är förfärande med tanke på hur jag ser att man agerar i Arbetsrättskommittén och vilka förslag som i dag ligger när det gäller anställningstrygghet för svenska löntagare. Såvitt jag kan se uppnådde man praktiskt taget ingenting. Vad skall komma, och vad finns det för garantier?

Talmannen anmälde att Ingela Thalén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 41 SONJA REMBO (m):

Fru talman! I denna lunchtomma kammare vill jag börja med att yrka bifall till finansutskottets hemställan i de delar som behandlar yttrandet från arbetsmarknadsutskottet.

Läget på arbetsmarknaden har väl omvitnats i den tidigare debatten. Vi är överens om att situationen är extrem och att dess orsaker står att finna i den internationella lågkonjunkturen men framför allt i de många år av försummelser som ligger bakom oss.

Studerar vi utvecklingen under de senaste 20 åren finner vi att Sverige halkat efter inom strategiska områden. Tillväxten har sedan 1970 varje år legat lägre i Sverige än i jämförbara industriländer. Detsamma gäller produktivitetstillväxten liksom de produktiva investeringarna.

Den statliga industripolitiken har också präglats av missriktade ambitioner. I dessa yttersta dagar kan vi summera de mycket stora stöden till bilindustrin under 1980-talet. Man kan kort säga att de har varit lika lyckosamma som tidigare statliga industristöd.

Investeringarna i infrastruktur som vägar och järnvägar har varit sorgligt försummade.

De drivkrafter som leder till tillväxt har kvävts eller hållits på sparlåga. Den högre utbildningen har försummats. Andelen anställda med högre utbildning är i ett internationellt perspektiv låg inom svensk industri. För den enskilde har investeringar i högre utbildning givit dåligt utbyte. Den solidariska lönepolitiken och skattepolitiken har effektivt förhindrat en inkomststruktur som belönar den som utbildar sig, skaffar sig yrkeskunskaper och tar ansvar. Det har varit mera lönsamt att lära sig hur skatte- och socialförsäkringssystemen fungerar.

Företagande och entreprenörskap har inte premierats utan snarare misskögliggjorts och försvårats.

Industriutslagnen har under de senaste tre, fyra åren varit gigantisk. Investeringarna har flyttat utomlands. Till detta bidrog bl.a. den långvariga osäkerheten om Sveriges framtida förhållande till EG.

Andra orsaker till kraftgången än dem jag redan nämnt har varit infla-

tionsutvecklingen efter rekorddevalveringen 1982, de åren därefter återkommande krispaketen som snarast försvårade problemen och den besvärande bristen på arbetskraft under de allra mest hektiska åren på 1980-talet. Det var under de åren som dagens problem på arbetsmarknaden grundlades.

1980-talet var i hög grad ett felinvesteringarnas decennium. Det är den notan vi nu måste betala.

Det är viktigt att ha detta i minnet när vi diskuterar de båda krisöverenskommelser mellan regeringen och Socialdemokraterna som ligger till grund för de beslut vi skall fatta i dag.

Betänkandet innefattar arbetsmarknadspolitiska åtgärder för en kostnad av ca 10 miljarder kronor som utöver tidigare beslutade insatser beräknas ge någon form av sysselsättning eller utbildning till ca 130 000 personer eller 3 % av arbetskraften.

Vi talar nu om nivåer på arbetsmarknadspolitiken av en storleksordning som vi tidigare inte upplevt. Ändå räcker det inte till.

Redan tidigare infördes en särskild åtgärd för ungdomar, benämnd ungdomspraktik, som blivit mycket framgångsrik. Den innebär att staten står för hela kostnaden för de ungdomar som placeras. Den utökas nu med 36 000 platser.

Betänkandet innehåller förslag om en helt ny åtgärd, arbetslivsutveckling, ALU, som skall komma sådana arbetslösa till del som uppstår arbetslöshetsförsäkring. Utskottet anser att det bör övervägas om inte också de som uppstår kontant arbetsmarknadsstöd, s.k. KAS, skall kunna komma i åtnjutande av denna möjlighet. Avsikten är att den som är arbetslös inte därmed också skall bli utan någon form av sysselsättning.

Erfarenheterna från andra länder visar att effekterna av långvarig arbetslöshet är mycket negativa. Svårigheterna att komma tillbaka i ordnat arbete blir många gånger oöverstigliga. Vi vill förhindra en sådan utveckling, eftersom den har framför allt sociala men också ekonomiska konsekvenser som är skadliga såväl för dem som berörs direkt som för samhället i stort.

Arbetsmarknadsutskottet har i fråga om det regelsystem som skall gälla för ALU föreslagit en del tekniska justeringar jämfört med det förslag som förhandlats fram mellan regeringen och Socialdemokraterna. Eftersom denna åtgärd inte leder till vad man kan kalla för riktiga arbeten, har vi ansett det lämpligt att den som avböjer en anvisning från arbetsförmedlingen inte omedelbart går miste om sin A-kasseersättning, vilket är fallet vid andra former av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Däremot kan den som avböjt ett erbjudande inte omedelbart påräkna andra former av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

De som aktivt medverkar till att hålla uppe sin arbetsförmåga och tar vara på de tillfällen som erbjuds att upprätthålla och vidga sina kunskaper och erfarenheter bör hamna i ett bättre läge än den som varit passiv. En anvisning till en plats i arbetslivsutveckling skall ses som det positiva erbjudande det är.

Som Ingela Thalén sade, finns det naturligtvis en påtaglig fara i stora volymer av arbetsmarknadspolitiska åtgärder av den karaktär som vi nu talar om. Stora grupper ungdomar och andra arbetslösa vänjs vid att arbete är någonting som staten tillhandahåller genom politiska beslut och stora utbe-

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den svenska
ekonomin*

talningar av skattemedel. Inkomsten blir låg, men så är också kraven på arbetsinsats i de flesta fall låga. Ju längre tid som sådana åtgärder kommer till användning, desto större blir riskerna.

Därför är det viktigt att varje insats blir tidsbegränsad – utskottet föreslår sex månader för ALU och att denna form av åtgärder inte kan tillämpas mer än högst under de närmaste två åren. De får självfallet inte heller ersätta reguljärt arbete.

Så snart utvecklingen vänder, skall de arbetslösa naturligtvis ut i riktigt arbete, på eget initiativ eller med hjälp av arbetsförmedlingen. Den övergången underlättas av att vi under nästa år kommer att få se privata arbetsförmedlingar som kan komma att vidga utbudet av förmedlingstjänster. Under tiden blir det en grannlaga uppgift för Arbetsmarknadsverket och arbetsförmedlingarna att vara uppmärksamma, så att den arbetsmarknadspolitiska stödarsenalen inte permanentas och inte heller missbrukas.

Fru talman! Arbetsmarknadspolitiken har också andra inslag. Medel för ytterligare 23 000 heltidsplatser vid komvux, gymnasieskolan och folkhögskolor anvisas. Där har utskottet föreslagit att medel till folkhögskolorna skall fördelas av Folkbildningsrådet i stället för av AMS, som regeringen föreslagit. För att förvissa sig om att pengarna denna gång verkligen kommer folkhögskolorna till del förutsätter utskottet att Folkbildningsrådet samråder med AMS.

1 miljard kronor anslås för tidigareläggning av investeringar inom de statliga affärsverken.

Ytterligare i genomsnitt 30 000 personer kommer varje månad att kunna erbjudas beredskapsarbete.

Ytterligare 250 miljoner kronor anslås för otraditionella insatser. Särskilt skall kvinnors och ungdomars behov uppmärksammas.

2 000 ytterligare högskoleplatser tillkommer.

Ytterligare betydande medel för underhåll och investeringar i infrastruktur och byggande tillförs.

Som finansutskottet understryker, kan emellertid arbetsmarknadspolitiken aldrig ersätta åtgärder för att åstadkomma strukturella förändringar som exempelvis en väl fungerande lönebildning och en rimlig yrkesmässig och geografisk rörlighet hos arbetskraften.

Det förslag som kan komma att få störst effekt ur arbetsmarknadssynpunkt är troligen förslaget att sänka arbetsgivaravgifterna med 4,3 %. Det är den typen av åtgärder som krävs för att hejda utslagningen, få i gång investeringarna och därmed skapa förutsättningar för nya, riktiga jobb.

En av de arbetsgivaravgifter som regeringen föreslog skulle tas bort var arbetarskyddsavgiften. Avgiften finansierar bl.a. Arbetsmiljöfonden, som i sin tur finansierar bl.a. Arbetsmiljöinstitutet. I stället för en avgiftsfinansiering föreslog regeringen en anslagsfinansiering, som under resterande del av budgetåret skulle uppgå till 267 miljoner kronor. Denna summa motsvarade vad en fortsatt avgiftsfinansiering skulle ha givit.

Socialdemokraterna hävdade i arbetsmarknadsutskottet att överenskomsten mellan regeringen och Socialdemokraterna innebar en fortsatt fondfinansiering. Här står, fru talman, emellertid ord mot ord.

Socialdemokraternas reaktion var minst sagt anmärkningsvärd. Efter ett

extra sammanträde i arbetsmarknadsutskottet en tidig onsdagsmorgon valde de att för denna avgifts skull att över huvud taget inte ta ställning till arbetsmarknadsutskottets yttrande, som ju faktiskt omfattade arbetsmarknadspolitiska åtgärder och andra sysselsättningsskapande åtgärder för ca 10 miljarder kronor.

Noteras bör alltså att någon förändring av den verksamhet som bedrivs inom ramen för fonden eller dess former inte föreslagits. Däremot borde det vara självskrivet att en verksamhet som betalas med skattemedel också är öppen för demokratisk insyn och kontroll. Nu backade finansutskottet, eftersom man uppenbarligen inte ansåg att denna fråga fick äventyra hela uppgörelsen. Nej, självklart inte.

För Socialdemokraterna får däremot sedvanliga demokratiska principer vika, om den egna intressesfären känner sig hotad.

Av samma skäl förhindrar de tills vidare tillkomsten av en generell arbetslöshetsförsäkring, öppen för alla. På detta enda område motarbetar Socialdemokraterna en generell välfärdspolitik. De fackliga intressena väger tyngre.

Till Laila Strid-Jansson, som nu har lämnat kammaren, kan jag säga att utredningen om en ny arbetslöshetsförsäkring däremot fortsätter. Den kommer inte att läggas ned, som Socialdemokraterna föreslår.

Socialdemokraterna motarbetar en modernisering av den arbetsrättsliga lagstiftningen. Jag beklagar att vi inte får någon debatt här i höst om arbetsrätten, eftersom Socialdemokraterna i utskottet begärde bordläggning av de motioner som vi normalt skulle ha behandlat. Men jag hoppas att det ligger något konkret i Ingela Thaléns ord i kammaren i dag. Vi behöver i allra högsta grad ett arbetsrättsligt regelsystem som främjar nyanställning.

Socialdemokraterna gör också sitt bästa för att försvåra avvecklingen av löntagarfonderna.

På ett område noterar jag emellertid med tillfredsställelse att det har gått att komma fram till en överenskommelse om indragning av 3 miljarder kronor från Arbetslivsfonden. Den avvecklas emellertid inte, vilket utlovades i den första upplagan av krisuppgörelsen.

I reservation 6 efterlyser Socialdemokraterna dels ett program för utbildning och kompetensutveckling, dels ett samlat program i syfte att pressa ner arbetslösheten, dels en lösning på de deltidsarbetslösas problem, dels en långsiktig strategi från AMS för hur den ökande arbetslösheten bland kvinnor skall motarbetas.

Det är ju litet märkligt, fru talman, att Socialdemokraterna så här, endast ett drygt år efter det att de fick lämna över regeringsansvaret, står så tomhänta i arbetsmarknadspolitiken. De program och strategier och kommissioner som de föreslår borde – om man nu tror på sådant – ha utvecklats långt tidigare för att få effekt i dagens läge. Varför gjorde Socialdemokraterna inte det de nu föreslår redan när de satt i regeringsställning? Att vi skulle få en mycket hög arbetslöshet framstod ju fullt klart redan 1989–1990. Vi varnade redan då för den utvecklingen, men då ville Socialdemokraterna inte lyssna på det örat.

Den borgerliga regeringen har under det gångna året föreslagit åtgärder och riksdagsmajoriteten fattat beslut som påtagligt har stärkt den svenska

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

konkurrenskraften och som förbättrar förutsättningarna för företagande. Antalet platser såväl i högre utbildning som i gymnasieskolan har ökat avsevärt. Investeringarna i vägar och järnvägar har ökat från ca 4,5 miljarder kronor per år under 1980-talet till 13 miljarder i år.

Smärtsamma men nödvändiga beslut har tagits i syfte att komma till rätta med strukturproblemen i den svenska ekonomin. Det som Ingela Thalén efterfrågade har redan satt i gång, och i dag medverkar Socialdemokraterna till ytterligare steg i den riktningen.

Fru talman! Aldrig tidigare har det gjorts så stora statliga arbetsmarknadspolitiska insatser. De görs i stor politisk enighet. De görs för att i görligaste mån skydda de människor som blir arbetslösa mot alltför stora påfrestningar. De görs för att upprätthålla kunnande och kompetens.

Kostnaderna innebär stora påfrestningar på samhällsekonomin. Alla måste bidra till finansieringen, och ingen kan kompensera sig. Just nu är detta nödvändigt.

Ändå anser jag att det finns anledning att utfärda en varning. Vi får inte upprepa de misstag som gjorts tidigare i situationer med hög arbetslöshet, såsom i början av 1970-talet och i början av 1980-talet då omfattningen av arbetsmarknadspolitiska insatser och deras finansiering motverkade den ekonomiska återhämtningen, tillväxten och utvecklingen av en normalt fungerande arbetsmarknad. Risken för en upprepning är påtaglig.

Det ankommer på regering och riksdag och berörda myndigheter att mycket uppmärksamt notera signalerna från arbetsmarknaden för att förhindra en sådan upprepning.

Det ankommer också på arbetsmarknadens parter att genom en ansvarsfull lönepolitik förhindra en upprepning av 1980-talets inflationskarusell.

Det är ett handfast agerande som också i fortsättningen krävs från regeringens och riksdagens sida för att vända utvecklingen åt rätt håll. Vi står inför många svåra beslut, men när vi har gått igenom detta stålbad som den förre finansministern Kjell-Olof Feldt redan 1989 förutskickade kommer Sverige att stå väl rustat för att möta framtidens utmaningar.

Anf. 42 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Sonja Rembo hänvisade i sitt anförande till att det är de sista åren under 1980-talet som är anledning till dagens situation. Sonja Rembo! Det är en myt, som Moderaterna ständigt sprider, att det inte skedde något för att påverka inflationen och stärka utvecklingen i Sverige under de åren.

Det var under de åren som Moderaterna satt i opposition. Inte vid ett enda tillfälle bidrog Moderaterna konstruktivt till att medverka till lösningar över blockgränserna. Vid några tillfällen medverkade emellertid Folkpartiet, och vid några andra tillfällen Centern.

När Socialdemokraterna såg påfrestningarna i ekonomin få effekter på sysselsättningen, och när vi hade den här situationen med kraftig inflation, genomfördes inom loppet av få år omfattande reformer. Jag kan nämna bara några: Skattereformen, trepartiuppgörelsen om energi, Rehnbergavtalet – som vi gjorde möjligt – förändringar i sjukförsäkringen och decentralisering av skolan. Vi drog även i gång arbetet med både EES-avtal och diskussionen om EG. Vi drev igenom för framtiden mycket stora och viktiga beslut. Vi

lade grunden för den nya regeringens möjligheter att se till att det inte blir fördjupning av den lågkonjunktur som vi i Sverige var inne i – som det nu blivit.

Vilka projekt har den moderatledda regeringen genomdrivit för att påverka utvecklingen i rätt riktning? Såvitt jag vet inte ett enda, förutom en rad ofinansierade skattelättnader.

Sonja Rembo kommer ständigt tillbaka till sitt hackande på enskilda individer, dvs. att det är mer lönsamt att "studera" sjukförsäkring och skattereformer än att utbilda sig. Jag tycker, Sonja Rembo, att det påhoppet på svenska löntagare inte är berättigat. Det är inte så, som Sonja Rembo säger.

Socialdemokraterna motarbetar inte en modernisering av arbetsrätten, men vi motarbetar absolut en försvagning och en uppluckring av anställningstryggheten. Vi motarbetar också absolut en försämring av rättssäkerheten och rättstryggheten för löntagarna. Vi försvarar löntagarnas rätt att låta sig företrädas av fackliga organisationer. Det handlar absolut inte om att förhindra en arbetsrättslig modernisering.

Anf. 43 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Det är förvisso sant, som Ingela Thalén säger, att Socialdemokraterna under de sista åren under deras senaste regeringsinnehav åtgärdade en hel del. Åtgärderna sattes emellertid in för sent och var för halvhjärtade.

Om man ser tillbaka på 1980-talets krispolitik, då varje år det ena krispaketet efter det andra kom, ser vi att inriktningen var entydig, nämligen mot mer av offentliga utgifter och mer av skattehöjningar, och mindre av det som krävs för att åstadkomma tillväxt och investeringar. Ekonomerna är entydiga i dag. Det ser vi i den senaste utredningen från Industriförbundet, vilken utvisar att industriproduktionen i Sverige sedan mitten av 1985 stadigt har sjunkit, jämfört med länder med liknande förhållanden. Politiken var i stora stycken felriktad, även om den innehöll inslag som också vi moderater tycker är bra.

När det gäller att hacka och att göra påhopp på individer därför att de utnyttjar sjukförsäkringen och det sociala systemet vill jag till Ingela Thalén säga: Om man bygger upp ett system som är mycket fördelaktigt, så använder sig människor av det. Att tala om att så är fallet är inget påhopp på individer.

Jag tycker att Ingela Thalén skall läsa Hans T:son Söderströms rapport från 1988, i vilken han visar hur privilegiejakten – jag talar då om vanliga svenska arbets- och löntagares jakt på privilegier – faktiskt har medverkat till att vi fått de stora problem i socialförsäkringssystemet som vi har. Människor är rationella. De gör det som politiker möjliggör. Vi vet att frånan från arbetsplatserna under 1980-talet medverkade till att mycket stora problem uppstod. Frånan på arbetsplatserna medverkade också till den inflationsutveckling som vi fick. Vi vet att kostnadstrycket, med skatter som en stor andel, medverkade till den mycket höga inflationen och den låga tillväxt som vi sedan fick. Det var en politik, Ingela Thalén, som bäddade för dagens problem.

Vi varnade för detta. Vi kan se tillbaka på våra gamla motioner och debat-

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den svenska ekonomin*

ter här i kammaren. Moderaterna har en lång rad förslag om hur man skulle komma till rätta med de strukturproblem som försvårades under de sista åren på 1980-talet.

Anf. 44 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Det som framför allt skapade problem i slutet av 1980-talet var den överhettning av ekonomin som uppstod genom kreditexpansionen. När det gäller avregleringen av kapitalmarknaden var ju Moderaterna sedan länge mycket starkt pådrivande.

Sonja Rembo säger att det är en jakt på privilegier. Är det en jakt på privilegier att vilja ha en grundtrygghet vid sjukdom? Jagar man privilegier när man vill ha kontantstöd vid arbetslöshet? Jagar man privilegier när man vill ha ersättning för vård av sitt nyfödda barn? Det är ju en fråga om grundtrygghet.

När det gäller frånvaron på arbetsplatserna handlade det ju till den allra största delen om att arbetet i sig krävde en utveckling. Det handlade om arbetsorganisation, arbetsmiljöfrågor och utbildning. Det fanns förmodligen även då människor som av olika skäl tyckte att trycket på jobbet var så hårt att det var svårt att gå tillbaka dit. Detta är emellertid en arbetsledningsfråga. Det är en fråga för arbetsgivaren och arbetsledaren att se till att jobbet fungerar så att människor kan vistas på arbetsplatsen, kan arbeta där och kan försörja sig. Det går faktiskt inte att hänvisa till ett slags privilegiejakt.

Sonja Rembo säger vidare att Moderaterna har lagt fram en lång rad förslag under de här åren. Kontentan av dessa förslag bildar ju underlag till det som så småningom blev en plattform för Sverige och som blev den borgerliga regeringens utgångspunkt för bedrivandet av sin politik, som ju fullständigt har rasat samman.

Man skulle verkligen kunna säga att den borgerliga regeringen har övergett den enda vägen och gått till sjöss. Men man har ändå inte lärt sig detta som kronan har gjort, nämligen att flyta medan man sjunker.

Anf. 45 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Den tredje vägen har sjunkit rejält, Ingela Thalén. Den har gått till botten på ett mycket stort djup. Det var den tredje vägens politik som drev Sverige in i den situation som den borgerliga regeringen fick ta över för drygt ett år sedan. Det var den politiken som drev fram den överhettning på arbetsmarknaden som vi levde med under 80-talets gladaste dagar.

Jag ser här i gamla handlingar att antalet av arbetstimmar i stort sett inte var högre än i början på 70-talet, trots att fler människor än någonsin tidigare räknades in i arbetskraften. Det var ett av grundproblemen, Ingela Thalén. Människor hade jobb, men de var inte på jobbet. Det finns väl belagt. Det är där som ekonomerna talar om privilegiejakt, och det är dem jag citerar.

Det var och är fortfarande lönsammare att utnyttja socialförsäkringssystemet än att arbeta produktivt. Förmånerna minskar dock, vilket är helt nödvändigt. Vi måste se sanningen sådan den är, Ingela Thalén.

Däremot innebär detta icke ett angrepp på den grundtrygghet som man måste ha i ett samhälle av vår typ. Självfallet skall vi ha grundtrygghet, men

vi får inte ha ett system som för bort människor från arbetsmarknaden. Under brinnande högkonjunktur blev drygt 50 000 människor om året förtidspensionerade – det skall inte vara nödvändigt.

Arbetsorganisation är en arbetsledningsfråga, säger Ingela Thalén. Ja, visst är det. Men vi har inte gett parterna på arbetsmarknaden ordentligt utrymme för att lösa de här problemen, varken ekonomiskt eller på annat sätt. En av de mycket viktiga frågor som vi måste ta upp när det gäller arbetsrätten är: Hur stärker vi de enskilda arbetstagarnas möjligheter att påverka sin egen arbetssituation?

Jag förstår inte varifrån Ingela Thalén har fått detta att arbetstagarna inte skulle få representeras av sina fackliga organisationer. Aldrig någonsin har någon i detta rike ifrågasatt det. Vi är fullständigt eniga om organisationsrätten; den är grundlagsfäst i Sverige. Självfallet tänker ingen ändra på det.

Andre vice talmannen anmälde att Ingela Thalén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 46 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Det blir en litet egendomlig situation, eftersom Ingela Thalén och Sonja Rembo i princip har varit överens om nästan allting som vi har diskuterat och haft konflikter om i arbetsmarknadsutskottet med anledning av krispropositionen och motionerna.

Låt mig bara säga till Sonja Rembo, att när jag försökte lyssna på henne tyckte jag mig höra att vi måste få ökad geografisk rörlighet. Det är återigen flyttlasspolitiken som skall ordna det hela, i första hand i Sverige och snart i hela Europa.

Arbetsgivaravgifterna skall sänkas, trots nuvarande kostnadsläge, som jag tidigare beskrev.

Det skall göras radikala försämringar i arbetsrätten, så till vida att man avser att kraftigt försvaga både den enskildes rätt i fråga om anställningstrygghet och de fackliga organisationernas rättigheter.

Sonja Rembo såg det som mycket positivt att Arbetslivsfonden nu försvinner. Den har trots allt haft som uppgift att stödja de svagaste på arbetsmarknaden och att bygga upp nya strukturer, som kunde vara effektivare och tryggare i arbetslivet.

Jag skulle också vilja säga något om angreppen mot 80-talet. Jag instämmer till stor del i de angreppen, bl.a. därför att Socialdemokraterna kom att driva så mycken politik på Moderaternas villkor. Man blev så fångad i avregleringarnas filosofi och marknadskrafternas möjligheter att man tillgodosåg mycket av det som Moderaterna föreslagit. Man kryddade det med en sekvens av skattesänkningar och hoppades på dynamiska effekter. Men de dynamiska effekterna ...

Anf. 47 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag erinrar om att replikrätten gäller Sonja Rembos anförande.

Anf. 48 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Sonja Rembo argumenterade mycket starkt för det fördärliga i 80-talets utveckling. Vad jag då menar är att det var för sent, när rege-

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

ringen för några månader sedan slog till. Arbetslösheten var redan mycket långt på väg. Budgetunderskottet var osedvanligt stort. Ändå fanns det förslag om att använda löntagarfondspengar till att ge sparräntor åt människor som hade historiskt rekordhöga realräntor.

Jag menar att regeringen var mycket inkompetent, men dessutom orättvis när det gällde de här ekonomiska frågorna.

Anf. 49 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Jo, jag talade om geografisk och yrkesmässig rörlighet. Jag tror att det är oerhört viktigt att människor i Sverige trots allt är beredda att ta de möjligheter som erbjuds, var de än befinner sig. Då får man inte vara så bunden, vare sig yrkesmässigt eller geografiskt, att man försätter sig själv i någon sorts karantän. Det är mycket oklokt, och det gagnar inte de enskilda människorna.

Ja, det är nödvändigt att sänka arbetsgivaravgifterna och sänka kostnaderna för produktionen, men det löser inte problemen i deras helhet. Det är strukturella problem som har drabbat den svenska ekonomin och som vi lider av, och det är strukturella problem som har byggts upp under mycket lång tid.

Det finns anledning att även i den här debatten erinra om Mona Sahlins uttalande i samband med krisuppgörelserna, dvs. att vi under 20 år har bedrivit en felaktig politik.

Industriförbundet skriver i sin höstrapport om industrikrisen i Sverige att den ekonomiska stabiliseringspolitik som tidigare förts har skapat grundläggande strukturella fel i svensk ekonomi, som resulterat i att icke eller svagt konkurrensutsatta sektorer trängt ut industrin.

Så har vi fått den största industriutslagnen i modern tid. Detta är ett av våra allra allvarligaste problem. Då behöver vi inte organisationer som Arbetslivsfonden, som sitter med sina 25 styrelser, besatta med politiker och fackliga representanter, som skall avgöra hur olika företag och offentlig förvaltning skall använda sina pengar. Det är inte den typen av politiska överbyggnader som Sverige behöver i dag.

Tvärtom behöver vi en avreglering. Vi behöver öppna för nya idéer och infallsvinklar. Vi behöver öppna för en utveckling där företag och anställda kan jobba tillsammans och utveckla sina idéer, och där det lönar sig för dem att göra detta. Då krävs det att vi fortsätter att ta steg på den politiska väg som vi har börjat gå på.

Vi befinner oss i det oerhört svåra dilemmat att vi på en gång måste lösa en strukturkris, en finansiell kris, en kostnadskris och en arbetslöshetskris, och vi måste samtidigt vända utvecklingen så att den blir positiv. Vi måste klara av de oerhört stora skulder som tidigare års politik har dragit på Sverige. Det är en oerhörd utmaning. Vi antar inte utmaningen att använda samma recept som har åstadkommit problemen. Vi måste ha den politik som den borgerliga regeringen har slagit in på.

Anf. 50 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Om man skall sanera budgeten, skall man inte köra med icke finansierade skattesänkningar, som har varit ett recept under lång tid.

När det gäller möjligheter att få jobb på andra orter håller jag med om att man skall ta den chansen. Men jag vet vad det innebär, från Bergslagen, där det inte finns något annat alternativ än att sticka hemifrån. Där utarmas bygderna. Vi är på väg mot en ny flyttlasspolitik, som drabbar regioner hårt och kommer att vara mycket dyrbar för samhället.

Analysen är felaktig. Det handlar inte om att reducera och försämrade arbetsrätten. Det handlar om att stimulera efterfrågan, att investera oss ur krisen. Det finns massor av behov som icke är tillgodosedda. Jag delar uppfattningen att man på 80-talet var dålig på att hävda infrastrukturen.

När det gäller Arbetslivsfonden handlade det tydligen om de olika styrelser som fanns och deras olika ingredienser. Har de varit dåliga eller har de betett sig illa får man väl ändra på det. Det har väl inte varit så mycket bättre i t.ex. privata banker under senare år.

Vad jag talade om var att ställa pengar till förfogande för att effektivisera näringsliv och produktion och se till att människor inte slås ut i arbetssjukdomar och arbetsskador på det sätt som varit vanligt under en lång följd av år under tillväxtens glada dagar, Sonja Rembo.

Anf. 51 SONJA REMBO (m) replik:

Herr talman! Flyttlasspolitik, sade Hans Andersson. Det handlar inte om flyttlasspolitik – det handlar om att utveckla människor, ge människor möjligheter till utveckling, ge regioner möjligheter till utveckling, ge Sverige som en region i Europa möjligheter till utveckling. Det är dessa stora utmaningar vi står inför.

Vi klarar inte detta med ofinansierade skattesänkningar, sade Hans Andersson. Vi måste minska de spärar som finns för investeringar och företagande i den svenska ekonomin, och de spärarna finns i allra högsta grad på skattepolitikens område. Det är de som hindrar tillkomsten av nya småföretag, och det är de som hindrar små företag att växa. Sådana spärar måste självfallet avlägsnas.

Men den typen av problem löser man inte heller, Hans Andersson, med stora ofinansierade kostnader över sociala skyddssystem. I förlängningen innebär det att vi inte kommer att ha råd med ens den grundtrygghet som vi här i kammaren är helt eniga om att vi måste ha i ett civiliserat samhälle och som innebär att vi tar socialt ansvar för våra medmänniskor. Det kräver att kostnaderna hålls på en nivå som samhället orkar bära, och det gör de inte i dag – de har galopperat iväg.

Därför måste vi göra ingrepp, och den politiken inleddes av den socialdemokratiska regeringen – jag ger gärna Socialdemokraterna det erkännandet – med ändringarna av kompensationen i sjukförsäkringssystemet och fortsätter nu med indragningen av två semesterdagar. Det är beklagligt att vi måste göra dessa saker. Det är vår förhoppning – vi förväntar oss det – att parterna på arbetsmarknaden tar sitt ansvar och ändrar avtalen rakt över, så att inte bara en grupp på arbetsmarknaden drabbas av den här typen av åtgärder.

Det här är en börda som vi alla måste bära gemensamt. Det finns ingen väg runt det. Det är det som är den enda vägens politik: Vi måste lägga om

kursen radikalt från spekulationsekonomi till en industripolitik för tillväxt, för riktiga arbeten.

Andre vice talmannen anmälde att Hans Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 52 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Först skall jag be kammaren om ursäkt för att jag kom någon minut för sent till denna debatt, trots att jag närapå upprepade min gamla 400-meterstid på vägen hit till kammaren.

Mina tidigare utskottskamrater har berört många frågor som behandlas i betänkandet. Jag vill för min del inleda med att säga att arbetets betydelse aldrig kan överskattas, och det oavsett om man utgår från den enskildes eller från samhällets utgångspunkter.

Det är också lätt att i en djup lågkonjunktur med högt och växande budgetunderskott och hög arbetslöshet bli så fixerad vid dagens problem att man glömmer eller icke ser morgondagens möjligheter.

Dagens problem är förvisso svåra. Ingen trodde 1989, när konjunkturen vek, att det skulle bli en så lång lågkonjunktur. Men det är inte bara det – den spekulationsekonomi som under ett antal år präglade vårt land och andra länder gjorde också att folk tappade respekten för arbetets betydelse och värde, tappade respekten för sparande och för vad man skulle kunna kalla en sund ekonomi.

Nu tror jag för min del att den respekten efter det som nu har hänt är till fullo återupprättad och att det framöver inte så lätt kommer att uppstå liknande lägen. Det är bra när man ser på möjligheterna framöver.

Det pågår i vårt land ett mycket intensivt arbete för att höja effektivitet, produktivitet och konkurrenskraft. Tillsammans med vår flytande krona gör det att konkurrenskraften har förbättrats högst avsevärt på kort tid. Det är naturligtvis en grund att utgå från.

En annan viktig sak i dag är att effektiviseringen oftast innebär att vinsterna av den långa datoriseringsperioden nu börjar tas hem. Den utvecklingen innebär också att många människor får ett vidgat arbetsinnehåll. Det pågår ett stort arbete ute i svenska företag och förvaltningar i syfte att för enkla arbetsorganisationen. Jag tror för min del att Sverige här är på väg att skapa sig en fördel framför många andra länder just genom att vi jobbar så intensivt med de här frågorna.

Jag är ute i landet och reser en eller två dagar i veckan och får då alltid möta goda exempel på detta i företag och förvaltningar. Där berättar personalen då för mig hur mycket av produktivitetsförbättringar och hur mycket av arbetsmiljö och trivsel det ligger i en sådan utveckling. Man blir faktiskt imponerad och får en tro på framtiden.

Den här utvecklingen innebär många gånger att den gamla gränsen mellan arbetare och tjänstemän suddas ut. Det tror jag inte heller att vi skall sörja. Mycket talar för att vi i allt snabbare takt går mot ett arbetsliv där flertalet av medarbetarna får ett bredare och mer kvalificerat arbetsinnehåll.

En annan sak som jag tror att vi är rätt eniga om är att Sverige nu är i ett läge där stora företag och stora offentliga verksamheter inte längre kan

tillfredsställa behovet av nya jobb. Det krävs många nya jobb för att vi skall komma tillbaka till en fullgod ordinarie arbetsmarknad. Därför har vi också anledning att på många hånder verkligen arbeta för att skapa en stark framtidstro för små- och nyföretagande, för nya entreprenörer och för många småföretag som får tillbaka en framtidstro som gör att de återigen börjar anställa folk.

Det är den typen av breddinsatser som behövs på vägen tillbaka till en fullgod ordinarie arbetsmarknad.

Egentligen är vår debatt enkel. Vi vill alla slå vakt om en god framtida välfärd. Det avgörs i mycket hög grad av hur många som arbetar, hur mycket var och en arbetar och hur effektivt vi arbetar. Men också faktorer som närvaro, trivsel och arbetsmiljö är viktiga delar när vi skall skapa en bättre framtida välfärd.

Jag vill här beröra närvaron något. Vi kan leka med tanken att vi i dag skulle ha samma höga frånvaro som vi hade under de värsta högkonjunkturåren. Om den frånvaron skulle ersättas med anställda skulle vi i dag ha ca 100 000 färre arbetslösa. Vi i denna kammare som har jobbat och jobbar med hälso- och sjukvårdsfrågor vet att hälsoläget nu ser ungefär likadant ut som det har gjort tidigare. Vi kanske t.o.m. vet att i svåra tider när man tvingas bort från jobb kan hälsan vara sämre än i goda tider. Det här är i och för sig ett viktigt debattämne när vi skall ta tag i ett antal frågor som skall leda till att vi får balans i våra utrikesaffärer och i statens affärer.

I den här debatten har man också tagit upp att Sverige är ett litet land. När det gäller nya uppfinningar och framsteg kommer mindre än en procent från vårt land. Detta är ganska viktigt att konstatera. Det gäller faktiskt att lära av andra. Det gäller att i stor utsträckning ta till vara erfarenheter som andra har gjort och omsätta dem i de svenska företagen och över huvud taget på den svenska arbetsmarknaden. Jag tror att vi skall vara litet självkritiska. Vi har nämligen varit för oss själva litet för mycket under ett antal år när vi ansåg oss ligga litet före många andra länder. Det är viktigt att den attityden definitivt tas bort. Vi skall mycket medvetet vara ute i Europa och den övriga världen, ta till vara erfarenheter och se till att vi blir minst lika bra.

Men nu åter till dagens diskussion. Det är inte lätt att veta vilken den exakt rätta siffran är, men mycket talar för att drygt 50 % av våra företag inte går ihop i dag. Ytterligare en hel del företag har näsan litet för nära vattenytan. Om framtidsinvesteringar och förnyelser skall komma till stånd, måste alla som kan påverka det här medverka till en lönsamhetsnivå inom företagen som gör att de kan satsa för framtiden och förnya sig. Här har parterna ett mycket stort ansvar. Vid mina samtal med dem har det framkommit att de är mycket medvetna om det här. Det gäller för båda sidor att ta sig ur några gropar för att öppet kunna diskutera hur man täcker 1993 och 1994 på ett ansvarsfullt sätt. Jag betonar åter vikten av att investerare i svenskt näringsliv, alla aktörer, alla som har inflationsförväntningar osv. får information om en längre period än ett år. Det kommer att ha betydelse för vår ränta och för de investeringar som kommer att göras.

Jag vill här också komma in på frågan om ungdomspraktiken. Anledningen till att vi var tvungna att välja en ny åtgärd var att det i kommunerna var fullt med 18–19-åringar. Näringslivet tog inte emot den åldersgruppen.

Man tar naturligtvis inte emot så många när man kämpar med lönsamhetsproblem. Detta är bakgrunden till den nya åtgärden. Skulle vi inte ha tagit till den är jag övertygad om att ytterligare åtskilliga tiotusental ungdomar inte skulle ha sysselsättning i dag.

I dag har ca 80 000 ungdomar ungdomspraktik. Hans Andersson varnade för att det leder till problem. Det finns egentligen ingen arbetsmarknadsåtgärd som inte leder till problem. I dag har vi t.o.m. problem med arbetsmarknadsutbildningen. Efter avslutad utbildning finns det inte jobb inom det område som utbildningen avser på grund av den dåliga arbetsmarknaden. Det finns problem med de flesta åtgärder.

Man måste finna sig i vissa mindre störningar för helhetens skull. Litet längre fram på våren kanske 100 000 ungdomar har ungdomspraktik i stället för att kanske 80 000 av dem skulle driva omkring ute på gator och torg helt utan sysselsättning. Så är det i nästan alla andra länder. Problemen är där ännu större än de jag har nämnt.

Den nya åtgärden har samma målsättning. Folk skall slippa utförsäkras. Folk vill inte gå till socialen. Många vill göra någonting för de arbetslöshetspengar de får. Jag tycker att det är klokt att pröva denna åtgärd just i denna svåra situation.

När Sverige kommer igång igen och antalet jobb ökar, skall alla åtgärder prövas på nytt. Men i en sådan här situation får man inte vara låst av det man traditionellt sysslade med på 70- eller 80-talet. Man måste försöka finna nya åtgärder.

Ingela Thalén tog upp AMS och kvinnorna. Jag tycker att det närmast är tjänstefel av AMS om man inte i dag hela tiden tänker på hur man skall kunna göra den bästa mixen inom sitt ansvarsområde för att män och kvinnor, unga och gamla, skall få ut så mycket som möjligt av den. Efter den här debatten skall jag hälsa på generaldirektören som fyller 50 år. För säkerhets skull skall jag ta upp frågan med honom.

När det gäller regional utveckling vill jag bara kortfattat säga att det är utomordentligt viktigt att vi breddar och utvecklar våra mindre arbetsmarknader. Den riktiga tillväxten får vi först när alla regioner och alla lokala arbetsmarknader utvecklas på ett positivt sätt. Vi får aldrig en bra tillväxt om vi bara agerar på en eller två punkter. Det gäller hela vårt land.

Anf. 53 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! Först några ord om detta med arbetsmarknaden för kvinnor. Jag tycker att det är alldeles utmärkt att Börje Hörnlund tar den här frågan med sig till den man som alltså blir vuxen i dag. Riksdagens majoritet har avslagit det här förslaget, och jag är tacksam för att Börje Hörnlund trots det tar detta med sig.

Börje Hörnlund sade att vi inte skall fixera oss vid dagens problem utan i stället se på morgondagens möjligheter. Det är naturligtvis väldigt lätt att säga så. Vi kommer med riksdagens beslut i dag att ta ett viktigt steg – det är ett litet steg men ändå ett viktigt steg.

Jag har tidigare haft diskussioner med arbetsmarknadsministern om vad som kommer att hända efter den 1 januari, och jag har fått veta att arbetsmarknadsministern tänker komma tillbaka med besked efter årsskiftet. Jag

respekterar det, men jag skulle ändå vilja veta vilken syn arbetsmarknadsministern har på den principiella frågan om den utomordentligt massiva utbildningsinsats som jag beskrev i mitt inledningsanförande. Jag skulle också vilja veta vilken principiell syn arbetsmarknadsministern har när det gäller att i övrigt mycket kraftfullt öka investeringarnas andel av bruttonationalprodukten. Vilken syn har arbetsmarknadsministern när det gäller att öka investeringsandelen och successivt växla om kontantstöd och arbetsmarknadspolitik just till sådana investeringar i utbildning och infrastruktur som stärker produktionsbasen för framtiden? Jag utvecklade denna fråga i mitt inledningsanförande.

Jag skulle också vilja komma tillbaka till frågan om vilken analys som ligger bakom regeringens ställningstagande när det gäller Vattenfalls beslut, som ju bl.a. rör Porjus. Jag är i och för sig inte ute efter Porjus som kommun eller ort. Per-Ola Eriksson var inne på frågan om Vattenfall, men han berörde inte vilken syn regeringen har på det som händer, dvs. vilken analys som ligger bakom detta. Jag skulle vilja att arbetsmarknadsministern kommenterade detta och talade om vad han har för avsikt att göra för att via regionalpolitiken eller på annat sätt styra det hela så att sysselsättningen i berörda orter inte drabbas.

Anf. 54 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Min tid upptas till 99 % av att jag möter problem. Detta gör att den andra debatten i dag får för litet utrymme.

Jag kommer för första halvåret 1993, dvs. för andra hälften av innevarande budgetår, försöka ge vissa ytterligare besked till Arbetsmarknadsverket för dess planering, så att man där vet vad man kan inrikta sig på. Sedan får kammaren i ett senare skede ta del av förslagen och förhoppningsvis bifalla dem.

När det gäller investeringar vet jag att Mats Odell jobbar med ett principiellt förslag som kommer att föreläggas riksdagen när den börjar sitt arbete för vårterminen. Detta kommer sedan att följas upp med konkreta projekt, eftersom riksdagen har sagt sig vilja ha ett ordentligt inflytande på, som man säger, de större infrastrukturella frågorna.

Det har talats om vikten av utbildning. Det har inom högskolan tillkommit 18 000 platser på drygt ett år. Det kan jämföras med att det på hela 1980-talet tillkom 11 000 platser. Det visar att satsningen är mycket kraftig. Det är väl ingen hemlighet för denna kammare att jag mycket gärna ser att det görs än mer på detta område, inte minst genom att bredda och utveckla våra mindre och medelstora högskolor. Sverige har en mycket liten andel av ungdomar i åldern 20–24 år i högskoleutbildning. Detta är en av de saker som måste korrigeras.

I övrigt hoppas jag att kommunerna fortsätter sitt arbete för att ge ungdomar med bara två års gymnasieutbildning ett tredje gymnasieår. Det är det bästa både ur ungdomens synpunkt och med hänsyn till mitt departements budget.

Får jag sedan säga att jag har begärt att få ett material från Vattenfall, och jag kommer att ta upp direkta diskussioner just med regionalpolitiska utgångspunkter.

Anf. 55 INGELA THALÉN (s) replik:

Herr talman! När det gäller den framtida arbetsmarknaden delar jag Börje Hörnlunds uppfattning i den meningen att jag anser att det är oerhört viktigt att vi använder lågkonjunkturen konstruktivt. Jag framförde i mitt inledningsanförande ett antal synpunkter på hur man skulle kunna gå till väga.

För Börje Hörnlunds kännedom kan jag säga att arbetsmarknadsutskottet enhälligt – på den punkten råder inga delade meningar i utskottet – har beslutat att vi skall ha ett antal seminarier eller hearings, som man numera kallar det, om just den framtida arbetsmarknaden uppdelad på två områden, det ena avseende industri och privat tjänsteproduktion och det andra avseende den offentliga sektorn. Jag tror att jag talar för samtliga partier när jag säger att vi ser fram emot att få en diskussion om vad en konstruktiv och produktiv arbetsmarknad i framtiden kan innebära för löntagarna.

Jag vill sedan ställa ytterligare en fråga om utbildningen. Börje Hörnlund hade kommentarer beträffande gymnasieskolan och högskolan. Men det absolut största behovet i dag för dem som är ute i arbete är en arbetsplatsanknuten utbildning. En sådan utbildning kan också skapa möjligheter för andra att komma in på arbetsmarknaden. Jag ser framför mig behovet av en mycket stor investering i arbetsplatsutbildning. Det kan gälla utbildning för kompetensutveckling i det egna yrket eller utbildning för något annat yrke, men i båda fallen en utbildning knuten till arbetsplatsen. Vi har 1,3 miljoner löntagare med enbart nioårig grundskola eller en kortare gymnasieutbildning. Dessa löntagare har ett mycket stort behov av utbildning för att kunna stå starka på den framtida arbetsmarknaden.

Börje Hörnlund kommenterade inte min fråga om hur mycket arbetsmarknadspolitiken tål. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar på den punkten, eftersom jag är övertygad om att ifall vi inte ser upp nu, så kommer vi att få stora svårigheter att göra de arbetsmarknadspolitiska medlen effektiva. Jag anser att vi nu bör satsa ökade resurser på utbildning och investeringar och successivt växla om de arbetsmarknadspolitiska resurserna för att därefter kunna minska kostnaderna. Syftet är ju att minska dessa kostnader genom att sysselsättningen ökar och fler kommer i arbete.

Anf. 56 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Vi kan ju också beröra arbetsmarknadsutbildningens volym. Någon gång under denna höst har över 100 000 människor deltagit i sådan utbildning. Det är en rekordnivå. Det har förekommit en del diskussioner om hur man i ett nära skede skall kunna hålla arbetsmarknadsutbildningen på en hyggligt hög nivå.

Om den arbetsplatsanknutna utbildningen vill jag säga att huvuddelen av denna måste ske i företagen ute på arbetsplatserna. Utbildningen måste också ske på företagets ansvar. Här gäller det naturligtvis att skapa ett utrymme som gör att man har råd med den typen av framtidssatsningar. Det är utomordentligt viktigt att man tänker på dessa frågor, men det orkar man inte göra på rätt sätt om man kämpar för sin överlevnad.

Hur mycket tål Arbetsmarknadsverket? frågade Ingela Thalén. Man lig-

ger i dag runt 5 procentenheter. Jag tror att man i detta krisläge på arbetsmarknaden kommer att behöva tåla litet till.

Jag vill inte fastna vid en viss procentsats, men min målsättning är fortfarande att de av våra ungdomar som inte kommer in på den ordinarie arbetsmarknaden skall gå i utbildning, kunna starta eget med rekryteringsstöd och ordinarie avtal eller göra praktik. Fortfarande är det en hel del ungdomar som står utanför ordinarie arbetsmarknad.

Det är också min målsättning att hålla arbetsmarknadsutbildningen uppe, tillsammans med den nya arbetslivsutvecklingsåtgärden, som jag tror kan bli rätt omfattande. När man reser runt i landet möter man många som funderar just på den åtgärden.

I det korta perspektivet kan nivån alltså bli ytterligare något högre, och sedan hoppas jag att man går ner på normal nivå så fort som möjligt.

Andre vice talmannen anmälde att Ingela Thalén anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 57 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag har ett par kommentarer och frågor.

Först vill jag tacka arbetsmarknadsministern för att han svarade på min fråga om ungdomspraktiken. Jag tolkar svaret så, att arbetsmarknadsministern är medveten om att det är ett problem att ha 80 000 ungdomar placerade i gråzonen mellan arbete och praktik utanför ett reellt anställningsförhållande, i ett slags provanställning med en specialiserad betalning. Jag tror att det är ett problem både för ungdomarna och för de åldersgrupperna på den omgivande arbetsmarknaden.

Jag har alltså accepterat detta, vilket jag hoppas att arbetsmarknadsministern noterar. Jag har accepterat det trots våra starka dubier, eftersom vi nu har ett så akut läge.

I stället för att koncentrera sig på den väldigt akuta och ganska fruktansvärda arbetslöshetssituationen runt om i landet, kommenterade arbetsmarknadsministern det positiva arbete som pågår när det gäller att förbättra produktionen. Min direkta fråga är: Är arbetsmarknadsministern medveten om hur viktigt det är med positiva, lokala relationer mellan fackföreningen och företaget och möjligheten till decentraliserade kollektivavtal? Jag är mycket rädd för den utveckling som är på gång kring de arbetsrättsliga frågorna, att vi går mot en djupt konfliktfylld situation, som starkt skulle störa den här utvecklingen.

Min andra fråga är den jag ställde tidigare. Kommer det förslag angående kompetenshöjning i företagen? Kommer det förslag som innebär stimulanter till företag som satsar på att inom ramen för företaget höja teknik- och kompetensnivån hos sina medarbetare eller löntagare? Jag tror att det är absolut nödvändigt om vi på sikt skall komma ur den här situationen.

Jag har också en liten kommentar angående de problem som i dag finns. Många företag går med förlust. I första hand handlar det ju faktiskt om för höga räntor, för stora kapitalkostnader, för dyra investeringar och otillräckligt kapacitetsutnyttjande, dvs. för dålig efterfrågan. Det är därför vi har

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

framställt en serie med förslag som handlar om hur man kan stärka den inhemska efterfrågan, med investeringar och på annat sätt.

Anf. 58 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Hans Andersson har tolkat det jag sade rätt. Jag är medveten om, att om mellan 80 000 och 100 000 ungdomar befinner sig inom ramen för en åtgärd, då uppstår vissa problem här och där. Jag noterar också att Hans Andersson har gjort samma helhetsbedömning som jag gjorde för något år sedan, nämligen att det ändå är viktigt att vi ger ungdomarna en möjlighet att skaffa sig den här arbetslivserfarenheten och att man då får ta ett och annat frågetecken i kanten.

Sedan till Hans Anderssons andra fråga. En av huvudfrågorna i Arbetsrättsutredningen är den som rör decentraliseringen. Det gäller att få ett bra och nära förhållande på den lokala arbetsplatsen. Körordningen är att förenkla, göra det förståeligt och decentralisera. Jag vet från alla mina besök ute i landet – nu och tidigare – att det är när man riktigt når varandra, när man har samma uppfattning om hur man skall gå till väga för att få ordning på saker och ting, som man får de riktigt goda produktivhetsresultaten. Med våra gränser vidöppna måste vi nu vara lika duktiga som man är i ett stort antal länder ute i världen.

Hans Anderssons tredje fråga gällde kompetenshöjning. När man ser att det börjar gå uppåt, när man ser att det finns litet av överbrygning fram till dess att man behöver producera för fullt, då är utbildning i företag ett viktigt inslag. Jag bedömer det i dag så, att jag under våren litet utförligt får komma tillbaka till riksdagen i den frågan.

Något som jag tycker är litet bekymmersamt och som jag har stött på under denna höst är att ett stort antal människor vill starta eget men att det råder brist på starta-eget-medel ute på arbetsförmedlingarna. Det är inte tillfredsställande, och jag kommer att återkomma också i den frågan.

Det finns inget bättre för den enskilde eller för företagen än en klart sjunkande ränta. Olika partier har litet olika synpunkter kring detta, men om vi har samma målsättning kanske det går.

Anf. 59 HANS ANDERSSON (v) replik:

Herr talman! Arbetsmarknadsministern säger att det råder brist på starta-eget-medel, men det värsta är ju att det råder brist också på många andra medel.

Även jag gör ganska många resor runt i landet, och jag besöker då bl.a. arbetsförmedlingar. Det är med fasa jag ser att arbetsförmedlingarna får lov att ställa in programmerade insatser, utbildning och annat, därför att det faktiskt saknas medel. Jag kan inte tänka mig någonting sämre för de berörda, de arbetslösa, för kommunerna, för budgeten eller för samhället på sikt än att man låter människor vara överksamma i stället för att ha dem i utbildning eller i något annat som pekar framåt och som utvecklas.

När det gäller ungdomsfrågan är jag glad att vi är överens. Jag hoppas att det kommer att tas emot positivt när jag tar initiativ till att institutet med ungdomspraktik omprövas och utvärderas utifrån en hel serie av aspekter, som jag skall återkomma till.

Min sista fråga gäller egentligen bristerna. När tar pengarna slut? Jag vet att pengarna för utbildningsinsatser är slut på flera olika håll, men vad skall hända under resten av budgetåret? Kommer arbetsmarknadsministern med ytterligare medel för att vi skall kunna behålla en arbetslinje här i Sverige?

Anf. 60 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag hoppas att före juluppehållet kunna ha ett samtal med ledningen för Arbetsmarknadsverket i syfte att tala om vissa saker, som jag tänker återkomma till riksdagen med under våren. Det rör sig om just sådant som skall beröra det andra halvåret av innevarande budgetår.

Anf. 61 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Den 1 januari 1993 är ett datum som kommer att gå till den svenska skattehistorien. Då genomförs den förmodligen kraftigaste skattehöjningen i Sveriges historia. Och den som genomför denna höjning är den moderate skatteministern i den moderatledda regeringen Bildt!

Det totala skattetrycket kommer att höjas. Marginalskatten kommer att skärpas. Momsen kommer att höjas. Bensinskatten kommer att höjas. Utlovade skattesänkningar på kapitalinkomster och förmögenheter kommer inte att genomföras. Sammantaget kommer hushållen nästa år att drabbas av skattehöjningar på ca 28 miljarder kronor. Läger man därtill tidigare fattade beslut om höjda energiskatter och avskaffade schablonavdrag, blir höjningen ca 37 miljarder.

Allt detta står naturligtvis i bjärt kontrast till tidigare ganska yviga löften om skattesänkningar från ledande moderata politiker. Så här sade t.ex. Bo Lundgren till mig i den allmänpolitiska debatten i oktober 1991: "Ändå har talare efter talare från socialdemokratin i denna debatt slagit vakt om de världsrekordhöga skatterna. I realiteten har man nästan pläderat för att höja dem ytterligare. Det är bra med höga skatter, säger man, och med de offentliga utgifter som skatterna finansierar. Detta kunde man höra nu senast från Lars Hedfors. Var och en inser naturligtvis, att det är en fullkomligt omöjlig politik att sticka huvudet i sanden och inte låtsas om skatternas avgörande betydelse. Vi måste sänka skatterna -- --."

Detta budskap har Moderaterna sedan fortsatt att hamra in ända till september månad i år. Nu är det den moderate skatteministern som slår vakt om "de världsrekordhöga skatterna".

I samma debatt – den allmänpolitiska debatten i oktober 1991 – lovade Bo Lundgren högtidligen också att skattereformens marginalskattesänkningar skulle ligga fast. Nu höjer han marginalskatten genom att avskaffa schablonavdraget, sänka grundavdraget och avskaffa det s.k. reallöneskyddet i skatteskalan.

När det gäller momsen är det väl allom bekant att såväl Carl Bildt som Bo Lundgren vid ett flertal tillfällen har krävt långtgående sänkningar av denna. Momsen skulle ner till europeisk nivå, har det hetat. Någon gång har man preciserat sänkningen till 18 %. Nu återför samma herrar den generella momssatsen till 25 %.

Bensinskattehöjningar har varit något av ett rött skynke för Moderata samlingspartiet. För att finansiera den stora skattereformen föreslog social-

demokrater och folkpartister en höjning med 1 krona och 50 öre per liter. Då sade Carl Bildt så här: "Det verkar nu närmast vara med vållust som man klämmer till med dramatiska ökningar av bensinpriset. Det är möjligt, att detta gläder miljöpartiet och en och annan övrig på den kanten. Men det drabbar faktiskt hårt alla dem, inte minst i glesbygder, för vilka bilen är ett måste för att de över huvud taget skall kunna leva kvar."

Jag skulle vilja fråga Carl Bildt och Bo Lundgren, om de nu hade varit här: Hur är det med vållusten nu, när ni lägger fram förslag som innebär bensinskatteshöjningar på upp emot nästan 1:50 per liter? Ni vill ju inte ens diskutera att uppskjuta bensinskatteshöjningarna ett år.

Tydligast visar sig dock den moderata stöddigheten i en liten skrift som har fått den dramatiska titeln Skattebomben. Den utgavs så sent som i augusti 1992 – dvs. en knapp månad innan krisen drabbade vårt land – och den är signerad av den moderate partisekreteraren Gunnar Hökmark.

Den farliga skattebomben, som han talar om, är alltså Socialdemokraternas skatteförslag i riksdagen under våren 1992. Dessa förslag kommer enligt skriften att få tio konkreta effekter: minskat förtroende för Sverige, högre inflation, minskat sparande, sjunkande konkurrenskraft, stigande ränta, ökade avkastningskrav, färre investeringar, minskad produktion och tillväxt, stigande arbetslöshet samt ökat budgetunderskott.

Eftersom Moderaterna nu har accepterat en stor del av den socialdemokratiska skattepolitiken, förmodar jag att man från det hållet numera tar avstånd från sin skrämselfpropaganda om briserande bomber. Vi kan kanske t.o.m. vara överens om att bomben i fråga har reducerats till en ganska kraftig nyårssmäll? Man kan kanske också våga hoppas på att Moderaterna i fortsättningen talar med något mindre bokstäver när det gäller möjligheterna till framtida skattesänkningar.

Herr talman! Vi Socialdemokrater står naturligtvis bakom krisuppgörelsen och skatteförslagen i denna, därför att de är nödvändiga för att man skall få ordning på statsfinanserna. Vi hade hoppats att övriga inblandade partier skulle göra detsamma.

Tyvärr måste vi emellertid konstatera att våra borgerliga krispartner sprungit ifrån överenskommelsen på ett par väsentliga punkter. Det gäller bl.a. kapitalinkomstskatten, där man självsvåldigt har beslutat att införa en tidsgräns för höjningen av denna skatt och bestämt reavinstskatten på aktier till 25 %. Vi märker nu också i skatteutskottet hur man utan föregående överläggningar mellan krisöverenskommelsens parter genomför ett antal – visserligen små, men ändå – skattesänkningar. Ett exempel på detta är höjningen av bilreseavdraget, som vi Socialdemokrater accepterar men som har skett utan minsta föregående diskussion med oss.

Detta tyder på dålig moral. Det underminerar ytterligare förtroendet för regeringen och får naturligtvis oss socialdemokrater att tänka oss för mycket noga innan vi ger oss in på några nya äventyrliga uppgörelser med borgerliga partier.

Och så en sak till: Det hade naturligtvis varit bra, om vi tillsammans hade kunnat lindra effekterna av vår gemensamma skattebomb, nyårssmäll eller vad vi nu skall kalla den för, genom att senarelägga någon av skatteshöjningarna. Det hade varit bra för hushållens ekonomi och för sysselsättningen.

Det hade över huvud taget varit bra för landets ekonomi i den lågkonjunktur som vi nu befinner oss i.

Vi socialdemokrater föreslog därför att bensinskattelhöjningen skulle senareläggas med ett år. De borgerliga gick emot detta förslag, och därmed föll det. Vi för vår del anser att en ingången överenskommelse skall hållas.

Herr talman! Det finns alltså en hel del störande inslag i hanteringen av krisuppgörelsen när det gäller skatteområdet. Vi förbehåller oss naturligtvis rätten att påtala detta. Vi tänker inte heller sitta med armarna i kors i fråga om skattepolitiken i framtiden. Det finns t.ex. mycket kvar att göra för att återställa skattereformen. Och vi har inte för avsikt att avskaffa förmögenhetsskatten. Vi vill behålla den och reformera den så, att den blir enklare, rättvisare och effektivare.

Ett annat område som länge har legat oss socialdemokrater varmt om hjärtat är kampen mot den ekonomiska brottsligheten i allmänhet och skattebrottsligheten i synnerhet. Den frågan är nu mer aktuell än någonsin. Så sent som i förra veckan kunde vi i Stockholmstidningarna läsa om hur antalet polisanmälda momsbedrägerier i Stockholms län hade tredubblats på ett år, och detta är förmodligen bara toppen på ett gigantiskt isberg av skattebedrägerier.

Vi socialdemokrater har länge – och nu senast i vår ekonomisk-politiska motion i våras – påtalat dessa problem. Vi menar att det nu är dags att på allvar ta itu med den ekonomiska brottsligheten. Det kan ske genom mer resurser till polis, åklagare och skattemyndigheter, men framför allt genom att dessa myndigheter samverkar på ett effektivare sätt. Det kan komma att kosta pengar, men erfarenheten visar att sådana satsningar på sikt är mycket lönsamma genom att samhällets skatteinkomster ökar dramatiskt. En effektiv bekämpning av ekobrotten blir då också ett viktigt inslag i krispolitiken.

Nu tycks också regeringen långt om länge ha insett detta och har lagt fram ett åtgärdsprogram mot den ekonomiska brottsligheten. Dess värre måste jag emellertid konstatera att detta program mer består av till intet förpliktande ord än av förslag till konkreta och handfasta åtgärder.

Det värsta är kanske ändå att regeringen genom ett antal andra beslut försvårar skattemyndigheternas arbete. Man gör ändringar i skattesystemet som underlättar skatteplanering, och man vrider vapen ur händerna på skattemyndigheterna genom att t.ex. avskaffa den s.k. generalklausulen mot skatteflykt. Därigenom blir skattekontrollen svårare att utföra, och personal som skulle kunna användas i kampen mot den tunga skattebrottsligheten binds upp av mer rutinartade arbetsuppgifter.

Vi socialdemokrater menar att vi måste slå vakt om den balans i skattesystemet som vi skapade genom skattereformen. Vi menar också att det förenklingsarbete som inleddes med skattereformen måste få fortsätta, så att skattemyndigheternas kontrollresurser kan användas i kampen mot den avancerade skattebrottsligheten. Det är just skattemyndigheterna som på ett tidigt stadium upptäcker inte bara skattebrottsligheten utan också en mängd andra skumraskaffärer. Inga ansträngningar får sparas för att komma till rätta med ett av vår tids största gissel: den ekonomiska brottsligheten.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag yrka bifall till de socialdemokratiska reservationer som har knutits till detta betänkande.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den svenska ekonomin*

Anf. 62 PETER KLING (nyd):

Herr talman! Jag skall börja mitt inlägg i debatten om finansutskottets betänkande 1 – eller skall jag kalla det för teaterföreställningen – med att tala om meningslösheten i att debattera detta betänkande. Till er sju åtta personer som sitter på åhörarläktaren vill jag säga att vi blev klara med dessa ärenden för 14 dagar sedan, så den här debatten är fullständigt meningslös.

Men jag skall vara med i teaterföreställningen och tala litet grand om betänkandet. Det enda som kan vara spännande i eftermiddag när vi skall rösta om detta är möjligtvis om någon skulle bryta fingret när det blir dags att trycka på voteringsknappen, men det hoppas jag att inte någon gör.

Herr talman! Ärade medskådespelare! Jag vill säga något om bensinskatten som vi i Ny demokrati motsätter oss. Regeringen har räknat med att få in ca 5,2 miljarder genom skattehöjningen. Vi menar med bestämdhet att detta i stället blir en förlust för skattebetalarna. Till vad kan vi referera att det skulle bli en förlust? Jo, det blir minskad bilkörning, som ger lägre inkomster för staten. Det blir ökade socialbidrag för de familjer som inte klarar denna höjning och som har 15–20 mil att åka till sina jobb. De måste ju få någon kompensation. Det räcker inte med höjningen av reseavdraget från 12 till 13 kr. De behöver alltså få bidrag på något sätt. Utgifterna blir alltså större för staten. Det ökade reseavdraget från 12 till 13 kr minskar den av staten beräknade bruttointäkten med ytterligare 500 miljoner kronor.

Ytterligare en aspekt finns. Föreställ er att en industriarbetare, som bor i Mellansverige, skall åka på semester – om han har råd att göra det. Tror ni att han med sin familj kör 200 mil exempelvis ner till Göteborg eller upp till Stockholm när bensinen kostar nästan 8 kr per liter? Nej, självfallet inte. Han lägger givetvis dessa pengar på en utlandsresa och tar med sig 10 000 kronor – om han nu har råd att göra det – och skattar utomlands. Därigenom tappar vi också intäkter.

En annan aspekt är att de tyskar och eventuellt danskar som kommer hit, utlänningarna, givetvis vänder vid färjeterminalen efterlämnande två svarta streck i marken när de får veta att bensinen kostar 8 kr. Då får vi också minskade intäkter på turistsidan.

Vi får en försämring av trafiksäkerheten. Vad menar jag då med det? Jo, nu när det blir dyrt att ha större bilar kommer folk att köpa små bilar. Vad innebär detta? Det är klart som sjutton att vi får fler personer skadade i trafiken och eventuellt fler dödsoffer. Det kostar också pengar för staten.

Vi får minskat inköp av svenska bilar, som är större bilar, i en redan hårt drabbad krisbransch. Det ger också sämre inkomster för staten.

Konsumentprisindex höjs i samband med större utgifter. Därmed ökar bidragen och pensionerna. Summan av detta blir sannolikt en stor minusaffär för skattebetalarna, återigen beroende på en idiotisk bensinskattehöjning.

Vi nydemokrater föreslår i stället en fordonskatt. Det är därmed inte sagt att det kan bli en sådan, men vi föreslår en fordonsskatt om 400 kr per fordon, vilket skulle ge 1,4 miljarder kronor. Att döma av de uppräknings som jag här har gjort, tror vi att det vore realistiskt.

Jag skall i den här showen också tala litet grand om turistmomsen. Man beräknade intäkten på turismen totalt till 4,2 miljarder. Vad blev den? Jo, 2,4 miljarder. Samtidigt har NUTEK gjort beräkningar som visar att 30 000

anställda måste söka sig till en annan bransch och att ungefär 1 000 företag har gått i konkurs.

Det, mina damer och herrar på åhörarläktaren, har kostat er skattebetalare – jag är också skattebetalare – omkring 6–8 miljarder, och vi får in 2,4. Ni kan ju förstå vilken enorm backaffär vi gör genom att ha en så hög turistmoms. Jag är säker på att ni håller med mig.

Vi i Ny demokrati föreslår en hotell- och restaurangmoms på 12,87 % och en övrig moms på persontransport på 6 %. Vi vet att turismen i Sverige under 1991 minskade med ca 20 %, samtidigt som den ökade i de nordiska länderna. Är Sverige så otroligt inaktivt att vi inte kan få hit turister? Nej, det beror bara på det höga kostnadsläget, i vilket momsen är en stor faktor. Förra året ökade samtidigt svenskarnas utlandsresor med ungefär 30 %. Vi ökade vårt utlandsresande med 30 %, spenderade pengar och skattade utomlands. Vi tycker inte att detta är sunt förnuft, och vi tycker definitivt inte att det är ett bra sätt att sköta affärerna åt skattebetalarna – våra kunder – i aktiebolaget Sverige.

I detta anförande instämde Kenneth Attefors och John Bouvin (båda nyd).

Anf. 63 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag kan inte låta bli att reagera litet grand på Peter Klings inledande ord. Han talar om ett teaterspel och att vi skulle lura dem som sitter på läktaren. Det är ju just för dem som sitter här på läktaren och i tidningsbåsen som debatten är till, för att de skall få veta hur tankegångarna går. Hade vi inte haft denna offentliga debatt, hade de aldrig fått reda på det. Vill ni lägga locket på debatten, Peter Kling, eller vad är det fråga om?

Dessutom kan man göra den enkla reflektionen att Ny demokrati ju verkligen är ett parti som utnyttjar den här kammaren för att dra uppmärksamheten till sig. Vi såg senast i går kväll när deras partiledare kom in här i kammaren utklädd på ett egendomligt sätt för att just dra uppmärksamheten till sig. Jag tycker därför att Peter Kling borde tala med litet mindre bokstäver i det avseendet.

Får jag sedan när det gäller bensinskatten säga, Peter Kling, att det är alldeles självklart att det blir mindre bilkörning om man höjer bensinskatten. Men det är inte detsamma som att det blir en minskning av antalet turister. Man kan ju tänka sig att dessa turister använder sig av andra färdmedel, t.ex. våra järnvägar. Om de gör det, har man uppnått två mycket viktiga syften. Man har gjort en insats för en bättre miljö i Sverige, och man har gjort en insats för att minska skadorna, tvärt emot vad Peter Kling säger. Tågtrafiken är nämligen den säkraste trafikform som vi har i Sverige.

Anf. 64 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Lars Hedfors, jag skall börja med att säga något om den meningslösa debatten. Jag står fortfarande fast vid att det är meningslöst att stå här och debattera. Vi menar bestämt att man skall föra debatterna innan man fattar besluten. Det är ju det som är vitsen. Då är det ännu intressantare. Jag skall tala om att jag har svårt att motivera mig till att ställa mig här

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den svenska ekonomin*

och debattera när det som vi skall debattera redan är avgjort. Det är jättesvårt att motivera sig för att hålla en sådan teaterföreställning. Jag är nämligen inte någon fullfjädrad skådespelare. Vi vill att debatterna skall föras innan ärendet tas upp i utskotten. Sedan kan man ha någon efterföljande debatt.

Det är kanske en gång på 500 som det blir ett annat beslut här i kammaren än det som har fattats i utskotten. Det är inte oftare. Lars Hedfors vet säkert det. Om det skulle vara 10 000–20 000 människor på läktarna som hör och ser oss och känner till våra synpunkter, eller om det skulle vara 500 journalister som bevakar debatterna, hade jag förstått detta. Men det finns inte någon som bevakar debatterna. Ingenting går ut i TV och radio. Det är inte mer än sju åtta människor som sitter på läktaren.

Tror Lars Hedfors verkligen innerst inne att människor tar tåget med familj, packning, osv. när de har en bil att åka med? Nej, de gör inte det. De väljer däremot att åka utomlands. Jag är helt säker på det.

Anf. 65 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag inte bara tror, utan jag vet faktiskt att människor tar tåget om det blir dyrare att köra bil. Det finns massor av undersökningar som visar det. Så det är inga som helst problem.

Peter Kling säger att diskussionen här i kammaren är meningslös. Det betyder alltså att han tycker att det är meningslöst med offentlighet. Han vill uppenbarligen föra diskussionerna i slutna rum.

Om det sitter bara sju åtta personer på läktaren, kanske det sitter några journalister i pressrummen och lyssnar och förmedlar det sagda till 7 000, 8 000, 9 000 eller ännu fler människor. Det är så att säga tanken bakom offentligheten. Det är en viktig demokratisk princip.

Om Peter Kling vill föra dessa debatter innan vi behandlar ärendena i utskottet och i kammaren, kan han ställa frågor och interpellationer till statsråden och på det sättet föra upp en fråga till debatt innan en proposition skrivs och motioner väcks.

Anf. 66 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Lars Hedfors, jag har inte talat om att vi inte skall ha offentlighet. Det är självklart att vi skall ha det. Men det vore mycket trevligare för människorna på läktaren att veta att debatterna kommer att efterföljas av ett beslut. Nu är det precis tvärtom. Vi sitter och beslutar innanför stängda dörrar. Sedan går vi hit och håller denna teaterföreställning. Det är ju detta det handlar om.

Jag tror säkert att det skulle ha varit fler människor på läktaren och fler journalister som lyssnade till debatterna om de hade kunnat gå ut och säga hur det förhåller sig innan beslutet fattas. Vi har inte sagt att vi skall utestänga någon från våra beslut, snarare tvärtom. Vi vill att debatterna skall föras innan man behandlar ärendena i utskotten. Lars Hedfors vet ju att det inte förs några debatter i utskotten. Om man skulle vilja föra en debatt där någon gång, är det dåligt med tid, och allt skall klubbas igenom. Det skall ju gå fort i utskottet. Det är ju det som är det viktigaste.

Herr talman! I detta ärende har jag av misstag blivit anmäld för att tala i fem minuter. Men jag kommer att tala längre, således längre än Peter Kling från Ny demokrati, men dock kortare tid än Lars Hedfors från Socialdemokraterna.

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

Peter Kling sade att detta är ett skådespeleri. Det har man säkert goda möjligheter att bedöma från Ny demokratis sida. Ny demokrati är det parti som har satt en ära i att fara runt som ett resande teater- och tivolisällskap. Det är därför klart att ni från Ny demokrati är sakkunniga och kan bedöma det – tivolidirektörer och teaterdirektörer. Det enda ni inte tycker om av de tre konsterna är cirkusen.

Men debatter tycks ni inte tycka om, om ni inte får det som ni vill. Och det är klart att det är enklare om VD:n Ian bestämmer tills någon som vill ha litet mer debatt hoppar av. Men debatten är inte så dum, och debatten är inte främst till för dem som sitter på läktaren. Debatten är till för offentligheten. Men debatten är framför allt till för ledamöterna, att vi skall kunna tvingas redovisa våra ståndpunkter för varandra, tvingas lyssna på varandra och ta intryck av varandras argument.

Jag har ändrat mina åsikter och ståndpunkter genom att lyssna på andra ledamöter i denna kammare. Vad ledamöten från Ny demokrati säger är att han sätter sig här, men att han inte tar intryck av någon annans argument. Det må stå för honom. Men jag kommer att sitta i denna kammare och lyssna för att ta intryck av vad som sägs, och jag kommer att ändra mina ståndpunkter, eftersom jag inte är så självgod att jag tror att jag själv vet allt bäst. Det är detta som är demokratins grundtanke, att man inte tror att man ensam vet allt bäst.

Det finns emellertid ett grunddrag i ett annat parti här i kammaren, där man är litet mer grötmyndig och stöddig. Jag tror inte att man skall vara stöddig i politiken. Jag skall ge ett konkret exempel.

Finansutskottets ordförande Per-Ola Eriksson stod tidigare här i dag och redovisade att valutalånenormen skall slopas. Vi har haft många offentliga debatter om denna fråga. Jag motionerade om den den 24 oktober 1990. I dag är utskottets ordförande nöjd med att riksdagen kommer att fatta detta beslut. Jag hade varit nöjdare om riksdagen hade fattat detta beslut 1990. Det hade sparat många miljarder för skattebetalarna, och det hade undan dragit många miljarder som företagen lånar i utlandet och sedan lånar ut till staten. Det skapade en skuldstock som låg och var ett hot mot kronan, i och med att man kunde spekulera med dessa lån, och man kunde säkra sina positioner, som det heter på ekonomspråket. Att vi hade denna stock liggande i företagsvärlden var en av de bidragande orsakerna till att vi tvingades överge försvaret av den fasta kronkursen. Men jag tror att den offentliga debatt som vi har fört i denna kammare har bidragit till att vi i dag, visserligen två år för sent, fattar detta beslut.

Man brukar säga: Bättre sent än aldrig. Man kan fråga sig om följande gäller: Är för sent bättre än aldrig? Men vi kommer dock att fatta detta beslut, och det är ett riktigt beslut. Och den offentliga debatten har hjälpt till att få fram detta beslut.

Jag skall därefter övergå till att tala mer renodlat om skattefrågorna. Re-

geringen Bildt, som i dag företräds av skatteutskottets ordförande Knut Wachtmeister, tillträdde med skattesänkningar som patentmedicin. Det skulle skapa tillväxt och lösa fördelningsproblem, enligt principen hellre dela orättvist på klapparna än inga klappar alls. Men denna tomteteori höll inte. Även julklappar i form av skattesänkningar kostar.

Detta har man insett t.o.m. i USA. När skatteutskottet var i USA sommaren 1989 träffade vi en senator från Texas som fritt översatt sade att vad USA behövde var några rejäla skattehöjningar, men att väljarna ännu inte var mogna för dem.

Senatören hette Bentsen. Han blev sedan vicepresidentkandidat, men förlorade valet. Efter Clintons seger kommer han att ingå i presidentens regering på en tung ekonomisk post.

Nu är USA visserligen ett annat land än Sverige, med vida lägre skatteuttag än Sverige. Men det pågår ett paradigmskifte, ett tankeskifte, i den tid då kommunismen är död och kapitalismen ligger på intensiven – tiden efter genvägarna och de snabba klippen.

Herr talman! De stora felen under svenskt 80-tal var den offensiva devalveringen, valutaregleringens avskaffande, kreditmarknadens avreglering, skatteomläggningen, bristen på konjunkturpolitik, alltså frånvaron av en riktig åtstramning under den värsta överhettningen.

Jag säger inte att allt var fel. Men nästan allt gjordes vid fel tidpunkt och i fel ordning.

Skatteomläggningen borde ha föregått kreditmarknadens avreglering. Skatteomläggningen var underfinansierad. De dynamiska effekterna uteblev. Kapitalinkomstbeskattningen ger inte så mycket som beräknat, inte heller breddningen av tjänst. Underfinansieringen kan gälla så mycket som 20 miljarder.

Skatteomläggningen hjälpte alltså inte mot dagens kris. Som den låg i tiden kom den kanske att bidra till att krisen fördjupades. Att pressa hushållssparandet uppåt när konjunkturen vänder neråt är ju inte en god konjunkturpolitik.

Så kom då de olika krispaketen i höstas – det är precis som i seriefilmer: krispaket 1, krispaket 2 och krispaket 3 – det sista var en föreställning som visserligen ställdes in redan efter förhandsvisningen.

Vad som nu pågår påminner om en filmtitel: Jakten på den försvunna skatten. Det är ju vad man nu håller på med. I finansutskottets betänkande föreslås en rad skattehöjningar. Skattebetalarnas förening har räknat ut att skattekvoten höjs med 0,5 procentenheter. Kapitalinkomstskatten sänks inte. Inkomstskatten höjs genom minskat grundavdrag och en justerad brytpunkt. Både den allmänna momsen och momsen på mat och turism höjs. Bensin- och tobaksskatterna höjs. Till detta kommer – för att strö salt i de moderata sårn – en rad tidigare beslutade skattehöjningar.

Jag skall bara nämna ett par exempel: höjd elskatt för hushåll, höjd koldioxidskatt och höjd fastighetsskatt. Den s.k. flyttskatten sänks väl inte 1993 – eller hur blir det med den, Knut Wachtmeister?

Moderaterna ökar inte längre takten när det gäller skattesänkningar. De backar och går från skattesänkning till skattehöjning. Det är bra. Men jag tror inte att de är glada över beröm från vänster. Det är dock en annan sak.

Herr talman! I dag upplever vi här i kammaren en politisk paradox: Moderaterna står för högre skatter än vad Vänsterpartiet gör vad gäller 1993. Vänsterpartiets skattealternativ till framlagda krispaket innebär att den allmänna momsen sänks till 22 % och den reducerade momsen till 15 %. Skatten på alkohol och tobak höjs. Förmögenhets- och kapitalbeskattningen återställs till nivåer som gällde under hösten 1991. Grundavdraget slopas för dem som betalar statsskatt.

För 1993 innebär våra förslag att skatten sänks med 3 miljarder gentemot regeringens förslag. Det är ingen stor skillnad, men det är ändå en skillnad. Att sänka momsen till 22 % resp. 15 % är konjunkturrellt riktigt. Inflationen pressas därmed ner, och det är bra i ett läge där vi har en flytande växelkurs. Sänkt moms innebär direkt en ökad efterfrågan i ekonomin och indirekt en ökad efterfrågan i industrin. Problemet för svensk industri just nu är den dåliga efterfrågan. Det vet jag av egna erfarenheter från mina hemtrakter – Uddevallaregionen, som är extremt hårt drabbad.

Nyligen sade en företagsledare till mig: Lars, vi missar inga order längre. Det finns inga order att konkurrera om.

Det är detta som är det grundläggande problemet.

Vi i Vänsterpartiet föreslår att grundavdraget behålls på nuvarande nivå för dem som har lägre inkomster och att grundavdraget i stället slopas för dem som betalar statsskatt. Det är ett fördelningspolitiskt riktigt förslag, en sorts solidaritetsskatt.

En annan rimlig solidaritetsskatteåtgärd skulle kunna vara uppjusteringen av marginalskatten för dem som har högre inkomster. Det inser numera allt fler socialdemokrater – kanske inte Lars Hedfors, men många andra. Villy Bergström förespråkade nämnda åtgärd nyligen i Svenska Dagbladet. Samma sak gjorde Lars Engqvist i TV i går. T.o.m. tidningen Dagen, som brukar anses vara Kristdemokraternas närstående, hävdade detta nyligen på ledarplats.

Så två andra punkter: den mycket debatterade bensinskatten och den nästan inte alls debatterade sjukförsäkringsavgiften. På båda dessa punkter har jag frågetecken när det gäller Socialdemokraternas agerande.

Vi sade redan i januari att bensinskatten borde höjas. Vi föreslog en differentierad höjning. Per-Ola Eriksson sade tidigare i dag att det minsann är ett gammalt centerförslag – väckt av herr Hedlund 1946, tror jag. Så är det kanske. I så fall har vi kommit fram till samma ståndpunkt som Centern. Det är ingen skam att ta upp ett gammalt centerförslag. Kanske är det här en sten som kan användas till att bygga upp ett slags röd-grön allians. Vi skall inte strida om upphovsrätten i det avseendet.

I en motion pläderar vi alltså för en differentierad höjning av bensinskatten utifrån regionala hänsyn. Detta har vi gjort av statsfinansiella och miljöpolitiska skäl, och vi står för det här alternativet. Men jag är funderad när det gäller Socialdemokraternas agerande. I media har de ju kritiserat bensinskattehöjningen. Men i utskottssammanhang har man stått för uppgörelsen.

Herr talman! Jag kan inte låta bli att erinra mig mina gamla indianböcker från pojkåren. Någon av de röda sade ibland: Ni talar med kluven tunga.

Till en del har jag ett intryck av att det är så här. Jag förstår att ni vill stå för uppgörelsen, men det finns gränser för hur man taktiskt kan agera.

Så till sjukförsäkringsavgiften. Här görs ibland jämförelser med ett slags skatteväxling, för att använda politiskt språk. Arbetsgivaravgiften sänks, och löntagarna får betala en egenavgift. Det kan kanske ses som en teknisk förändring, om företaget eller den som skall ha förmånen skall erlägga den här avgiften. Men så enkelt är det inte. I verkligheten rör det sig om en skattesänkning för dem som har inkomster på över 7,5 basbelopp, alltså 252 000 kr.

I nuvarande system utgår arbetsgivaravgiften för alla inkomster över 7,5 basbelopp. Men förmånen utgår endast för inkomster på upp till 7,5 basbelopp. Den nya avgiften däremot kommer bara att utgå för inkomster på upp till 7,5 basbelopp. Därför minskar skatteuttaget på inkomster ovanför den här brytpunkten. Det här är ännu en riktad skattesänkning för de inkomstskikt där lönen uppgår till mer än 21 000 kr i månanden.

Det förvånar mig att Socialdemokraterna har svält den här medicinen. De kanske t.o.m. har blandat till den. Vidare förvånar det mig att massmedia inte har uppmärksammat denna fråga, för det här är, som sagt, en riktad skattesänkning beträffande de högre inkomstskikten.

Till sist, herr talman, några ord om något som egentligen inte inryms i skattefrågan. I ett läge där Vänsterpartiet ibland framstår som det enda oppositionspartiet kan det vara frestande att trumma ut ett budskap: Vi är utan skuld. Vi har lösningen.

Men det är inte sant, för våra opinionssiffror visar att det här budskapet inte är trovärdigt. Det är heller inte sakligt sant att vi har lösningen på problemen. Vår politik, om den fick genomföras, är bättre än den som nu drivs. Men vi kan varken tro eller hoppas på möjligheten att vi under överskådlig tid får igenom våra förslag ogravade.

Jag anser att vi i Vänsterpartiet, liksom alla andra politiker, har del i att landet befinner sig i en sådan djup kris. Men våra fel är så att säga inte andras förtjänster.

Ett trovärdigt alternativ förutsätter att vi får bort Carl Bildt från statsministerposten och Bo Lundgren från skatteministerposten samt att dessa får återgå till det som de är väldigt bra på, nämligen att driva oppositionspolitik.

Socialdemokraterna säger att de är alternativet. Men det är inte sant. Socialdemokraterna kan inte på allvar tro att det är möjligt att vinna egen majoritet i väljarkåren. Ingvar Carlsson inser detta och säger att han vill samverka med Folkpartiet. Men Ingvar Carlsson väljer att bortse från att det är osannolikt att Bengt Westerberg vare sig skulle vilja eller skulle våga ta den konflikt med de allmänborgerliga väljarna som det skulle innebära att släppa fram Socialdemokraterna till regeringsmakten.

Därför sitter nog Folkpartiet kvar i den borgerliga båten, även om man kommer att bråka om kursen.

Ett trovärdigt alternativ till Carl Bildt förutsätter alltså ett det finns ett alternativ även till vänster om Socialdemokraterna och att Socialdemokraterna är villiga att söka samförstånd även vänsterut i riksdagen.

Herr talman! Jag tror att det är möjligt att skapa ett sådant alternativ. Det är dags att formulera mer än ett oppositionsalternativ. Det är dags att skapa förutsättningar för en riksdagsmajoritet, för ett rättvisare Sverige.

Arbetslösheten är en av samhällets värsta orättvisor. Men det går att be-

kämpa såväl budgetunderskott som inflation och arbetslöshet. Det förutsätter dock en rättvis fördelningspolitik.

Sveriges ekonomi lider av dålig tillväxt. Redan på 1600-talet sade en engelsk filosof: Pengar är som gödsel. De bör spridas ut för att göra nytta.

Gör vi det i en rödgrön politisk allians, kan vi få fart på Sverige.

Herr talman! Naturligtvis ställer jag mig bakom Vänsterpartiets meningsyttring.

Anf. 68 ANDRE VICE TALMANNEN:

Innan jag ger Peter Kling och Lars Hedfors ordet för replik erinrar jag om ämnet för den här debatten: Åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin.

Sidodebatten får alltså fortsätta vid ett lämpligare tillfälle.

Anf. 69 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Det betyder att jag inte får bemöta Lars Bäckströms påhopp på oss och gjorda uttalanden om att vi varit stöddiga osv. Men de sakerna får vi väl diskutera någon annan gång.

Lars Bäckström nämnde att hushållssparandet minskar vid en åtstramning av ekonomin. Det är självklart att det blir så. Men varför då öka utgifterna för Medelsvensson, eller Svensson över huvud taget, med den här bensinskatten? Varför inte följa oss i Ny demokrati och rösta med oss? Vi anser att det här är fråga om en förlustaffär.

Det är likadant med turistmomsen. Det är förmodligen också en gigantisk förlustaffär för skattebetalarna nästa år. Jag hoppas verkligen att Lars Bäckström ställer upp och röstar med Ny demokrati både när det gäller turistmomsen och när det gäller bensinskattehöjningen, eftersom vi har nästan samma åsikter.

Anf. 70 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! I januari, när vi redovisade våra samlade politiska alternativ, föreslog vi att den s.k. turistmomsen, mervärdesskatten på hotell- och rese-tjänster, skulle sättas till noll. Det hade gått bra att stödja det förslaget under vårens behandling. Det gjorde inte Ny demokrati, mig veterligt. Vi får försöka se vidare på de här frågorna.

I detta betänkande föreslår vi att den s.k. turistmomsen sänks från 18 till 15 %. Ni kan ju stödja det förslaget. Våra förslag går i samma riktning. Där- emot vill jag inte hävda, som ni gör, att detta är något slags perpetuum mobile, som automatiskt finansierar sig självt. Det kan ge kostnader att sänka skatter. Dem har vi valt att finansiera.

Sedan har vi beskattningen av bilismen. En av orsakerna till att man vill höja bensinskatten är faktiskt att man vill minska bilåkandet. Det är inte enbart att man vill få in pengar till statskassan. Naturligtvis leder detta till minskad bilism. Det finns ett bilismproblem, särskilt i våra storstäder. Där- för har vi föreslagit att höjningarna skall differentieras, så att man höjer mest i storstäderna. Där finns också alternativ i form av kollektivtrafik, som i och för sig bör byggas ut.

Vi har sagt att en bättre metod att beskatta bilismen är att lägga skatten

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

på drivmedelssidan. Då kan man sänka på accissidan. En bil skadar inte miljö när den står stilla. Sänkta acciser kan leda till att man köper nyare bilar och skrotar bort gamla bilar. I vårt förslag tar vi hänsyn till driften av bilen, men minskar hushållens kostnad för att köpa in bilarna. Jag tycker att vi har tänkt mycket klokt i den här frågan.

Anf. 71 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Vi har faktiskt följt era förslag angående turistmomsen. Men vi kan inte gå med på de finansieringsaspekter som ni har, med kraftigt ökade skatter.

Vi är helt säkra på att om man sänker turistmomsen ger detta en positiv effekt på statskassan. Vi slipper att få en stor arbetslöshet. Vi slipper att få en stor utslagning av företag. Vi får ökad turism utifrån, dvs. export. Export är alltså sådana människor som kommer hit från utlandet och spenderar pengar här. Den exporten är i dag ungefär 17 miljarder kronor. Ser man på bilindustrin, som är så viktig för Sverige, omfattar den också 17 miljarder. Turism är en jättestor näring i Sverige. Men det är tydligen mycket svårt att förstå i den här kammaren.

Det är likadant med bensinskatten. Den slår kraftigt mot turismen. Det är ingen som kommer till Sverige för att bila här som turist. I huvudsak åker tyskarna till våra grannländer och turistar.

Lars Bäckström tog upp miljöeffekterna. Dem anser vi vara marginella med anledning av den eventuellt minskade bilkörningen. Däremot har bensinskatten andra effekter. Vi får ökade sociala utgifter och vi får ökade reseavdrag, 12–13 kr. Vi får fler utlandsresor, vi får minskad turism, som jag nämnde förut, och försämring av trafiksäkerheten. Inköpen av bilar minskar och konsumentprisindex höjs. Detta kommer att slå kraftigt mot våra aktiebolag i Sverige.

Anf. 72 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Beskattningen av bilismen skulle alltså ge marginella miljöeffekter. Jag kommer från verklighetens Bohuslän, där skogarna håller på att dö, där havet är allvarligt skadat på grund av bilism.

Men det är inte det enda problemet med bilismen. De problemen kan man lösa med bättre rening och bättre drivmedel i framtiden. Det finns också trängseleffekter. Det inser t.o.m. en sådan människa som Gyllenhammar, som producerar bilar. Vi har trängselproblem, vi har bullereffekter och vi har olyckor. Därför bör privatbilismen minska, särskilt i storstäder. En bra metod för det är högre bensinskatt samt lägre skatt på fordonen. Lägre skatt på själva fordonet gör att Volvo och Saab kan sälja fler bilar i Sverige, nya bilar. Man kan då få bilindustriarbetare i arbete. Så fungerar det system vi har tänkt oss.

Sedan säger nydemokraten att han är säker på att skattesänkningar är självfinansierande. Politikerna under 80-talet var väldigt säkra på väldigt mycket. De var säkra på den tredje vägen. De var säkra på den enda vägen. De var säkra på genvägsmetoder, att det nog skulle lösa sig efter hand. Det är en erfarenhet av 80-talet som man bör ta till vara: Var inte så tvärsäker! Spela de säkra korten! Se till att finansiera saker och ting! Lita inte på perpe-

tuum mobile och dynamiska effekter! Det är en lärdom. Vi har inte råd med fler tvärsäkra politiker, vare sig de är nydemokrater eller av annan kulör.

Vi har sagt att vi vill stimulera turismen genom sänkt mervärdesskatt på turisttjänster. Det skall också finansieras. Det kan ge stimulerande effekter på ekonomin. Om vi inte trodde på det, skulle vi inte föreslå det. Detta ger oss möjligheter att använda de pengarna till andra åtgärder. Det ger också möjlighet att minska arbetslösheten på de här områdena. Men lita inte på dynamiska effekter och er tvärsäkerhet innan beslut är fattat!

Andre vice talmannen anmälde att Peter Kling anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 73 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Lars Bäckströms spekulationer i regeringsfrågan får kanske närmast tolkas som ett inlägg i det aktuella partiledarvalet inom Vänsterpartiet.

Jag begärde ordet för att ta upp en fråga som Lars Bäckström aktualiserade, nämligen att vi socialdemokrater skulle ha kritiserat bensinskattehöjningen. Det är inte sant. Det vi har kritiserat är att man inte är med på att senarelägga denna bensinskattehöjning. Vi vill inte vara med om den stora skattebomb som Moderata samlingspartiet åtminstone tidigare har talat om. Vi vill ha en mildare övergång, en s.k. infasning.

Vi står naturligtvis bakom krisöverenskommelsen. Skall det ändras något i den måste självfallet alla ingående partier vara med på sådana ändringar. På det här viset har vi fått vara med och påverka den politiska utvecklingen i landet. Tyvärr måste man säga att Vänsterpartiet har valt att ställa sig vid sidan om. Därmed har man också ställt sig vid sidan om allt inflytande. Det är inte första gången man gör på det viset. Därmed har man som sagt valt en politisk ökenvandring.

Vi har på det här viset lyckats uppnå många för oss viktiga mål. Vi har t.ex. sett till att det har blivit skattehöjningar på kapital. Vi har också uppnått det som Lars Bäckström efterlyste, nämligen skattehöjningar för dem som ligger över brytpunkten, genom att brytpunkten inte kommer att justeras upp i den takt som annars skulle ha gjorts. Vi har fått tio miljarder kronor för sysselsättningsfrämjande åtgärder. Det kommer att sysselsätta ungefär 130 000 människor. Det är väl inte dåligt, Lars Bäckström, att uppnå sådana saker genom konstruktivt samarbete? Vi har uppnått att egenavgifterna i arbetslöshetsförsäkringen inte kommer att sexdubblas, som vi trodde att de skulle göra. Vi har sett till att det blir nedskärningar även i försvaret och vi har sluppit vårdnadsbidraget.

Jag skulle kunna räkna upp mängder av sådana här socialdemokratiska förslag som vi har fått igenom därför att vi var med om krisuppgörelsen. Men vi har naturligtvis också i en sådan överenskommelse fått ge. Det är inte bara att ta, man måste också ge någonting.

Anf. 74 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag delar till fullo bedömningen att man måste både ge och ta. Man måste ge om man skall få något. Det är korrekt. Mitt inlägg är ett inlägg i en politiskt generell debatt om skattefrågorna.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

Jag delar Lars Hedfors värdering att socialdemokratin fick ut väsentliga fördelar ur det s.k. krispaket 1, men även väsentliga beska piller. Men, det har jag sagt tidigare i kammaren, krispaket 2 var en bro för mycket.

Mitt vidare resonemang i den här frågan syftar till problemet att det inte går att uthålligt driva politik genom att förhandla med en moderat statsminister, om man är politiker på vänster sida av fältet. Därför måste det skapas ett annat alternativ. Jag vill bara i den här allmänna debatten redovisa för er socialdemokrater att om man skall få bort Carl Bildt från statsministerposten kan man inte förlita sig på Folkpartiet, för Folkpartiet är mer lojalt mot det borgerliga läget än mot vänstersidan, socialismens sida, i politiken. Det är ett kallt faktum att utgå ifrån. Det är inte mer än så på den punkten.

Så till bensinskattefrågan. Jag tror och misstänker – jag vill redovisa det ärligt – att Socialdemokraterna i den allmänna retoriken och i sin marknadsföring av sig själva försökt lugna den interna opinionen genom att ge sken av att vara motståndare mot bensinskatteshöjningarna. Man har samtidigt känt sig bunden av att stå fast vid krisuppgörelsen. Vi har fått det absurda läget att Bo Lundgren under några veckor i den svenska pressen framstod som skatteshöjningens bäste vän. Höjd bensinskatt var det Bo Lundgren som drev, medan Allan Larsson var den som drev motståndet mot höjda skatter.

Jag tycker inte att det är trovärdigt, för jag tror faktiskt att Bo Lundgren i själ och hjärta är en större skattesänkare än Allan Larsson. Jag tror att jag gör en korrekt psykologisk bedömning av båda dessa gentleman.

Även om man nu vill stå fast vid uppgörelsen finns det, som jag nämnde inledningsvis, något slags force majeure i vissa frågor. Lars Hedfors antydde det själv. Han menade att de borgerliga partierna går ifrån vissa delar av uppgörelsen. Men framför allt var förutsättningen för uppgörelsen en fast växelkurs. När nu denna föll ställdes också själva grundvalen för uppgörelsen i annan dager. Det är inte att bryta kontraktet, utan det är att hänvisa till den paragraf i kontraktet där det sägs att det finns ett slags force majeure.

Man kunde ha gjort det. Vill man inte göra det, skall man i varje fall inte ge intryck av att det är något annat än en senareläggning man pläderar för. I massmedia framstod det som att man var motståndare till höjningen. Det är bra att Lars Hedfors nu klargjort att man inte alls är det, utan att man är för höjningen. Vad man vill ändra på är genomförandepunkten.

Anf. 75 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Det är alltså något slags konspirationsteori som Lars Bäckström för fram, att vi skulle ha drivit bensinskattefrågan av partiegoistiska skäl. Kan inte Lars Bäckström ändå förstå att det är så stora nackdelar med att genomföra stora skatteshöjningar samtidigt, att någonting borde göras? Man borde kunna skjuta på någon av dessa skatteshöjningar. Vi är hederliga och ärliga och vill stå fast vid den krisöverenskommelse som vi har träffat. Skall den ändras, skall den ändras i samråd med de andra "krispaketpartierna". Men det ville man inte gå med på. Alltså får vi så att säga stå vårt kast.

Lars Bäckström säger att förutsättningarna för krisuppgörelsen är borta i och med att den fasta växelkursen övergavs. Så är det förvisso icke. Var och en som har studerat den svenska ekonomin i dag vet att den befinner sig i ett

utomordentligt dåligt skick, med ett budgetunderskott som mer eller mindre befinner sig i fritt fall. Det finns de som talar om att det är uppe i 200 miljarder kronor. Och vi har en kris inom bankväsendet som kommer att kosta skattebetalarna kanske smått astronomiska 100 miljarder kronor. Men då är alltså en stor del av grundförutsättningarna för krisöverenskommelsen kvar.

Anf. 76 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Lars Hedfors har helt rätt i att orsakerna till problemen och problemen finns kvar men att de är av annan typ nu. Då gällde det att försvara den fasta växelkursen. Det skedde också till priset av att man genomförde åtgärder som ökade arbetslösheten. Det grundläggande stora problemet i svensk ekonomi just nu är arbetslösheten och den dåliga efterfrågan. Vad ekonomin skulle behöva är stimulansåtgärder. Det inser herr Hedfors också när han säger att man borde skjuta på skattehöjningarna.

Vi i Vänsterpartiet har sagt att vi vill tidigarelägga skattesänkningar och sänka den allmänna momsen till 22 % från 25 % för att få bättre stimulans på ekonomin. Det vore en riktigare åtgärd att sänka den allmänna mervärdesskatten för att snabbt få stimulansåtgärder. Är det någonting man skall göra är det att låta bli att sänka arbetsgivaravgifterna, som kostar oerhört mycket, och använda resurserna till investeringar för att upprätthålla sysselsättningen inom den kommunala sektorn och framför allt till investeringar inom den offentliga sektorn. Det hade varit mycket klokare att använda pengarna till sådant.

Visst har Socialdemokraterna rätt i att det är en oerhört djup kris. Vi är inne i en klassisk depression, med sjunkande BNP under tre år. Vi har föreslagit åtgärder för att stimulera ekonomin. Sedan får vi ta itu med att bringa ner budgetunderskottet. Men det kommer att ta en oerhört lång tid. Det viktigaste är färdriktningen, att minska budgetunderskottet och öka sysselsättningen. Dessa två saker kan göras samtidigt.

Anf. 77 KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag har underlåtitt att begära repliker på mina tre meddebattörer, för det skulle ha tagit alltför lång tid. Jag tror att kammaren håller mig räkning för detta.

Herr talman! Det känns måhända något frustrerande att i dag debattera skattefrågor där regeringspartierna och Socialdemokraterna i stort sett är överens, åtminstone på papperet. I morgondagens skattedebatt är allt tillbaka till det vanliga, där riktlinjerna är klara och motsättningarna som förr.

Lars Hedfors tycker tydligen att samsynen är besvärande. Redan i dag tar han till brösttoner och raljerar över de skattehöjningar som var förutsättningen för krisuppgörelsen. Lars Hedfors blundar för att det ekonomiska läget nu är ett helt annat än bara för ett år sedan. Han blundar för den bakomliggande orsaken. Han blundar också för det faktum att det totala skatetrycket sedan regeringsskiftet minskat med ca 12,5 miljarder kronor – i sig en skattebomb. Han blundar vidare för alla de besparingar som har gjorts genom krisuppgörelsen. Men det kanske inte ger något betyg att tala så mycket om dem.

Skatteministern bör akta sig för framtida skattesänkningar, säger Lars

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den svenska ekonomin*

Hedfors. Nu behövs emellertid skattesänkningar särskilt för de mindre företagen för att trygga så många jobb som möjligt. Sådana förslag kommer i budgetpropositionen i januari. Jag förmodar att Socialdemokraterna stöder dessa förslag. Jobben är viktiga, eller hur? Lars Hedfors vill ha kvar förmögenhetsskatten. Min fråga till Lars Hedfors blir: Vill Socialdemokraterna också avskaffa förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet?

En gemensam nämnare för Socialdemokraterna tycks vara motståndet mot avskaffandet av den s.k. generalklausulen mot skatteflykt. Det motståndet materialiseras i den avvikande mening som Socialdemokraterna har avlämnat i skatteutskottets yttrande till finansutskottet och till den reservation från samma parti som fogats till skatteutskottets betänkande nr 14. Eftersom det betänkandet kommer att behandlas i morgon, finns det ingen anledning att föra två debatter i samma ämne, varför jag i dag inte närmare kommer att ta upp generalklausulen.

Det enda riktigt substantiella i Socialdemokraternas avvikande mening är annars att man går emot förslaget att den allmänna sjukförsäkringsavgiften blir avdragsgill vid inkomsttaxeringen samt att kapitalinkomstskatten permanentas till 30 % om två år.

I övrigt är man inom socialdemokratin enig med regeringen om att sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna flyttas från statsbudgeten. En försäkringsmodell är tänkt med tydligare samband mellan avgifter och förmåner. I avvaktan härpå föreslås en sjukförsäkringsavgift om 0,95 % av förvärvsinkomsten upp till 7,5 basbelopp. Det är denna avgift som Socialdemokraterna alltså anser icke bör bli avdragsgill.

Det principiella förslaget är inte en fråga för skatteutskottet, men vi anser att avdragsrätten är motiverad och logiskt riktig, eftersom utfallande ersättning är skattepliktig. I övrigt består Socialdemokraternas avvikande mening i mer eller mindre hurtfriska uttalanden om att vårt land genom krisuppgörelserna förskonats från diverse skattesänkningar inom kapitalinkomstskatteområdet.

Eftersom det inte ställs något socialdemokratiskt yrkande i frågan, utöver kapitalskattesatsen efter 1995, finns det ingen anledning till ytterligare kommentarer.

Ny demokrati har också en avvikande mening i fråga om turistmomsen och bensinskatten. Man yrkar att turistmomsen sänks till 6 % för persontransporter och till 12,87 % för hotell- och restaurangnäringarna. Därmed upprepar Ny demokrati sina krav från när kompletteringspropositionen lades fram i våras.

Beklagligtvis är det ekonomiska läget sådant att det är otänkbart med ofinansierade skattesänkningar. Det är också beklagligt att det är svårt att kvantifiera de dynamiska effekter som en sådan skattesänkning kan tänkas medföra.

Den andra delen av Ny demokratis avvikande mening rör bensinskatten. Det har talats en hel del tidigare i debatten i dag om den frågan. Liksom alla andra ogillar Ny demokrati bensinskattehöjningen och vill att regeringen återkommer till riksdagen med alternativa lösningar, som att t.ex. differentiera skatten och höja fordonsskatten. För att kompensera statskassan för en eventuell icke genomförd bensinskattehöjning räcker det ingalunda med att

höja fordonsskatten med angivna 400 kr, utan det erfordras minst ytterligare en tusenlapp. Det går att tänka sig vad det kommer att medföra i form av antalet avställda bilar.

Differentierad regional bensinskatt har varit på tapeten tidigare. Men det medför icke önskvärda problem med gränsdragningar, redovisning och kontroll.

Lars Bäckström hade märkligt nog ingen meningsyttring i skatteutskottets yttrande till finansutskottet. Man kan fråga sig varför. Han tar igen skadan med alla de förslag som Vänsterpartiet nu lägger fram. Men de är inte trovärdiga, och de löser inga problem. De gör bara ont värre.

Det utgör dock ett sundhetstecken att Vänsterpartiet nu vill sänka matmomsen till 15 %. Det var inte så länge sedan som det hette: "Bort med momsen på maten!"

Det här var ett framsteg, Lars Bäckström. Men alla de andra förslagen på skattehöjningar som har redovisats i finansutskottet skulle vara till stor skada för det svenska folket och bör därför inte genomföras.

Anf. 78 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Vi förbättrar vår politik allt eftersom. Det bör alla partier göra, och det försöker säkert alla partier att göra. Det är ingen orimlig hållning till politisk verksamhet.

Det finns inte något finansiellt utrymme att avskaffa matmomsen 1993. Det är enkelt. Men det finns finansiellt utrymme att sänka den till 15 procentenheter. Då skulle Sverige lägga sig på den allmänna momsnivån i EG. Det kanske vissa tycker är lämpligt.

Vi vill sänka den andra momsnivån från 25 till 22 procentenheter. Det har vi också skapat finansiellt utrymme för. Men Moderaterna tycker att det är bättre att ligga på 25 %. Det fanns en gång i världen moderater som tyckte att momsen borde sänkas till 18 %. 22 % är i alla fall ett steg på vägen.

Vi föreslår en del skattehöjningar. Men det är inga stora skattehöjningar. Vårt netto slutar faktiskt på ett skatteminus för 1993. Jag sade det i mitt huvudanförande. Vi föreslår faktiskt 3 miljarder kronor mindre i skatteuttag än Moderaterna för 1993 i det betänkande som vi nu behandlar. Det är ett slags politikens paradox.

Vidare var det frågan om varför Vänsterpartiet inte har någon meningsyttring i skatteutskottets yttrande till finansutskottet. Det är för att våra förslag finns redovisade i finansutskottets betänkande. Vi debatterar ju nu ett betänkande från finansutskottet. Det viktiga är att förslagen behandlas i kammaren. Det interna cirkulärskrivandet är inte riktigt lika viktigt som kammarendet.

Jag vill följa upp med ett par frågor till Knut Wachtmeister. Han pratar om skattehöjningar osv. Socialdemokraterna har berömt sig för att de har fått igenom en del skattehöjningar. Vad hade Moderaterna gjort om de hade fått som de hade velat? Skulle det inte ha blivit några skattehöjningar? Ligger budet på skattesänkningar om 10 miljarder kronor om året kvar från det moderata partiets sida?

Slutligen har vi frågan om reseavdragen. Hur skall 500 miljoner kronor finansieras? Skall det inte ske en finansiering, eller är det kommunerna som

skall belastas ytterligare? Skall en indragning på 7,5 miljarder kronor stiga till 8 miljarder kronor?

Anf. 79 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Lars Bäckström ställde några frågor, och jag svarar på den sista frågan först. Den gällde hur dessa 500 miljoner kronor skall finansieras. Det får Lars Bäckström besked om i budgetpropositionen.

Lars Bäckström frågade mig om Moderaterna inte hade accepterat några skattehöjningar alls i det läge som rådde i höstas. Det är en hypotetisk fråga. Vi hade självfallet lagt tonvikten på besparingar. Men det var nödvändigt med en bred uppgörelse. Där gällde det att giva och att taga, vilket vi gjorde. Eftersom båda parterna tycks vara missnöjda nu efteråt, tyder det på att uppgörelsen antagligen träffade ganska rätt.

Anf. 80 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! När jag anklagar Knut Wachtmeister för brutna löften på skattepolitikens område, säger han att det nu råder ett nytt ekonomiskt läge och att man inte kände till det när löftena gavs. Om man är osäker på den ekonomiska utvecklingen, skall man väl inte gå ut och lova skattesänkningar på 10 miljarder kronor om året? Dessutom tror jag inte att det är riktigt sant att man var osäker på det ekonomiska läget. Moderaterna kritiserade i valrörelsen oss socialdemokrater för att ha drivit ekonomin i botten. Då var det ingen hejd på svartmålningen. Men ändå utlovades skattesänkningar på 10 miljarder kronor om året. Det är det jag anklagar Moderata samlingspartiet för.

Nu hör jag till min oförställda häpnad att Knut Wachtmeister lovar nya skattesänkningar. Det skall minsann finnas med i budgetpropositionen i januari. Har ni inte lärt er något av det som har hänt? Det går inte att sänka skattetrycket i Sverige i denna situation! Ni lovade skattesänkningar i kampanjen Ny start för Sverige. Ni lovade det i regeringsdeklarationen, och ni har lovat det i skriften Skattebomben. Ni har nu fått uppleva att detta är en omöjlighet. Men ni envisas och fortsätter med dessa löften.

Jag hoppades att Knut Wachtmeister inte skulle hoppa över frågan om generalklausulen. Den ekonomiska brottsligheten och skattebrottsligheten är allvarliga företeelser. Denna brottslighet dränerar årligen staten på mycket pengar. Det hade varit en viktig del av krisbekämpningen att ställa upp i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Men det har Moderata samlingspartiet inte visat något större intresse för och visar inte det nu heller. Det hade varit intressant att få höra synpunkter om detta.

Slutligen var det frågan om förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet. Vi menar för det första att förmögenhetsskatten skall vara kvar. Vi menar för det andra att förmögenhetsskatten skall reformeras, så att det blir en bredare bas för skatteuttaget och en mycket lägre skattesats. Ungefär lika mycket skall tas in som tidigare.

I det arbete som måste sättas i gång tämligen omgående måste vi naturligtvis också väga in förhållandena för de mindre företagen. Vi har sagt i våra motioner att vi är inte främmande för att på ett eller annat sätt försöka gynna de mindre företagen i dessa frågor.

Anf. 81 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Det vore märkligt om vi skulle debattera generalklausulen i dag. Det är i morgon som frågan om avskaffandet skall debatteras. Det är i morgon som vi skall debattera regeringens förslag om att avskaffa generalklausulen. Varför skall vi först debattera frågan i dag och sedan ytterligare en gång? Jag har svårt att förstå det.

Vidare sade Lars Hedfors att han blev mycket förvånad över att det kommer förslag till skattesänkningar i budgetpropositionen. Det kan Lars Hedfors inte vara omedveten om, eftersom det redogjordes för det så sent som i går i skatteutskottets delegation. Vi diskuterade också hur vi skall hantera den frågan för att skattesänkningen skall kunna träda i kraft senast den 15 mars nästa år.

Lars Hedfors anklagar Moderata samlingspartiet för att ha lovat skattesänkningar om 10 miljarder per år, trots att vi måste ha varit medvetna om den ekonomiska krisen när vi gick in i regeringen. Men hur var det med Socialdemokraternas krismedvetande? Jag behöver bara erinra om den benämning som den förre finansministern fick – Allan "vändpunkten" Larsson. Han menade att allting pekade åt rätt håll, men det var helt fel. Vi var mera medvetna om krisen än vad Socialdemokraterna var.

Vi har i alla fall sänkt skatterna med 12,4 miljarder, och det är ingen dålig start. När väl konjunkturerna tillåter det kommer vi också att fortsätta att sänka de skadliga skatterna.

Lars Hedfors gav en liten öppning beträffande det arbetande kapitalet när han sade att man måste ta hänsyn till att de mindre företagen drabbas av förmögenhetsskatten på det arbetande kapitalet. Jag ser det ändå som en ljusning att Socialdemokraterna i det fallet kommer att ansluta sig till oss, på samma sätt som Vänsterpartiet, som också har sagt att man bör befria det arbetande kapitalet från förmögenhetsskatt.

Anf. 82 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Nej, Knut Wachtmeister, det är inte särskilt märkligt att jag vill diskutera generalklausulen i dag. Jag har försökt att från denna talarstol föra in ämnet ekonomisk brottslighet och skattebrottslighet. Det är det som jag vill diskutera i dag. Om vi kan komma till rätta med åtminstone en del av den ekonomiska brottsligheten, innebär det också en förstärkning av statskassan. Det är också ett mycket viktigt led i krispolitiken – och det är väl krispolitiken som vi diskuterar i dag, eller hur, Knut Wachtmeister?

Vidare hävdar Knut Wachtmeister frimodigt att man har sänkt skatterna med 12,4 miljarder kronor sedan 1991. Jag läste häromdagen en tidskrift som Knut Wachtmeister känner mycket väl till och brukar citera, nämligen Sunt Förnuft. Skattebetalarnas Förening, en Moderaternas närstående organisation, hävdade bestämt att det inte var fråga om några skattesänkningar utan att det hade varit en skattehöjning från 1991 till 1993. Det må vara hur det vill med den saken, men Moderata samlingspartiet står i varje fall bakom en kraftig skattehöjning mellan 1992 och 1993.

Jag måste också få säga att jag inte upphör att förvåna mig över Knut Wachtmeisters löften här om fortsatta skattesänkningar i Sverige. Jag vill än

en gång fråga: Har ni verkligen inte lärt er någonting av era misstag och felbedömningar på det området?

Anf. 83 KNUT WACHTMEISTER (m) replik:

Herr talman! Sunt Förnuft är ingalunda en Moderaternas närstående tidning, och jag tar avstånd från de beräkningar som den tidningen har gjort beträffande förändringarna i skattetrycket.

Vidare frågar Lars Hedfors om vi verkligen vill utlova skattesänkningar. Ja, vi kommer att göra allt vad vi kan för att sänka de skadliga skatter som verkar hämmande på utvecklingen och på sysselsättningen i Sverige. Läger man alltför stora skatter på näringsverksamheten tynar den bort, kapital flyttar från Sverige och recessionen blir stor. Vi har sett vad som har hänt när Socialdemokraterna höjde skattetrycket till världens högsta. Vi håller nu på att sänka det, och det är nödvändigt för att vi skall få ett bättre Sverige och större framtidsutsikter.

Anf. 84 LENA HJELM-WALLÉN (s):

Herr talman! I dag diskuterar vi den akuta krisbekämpningen men även sådant som på längre sikt kan stärka förutsättningarna för tillväxt. För oss socialdemokrater är ökade utbildningsinsatser av utomordentlig betydelse som kompetensutveckling för att stärka konkurrenskraften allmänt sett och för att ge möjligheter till personlig utveckling för individen.

Den hårdnande internationella konkurrensen ställer ökade kompetenskrav inom stora delar av arbetslivet. Ny teknik sprids i dag snabbare och den tekniska utvecklingen accelererar. Givna kunskaper föråldras snabbt. Goda lösningar på svåra problem inom olika samhällsområden måste tas fram.

Att stärka och utveckla konkurrenskraften inom näringslivet är helt nödvändigt för att kampen mot den snabbt växande arbetslösheten skall bli framgångsrik.

Förändringar i teknik och arbetsorganisation ökar krav på såväl kunskaper som förmåga att tillägna sig kunskaper. Till detta kommer att stora delar av den svenska arbetskraften har en utbildningsnivå som inte når upp till den som gäller i några av våra viktigaste konkurrentländer.

Trots att utbildningsnivån ökat påtagligt under de senaste årtiondena saknar fortfarande över 40 % av arbetskraften utbildning utöver folk- eller grundskola. De högskoleutbildade inom industrin utgör endast ca 5 % av de anställda. Generellt gäller att utbildningsnivån inom industrin behöver höjas. Det gäller då att ta idéerna om återkommande utbildning och livslångt lärande på allvar samtidigt som insatser måste göras för att höja utbildningsnivån hos de unga.

Det finns dessutom stora skillnader i utbildningsnivå mellan olika grupper i samhället. För många löntagare med låg utbildning innebär förändringar i arbetslivet ett allvarligt hot mot deras framtida sysselsättning. Det är därför angeläget att ägna stort intresse åt på vilket sätt utbildningsmöjligheterna fördelas i samhället.

Detta är naturligtvis ett ansvar för utbildningsanordnarna, främst stat och kommun, men det är angeläget att understryka arbetslivets eget ansvar. Det gäller både att tillse att den utbildning som de anställda får med sig verkligen

används på ett rationellt sätt och att ta ansvar för personalens fort- och vidareutbildning.

Dess värre är det inte ovanligt att en omodern arbetsorganisation leder till att de anställdas kompetens underutnyttjas, både inom många branscher i näringslivet och inom den offentliga sektorn. Delar av näringslivet avstår många gånger medvetet från att anställa forskarutbildade eller högskoleutbildade, till förfång för produktutveckling och förnyelse.

Jag vill understryka att en höjd utbildningsnivå måste leda till en större andel kvalificerade jobb. Om inte, kan studier och förkovran upplevas som mindre värdefullt och leda till missnöje hos den som satsat tid och engagemang.

Den svåra situationen på arbetsmarknaden understryker ytterligare det nödvändiga i att nu satsa stort på utbildning och kompetenshöjande åtgärder i samhället. Det är ett stort slöseri om inte engagemanget för utbildning tas till vara i den svåra arbetsmarknadssituation som Sverige nu befinner sig i.

Vi socialdemokrater har mot denna bakgrund krävt ökade utbildningsinsatser. Vi har därför kraftigt motsatt oss regeringspartiernas beslut att skära ned den kommunala vuxenutbildningen och folkbildningen. Vi har kritiserat att gymnasiereformen försenats genom utebliven finansiering.

Av samma skäl har vi varit pådrivande för att öka antalet utbildningsplatser i högskolan. När vi i somras såg hur många behöriga sökande som inte fick plats inför höstterminen krävde vi att antalet platser skulle öka med minst 5 000. Utbildningsministern motsatte sig detta. Efter starka reaktioner tvingades regeringen tillföra högskolan ytterligare 4 000 platser.

Vid krisuppgörelsen i september tillmötesgick sedan regeringssidan våra krav på ökade utbildningsinsatser. Överenskommelsen innebar att ca 25 000 heltidsplatser, varav 13 000 vid Komvux, 5 000 vid gymnasieskolan och 5 000 vid folkhögskolor, skulle erbjudas arbetslösa vuxna och ungdomar.

Till vuxenstudierna kopplades också en ökning av vuxenstudiestödet. Dessutom utökades högskolan med ytterligare 2 000 studieplatser.

Det här är bra. Dess värre finns det anledning att känna oro för bristande insikt hos regeringen om vad utbildningsverkligheten kräver. Det räcker inte att tilldela nya platser. De ekonomiska förutsättningarna för studier för individerna måste vara utklarade, oavsett om det rör sig om utbildningsbidrag, vuxenstudiestöd, studiemedel eller andra sätt att finansiera sina studier. Här haltar det allvarligt i dag.

Enligt krisuppgörelsen skulle högskoleplatserna om möjligt förläggas till de små och medelstora högskolorna. Vi ansåg att detta var särskilt angeläget eftersom dessa högskolor av den borgerliga regeringen missgynnats vid fördelningen av de nya resurser som kommit högskolan till del under det senaste året.

Regeringspartierna grälade i två månader om fördelningen av platserna och lämnade sin proposition så sent som den 25 november. Enligt denna skall – i strid med överenskommelsen – 300 av platserna inte tilldelas de mindre och medelstora högskolorna utan universiteten. Vi är förvånade över att Centern föll undan i den frågan.

Vi har för vår del haft kontakt med alla berörda högskolor. Vi har då erhållit försäkringar om att de mindre och medelstora högskolorna verkligen

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

har förmågan att med kvalitet i utbildningen ta sig an 2 000 nya högskolestuderande. Vi finner inga skäl att frångå överenskommelsen.

Nog om detta – vi får diskutera den frågan mer på fredag.

Jag menar att det finns skäl att se framåt. Vi socialdemokrater menar att det är dags att kraftigt höja ambitionsnivån på utbildningsområdet. Ytterligare en årskull, dvs. 100 000 kvinnor och män, bör så snart som möjligt befinna sig i studier på olika nivåer.

Det behövs en strategi för att höja utbildningsnivån och öka kompetensutvecklingen i ett perspektiv av livslångt lärande.

Först och främst gäller det att ta till vara den vilja till studier och förkovran som finns tydligt dokumenterad i ansökningsköerna bl.a. till det tredje året på gymnasieskolan, till komvux, folkhögskolor, studieförbund och högskolor. Vidare måste så många som möjligt av dem som drabbas av arbetslöshet erbjudas en kompetensstärkande utbildning.

Dessa utbildningsinsatser kräver att man i arbetslivet utvecklar förmågan att tillvarata de anställdas resurser och vilja att bidra till verksamhetens utveckling.

Jag vill framhålla tio komponenter i en utbildningsstrategi för livslångt lärande.

För det första: Förändringarna i gymnasieskolan måste genomföras, så att ungdomarna kan ges en förlängd yrkesutbildning med förstärkt allmänkompetens.

För det andra: Ungdomar med en tvåårig utbildning måste erbjudas ett tredje år. Medvetenhet om behovet av att bygga på en tidigare utbildning måste konsekvent stimuleras.

För det tredje: Vuxenutbildningen måste förstärkas. Antalet platser i komvux, på folkhögskolor och i studieförbund måste öka kraftigt, så att flertalet av dem som söker sig till dessa utbildningar också kan få studera.

Vuxenutbildningen är av OECD omnämnd som det svenska utbildningssystemets pärla. Den får inte vanvårdas. Vuxenstudiernas finansiering måste tas på allvar, och vuxenutbildningen får inte utgöra en nedskärningspost för regeringen.

För det fjärde: En röd tråd i all vuxenutbildning borde vara att man mycket medvetet satsar på ökat språkkunnande – främst engelska för vuxna med kort utbildning. Ett stort språkutbildningsprogram är ett nödvändigt inslag i arbetet att höja utbildningsnivån.

För det femte: Den genom riksdagsbeslutet från våren 1991 inledda expansionen av högskolan måste fortsätta. Högskolan måste få en mer betydelsefull roll för fort- och vidareutbildningen av redan yrkesverksamma. Antalet platser inom naturvetenskaplig och teknisk utbildning måste öka.

För det sjätte: Fler bör få genomgå forskarutbildning, inte minst inom teknisk och naturvetenskaplig fakultet.

För det sjunde: Utbildning för arbetslösa måste utnyttjas fullt ut. Detta gäller såväl AMU-organisationens kvalificerade utbildningsmöjligheter som komvux, folkhögskola, arbetsplatsanknuten utbildning osv.

För det åttonde: Möjligheten till utbildningsvikariat borde utnyttjas inom näringslivet i betydligt större omfattning än vad som sker i dag. Denna möj-

lighet till kombination mellan utbildning för en anställd och vikariatsanställning för en annan på goda ekonomiska villkor borde utnyttjas mer.

För det nionde: Förmågan att ute på arbetsplatserna kartlägga behovet av kompetenshöjning hos de anställda måste utvecklas. Personalutbildningen måste kraftigt förstärkas.

Arbetsgivarna bör ta på sig ett större ansvar för kompetensutveckling av sin personal. En arbetsplats borde ses som en läroplats.

De anställda som återkommer från studier borde få mer utvecklande arbetsuppgifter med möjlighet att tillämpa och vidmakthålla de nyvunna kunskaperna.

För det tionde: En arbetsorganisation som utvecklas i en mer demokratisk och för de anställda mer ansvarstagande riktning skulle också göra satsningar på studier och kompetensutvecklande insatser mer meningsfulla för den enskilde. Den skulle också leda till betydelsefulla förbättringar av vårt näringsliv och samhälle.

Herr talman! En sådan strategi för tillväxt genom höjd utbildningsnivå och ökad kompetens innehåller många komponenter. Det handlar om ökad utbildningsvolym, totalt sett med 100 000 platser per år, kopplad till en realistisk studiefinansiering – men även om krav på förändringar av arbetslivet.

Behovet att förverkliga en sådan strategi är nu större än någonsin. Den är en väsentlig del, som vi socialdemokrater ser det, i den akuta krisbekämpningen. Det vore en stor fördel för landet om vi kunde enas om detta.

Anf. 85 TREDJE VICE TALMANNEN:

Det underlättar planeringen av arbetet här i kammaren om de ärade talarerna någorlunda håller sig till den förhandsanmälda tiden.

Anf. 86 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén har i sitt anförande tagit upp utbildningsfrågorna ur ett mycket brett perspektiv. Det finns knappast tid och möjlighet att nu diskutera alla de punkter som Lena Hjelm-Wallén tog upp, även om de i och för sig är mycket viktiga.

Lena Hjelm-Wallén underströk det ansvar som åligger stat, kommun och arbetsliv att ordna utbildning av hög kvalitet. Hon underströk också vikten av en höjd utbildningsnivå. Jag vill instämma i vad Lena Hjelm-Wallén sade om det.

Uppgiften att stärka Sverige som kunskapsnation är en av de viktigaste för regeringen och Sveriges riksdag. Detta underströk regeringen i sin regeringsdeklaration. Att höja kvaliteten inom all utbildning och inom forskningen och att öka antalet högskolestuderande kommer att vara avgörande för Sveriges framtida utveckling. Utbildning och forskning är i sanning det moderna samhällets nyckel till välstånd.

Samtidigt spelar det självfallet en mycket stor roll för varje individ att utbildningsväsendet håller högsta möjliga kvalitet, att utbildningar finns på olika nivåer och att det finns tillgång till utbildningsplatser. Utbildningsinsatser är ett mycket viktigt motmedel mot arbetslöshet, och utbildningsinsatser är också det som ökar även den enskildes möjligheter.

I överenskommelsen mellan regeringen och Socialdemokraterna spelar ju

också utbildning av olika slag en mycket viktig roll. Detta gäller även utbildningsinsatser inom det reguljära utbildningsväsendet.

Långt innan denna överenskommelse träffades hade regeringen utökat utbildningsinsatserna inom det reguljära utbildningsväsendet. Detta gjordes genom insatser mot ungdomsarbetslösheten, vilka bl.a. lett till att hittills ca 13 000 nya platser tillskapats för ett tredje utbildningsår i gymnasieskolan, och genom tillskapandet av tusentals högskoleplatser.

Överenskommelsen innebär således att medel avsatts för 13 000 komvuxplatser, 5 000 gymnasieplatser och 5 000 platser vid folkhögskola. Jag vill gärna här och nu understryka den betydelse som den kommunala vuxenutbildningen har för vuxna som i större eller mindre omfattning behöver komplettera sin utbildning av ett eller annat skäl.

Inte minst i tider av arbetslöshet spelar den kommunala vuxenutbildningen en mycket stor roll, men även som strategi för att ge vuxna möjligheter till en ordentlig utbildning.

Av särskilt stor strategisk vikt är dock ökningen av antalet högskoleplatser. Sverige har ju en lägre andel akademiskt utbildade än jämförbara länder, precis som Lena Hjelm-Wallén påpekade. Detta är oacceptabelt. Om Sverige skall klara sin konkurrenskraft måste det här förhållandet ändras. Under 80-talet låg omfattningen av den högre utbildningen på en i stort sett konstant nivå. Detta måste vi vända på.

Betydande resurser satsas ju också i Sverige på utbildning. Sverige har ju, näst Luxemburg, den högsta kostnaden per elev i grund- och gymnasieskola. Den högre utbildningen har däremot inte prioriterats i lika hög grad.

Sedan hösten 1991 har en väsentlig utbyggnad skett av högskoleutbildningen. Den ingår i ett program som syftar till en ökning av antalet nybörjarplatser med åtminstone 18 000 senast till 1993/94. Den samlade effekten av regeringens satsningar är att antalet studenter i högre utbildning 1995 beräknas vara 45 000–50 000 fler än våren 1991.

Enligt ett regeringsbeslut i augusti kom en satsning på 4 000 platser, som Lena Hjelm-Wallén påpekade. Skälet till detta var att undvika dröjsmål. Platserna behövde tas i anspråk redan vid terminsstarten. Nu kommer ytterligare 2 000 platser för vårterminen 1993.

Den här ökningen kommer tillsammans med en kvalitativ förstärkning av den grundläggande högskoleutbildningen. En ökning av volymen måste ske på ett sådant sätt att högt ställda kvalitetskrav kan fyllas, bl.a. när det gäller lärarkompetensen. Kvalitetsförstärkningar är en förutsättning för att en dimensioneringsökning skall kunna genomföras. Detta är en oerhört viktig strategi för att stärka den högre utbildningen, och därmed Sveriges konkurrenskraft.

Att dessa förslag läggs fram nu, i en extremt svår statsfinansiell situation, visar ju hur viktiga dessa frågor är. Hög kvalitet och en ökad andel av ungdomskullarna i högre utbildning är nödvändigt för att stärka Sveriges konkurrenskraft.

Att det dröjt, som Lena Hjelm-Wallén påpekade, innan vi fick regeringens förslag om platserna beklagar jag. Det hör samman med att olika intressen skall vägas samman vid fördelningen av platserna. Universitet och hög-

skolor skall inkomma med förslag och synpunkter, och sammanvägningar måste ske.

Låt mig också säga till Lena Hjelm-Wallén att när nu fördelningen av de 2 000 platserna har kommit, är den icke i strid med överenskommelsen. I överenskommelsen står mycket klart, att om möjligt skall platserna fördelas till de mindre och medelstora högskolorna. Här har man, efter sammanvägningar och överväganden och efter att ha fått förslag från universitet och högskolor, funnit att 300 av platserna skall gå till universiteten.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

Anf. 87 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Vi i det socialdemokratiska partiet har försökt att vara mycket konsekventa i att överenskommelserna skall hållas. När vi då har ett tydligt uttalande att ytterligare 2 000 platser nu skall läggas ut till högskolorna, och att de om möjligt skall läggas ut till de nyare högskolorna, menar vi att det också skall följas. Då återstår det egentligen för regeringssidan att bevisa att detta inte var möjligt. Något sådant bevismaterial har i alla fall inte vi fått.

Herr talman! När jag förlängde mitt anförande genom att också försöka blicka framåt och i tio punkter ange hur jag menar att en utbildningsstrategi skulle se ut, gjorde jag det mot bakgrunden av att jag anser att behovet är så stort av att vi får en samlad strategi. Jag skulle önska att regeringen kom med en sådan. Läget är så allvarligt när det gäller arbetslöshet och tillväxt att vi behöver en samlad strategi för dessa satsningar.

Jag hoppas att vi skall vara överens om det allra mesta i detta, men det räcker inte att vara överens i ord. Det handlar om hur man faktiskt agerar. Jag blir glad när jag hör Ann-Cathrine Haglund tala väl om kommunal vuxenutbildning. Men det rimmar illa att samtidigt skära ner deras resurser.

Anf. 88 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Vi har slutit en överenskommelse som vi behandlar i dag. Där finns medel för 13 000 komvuxplatser, förutom att det finns gymnasieskoleplatser, folkhögskoleplatser och andra utbildningsplatser. Jag tycker inte att det är att skära ner. Jag tycker att det är att öka, Lena Hjelm-Wallén. Vi har varit alldeles överens om detta.

När det sedan gäller formuleringarna för de 2 000 platserna står det i överenskommelsen "om möjligt". Det är ju också någonting som vi behandlar i utbildningsutskottet just nu. Vi är inte klara med det. Vi skall debattera vidare i morgon eller på fredag. Det har inforrats förslag från högskolorna. Då har man funnit den lämpliga avvägningen vara den fördelning som regeringen sedan har kommit med. Jag finner på intet sätt att detta är i strid med den överenskommelse som har slutits.

När det gäller att få en strategi för framtiden, vet Lena Hjelm-Wallén mycket väl att vi har börjat arbeta med hur en strategi för högskolan skall se ut. I måndags fattade vi beslut om högskolelagen. Under våren skall vi fatta ett treårsbeslut när det gäller högre utbildning och forskning. Vad är detta, om inte strategi?

Anf. 89 LENA HJELM-WALLÉN (s) replik:

Herr talman! Min avsikt med strategi är inte bara att diskutera ett utbildningsområde i taget. Jag vill inte bara begränsa mig till högskola eller kommunal vuxenutbildning, utan det gäller att ta hela greppet. Där måste också arbetsgivarnas ansvar tas in mycket tydligt. Det var den ena kommentaren jag ville fälla.

Den andra är att jag hoppas att synen på vuxenutbildning har undergått en positiv förändring hos de borgerliga partierna. Jag förstår att ni vill glömma att det i våras handlade om att skära ner komvux resurser med en fjärdedel.

Anf. 90 ANN-CATHRINE HAGLUND (m) replik:

Herr talman! Lena Hjelm-Wallén vet mycket väl att vi har en positiv syn på den kommunala vuxenutbildningen. Det behöver självfallet finnas möjligheter för vuxna att kunna komplettera sin utbildning. Det viktigaste torde dock vara att man på underliggande stadier, i grundskolan och i gymnasieskolan, försöker ge ungdomarna en sådan vägledning att de väljer rätt. Man bör ge dem en sådan undervisning att de får den utbildning som de behöver för att gå vidare. Men vi vet att det ändå finns behov av en vuxenutbildning. Det är klart att den skall finnas där.

Jag instämmer i det som Lena Hjelm-Wallén säger om att arbetslivet självfallet också måste ta ett ansvar för utbildning. Jag ser många olika utbildningsanordnare i framtiden som ger utbildning av olika slag. De kan komplettera eller ersätta varandra.

När det gäller en strategi för utbildningsområdet arbetar vi med en reformerad gymnasieskola. Det pågår nu ett stort läroplansarbete och ett arbete för att få nya betyg. Detta är stora strategiska frågor. Vi kommer att få ta ställning till läroplansarbete och betygsförslag så småningom. Vi arbetar med reformeringen av gymnasieskolan. Den håller på att byggas upp ute i kommunerna. Så nog arbetar vi strategiskt med utbildningsfrågorna.

Anf. 91 BERIT OSCARSSON (s):

Herr talman! Jag skall ta upp frågan om anslaget till folkhögskolan. Jag är mycket glad över förslaget att folkhögskolorna skall få ytterligare medel till 5 000 platser. Det innebär att 5 000 arbetslösa kan förbättra sin utbildning och därmed bli bättre rustade att kunna få ett jobb. Det är bra för samhället och också bra för individen.

Kulturutskottet och arbetsmarknadsutskottet har yttrat sig i denna fråga och föreslagit att medlen till folkhögskolorna skall fördelas av Folkbildningsrådet. Detta har också finansutskottet ställt sig bakom. Det är bra, och det är också viktigt. En annan ordning hade kunnat innebära att en orättvis fördelning kommit till stånd, eftersom skolorna är ojämnt spridda över landet.

Om Folkbildningsrådet fördelar resurserna innebär det en förenklad administration för folkhögskolorna, vilket också är bra. Folkbildningsrådet har en stor erfarenhet av att fördela stöd och en kunskap om folkhögskoleverksamheten som sådan. Det har visat sig att Folkbildningsrådet behövt liten administration för uppgiften med fördelningen. Det är mycket bra att vi är eniga om att Folkbildningsrådet skall fördela stödet.

Jag har tagit till orda därför att jag vill få ett förtydligande av den fortsatta texten i finansutskottets betänkande. Där säger man att en förutsättning måste vara att medlen kan utnyttjas som bidrag endast till folkhögskolorna och att de således inte kan utnyttjas inom annan folkbildningsverksamhet. Det är detta som jag vill ha förtydligat.

Självfallet skall medlen oavkortat gå till folkhögskolorna, och det är folkhögskolorna som skall ha ansvaret för verksamheten. Jag hoppas att man med finansutskottets skrivning vill påpeka att det är just detta som frågan gäller och ingenting annat.

Jag vill påminna något om det som står i propositionen. Där står: Folkhögskolorna skall inom ramen för sin normala verksamhet kunna samverka med studieförbunden. Detta är viktigt. Om vi skall kunna komma i gång med verksamheten så fort som möjligt och om vi skall kunna ta till vara alla resurser, är det viktigt att det finns en lokal samverkan.

Det är vanligt att folkhögskolorna samverkar med studieförbunden. Det är många gånger en direkt förutsättning för att kunna starta kurser. Man samverkar om lokaler, lärare och liknande. I detta fall är det mycket viktigt att verksamheten kommer i gång snabbt.

Det är självklart, jag vill påtala det en gång till, att det för det övergripande ansvaret för folkhögskolan är oerhört viktigt med den lokala samverkan. Jag förutsätter att utskottets skrivning markerar att det är pengarna som skall gå till folkhögskolorna och ingenting annat, men att det är fullt möjligt att folkhögskolorna samverkar lokalt så att intentionerna blir verklighet och de föreslagna anslagen utnyttjas.

Anf. 92 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Efter valet 1991 har följande inträffat när det gäller bostadsfrågorna.

För det första försvann bostadsministern. För det andra försvann Bostadsdepartementet. För det tredje har också debattörerna i bostadsfrågor från de borgerliga regeringspartierna försvunnit. När jag tittar ut över kammaren ser jag ingen av dem som bara för en kort tid sedan med stor entusiasm företrädde en bostadsfinansiering som nu är på väg att haverera.

Med herr talmannens tillåtelse vill jag göra jämförelsen med när mina barn växte upp och vi för många jular sedan satt och tittade på julprogrammet med den s.k. teskedsgumman, som ibland fanns i verkligheten och ibland var borta och liten som en tesked. Det är precis så med de borgerliga gubbarna i bostadsutskottet. De är som teskedsgumman – de är borta och osynliga.

Jag förstår skälet till att de inte längre orkar att diskutera den borgerliga bostadsfinansieringen. Det är nämligen så att det i bostadsfrågan inträffar någonting i Sverige som inte är lätt att koppla till de andra politiska frågorna.

När vi träffas i debatterna ute i landet råder det en sällsynt samstämmighet mellan mittblocket i svensk politik och Socialdemokraterna. Det kan gälla fastighetsskatten, fördelningspolitiken eller rättvisan i fördelningen av boendekostnaderna. Denna samstämmighet avtar undan för undan efterhand som debattörerna närmar sig riksdagen. När vi kommer till riksdagen – t.ex. i dag, då vi har utrymme att diskutera bostadsfrågans roll i svensk ekonomi –

ser var och en som är här att debattörerna inte längre är tillgängliga för samtal.

En fråga som också är på väg att försvinna är den sociala bostadspolitik. Om några veckor, i januari 1993, påbörjas en avreglering och en avveckling av bostadssubventionerna. Jag vill gärna påpeka att bostaden har varit motor i svensk ekonomi. Varje arbetsplats inom byggsektorn genererar i sin tur fyra, fem andra jobb inom närliggande branscher. Den har därför haft en mycket viktig roll när det gällt att upprätthålla en god sysselsättning och bra fart på svensk ekonomi.

Men när vi nu ser in i 1993, och möjligen också in i 1994, med hjälp av de prognoser som bl.a. Boverket hjälper till med, finner vi att bostadsbyggandet slår i botten, ombyggnadsverksamheten minskar kraftigt, arbetslösheten ökar, byggföretag läggs ner eller drar in på verksamheten, eller helt enkelt, vilket blir allt vanligare, går i konkurs.

Det kan finnas skäl att säga att vi har tagit upp dessa frågor i bostadsutskottet, och man har tagit upp dem i finansutskottet. Vi har hos regeringen beställt ett ROT-program, som förhoppningsvis kan komma redan i budgetpropositionen i januari 1993. Lämnas det inte ett sådant förslag, kommer vi att begära att det eller de statsråd – de är sju stycken, och det gäller att hålla reda på vilken sjundedel som i regeringen har ansvaret för bostadsfrågorna – kommer hit till kammaren så att vi kan ställa frågor och få fram ett ROT-program snarast möjligt.

Det andra som inträffat i bostadsutskottet är att vi enade har tagit ett utskottsinitiativ som innebär att de ombyggnadsärenden som ligger för behandling i Länsbostadsnämnderna vilka inte har behandlats före den 31 december 1992 ändå skall hanteras efter 1992 års låner regler. Det är mycket viktigt, eftersom bidrag av detta slag medverkar till att man kan ha någon skönjbar verksamhet på den svenska bostadsmarknaden.

Vi kommer i januari med nya uppslag ägnade att få fart på byggverksamheten och aktiviteten inom den svenska byggbranschen.

Det gäller också att hålla en byggverksamhet i gång som inte bara sträcker sig över ett eller två år utan som har en mera långsiktig verkan. Jag föreställer mig att en långsiktig verkan är att man kan åstadkomma en sådan politisk samling att en bostadsfinansieringsreform gäller i varje fall hela 90-talet och en bra bit in på nästa århundrade.

Det förutsätter att partierna på mittfältet är beredda att medverka till att slå vakt om det som kan kallas för en social bostadspolitik.

Till alla dem som eventuellt företräder uppfattningen – det finns sådana – att vi har tillräckligt med bostäder vill jag säga att det har vi inte. En prognos för 90-talet berättar att ungefär 140 000 ungdomar över 18 år kommer att söka sig ut på arbets- och bostadsmarknaden. Vidare kommer det invandrare till Sverige som söker bostäder, och de äldre, framför allt över 80 år, är en starkt växande grupp som kommer att efterfråga bostäder anpassade till deras särskilda behov.

Vi bör därför sträva efter att så småningom komma upp till mera ordinära förhållanden, en bostadsproduktion som omfattar mellan 30 000 och 40 000 lägenheter i nyproduktionen och ungefär lika mycket inom ombyggnadsverksamheten.

Det skulle alltså vara väldigt intressant att få veta hur man på borgerligt håll, framför allt i bostadsutskottet, har kommit fram till hur utplaceringen skall ske av de 3,4 miljarderna under 1993 – vi får en kraftig hyreshöjning den 1 januari – eller utlägget av de 3 miljarderna 1994, som Socialdemokraterna har medverkat till i den särskilda överenskommelsen med regeringen.

Det viktiga är, herr talman, att dessa 3 miljarder läggs ut så som finansministern, socialdemokraterna som har deltagit i överenskommelsen med regeringen, bostadsutskottet och finansutskottet har sagt, dvs. att det skall vara en utplacering i de äldre och yngre bestånden. Det skall, som vi säger, gälla alla upplåtelseformer. Framför allt, vilket är viktigt att understryka, skall det vara en rättvis fördelning.

Jag hoppas att det finns en sådan kapacitet hos regeringen att den lägger fram ett förslag som är rättvist, för det är detta som har bildat underlaget för överenskommelsen mellan Socialdemokraterna och regeringen.

Anf. 93 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! De tre senaste åren har vi haft hyreshöjningar i storleksordningen 55 %. 1993 kommer hyrorna att stiga med ytterligare 7 %, detta trots att man prutat på underhållsåtgärder.

De senaste årens mycket höga hyreshöjningar har till största delen varit följden av politiska beslut. Nu har regeringen och Socialdemokraterna kommit överens om att spara ytterligare 3 miljarder netto 1994 genom att ytterligare reducera bostadssubventionerna. Därmed har man redan nu säkrat hyreshöjningar 1994.

Ny demokrati stödde i våras regeringsförslaget om en extra upptrappning av den garanterade räntan. Förändringen var delvis föranledd av att egnahemsägares kapitalkostnader skulle öka som en följd av att avdragsrätten inom kapitalinkomstbeskattningen ändrades från 30 till 25 %. Försämring för både hyresgäster och egnahemsägare alltså, men i alla fall någorlunda rättvist.

Nu har Socialdemokraterna och regeringen kommit överens om att avdragsrätten skall kvarstå vid 30 %, medan den extra upptrappningen av den garanterade räntan ligger fast. Det innebär att försämringarna i huvudsak drabbar hyresgästerna. Var finns logiken i det? Jag frågar både regeringspartierna och Socialdemokraterna.

Som sten på redan tung börda har man sedan kommit överens om att reducera bostadssubventionerna, för så står det, med 3 miljarder netto. Det drabbar främst de hushåll som redan i dag har de högsta hyrorna, dvs. dem som bor i relativt nyproducerade hus. Det är väl ingen nyhet för vare sig regeringspartier eller opposition att dessa hushåll i regel inte är de mest betalningsstarka.

Det hela sker efter en kraftig indragning av köpkraft som vi ännu inte sett effekterna av. Man undrar stilla: Hur tänker ni som är ansvariga för det här? Jag utgår ifrån att Socialdemokraterna inte längre kommer att tala om rättvisekrav, i varje fall inte vad gäller boendet, för här har ni varit med om att röra till det ordentligt och fördyra boendet mest för dem som redan har den sämsta köpkraften. Jag frågar än en gång: Var finns logiken?

Att det gick snabbt och var illa genomtänkt är uppenbart. Vändorna vid

den fortsatta behandlingen i bostadsutskottet och i finansutskottet tyder också på att det finns betänkligheter och inte så små heller. Det är viktigt att hålla uppgörelser, men det finns inget som hindrar att man kommer överens om någonting bättre.

Jag kan inte låta bli att ta upp även krispaket 3, där det skulle göras ytterligare besparingar på 4-6 miljarder. Man tar sig för pannan och frågar sig var den allra största krisen finns – är det i landet eller i regeringskanslierna?

Nu över till något helt annat. Arbetslösheten sätter nya rekord. Då menar jag i nutid, sedan 30-talet. Byggarbetslösheten väntas bli 35 % vid årsskiftet 1993/94. En del talar t.o.m. om att det kan ske ännu tidigare.

Att genomföra ROT-åtgärder är mycket arbetsintensivt, som det heter, dvs. det ger många jobb. Det saknas inte heller viktiga renoveringsobjekt.

Alla vet hur viktig arbetsmiljön är, och regeringen har ambitionen att vi skall få världens bästa skola. Skall vi kunna få det, kan lokalerna inte se ut hur som helst. Jag förutsätter att ansvariga politiker har varit ute och sett hur möjligt det är i många skolor.

Skolan är vår största arbetsplats och definitivt en av de viktigaste. Enligt betänkandet får regeringen i uppdrag att komma tillbaka till riksdagen med förslag till ROT-åtgärder, under förutsättning att utskottets förslag antas av riksdagen i denna del, vilket förefaller troligt. Jag hoppas att man då kommer att ha skolorna i åtanke.

Om regeringen inte skyndar sig på att komma tillbaka, är vi naturligtvis öppna för att diskutera med Socialdemokraterna och hitta på någonting ganska snart, för det här är viktigt. Som Oskar Lindkvist sade, är ROT-verksamheten oerhört arbetsintensiv och ger många jobb runt omkring.

Efter konkurserna i Njord och Svenska Kredit har det uppstått ett tomrum vad gäller s.k. fullgörandegarantier. I rådande situation, med överkapacitet på byggmarknaden, är risktagandet mindre än annars. Till dess att marknaden kan erbjuda krediter i önskad omfattning borde staten undersöka vilka garantier som kan tryggas under en övergångsperiod.

Problemet är kanske inte att saker och ting inte blir byggda, för det blir de oftast så småningom, efter mycket krångel, utan det faktum att garantin blir ett konkurrensmedel som slår ut de mindre företagen och begränsar konkurrensen. Jag tycker att man skall titta litet närmare på det här.

Med hänvisning till det sagda yrkar jag bifall till våra reservationer nr 3 och nr 21.

Anf. 94 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag vill börja med att konstatera att vi i Vänsterpartiet är helt klara över att man måste ta itu med det budgetunderskott som finns. I den krismotion som Vänsterpartiet har skrivit, liksom i meningsyttringen, har vi markerat att det är nödvändigt med strukturella åtgärder för att minska budgetunderskottet. Vi tror dessutom att man, för att kunna göra det, är tvungen att minska de generella bostadssubventionerna. Vi tror inte att det finns så många andra stora utgifter. Vi har pensionssystemet, och vi har de höga bostadssubventionerna. Det är viktigt att utgifterna minskas, men framför allt att bostadssubventionerna omfördelas, så att de i högre grad kommer de människor till godo som bäst behöver dem.

Vi i Vänsterpartiet är fullt beredda att diskutera detta med regeringen och med Socialdemokraterna. Det förefaller som att regeringens inställning är att det finns anledning att diskutera det här med andra partier. Vi ser steget som togs när Bostadsdelegationen bildades, och vi menar att delegationen kunde vara ett forum för denna diskussion. Vi har däremot svårt att förstå att man inte tar till vara alla partiets krafter i arbetet och att det enbart är män som skall komma för att diskutera och ge synpunkter på bostadsfrågorna. Vi upprepar vårt framlagda förslag om en parlamentarisk grupp för att se över bostadsfinansieringen i framtiden.

När man diskuterar dessa åtgärder, kan man se både på lång och på kort sikt. Vi tror att det är viktigt att en social bostadspolitik hela tiden finns med för att värna om den tradition och den kultur som vi har arbetat fram i vårt land, nämligen insikten om att alla har rätt till en bra bostad. Det skall inte hänga på hur hög inkomsten är, utan på familjens behov. Vi tror att den sociala bostadspolitikens gång att bevara, även om man diskuterar att på sikt minska bostadssubventionerna.

Vi kommer sedan till tidpunkten för detta och hur man skall lösa problemet på kort sikt. Vänsterpartiet har oerhört svårt att se hur man skall kunna klara av föreslagna minskningar för 1993 och 1994. Tidpunkten kan inte vara mycket sämre vald. Rikets finanser är oerhört dåliga, arbetslösheten ökar – arbetslösheten i byggsektorn är en av de högsta i landet – och många människor är faktiskt i behov av en bostad.

Vi har redan tidigare varit inne på de höga hyreshöjningar som redan är ett faktum. Tillsammans med de ytterligare försämringar som blir verklighet under 1993 och 1994 kommer det att innebära att många inte kommer att ha råd att bo. Vi tycker alltså att det är ett extremt dåligt tillfälle att minska bostadssubventionerna under 1993 och 1994.

Det finns naturligtvis ljuspunkter i utskottets framlagda förslag, nämligen ROT-programmen. Ombyggnader inom skolor, sjukhus m.fl. institutioner i samhället är ett bra sätt att få i gång jobb. Jag kan däremot inte förstå att man inte har fullföljt det hela. Varför finns inte VA-nätet med? Vänsterpartiet har både påpekat och drivit frågan att det när det gäller VA-nätet finns stora behov och därmed förutsättningar för jobb.

Jag återvänder till diskussionen om minskningen av bostadssubventionerna för 1993. Jag vill påminna dem som var med när beslutet i våras fattades – vi är flera här nu som var med – att Socialdemokraterna och Vänsterpartiet tillsammans var emot beslutet att fr.o.m. 1993 minska räntebidragen.

Jag vet att den centerpartistiske ordföranden i bostadsutskottet stod här i kammaren och försvarade beslutet med att det var ett rättvist sådant. Fördelningen mellan villaägare och hyresgäster blev lika stor, sades det. Jag har därför oerhört svårt att förstå hur de borgerliga partierna och Socialdemokraterna har kunnat gå med på detta beslut. Jag förstår inte anledningen till att Socialdemokraterna har ändrat sig. Det kan inte finnas någon ursäkt därför, och man talar emot sig själv.

När det gäller minskningen för 1994 med 3 miljarder kronor, är det ju 3 miljarder kronor netto som skall minskas. Vi vet att ökningen för bostadsbidragen kommer därutöver. Det stannar alltså inte på beloppet 3 miljarder kronor, som skall fördelas. Det är mycket märkligt att man vid den träffade

överenskommelsen mellan de borgerliga regeringspartierna och Socialdemokraterna inte i utskottet har kunnat komma överens om vilken tolkning som gäller, utan i stället skjutit frågan ytterligare framför sig.

På den punkten är Ny demokrati och Vänsterpartiet överens om att förslaget är felaktigt, eftersom det hårt drabbar hyresgäster och dem som inte har det särskilt gott ställt, men som vill bo kvar i sin lägenhet eller, när det exempelvis gäller ungdomar, skaffa sig en lägenhet. Ny demokratis framlagda recept i finansutskottet är mycket dåligt. Återigen vill Ny demokrati i vanlig stil sätta grupp mot grupp. Ny demokrati vill alltså inte minska bostadssubventionerna för 1994, utan ta pengarna från biståndsbudgeten. Det är från Vänsterpartiets sida sett naturligtvis helt oacceptabelt.

Jag vet inte hur många här som i morse gick gången in till ledamotshuset. Jag hoppas att det var fler än jag, och att de då möttes av en tomteuppvaktning från Hyresgästernas Riksförbund. Deltagarna i uppvaktningen hade med sig en önskelista med hyresgästernas önskeklappar, och de tackade på förhand.

De efterlyste rättvisepaket nr 1. De önskade att riksdagen skulle återföra 1,8 miljarder kronor till hyresgästerna, eftersom egnahemsägarnas avdragsrätt inte ändras. De hoppades att tomtarna Wibble och Carlsson skulle önska God Jul.

De efterlyste också rättvisepaket nr 2. Det handlar om att de 3 miljarderna i försämrade räntebidrag skall betalas av alla och inte bara av hyresgästerna. Det skulle föreställa en önskeklapp från Bo Lundgren och en hälsning från Bengt Westerberg om att vi behöver bo.

Jag vet inte som sagt, om fler tog del av önskelistan – jag hoppas det – i annat fall hoppas jag att ni i efterhand gör det. Som hyresgäst är man med rätta oerhört upprörd över den orättvisa behandling som man med framlagda förslag utsätts för.

Jag tyckte att bostadsutskottets ordförande Agne Hansson skymtade i kammaren, men jag får väl finna mig i, precis som Oskar Lindkvist när han talade, att den som man riktar sig till är osynlig liksom teskedsgumman. Det talar väl sitt tydliga språk. För mig är det ett väldigt tydligt talat språk när man från den borgerliga majoritetens och regeringens sida inte ens är beredd att i denna talarstol försvara träffad uppgörelse. Socialdemokraterna svarar åtminstone. De går upp i talarstolen och står för den överenskommelse som man träffat. De borgerliga partierna anser inte att man ens behöver vara här och lyssna, än mindre delta och försvara de förslag som man varit med om att lägga fram och fattat beslut om.

Jag hade tänkt att överlämna den här önskelistan till ordföranden i bostadsutskottet. Om han nu kommer in i kammaren kan han få ta del av listan efteråt. Jag tycker att det är uppseendeväckande att den borgerliga majoriteten inte anser att man behöver försvara och förklara sina framlagda förslag på bostadsområdet.

Herr talman! Jag slutar med att i helhet instämma i Johan Lönnroths meningsyttring till finansutskottets betänkande. Jag och hela Vänsterpartiet står bakom den. Jag yrkar emellertid särskilt bifall till meningsyttringen under mom. 43.

Anf. 95 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Vi har utgått från att man i finansrundan förklarat även de förslag i det här paketet som ligger på bostadspolitikens område. Jag har egentligen ingenting att tillägga till det anförande och de inlägg som Per-Ola Eriksson tidigare i dag har gjort.

Jag ber om ursäkt för att jag inte hörde hela Eva Zetterbergs anförande. Vi har dock i behandlingen i bostadsutskottet på två viktiga punkter gjort markeringar, som har förts upp i finansutskottet. Det tog Oskar Lindkvist upp, och jag delar den uppfattning som han förde till torgs. Jag tyckte att han talade för en bredare majoritet i utskottet. För det första gäller det samsättningsidan, där vi har givit regeringen till känna behovet av åtgärder när det gäller ombyggnadsverksamheten.

För det andra gäller det fördelningen av utläggningen av de här besparingarna, där det fortfarande pågår överläggningar mellan de partier som har ingått uppgörelsen. Jag förutsätter att man tar fram förslag som täcker in vad vi har markerat i utskottets skrivning. Vi har just sagt att vi avvisar den mera preciserade fördelningen, som föreslås i bilagan till finanspropositionen. Vi har pekat på, precis som vice ordföranden i utskottet nyss sade, att det är den skrivning som finansminister Wibbe har anført i propositionen som skall gälla för fördelningen. Jag utgår från att det är på de grunderna som man arbetar fram det här förslaget, precis som Oskar Lindkvist sade.

Jag vill understryka att vi har gjort ett tillkännagivande, på eget initiativ – som i och för sig inte behandlas här – som gäller ombyggnader 1992.

Därmed tycker jag att jag har kommenterat det som ytterligare behöver tas upp när det gäller bostadsutskottets syn på de här frågorna. Det finns inga delade meningar, såvitt jag kan förstå.

Anf. 96 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Agne Hansson att det inte var någon särskilt uttömmande förklaring som Per-Ola Eriksson gav under finansdebatten. Jag förutsätter att huvuddiskussionen om bostadssubventionerna bör komma i det här sammanhanget, och inte enbart i den övergripande finansdebatten.

Det är bra att det kommer förslag om pengar för ombyggnader – de pengarna behövs. Men jag vidhåller att det är ett förslag som drabbar orättvist. Jag vill upprepa att det är synnerligen märkligt att man inte har kunnat komma överens i utskottet, om nu Centern och Socialdemokraterna, kanske också Folkpartiet och kds, är överens. Det hade varit lätt att slå fast detta.

Jag uppfattar att det är på samma sätt som i andra sammanhang, när hyresgäster har sagt att Centern vill väl men gör som Moderaterna vill. Det är fallet här. Moderaterna har inte velat acceptera finansministerns skrivning, utan det är Bo Lundgrens version som gäller. Den skulle inte drabba på samma sätt, utan den skulle tvärtom drabba dem som har högre hyror mer än dem som har lägre hyror.

Anf. 97 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Såvitt jag kunde förstå, fanns det ingen anledning för oss i bostadsutskottet att ta över den samlade synen och de återstående ärenden

som fanns att förhandla fram i detalj i den vida överenskommelse som generellt har gjorts.

Vi har förutsatt, precis som det var tänkt från början, att de här detaljbesluten skall tas fram i ett andra skede, när man kan överblicka problemen litet bättre och när man har mera tid på sig att försöka göra det så vettigt som möjligt.

Låt mig också säga att vi med öppna ögon har erkänt att neutraliteten för närvarande inte överensstämmer med den syn vi har haft tidigare. Mot bakgrund av de ekonomiska problem som nu finns och av att vissa åtgärder har drabbat villaägarna särskilt hårt, har vi accepterat att temporärt behålla neutraliteten haltande.

Det är ingen hemlighet att det inte är någon neutralitet mellan de olika besittningsformerna. Det framgår mycket klart av vad vi har sagt i betänkandet. Det är bara att beklaga det. Vi har inte kommit längre, på grund av det ekonomiska läget – detta senare med hänvisning till den önskeklapp som jag fick av Eva Zetterberg.

Anf. 98 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Det är klädsamt och bra att Agne Hansson är helt klar över att neutraliteten inte gäller, men jag vill minnas att Agne Hansson gjorde ett stort nummer av det när beslutet fattades i våras.

Vi gör uppenbarligen helt olika bedömningar av det ekonomiska läget. Det här är ett mycket destruktivt beslut, som inte på något sätt kommer att förbättra den svenska ekonomin, vare sig 1993 eller 1994, men som däremot kommer att drabba mycket orättvist.

Jag vill, förutom den önskeklapp som jag vidarebefordrade från Hyresgästföreningen, till Agne Hansson lämna över frågan om de individuella bostadsbidragen. Om de generella bostadssubventionerna nu minskar så pass drastiskt under kort tid, varför är ni inte i den borgerliga majoriteten villiga att drastiskt öka bostadsbidragen, som skulle innebära att de familjer som har de sämsta möjligheterna att klara sin hyra kunde göra det? Varför gick ni inte med på att låta den lägre gränsen för bostadsbidragen vara kvar, eller att göra ytterligare höjningar för att kompensera dem som drabbas i det här fallet?

Jag förväntar mig inte något konkret svar på den frågan i dag, men jag vill skicka med den. Det är många familjer, som i dag fruktar för och redan har fått stora hyreshöjningar, som varje dag funderar över hur de skall få ekonomin att gå ihop.

Anf. 99 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Min replik gäller Eva Zetterbergs anförande, och jag skall försöka att hålla mig till det.

Jag håller med om att det är litet tråkigt att det ges så få repliker i debatten, och jag känner en besvikelse över att så många duckar.

Vad gäller vår finansiering, har vi en påse med pengar att fördela. Det är till stor del lånade pengar. Det är *en* budget. Vad vi har sagt är att det i dessa kristider är rimligt att gå på FN:s rekommendation vad gäller bistånd. Därför har vi sagt att 0,7 % av BNI är en rimlig nivå. Ni som har andra uppfatt-

ningar får då stå för att hyresgästerna i ett mycket besvärligt läge i stället får hyreshöjningar. Det är ju så.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

Anf. 100 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag beklagade inte att det var få repliker. Jag beklagade att majoritetens företrädare inte ens ansåg att det var nödvändigt att ha ett anförande där man förklarar sin politik, utan att man endast efter kritik går upp och försvarar sig.

Däremot skulle jag vilja säga till Dan Eriksson i Stockholm att min och Vänsterpartiets ståndpunkt är att Ny demokratis linje är absolut felaktig. Ny demokrati ställer återigen grupper mot varandra – det gör man alltför ofta. Man ställer bistånd mot pensionärer, barnfamiljer mot flyktingar, osv. Vänsterpartiet kan inte reflektera över tanken att arbeta på det sättet.

En annan sak är att budgeten är begränsad och att utgifterna måste prioriteras. Det har vi gjort. Vi har i vårt budgetförslag lagt in 1,8 miljarder, liksom 3 miljarder för 1994. Det är det utrymme som finns.

Jag vill också kommentera Dan Erikssons förslag om att lägga sig på FN:s nivå. Det är inte så att FN anser att den lägsta nivån är bra. FN har angett ett riktmärke för de länder som ännu inte har nått upp dit. Det måste vara en total missuppfattning av Dan Eriksson att FN skulle välkomna att Sverige sänkte sin nivå på biståndet.

Anf. 101 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd) replik:

Herr talman! Särskilt i dessa kristider skall man nog tänka sig för om man skall ha kvar heliga kor. Man måste se över alla utgifter i en budget och inte hålla något för heligt.

Vad gäller biståndet, vill jag säga till Eva Zetterberg att Sverige inte alltid måste vara världsmästare på alla områden. Låt oss ligga på en ganska hög nivå.

Om vi gav 0,7 % av BNI i bistånd skulle det betyda att vi låg rätt bra till. Medeltalet för många programländer är omkring 0,25 %. USA ligger på 0,17 %. Sverige ligger alltså med 0,7 % mycket högt över andra länders nivåer. Jag tycker inte att vi behöver skämmas över att ge ett så bra bistånd.

Dessutom kan vi göra biståndet bättre genom att effektivisera det och se över vart vi ger pengar, så att biståndet i större utsträckning kommer folk till del. Min förhoppning är att vi skall kunna ge bättre bistånd men på en nivå som motsvarar 0,7 %.

Anf. 102 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag hade tänkt att huvudsakligen diskutera bostadspolitik, men eftersom Ny demokrati har kopplat bistandsfrågan till frågan om bostadssubventionerna vill jag säga några ord om den också.

För mig är många saker heliga. Jag tror att det är bra att man har vissa principer, att man har vissa ämnesområden där man inte vill rucka på principerna, som faktiskt är heliga, men Ny demokrati tycks inte ha något sådant område.

Jag tror visst att man kan effektivisera inom biståndsområdet; man kan göra mycket annorlunda, och det finns många åtgärder man kan behöva

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

vidta för att biståndet skall komma de fattigaste till del. Men jag tror definitivt inte på Ny demokratis modell, nämligen att minska Sveriges andel. Att USA skulle ligga ännu lägre är ju om möjligt ett ännu sämre försvar. Jag hoppas att Ny demokrati tar sig ytterligare en funderare på det.

Anf. 103 INGER HESTVIK (s):

Herr talman! Många människor befinner sig i dag i en mycket besvärlig ekonomisk situation. De har stora skulder med åtföljande stora ränteutgifter, och det gör att hushållets ekonomi kan vara helt söndertrasad och omöjlig att komma till rätta med. När man har skulder som är så stora att man måste låna för att klara av att betala sina räntor finns det ingen återvändo. Då måste någonting radikalt göras. Då måste bl.a. banker och samhället i övrigt försöka hjälpa till för att bringa ordning i de enskilda människornas ekonomi. Det är här behovet av en skuldsaneringslag gör sig gällande.

I det viktiga betänkande om landets ekonomi som vi i dag debatterar här i kammaren finns ett litet avsnitt som behandlar skuldsanering. Här har den borgerliga majoriteten funnit att det visst vore bra med en möjlighet till skuldsanering, men inte just nu. Vänta och se resultaten av de försöksverksamheter som håller på att startas i Konsumentverkets regi i två kommuner, nämligen Stockholm och Skellefteå. Utvidga möjligen försöksverksamheten till flera kommuner. – Det är svaret.

Intresset från den borgerliga sidan för att lösa problemen för fysiska, över-skuldsatta personer är alltså inte särskilt uttalat.

I den sista reservation som fogats till det betänkande som vi nu debatterar framför vi socialdemokrater varför det är så viktigt att få till stånd en skuldsaneringslag, och det snarast möjligt.

Människor som i dag sitter med skulder som är en omöjlig börda att bära kan inte vänta i två tre år på att en utvärdering av en försöksverksamhet skall komma till stånd, i synnerhet inte som det i dag finns ett förslag från Insolvensutredningen om hur en skuldsaneringslag skulle kunna se ut. I remissvaren till utredningen finns också flera synpunkter på hur lagen skulle kunna utformas. Regeringen har alltså allt underlag som behövs för att föreslå en sådan lag.

I Danmark har man sedan länge en skuldsaneringslag. I Norge har man antagit en sådan lag, och den träder i kraft den 1 januari 1993. Finland väntas också få en skuldsaneringslag nästa år. Men här i Sverige klarar den borgerliga majoriteten inte av att få fram ett lagstiftningsförslag så att vanliga människor kan få hjälp. Det är anmärkningsvärt, i synnerhet som banker har fått stöd med flera tiotals miljarder kronor. Som jämförelse kan nämnas att ett skuldsaneringsinstitut skulle kosta ca 50 miljoner kronor.

I en frågedebatt här i kammaren svarade statsrådet Hellsvik att det kunde vara skadligt för den enskildes betalningsmoral om man hade en möjlighet att få sina skulder nedskrivna eller avskrivna. Nu är nog inte förslagen som finns sådana att det är någon risk för en försämrad moral. Verksamheten i Danmark har tvärtom visat att betalningsmoralen markant ökat genom att man har kunnat se ljuset längst bort i tunneln.

En skuldsanering griper djupt in i den enskildes ekonomiska situation och kräver ordentliga upppoffringar under ganska lång tid. Men när den tiden är

över kan man se framåt, och man har då en möjlighet till en ordnad ekonomi utan överskuldsättning. Den hjälpen bör vi kunna ge enskilda människor i nöd. Banker i nöd har ju redan fått sin bankakut!

Vad man som medlem av ett oppositionsparti möjligen kan fundera över är om alla partier i regeringen har samma åsikt i frågan. Folkpartiledaren har talat om det förnuftiga och berättigade i en skuldsaneringslag. Kds-ledaren talade i Riksradios nyhetssändningar en hel dag om att vi måste hjälpa människor som hamnat i ekonomiska svårigheter. Vi måste ha en skuldsaneringslag, sade han. Den borgerliga majoriteten i lagutskottet valde ungefär samtidigt att säga nej till en skuldsaneringslag och följde alltså det moderata statsrådet. Jag kan inte få budskapen från ledarna för Folkpartiet och kds att stämma överens med agerandet i riksdagen.

Bengt Harding Olson, som är ledamot av lagutskottet och som kommer efter mig i debatten, kan kanske ge mig en förklaring åtminstone till varför Folkpartiet säger ett och beslutar ett annat. Man undrar litet stillsamt: Hur är det med moralen?

Herr talman! Med det här yrkar jag bifall till reservation nr 35 om skuldsaneringslag.

Anf. 104 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om att detta sammanträde skall fortsättas efter kl. 19.00 nu satts upp.

Anf. 105 BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Den här dagens ekonomisk-politiska debatt har hittills främst handlat om de stora, övergripande ekonomiska problemen, ofta i mil-jardklassen. Men om de enskilda människorna med stor skuldbörda, som Inger Hestvik just har talat sig varm för, har det inte varit särskilt mycket tal. De skulder som är dem övermäktiga att bära kan gälla betydligt mindre belopp.

I finansutskottets betänkande behandlas faktiskt frågan om skuldsanering av privatpersoner, och då särskilt av s.k. överskuldssatta människor, människor och familjer som dignar under en enorm skuldbörda. Det är en synnerligen verklighetsnära fråga, ett tungt problem som är värt all uppmärksamhet här i kammaren. Särskilt bör det uppmärksammas av den anledningen att det föreligger två alternativa lösningar. Det finns alltså en reservation mot majoritetens uppfattning.

Min utgångspunkt är följande. Bankerna har fått sin skuldsanering genom den s.k. bankakuten. Företagen kommer att få en form av skuldsanering genom tillskapandet av s.k. företagsrekonstruktion. Och nu bör också privatpersoner få sin skuldsaneringschans.

Jag utgår från att alla här i kammaren är överens om behovet av skuldsanering. Frågan som vi nu närmast diskuterar är hur det akuta behovet skall kunna tillgodoses.

Majoritetens modell är att satsa offensivt. Man vill först och främst satsa på en bredare lokal verksamhet för skuldsanering. Det skall ske i åtskilligt fler kommuner än de två som Inger Hestvik här har nämnt; det skall ske över hela landet.

Det skall ske genom en effektiv samverkan mellan budgetrådgivare inom socialförvaltningarna, kronofogdemyndigheterna och bankerna. Den verksamheten skall förses med vad vi kallar kontrollstationer. Det betyder att vi efter hand som försöksverksamheten löper skall utvärdera den. Vi skall inte vänta i två år. Man kanske inte kan utvärdera varje kvartal, men man kan t.ex. göra det varje halvår och då se hur verksamheten löper. På grundval av utvärderingarna kan man successivt justera verksamheten för att få den att fungera på bästa möjliga sätt.

Vi satsar inte bara på den här breda lokala verksamheten. Vi satsar också på en bättre lagstiftning. Genom enklare och snabba regeländringar vill vi se till att underlätta det lokala skuldsaneringsarbetet. Vi är inte främmande för en särskild skuldsaneringslag – ett sammanhållet lagstiftningsverk som benämns skuldsaneringslag.

Jag vill understryka att majoritetens modell poängterar att det krävs flera samverkande åtgärder för att man snabbt skall kunna hjälpa de ekonomiskt nödställda enskilda människorna och familjerna. Om man jämför majoritetens modell med reservationens alternativ nödgas man säga att det är litet svårt att förstå reservationens verkliga innebörd. För det första tycks man tro att en särskild skuldsaneringslag – en lag med ett visst antal paragrafer – likt ett trollspö skulle lösa alla problem. Det är naturligtvis fel. En sådan patentlag finns inte. Om någon skulle kunna hitta en sådan lösning kommer det att ta mycket lång tid att utarbeta den. Om man följer de modeller som hittills är presenterade i Norden, framför allt i Danmark och Norge, skall man finna att alltför få gäldenärer skulle få den förmån av skuldsanering som borde tillkomma en hel rad människor i vårt land.

För det andra tycks reservationens alternativ innebära att man godtar en försöksverksamhet i två kommuner under två år för att senare kunna permanenta en bredare verksamhet. Från reservanternas sida har man inte ställt upp på att majoriteten vill ha verksamhet i åtskilligt flera kommuner. Det betyder att reservationens alternativ är, som jag bedömer det, en ringa tröst för dem som dignar under sin skuldbörda. Det leder osökt till historien om kon som dog medan gräset växte.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis säga att om Socialdemokraterna och möjligen också Vänsterpartiet verkligen vill värna om de skuldyngda bör man rösta på utskottets hemställan och glömma bort reservationen.

Anf. 106 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Jag blev en aning förvånad när jag fick höra att man säger att vår reservation inte innehåller ett ordentligt förslag. Vi vill hjälpa de människor som har en skuldbörda som de inte klarar av. Jag misstänker att de 2 000 hushåll som man i första omgången räknar med skall få hjälp är mycket glada. Därmed inte sagt att de är de enda hushåll som skall få hjälp. Det är klart att de andra hushållen också skall få hjälp. Kommunernas åtgärder i samarbete med socialtjänst och banker kan bli ett komplement till ett skuldsaneringsinstitut. Det här är således inte den enda insatsen som vi vill göra.

Jag tycker fortfarande att det är dåligt att verksamhet skall bedrivas i bara två kommuner. Även om man skulle vidga verksamheten till åtskilligt flera

kommuner, som Bengt Harding Olson säger, skulle det ändå inte vara bra. Alla kommuner skall vara med. Men även om det skulle gälla alla kommuner, har inte alla kommuner lika stora resurser och lika stor vilja att hjälpa överskuldssatta personer. Därför anser jag att detta är ett jämlikhetsproblem. Alla människor i Sverige skall kunna få hjälp i en skuldsättningssituation. Man skall få hjälp med att klara sig ur en sådan situation.

Jag säger inte nej till kontrollstationer. Jag säger inte nej till någonting som rör den försöksverksamhet som Konsumentverket driver tillsammans med Ackordscentralen och andra institut. Men jag anser fortfarande att det är ett komplement till lagstiftningen. Vi måste få fram det här snabbt innan de skuldsatta människorna dignar under sin börda.

Bengt Harding Olson har i en tidningsartikel gett uttryck för sin syn på behovet av skuldsanering. Han sade att precis som banker och företag har skuldyngda privatpersoner rätt att få hjälp att sanera sin ekonomi. Jag misstänker att han inte bara åberopar Skellefteåbor och Stockholmsbor. I slutet av tidningsartikeln sades att samhället absolut inte får svika överskuldssatta människor och familjer i kris. Naturligtvis har de rätt till hjälp precis som banker och företag.

Det här tolkar jag som ett ja till vår reservation. Vi vill ha en skuldsaneringslag direkt. Men det finns tydligen två alternativ – ett som gäller, och ett som är för gallerierna.

Anf. 107 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Nej, det finns ingenting för gallerierna. Men det är viktigt att man föreslår verk samma metoder. Jag vill inte betvivla – jag har snarare understrukt det i talarstolen – att Socialdemokraternas vilja till skuldsanering är god. Man väljer emellertid fel metod. Inger Hestvik säger visserligen att en särskild skuldsaneringslag inte är den enda tänkbara metoden. I reservationen står det att det är den enda tänkbara metoden. Det för nästan tankarna till att det skulle vara den enda vägen.

Jag och majoriteten menar att en mängd olika åtgärder skall vidtas, och de skall vidtas nu. Det sker genom den verksamhet som vi föreslår. Den kan sätta i gång mycket snabbare. Det är en långsammare metod att stifta en lag. Det föreliggande förslaget är dessutom inte särskilt bra. Det måste omarbetas. Man borde ta intryck av vad man t.ex. har kommit fram till i Finland. Allt detta tar tid. Under tiden dignar människor under sina skuldbördor.

Om det är så som Inger Hestvik säger att ni tycker att det som majoriteten skriver om alla de andra kompletterande åtgärderna är bra, varför ställde ni i så fall inte upp på detta. Vi har faktiskt också med ett förslag till skuldsaneringslag, men det tar vi senare.

Anf. 108 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Detta var de förlösande orden – ni tar det senare. Det är det vi inte vill. Vi vill ha en skuldsaneringslag nu. Man måste ha läst yttrandet från lagutskottet mycket dåligt om man inte har insett att vi ställer upp. Vi har inte reserverat oss emot någon försöksverksamhet. Vi tycker att det är bra att en försöksverksamhet genomförs. Men vi tycker att det är dåligt att

det bara är människor i två kommuner som skall få den hjälp som vi vill ge alla människor här i landet.

Jag tror att det här är verksamma metoder. I Danmark har man ett system som har hjälpt väldigt många människor, även om det danska systemet kanske också kan förbättras. I Norge kommer man att inrätta ett system som kommer att hjälpa väldigt många människor. I Finland är man också på gång. I Sverige klarar vi alltså inte av, som jag sade tidigare, att hjälpa dessa människor.

Jag anser att det går en politisk skiljelinje här, även om det är många vackra ord som sägs. Många människor lider mycket ont i dag. Jag vill att de skall kunna få hjälp snabbt.

Det talas om frivilliga överenskommelser. Det är bra om man kan göra frivilliga överenskommelser. Det kommer vi inte att komma ifrån. Som jag sade tidigare behövs det komplement till en skuldsaneringslag. Om man har en frivillig överenskommelse och diskuterar med en bank som säger nej, så är det nej. Med en skuldsaneringslag kan man gå till tingsrätten och få en dom. Om tingsrätten har sagt att skuldsanering skall ske, måste banken acceptera det. Jag tycker faktiskt att bankerna har varit med och ställt till det för många människor. Jag tycker därför att bankerna skall få ta på sig det ansvaret.

Jag misstänker att det i systemet med borgerlighetens politiska påsar där frivilliga överenskommelser skall träffas innebär en dold uppgift för kommunerna och deras socialtjänster. Kommunerna skall vara med och betala. Jag tror att det är det som ligger bakom att vi inte skall lägga hela ansvaret på staten.

Som jag sade är många kommuner mycket bra när det gäller att ställa upp i detta avseende. Konsumentverket har också på många sätt stöttat kommunerna när det gäller att finna arbetsmetoder för att hjälpa dessa människor. Men det är inte lika väl beställt i alla kommuner, och därför behöver vi den här lagstiftningen.

Anf. 109 BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Det som skiljer majoriteten från minoriteten är att majoriteten vill satsa på en mängd olika åtgärder – justering av lagstiftningen och lokal verksamhet –, medan minoriteten anser att lagstiftningsalternativet är det enda tänkbara. Det står klart och tydligt i reservation 35 till finansutskottets betänkande, och det är detta vi skall rösta om.

Inger Hestvik sade tidigare att det skulle förekomma oenighet inom regeringen. Jag påstår att detta närmast är en skenbar oenighet som här har framkommit. Jag tror att vi lugnt kan se fram emot budgetpropositionen – vi kommer då säkerligen att finna att alla regeringspartier drar åt samma håll.

Vad beträffar valet av modell är det inte alls säkert att tingsrättsmodellen är den bästa. Det finns andra modeller som är billigare och betydligt mer effektiva. Dessutom måste man räkna med att kronofogdemyndigheten och den kommunala socialförvaltningen med dess budgetrådgivare skall hjälpa till. Det ligger i sakens natur.

Självfallet skall bankerna ta sitt ansvar. Har de gjort sig skyldiga till lättsin-

niga utlåningar, kan de genom den nya paragrafen i konsumentkreditlagen om god kreditgivningssed få ta sitt ansvar rent lagtekniskt.

Jag konstaterar att riksdagen i skuldsaneringsfrågan har tagit initiativ för att man skall kunna vidta de åtgärder som verkligen behövs för att hjälpa alla dessa människor. Det är synd att Socialdemokraterna inte vill medverka i det breda initiativ som riksdagen är beredd att ta.

Avslutningsvis vill jag säga att det är riktigt att jag har publicerat åtskilliga artiklar i denna fråga, eftersom jag tycker att den är viktig. Jag tror att enskilda människor lika väl som banker och företag har rätt att få hjälp när de hamnar i en ekonomisk kris. Jag backar inte från denna uppfattning, och det gör inte regeringen heller.

Anf. 110 HOLGER GUSTAFSSON (kds):

Herr talman! En del av Sveriges finansiella sanering bör vara någon form av skuldsanering för enskilda personer. Den ekonomiska karusell som kännetecknade 80-talet berodde på att det fanns en överlikviditet på marknaden. Enskilda och företag erbjöds lättvindigt krediter, och många sitter nu hårt fast i sina skulder. Samhället och politikerna bidrog till detta genom att införa ett nytt skattesystem, som var välkommet men som ändrade förutsättningarna för medborgarna – man tvingades gå från lån och hög inflation till ett ekonomiskt tänkande med sparande och låg inflation.

Dessa båda förhållanden har lett till att såväl företag och banker som enskilda har hamnat i en skuldskris. De åtgärder som regeringen nu arbetar med har nämnts tidigare i debatten. Det är bl.a. Insolvenskommitténs pågående arbete och förberedelserna för den bankakut som skall ta hand om bankernas allra största bekymmer samt ett eventuellt system för att sanera och rädda konkursföretag.

I vårt parti tycker vi att en logisk följd av dessa åtgärder är att vi får någon form av skuldsanering och rådgivning för fysiska personer på samma sätt som för dessa institutioner. Vi skall emellertid inte sticka under stol med att detta är ett komplicerat problem. Betalningsmoralen måste upprätthållas i ett rättssamhälle, och det är inte helt enkelt att konstruera ett sådant här system.

Vi anser att det är viktigt att samhället inte tar över den enskildes ansvar men väl stöder den enskildes ansvarstagande. Det kan exempelvis inte bli fråga om att lyfta av 100 % av en skuld.

Fördelarna med ett sådant här system är det inte svårt att känna för. Mycket viktigt i ett sådant här läge är att långivarna skärper kreditprövningen avsevärt och inte ger krediter så lättvindigt som man gjort under senare år.

Den enskilde skulle få rimliga möjligheter att komma igen. Det är en mänsklig rättighet att få göra det, om det hela har gått snett.

Vi måste stödja människorna, och vi måste stödja familjerna, speciellt om det har gått snett i något avseende.

Lagutskottets ståndpunkt i denna fråga är att det kommittéförslag som jag har förstått att reservationen i första hand stöder sig på inte är helt tillfredsställande. Regeringen bör i stället arbeta fram ett kombinerat stödjande sy-

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

stem både med någon form av sanering och med rådgivning som gör att de människor det gäller kan få en bättre nivå i sin privata ekonomi.

Vi anser att samhället och den enskilde här har ett ömsesidigt ansvar. Samhället har radikalt förändrat förutsättningarna för lån och sparande, något som fått konsekvenser både för företag och för enskilda. Den enskilde måste efter förmåga ta sitt ansvar för att klara betalningarna för de skulder han ådragit sig. Det gäller att komma fram till den punkt där denna förmåga ligger.

För att nå denna balanspunkt tror vårt parti att någon form av skuldsanering är viktig och snarast bör komma till stånd. Jag tror att alla partier här i grunden har samma uppfattning – att man sedan vill göra litet PR för olika ståndpunkter må så vara. Det är viktigt att regeringen arbetar med denna fråga. Det pågår ett sådant arbete, och det är skälet till att utskottet inte velat gå så långt som till ett tillkännagivande. För att nå denna balanspunkt vill vi i vårt parti arbeta för en lösning av det slag jag här talat för.

Anf. 111 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Det är bra att vi jobbar åt samma håll för att lösa ett svårt problem. Vi skulle från socialdemokratiskt håll ha kunnat ställa oss bakom utskottets hemställan, precis som vi gjort tidigare, med tanke på att ett arbete är på gång. Att vi reserverat oss beror på det som det ansvariga statsrådet sade i ett frågesvar i riksdagen, nämligen att hon av flera skäl var tveksam till en lagstiftning på detta område. Den uppfattningen kan vi inte dela.

Dessutom är det nu så många människor som befinner sig i en extremt svår akut situation att jag anser att vi mycket snart måste få till stånd lämpliga åtgärder.

Holger Gustafsson sade att människor måste ta ett eget ansvar för sina skulder. Detta är naturligtvis riktigt, men de som har misslyckats med detta måste få hjälp. När man studerat hur detta fungerar i Danmark har man funnit att det i 75 % av fallen utgår en nedsättning med bara 10 %. Det är alltså inte fråga om några stora summor. En skuldnedsättning på 20 % och mer förekommer bara i 6 % av fallen. Det är egentligen fråga om att justera och se över sin ekonomi, men vi menar att man skall ha ett lagligt stöd för det.

Ute i landet finns nu en väldig oro. Jag har fått ett brev från en kvinna i Uddevalla, en ort som i dag inte är precis okänd. Genom både konjunkturunedgång och lånestopp har både hon och hennes familj hamnat i en helt hopplös situation. Värdet på deras hus har halverats, räntorna har däremot gått åt andra hållet. De kan inte längre betala räntorna. De kan inte utveckla sig i sina arbeten, eftersom det inte finns några arbeten att få. Detta beror, menar de, både på bankers agerande och på regeringen.

Kvinnan skriver i sitt brev: "Detta känns som om vi blivit amputerade och med avhuggna vingar för resten av vår livstid. Hela familjen håller på att bli psykiskt sjuk." Hon påpekar också att det inte är fråga om någon dålig betalningsmoral. Det är helt enkelt en överlevnadsfråga.

Man undrar då: Skall hon få vänta i flera år på att sanera sin ekonomi, om hon nu orkar vänta så länge?

Jag menar att vi måste ta vårt politiska ansvar och besluta oss för att införa en skuldsaneringslag. Det är vår socialdemokratiska synpunkt.

Anf. 112 HOLGER GUSTAFSSON (kds) replik:

Herr talman! Vi är nog ganska överens om behovet av ett system för att lösa detta. Vad vi egentligen diskuterar här är tempot.

Frågan bearbetas ändå i dagsläget på två departement, Civildepartementet och Justitiedepartementet. Jag vet att Justitiedepartementets minister har uttryckt att det finns problem och frågor som rör betalningsmoralen, och det finns anledning att göra det. Detta är ett komplicerat problem att lösa. Jag tror däremot inte att det behöver innebära att justitieministern är låst och förhindrad att komma med nya lösningar och tankar kring detta.

Som Inger Hestvik säger finns i dag ett stort tryck från samhället, och det trycket ökar. Samhället har ju allt att vinna på att de enskilda får hjälp så att de kan betala någon del av sina skulder. Det inser säkert också justitieministern. Jag är mycket mer positiv på det här området än vad Inger Hestvik är. Jag tror alltså inte att justitieministern känner sig bunden av att hon har uttryckt att det finns svårigheter i sammanhanget.

Anf. 113 INGER HESTVIK (s) replik:

Herr talman! Jag får tolka Holger Gustafssons senaste inlägg som att det pågår ett arbete och att det är en misstolkning från vår sida att ärendet skulle ha lagts i någon byrålåda. Men vi står fortfarande kvar vid vårt krav, och det kan ju inte vara något större problem för regeringen att lägga fram ett förslag.

Anf. 114 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Debattreglerna föreskriver att man endast en gång per betänkande får frekventera talarstolen. I det här fallet skall jag behandla två moment, varför jag tyvärr behöver litet extra tid, dock kanske inte 20 minuter, som jag är uppsatt på i talarlistan.

I dessa dagar, när varsel om uppsägningar, besked om nedläggningar av företag och en till synes aldrig sinande ström av konkurser dominerar nyhetsförmedlingen, är det lätt att nedslås av bekymmer. Det gäller emellertid i dessa tuffa tider att inte bara beskriva det som är dåligt – vi behöver också höra goda nyheter. Även om det just nu är rätt glest mellan dem, så finns de. Vi bör se till att det finns medel att hjälpa fram investeringsobjekt och liknande arbetsmarknadspolitiska åtgärder, så att de så snabbt som möjligt ger positiva effekter.

Arbetslösheten i Gävleborgs län uppgår nu till 5,8 % öppet arbetslösa, och tyvärr kan arbetslösheten komma att öka ytterligare. Totalt står 13 % utanför arbetsmarknaden, dvs. de är arbetslösa eller föremål för åtgärder.

Bland ungdomarna i gruppen 18–24 år står 33 % utanför arbetsmarknaden. Dessa är antingen arbetslösa eller föremål för åtgärder. Risker är uppenbara att närmare 50 % av ungdomarna under vintern kommer att stå utanför den ordinarie arbetsmarknaden.

Länet har under de två senaste åren tappat minst 6 000 arbetstillfällen genom nedläggningar.

För att över huvud taget kunna fortsätta att ordna utbildning för arbetslösa behöver Länsarbetsnämnden omedelbar förstärkning om ca 250 miljoner kronor. Därutöver måste möjligheter öppnas att använda arbetslöshets-

ersättningspengar för aktiva insatser. Det måste vara bättre att ge de arbetslösa utbildning än att de bara passivt uppbär arbetslöshetsersättning.

I länet finns ett antal välbehövliga och angelägna infrastrukturprojekt, som bara väntar på klartecken från regeringen. Det gäller satsningen på Ostkustbanan och på E 4 mellan Söderhamn och Hudiksvall. I februari-mars 1993 kan investeringar för ca 1,3 miljarder starta om bara regeringen ger klartecken. Regeringen har än så länge bara givit klartecken till 300 miljoner.

Att på detta sätt pytsa ut arbeten och anslag i små poster både fördyrar och fördröjer arbetsmarknadsinsatserna. Dessutom är det i detta fall fråga om en lönsam investering.

När väl dessa arbeten kommer i gång skapas ca 2 000 årsarbeten, fördelade på några år. Flera hundra bygg- och anläggningsarbetare kommer att få arbete, liksom entreprenörer och leverantörer. Samtidigt skapas grunden för en positiv framtida utveckling i hela södra Norrland. Även på stambanan genom länet finns investeringsprojekt för ca 800 miljoner kronor färdiga för start under det närmaste året.

Regeringen har nu att lägga fram förslag om forskningspolitikens inriktning. Här finns tillfälle att verksamt stödja och utveckla de mindre och medelstora högskolorna, t.ex. högskolan i Gävle/Sandviken. Se till att denna högskola och andra mindre högskolor får kraftfulla förstärkningar på forskningssidan. Se samtidigt till att utveckla Statens institut för byggnadsforskning, som nu utgör en viktig länk i det samarbete som utvecklas mellan högskolorna i Gävle/Sandviken, Falun/Borlänge och Garpenberg. Uppmuntra de kopplingar som dessa högskolor redan har med universitetet i Uppsala.

I Värmland är den svåra arbetsmarknadssituationen inte ny. Så sent som under 1970-talet och början av 1980-talet befann sig Värmland i en bekymmersam situation på grund av den omfattande och svåra omstruktureringen av industrin.

Nu är vi alltså där igen. Det skall dock starkt betonas att mycket har hänt under dessa tio år. Många världsledande företag inom framtidsorienterade branscher har hittat en plats i Värmland och framför allt i Karlstad. Exempel på Karlstadsföretag som i dag är världsledande är informationsteknologi-företaget Ericsson Programatic. Pappersmaskintillverkaren Valmet-Karlstad AB är ett annat exempel.

Regeringen beslutade häromveckan att bevilja Tetra Pak i Sunne ett lokaliseringstöd på 12 miljoner kronor. Detta gör att man successivt kan öka arbetsstyrkan från 100 till 200 fram till sommaren 1994.

Av naturliga skäl dominerar dock de negativa beskeden när det gäller arbetsmarknad och näringsliv. Den ensidiga näringsstrukturen i många orter i Värmland har gjort att den senaste tidens många besked om neddragningar förmörkat bilden.

I Töcksfors i västra Värmland har Töcksfors Verkstads AB varslat 235 personer om uppsägning.

I Hagfors är framtiden fortfarande oviss för sysselsättningen, även om 75 miljoner kronor skall satsas i järnverket, så att Hagfors blir världens smidescentrum för verktygsstål.

I Arvika har VME Industrier varslat på grund av minskad orderingång.

Gjuteriföretagen i Arvika har också svårigheter som skapar sysselsättningsproblem.

I förra veckan meddelade ledningen för Bofors att den mekaniska verkstaden vid Zakrisdalsverken skall flyttas till Karlskoga. Därmed försvinner 400 arbetstillfällen. Av den fabrik som bara för något år sedan hade 1 100 anställda kommer ingenting att återstå våren 1994.

Fru talman! Vad kan nu regeringen och riksdagen göra för Värmland? Jo, även i detta fall kan man tidigarelägga viktiga infrastruktursatsningar. Det är investeringar, ej kostnader, och det ger ett stort antal arbetstillfällen samt dessutom en viktig signal till omvärlden om att Karlstad och Värmland satsar på framtiden.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till motionerna Fi75 samt Fi51 om behovet av regionala sysselsättningsprogram, som tas upp i finansutskottets betänkande.

Jag övergår sedan till bensinskatten.

När det gäller regeringens och Socialdemokraternas gemensamma proposition om åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin var Ny demokrati det enda parti som bemötte förslaget beträffande bensinskattehöjningen med en motion. Då min motion har engagerat andra inom mitt parti så hårt att den i stort redan har debatterats kommer jag att kraftigt korta ner mitt anförande.

Anledningen till motionen var att vi ansåg att bensinskattehöjningen fördelningspolitiskt sett var en olycklig och mindre rättvis åtgärd. Bilberoendet är inte jämnt fördelat vare sig över landet eller mellan olika inkomstgrupper. En kraftigt höjd skatt drabbar i hög grad barnfamiljer, glesbygdsbor, låginkomsttagare m.fl. Som underlag för motionen har vi bl.a. tagit del av bensinbolagens redovisning av vad bensinen skulle kosta från den 1 januari. Vi ansåg detta vara en fullkomligt orimlig kostnad, speciellt för de kategorier som inte har tillgång till alternativa färdmedel, utan som helt och hållet måste förlita sig till bilen.

Motionen lämnades in den 12 november – alltså innan kronan började flyta och den s.k. devalveringseffekten tillkom.

Tack vare den misskötsel av ekonomin som ett socialdemokratiskt vanstyre borgat för måste statskassan förstärkas. Det är vi medvetna om, och vi vill hjälpa till. Bensinskattehöjningen är avsedd att till statskassan inbringa 2 miljarder kronor, enligt regeringen.

Som vanligt är regeringens förslag finansiellt dåligt grundat. Finansdepartementet har nämligen inte gjort några beräkningar av volymeffekterna. På Finansdepartementet antar man att människor kommer att åka bil lika mycket som tidigare oavsett hur högt bensinpriset blir.

Samma beklagansvärda tänkande tillämpades då den s.k. turistmomsen infördes, vilket är ett direkt parallellfall till detta. Genom att se på resultatet av införandet av turistmomsen bör man alltså redan nu kunna sia om resultatet av bensinskattehöjningen.

Turistmomsen beräknades ge ett tillskott om 4,2 miljarder. Resultatet blev 2,4 miljarder. Dessutom tillkom på minussidan 8–10 miljarder i ökade arbetslöshetskostnader och minskade skatteintäkter.

En höjd bensinskatt kommer inte att ge 5,2 miljarder utan högst 1–3 mil-

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den svenska ekonomin*

jarder i tillskott till statskassan. Därutöver tillkommer de negativa dynamiska effekterna.

Sveriges attraktionskraft som turistland minskar. Turisterna väljer hellre Norge och Finland. Inkomstbortfall? Kalkyl samt finansiering saknas!

Då bensinpriset går upp höjs KPI, vilket medför att pensioner och bidrag räknas upp. Med andra ord: ökade utgifter för staten. Kostnad? Kalkyl samt finansiering saknas!

Vi framförde i motionen alternativa förslag till en motsvarande inkomstförstärkning. Ett förslag är att i stället lägga inkomstförstärkningen så, att man höjer fordonsskatten för bensindrivna personbilar. Ett annat förslag är att den höjda bensinskatten ej skall drabba stödområdena, som redan nu är tillräckligt utsatta.

När nu Ny demokrati hade lagt fram ett välunderbyggt, verklighetsbaserat och finansierat förslag som alternativ till förslagen i denna proposition inträffade följande:

Socialdemokraterna försökte hoppa av uppgörelsen med regeringen. De ville i stället att skattehöjningen skulle skjutas på framtiden. Härvid skall beaktas att Socialdemokraterna inte vill göra avkall på själva förslaget om höjd bensinskatt.

Regeringen fick plötsligt kalla fötter och började ta efter Ny demokrati. Den började lyssna på vad verklighetens folk vill. Ojdå, sade regeringen, vill inte folk ha höjd bensinskatt? Vad konstigt! Ny demokratis förslag är ju jättebra, så det kan vi inte anta. Vad skall vi göra?

I ren desperation, för att kompensera skattehöjningen, föreslog man då en höjning av reseavdraget med en krona, en lika ogrundad kalkyl som när hela bensinskattehöjningen snickrades till. Reseavdraget kostar staten ca 470 miljoner. Men hur skall detta finansieras? Jo, man tänker lägga på ytterligare skatt på ett annat ställe. I detta fall slopas de speciella avskrivningsreglerna för beredskapslagren av olja. Det ger under två år – 1993 och 1994 – sammanlagt ca 500 miljoner till staten. Därefter finns det ingen finansiering.

Detta förslag läggs fram, trots att Konsumentverkets rapport Bilunderhåll 1988/89:II visar att boende i glesbygd har högre bilkostnad. Glesbygdsbilisten kör ca 650 mil mer per år än genomsnittsbilisten, och han har en årlig merkostnad för drift och underhåll för bilen på 3 100 kronor. Dessutom har inkomsttagaren i glesbygdsmråden en medelinkomst som är 45 000 kronor lägre än för andra inkomsttagare. Dessa uppgifter är från 1988. Sedan dess har bilkostnaderna och inkomstgapet mellan glesbygden och andra områden markant ökat.

Förutom Ny demokrati kräver bl.a. Statliga glesbygdsmyndigheten och Norrlandsförbundet att bensinprishöjningen skall stoppas.

Förutom ett konstaterande att regeringens förslag om bensinskattehöjningen slår helt fel, konstaterar SCB att regeringens åtgärd att mildra begränsningen av reseavdragen har varit "något missriktad". I sin utredning har man kommit fram till att lindringen naturligtvis var bra för glesbygdabor, men de ökade avdragen innebar främst en kompensation för pendlare kring storstäderna, där fler kan göra reseavdrag och där reseavdragen är högre. Dessutom har storstadspendlare tillgång till alternativa transportmöjligheter.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservation nr 20.

I detta anförande instämde Laila Strid-Jansson (nyd).

Anf. 115 JOHN ANDERSSON (v):

Fru talman! Också jag tänkte tala om bensinskatten. Det är nämligen fler än Arne Jansson som har motionerat om avslag på den föreslagna höjningen.

Bland förslagen i det s.k. krispaketet fanns det ett förslag om en mycket kraftig höjning av bensinskatten. Skatten på bensin och framför allt den nu föreslagna skattehöjningen slår hårt mot vissa regioner här i landet. Det är först och främst befolkningen i glest bebyggda områden som drabbas.

I Norrlands inland, där avstånden är stora, kommer höjningen att medföra mycket stora kostnadsökningar. Praktiskt taget all verksamhet kommer att drabbas. Höjningen innebär problem för t.ex. polisen i glesbygd. Inom Vilhelmina polisdistrikt kör polisen mellan 20 000 och 25 000 mil varje år, vilket gör att det blir en stor kostnadsökning. Lägg därtill besparingskravet på 500 miljoner, som polisväsendet har att uppfylla.

Ja, det går nog att göra en ganska lång lista över områden som kommer att drabbas. I en del fall blir det kanske problem med att upprätthålla olika verksamheter eller att klara av uppgifterna på ett bra sätt.

I regeringsdeklarationen sägs att "Hela Sverige skall leva". En sådan höjning av bensinpriset som det nu är fråga om går illa ihop med denna målsättning. Det finns risk för att ljust kommer att släckas i en del stugor på landsbygden. Människor som har långt till sina jobb och övrig samhällsservice börjar nog att fundera över sin situation.

Det är helt klart att bilismen bör minskas, eftersom den orsakar stora miljöproblem. Men då bör man börja i rätt ända, dvs. i städer och tätbefolkade områden där det finns alternativ och där kollektivtrafiken kan gynnas. I glesbygden med dess stora avstånd finns det inga alternativ. Bilen är en nödvändig förutsättning för att man skall kunna bo där. Om man nu vill uppnå miljövinster, borde man diskutera om det inte vore bättre att satsa på en förnyad bilpark i stället för att fördyra bilåkandet.

Oavsett om man höjer bensinskatten för att uppnå miljövinster eller enbart för att skaffa statsinkomster, bör ju strävan vara att göra beskattningen så rättvis som möjligt. Därför bör en differentierad bensinskatt införas som tar hänsyn till olika förutsättningar och förhållanden i landet. Jag har förstått att det skulle vara tekniskt möjligt. Bl.a. bensinbolaget OK har förklarat att det går mycket bra med en differentierad bensinskatt i landet. Finns det andra lösningar som får samma resultat skall dessa naturligtvis prövas.

Fru talman! Eftersom min motion har tilltyrpts både i en reservation och i en meningsyttring behöver jag inte yrka bifall till motionen.

Anf. 116 GUSTAF VON ESSEN (m):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets hemställan i alla delar.

I denna debatt, som delvis och hittills har tagit de stora greppen, vill jag ändå ta tillfället i akt att göra en markering kring den del som rör kraftvärme-

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

beskattningen. Eftersom jag har en viss erfarenhet av branschen och dess planeringsförutsättningar borde det vara mig tillåtet.

Kraftvärme är en metod för att samproducera elkraft och fjärrvärme. Metoden är mycket energieffektiv, därför att den gör det möjligt att ta till vara spillvärme från elproduktion för att värma upp bostäder och andra byggnader i stället för att släppa ut den i havet till ingen nytta.

De företag, som producerar kraftvärme, försöker naturligtvis göra detta så billigt som möjligt, men med hänsyn till miljön.

Genom att Sverige har låga elpriser och mycket höga skatter på bränsle till kraftvärmeproduktion, har såväl utbyggnad av kraftvärmeproduktion som användning av befintliga kraftvärmeverk varit låg. I Sverige kommer bara 10 % av fjärrvärmen från kraftvärmeverk, medan motsvarande siffror för Danmark och Finland är 60–70 %.

Enligt min uppfattning måste elproduktion i kondenskraftverk och i kraftvärmeverk ha likformiga förutsättningar när det gäller beskattning. Så är inte fallet i dag. Beskattningen är inte konkurrensneutral.

I regeringens proposition 1992/93:50 finns det förslag, som skulle medföra ytterligare allvarliga konsekvenser för kraftvärmen. Den i propositionen föreslagna energiskatten på kraftvärme leder till att befintliga kraftvärmeverk inte utnyttjas fullt ut och att nya verk inte kommer att byggas. Kraftvärmen riskerar således att slås ut på sikt i Sverige eller att i varje fall dö sotsdöden.

Om den föreslagna ändringen av beskattningen genomförs, blir kraftvärmens kostnad högre än alternativet, som är att producera el och fjärrvärme var för sig. Det leder till att inhemsk elproduktion ersätts med utländsk kolbaserad kondenskraft med sämre rening. Det medför i sin tur att miljön påverkas negativt genom att utsläppen blir flera gånger högre.

Regeringen har i sitt förslag räknat med att den aktuella energiskatten skulle ge staten en budgetförstärkning på ca 200 miljoner kronor från 1994. Den verkliga effekten blir emellertid den motsatta. Statens skatteintäkter minskar i stället. Detta beror på att kraftvärmeverken, av skäl jag nyss nämnt, stängs av och att beskattningen av den ersättande värmeproduktionen ofta är lägre.

Näringsutskottet och skatteutskottet har uppmärksammat dessa förhållanden och föreslår att man skjuter upp ikraftträdandet ett år vad avser den allmänna energiskatten. Detta är också förslaget i betänkandet. Det är givetvis bra att så sker. Det får dock inte bara bli ett år av respit.

I samband med riksdagens beslut i våras angående omläggningen av energiskatten, uttalades att regeringen förutsattes i en utredning belysa effekterna av kraftvärmens energibeskattnings. Denna utredning bör nu komma till stånd så snart som möjligt. Beskattningen av kraftvärmen är mycket komplicerad. Önskemålen att dra in pengar pengar till statskassan verkar ibland i motsatt riktning mot de de långsiktiga energipolitiska ambitionerna och målen. Det är därför viktigt att få detta komplex genomlyst, så att det blir möjligt att göra en avvägning med alla fakta på bordet.

Fru talman! Utredningen bör givetvis också belysa biobränslekommissionens förslag om koldioxidskatt på elproduktion. Om en sådan införes, blir den ofrånkomliga följden att importerad kolkondenskraft framstår som det

första alternativet att ta till när kärnkraft och vattenkraft inte täcker våra behov. Danmark t.ex. har ju som bekant ingen koldioxidskatt på elproduktion, vilket inte heller Tyskland har. Däremot blir det inte mer av biobränslebaserad kraftvärme i Sverige, som en del biofantaster tycks tro.

Jag vill understryka vikten av att fjärrvärmen ges rimliga förutsättningar till konkurrens med övriga uppvärmningsformer. I den s.k. trepartiöverenskommelsen konstateras: "Kraftvärme bör gynnas framför kondenskraft." Om fjärrvärmen, genom överbeskattning eller feltänkta skattebelastningar, tappar i konkurrenskraft, minskar också möjligheterna till produktion av elkraft genom den energieffektiva kraftvärmemetoden.

Tack för ordet, fru talman.

Anf. 117 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Fru talman! Det behöver inte upprepas att vi just nu har det besvärligt på arbetsmarknaden i vårt kära fosterland. Jag skall inte närmare gå in på orsakerna, utan dem får historikerna så småningom närmare ta reda på. De skall ju också ha något att göra.

Vi har en hög arbetslöshet. Ungefär 6 % är mycket. Om man försöker finna något positivt i situationen, arbetslösheten till trots med all den vanda som den sprider hos de drabbade, har vi dock 94 % av befolkningen i arbete, dvs. 94 personer av 100 är sysselsatta.

Vad jag vill säga med detta är att vi måste försöka se möjligheter i svårigheterna. För någon dag sedan hörde jag en kommentar från Karlskoga, tror jag det var, att man aldrig hade startat så många nya företag som man gör nu efter bekymren inom Boforskoncernen. Nöden är uppfinningarnas moder. Återigen besannas detta gamla ordspråk. Det som nu är den stora faran är att drabbas av passivitet. Nej, låt oss i stället vara positiva och söka möjligheter i situationen.

Nu är inte arbetsmarknadsministern här. Jag hade hoppats få komma in i den rundan när jag skrev mitt anförande. Men jag vill ändå ställa en fråga huruvida det inte i nuvarande läge kunde vara befogat att inrätta en slags kristelefoncentral eller liknande, inte för att i första hand utgöra klagomur, utan för att hjälpa oroliga människor att se de möjligheter som ändå finns. Jag har mött hopplösheten hos drabbade, som utöver sin rädsla och sina frågor inte ens kan komma i kontakt med någon som kan ge ett adekvat svar till dem. Hur vore det med en telefon/brevcentral med uppdrag och förmåga att lotsa människor rätt i den ofta så svåra byråkratin?

Det arbetsmarknadspolitiska avsnittet i betänkandet som vi debatterar finns på s. 50–74 samt i AU:s yttrande som bil. 14. Jag vill peka på det anslag av okuvlighet som propositionen andas, en okuvlighet som säger: Vi skall klara detta svåra läge. Här vill jag också ge en eloge till Socialdemokraterna för deras stora envishet när det gäller att bekämpa arbetslöshetens gissel. Senast den envisheten stack fram var just vid krisuppgörelsen.

Efter att ha sagt detta måste jag dock uttrycka min förundran över hur dåligt underbyggda den långa raden av s-motioner om satsningarna i länen tycks vara. Jag har inte kollat alla. Men en kontroll av Örebro län ger följande vid handen: Av 36 uppräknade vägprojekt är två avslutade, elva projekt är pågående, nio finns inte ens med i Vägverkets prioritering, tre är un-

der projektering, fyra är startklara varav tre är finansierade, tre finns med i en behovsinventering som sträcker sig långt fram i tiden och ett projekt hör inte ens till Närke, utan det hör hemma i Värmland.

Hälften av de uppräknade projekten är färdiga eller i gång. När det gäller de resterande måste Vägverket bestämma sig för vad man vill.

Nog borde väl träffsäkerheten vara bättre. Detta betyder ju att, som det verkar, kampanjen mot Kommunikationsdepartementet för att det inte blivit mer än "knappt en tummetott" av allt talet om infrastrukturens årtionde, inte har något fog för sig. Nej, fru talman, sanningen är att det nu satsas tre gånger så mycket på väg- och järnvägsbyggen som det gjordes under de sista socialdemokratiska regeringsåren, dvs. att det satsas mellan 12 000 och 13 000 miljoner kronor under innevarande budgetår. Eller glömde man från socialdemokratisk sida att kontrollera vad som har hänt när man kopierade motionerna från maj månad i våras?

Den under våren beslutade ungdomspraktiken för ungdomar mellan 18 och 25 år har blivit just den stora åtgärd som vi hoppades. Vid november månads utgång var 74 000 ungdomar verksamma på detta sätt i arbetslivet. I dag är det nästan 80 000. Den uppmjukning av reglerna för ungdomspraktiken och den förlängning av åtgärden som föreslås i proposition 50 fyller, vad jag kan förstå, ett verkligt behov.

Den nya åtgärd som föreslås, arbetslivsutveckling, hoppas jag skall innebära en lika välmotiverad åtgärd för andra åldersgrupper. Den goda tanken är att den arbetslöse, i stället för att hamna i en för många förödande passivitet, skall kunna behålla kontakten med arbetslivet samtidigt som något nyttigt kan uträttas för arbetslöshetsersättningen.

Det är inte lätt att vara arbetsförmedlare i dessa tider. Att någon anvisning i den stora mängden kan slå fel för den enskilde, måste vi ha fördrag med, samtidigt som personalen på arbetsförmedlingarna lär sig att hantera de nya åtgärderna.

Fru talman! I krisuppgörelsen mellan regeringen och oppositionen fanns förslaget om att minska antalet semesterdagar med två. Vi kristdemokrater ser det som ett rättvisekrav att de avtalsbärande parterna tar sitt ansvar och kommer överens om motsvarande minskning inom sina resp. avtalsområden.

Fru talman! Innan jag slutar mitt anförande vill jag påtala en detalj som jag tror Arbetsmarknadsverket bör ta sig en titt på. Låt mig genom ett exempel belysa vad jag avser.

En liten målarfirma måste på grund av arbetsbrist reducera antalet anställda. LAS-reglerna innebär då oftast att de senast anställda får gå. Under överhettningen före tvärstoppet i byggverksamheten var de som skulle avskedas ofta inte de verkligt duktiga yrkesmännen. Nu står de alltså till arbetsmarknadens förfogande. De kan då bli anvisade beredskapsarbete. I mitt exempel är det hemmakommunen som i egen regi skall utföra underhållsarbete på ett antal fastigheter. Dessa beredskapsarbetande arbetslösa kan då slå ut sina tidigare arbetskamrater i arbetslöshet. Det sker genom att det blir billigare för kommunen att få beredskapsarbetarna att göra jobbet än vad målerifirmans entreprenad skulle kosta. En översyn av dessa regler tycks mig vara nödvändig.

Nu är inte Ingela Thalén i kammaren, men jag skulle vilja rikta en fråga till henne. Det talas mycket om att man skall få människor i sysselsättning, vilket är oerhört viktigt. Min erfarenhet, efter många år i yrkeslivet, även som egenföretagare, är att det inte är så svårt att få saker och ting producerade. Men att få dem sålda är däremot ofta ganska svårt. Vi har i dag inte något efterfrågetryck. Hur vill Socialdemokraterna få till stånd ett efterfrågetryck utan att för den skull få en galopperande inflation?

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till mom. 8–27 i hemställan i finansutskottets betänkande 1, dvs. de moment som berör arbetsmarknadspolitiken.

Anf. 118 ROBERT JOUSMA (nyd):

Fru talman! Sverige lider i dag egentligen av två stora brister. Den ena är bristen på pengar och kapital. Den andra är, delvis som en följd av den första, bristen på riktigt arbete, inte sysselsättning. Sysselsättning har vi nämligen lyckats skapa en hel del genom diverse offentliga sektorer och genom en mängd konstiga utbildningslinjer som finns en här och en där.

När jag inte berikar kammaren med min närvaro är jag byggare i det civila, om jag får uttrycka mig på det sättet. Jag har arbetat både med nyproduktion och med reparation och om- och tillbyggnad. Ett stort problem som man alltid märker när man ansluter till befintliga ledningar är att dessa ledningar är av mycket skiftande kvalitet. I många fall är de helt slut, men det finns inte några pengar för att åtgärda detta.

Därför har jag väckt en motion där jag begär pengar till räntesubventioner just för ROT-åtgärder vid stamsaneringar i fastigheter och för översyn av ledningar ute på gata och mark.

Jag måste faktiskt säga att jag nog litet grand hade trott på Socialdemokraterna i detta fall. De brukar tycka om sådana saker, och de har många gånger pläderat för dem. Men det blev inte så mycket stöd från dem. Det tycker jag i och för sig är synd, eftersom det läggs ut otroligt mycket pengar på arbetsförmedling och kurser hit och dit – AMS, AMU och allt vad det heter – i stället för att skapa varaktig sysselsättning. Varaktig sysselsättning innebär naturligtvis även att många unga kan komma ut i arbetslivet och få riktiga jobb, vilket är mycket viktigt. Det vore bra om detta så småningom även kunde kombineras med ett lärlingssystem.

Jag skall vara mycket kortfattad och yrkar därför bifall till reservation 24, vilket tidigare har gjorts, men det kan inte skada att göra det en gång till.

Anf. 119 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Fru talman! Det föreslås en dramatisk minskning av u-hjälpen. Det är mycket smärtsamt att ett sådant beslut skall fattas av riksdagen strax före jul. Den ekonomiska krisen drabbar de fattiga länderna med förödande kraft. Alla jämförelser med den rika världen blottlägger inte bara de väldiga klyftorna utan också att de växer dramatiskt i den ekonomiska världskrisens spår.

Det föreslås besparingar på u-hjälpen med 1 500 miljoner kronor per år för tiden 1993–1997. Från förhandlingarna om krisuppgörelsen rapporterades att nedskärningen skulle begränsas till 0,8 miljarder kronor per år, dvs.

700 miljoner kronor mindre i stället för ursprungligen angivna 1,5 miljarder kronor.

I slutomgången inträffade något som medförde att minskningen fastställdes till 1,5 miljarder kronor. Någon tillfredsställande förklaring till dessa omkastningar i förhandlingarna har inte lämnats. Det faktum att BNI sjunker, kan inte förklara förändringar i nominella belopp.

Som redan har angetts i dagens debatt, betyder den lägre kronkursen, efter beslutet om flytande eller fri växelkurs, att värdet av det svenska biståndet blir lägre än tidigare, omkring 1 miljard av det totala anslaget.

En urholkning av biståndsnivån sker också genom det i och för sig viktiga östbiståndet och genom flyktinghjälpen. Men kostnaderna för hjälpen bör i framtiden inte drabba de fattiga länderna.

Jag anser att det vore av stort värde om u-hjälpen kunde ligga på oförändrad nivå. I vart fall bör en eventuell besparing på u-hjälpen göras väsentligt mindre än den som nu föreslås.

SIDA:s styrelse varnade i en skrivelse till regeringen och sade att det finns en risk att Sveriges beslut kan få en internationell kedjeeffekt, med allvarliga konsekvenser för det totala biståndets omfattning. Jag instämmer i detta uttalande.

Till skillnad från utskottet anser jag att en eventuell minskning av u-hjälpen endast skall vara tillfällig, dvs. att den skall begränsas till ett budgetår.

Jag är inte nöjd vare sig med regeringens standpunkt, att återgå till enprocentsmålet "så snart Sveriges ekonomi tillåter", eller med utskottets ställningstagande, "så snart det akuta finansiella läget tillåter". Båda dessa formuleringar kan leda till oacceptabla tolkningar om tidpunkten. Det finns inte någon anledning att fatta beslut för mer än ett år. Därefter får situationen prövas.

Jag anser att det är nödvändigt att finna nya lösningar som snabbt återställer enprocentsmålet.

Det norska Stortinget fattade nyligen beslut om att ta bort en helgdag. Sverige bör följa exemplet att ta bort en helgdag när påföljande dag är en klämdag, som ofta blir arbetsfri. Dagen bör bli en symboldag för hela svenska folkets uppslutning kring u-hjälpen till de fattiga folken i världen.

Det är nödvändigt att finna vägar att avgifts- eller skattebelägga uppenbar lyxkonsumtion. Minskningen av beslutade försvarskostnader, vid fullt genomslag rör det sig om endast 1,2 miljarder, är alltför liten.

En majoritet i riksdagen beslutade i våras att öka försvarskostnaderna med 7,3 miljarder under en femårsperiod. Sverige och Turkiet var de enda länder i Europa som ökade försvarskostnaderna på detta väsentliga sätt.

Det är viktigare att Sverige uppfyller enprocentsmålet för u-hjälpen än att försvarskostnaderna tillåts öka väsentligt.

Jag kan därför inte stödja utskottets hemställan i denna del utan har ett särskilt yttrande om avslag.

Anf. 120 JOHN BOUVIN (nyd):

Fru talman! Riksdagsledamöter! Det är dags att för omväxlings skull litet grand tala klarspråk. Ingenting av det vi här i dag har debatterat leder ju någon vart.

Är ni medvetna om att vi i dag har en statsskuld på 1 100 miljarder? Det rör sig om en 13 mil hög stapel av tusenlappar. Är ni medvetna om detta? Ni verkar inte vara det.

Vet ni om att vi lånar 400 miljoner per dygn för att hålla denna gryta kokande? Det gäller oss som sitter med här. Tyvärr är det inte så många kockar. Därför blir det väldigt många miljoner per person sett till oss som finns här i kammaren just nu. Detta är skrämmande. När vi vet hur dåligt läget är, måste vi göra någonting.

Budgetunderskottet förra budgetåret uppgick till 80 miljarder. Nästa år blir det kanske fråga om 200 miljarder. Då undrar jag: Hur skall denna kaka räcka till? Det fungerar ju inte. Förra året krävde 70 miljarder så stor del av kakan som framgår av den bild som jag här visar upp. Hur skall vi greja detta? Är det inte dags för oss här att vakna? Om vi inte gör det, blir det kanske så som man kan läsa om i dagens Expressen. Sverige liknas vid Titanic. Sverige håller på att sjunka. De som driver skutan, Calle och Ingvar, ses slita åt var sitt håll. Men vi kan inte fortsätta på detta sätt.

Är det då fel av mig att säga följande? Nu måste vi i denna kammare, och även andra som kommer hit, faktiskt mangrant ställa upp. Det kan vi bara göra på ett enda sätt. Vi talar många gånger om den enda vägen eller om den tredje vägen. Men för att vi skall få fart på skutan igen måste vi kasta prestige åt sidan. Det är nummer ett. På det sättet kanske vi får upp skutan igen. Vidare glömmer vi detta med partitillhörigheten. Därmed går det kanske ännu bättre. När vi har gjort det lägger vi korten på bordet och ser hur vi har stökat till det. Vi inser då att det under de senaste 20–30 åren har gått snett – det har det ju gjort.

Skall jag ha någon heder av att sitta med i denna kammare, är det dags att börja jobba för dessa saker. Vi kan inte sitta här och bara mygla. Det är ju vad vi håller på med.

All right, inser ni att detta har skett – för det har skett? Om ni gör det, kan vi kanske börja göra saker och ting. Exempelvis gäller det att drastiskt sänka räntan. Vidare gäller det ett pris- och lönestopp.

Sedan en annan sak. Om man skall börja vidta åtgärder, gäller det gamla ordspråket att man skall sopa rent för egen dörr. Kanske vi skall börja sopa här inne, för vi här i åratal har roffat åt oss på skattebetalarnas bekostnad genom orättvisa pensionsförmåner. Och för att inte tala om alla fallskärmsavtal! Det går faktiskt att konfiskera dessa med hjälp av avtalslagen, 36 § handelsbalken, om jag minns rätt. Det går alldeles utmärkt. Varför görs då inte det? Nej, ni är så rädda, ja, mer eller mindre fega. Ni håller varandra i handen och är så involverade i detta spel.

Jag skulle faktiskt kunna stå här resten av kvällen och tala om åtgärder. Men risken finns då att det kommer en och annan groda, eller t.o.m. en krokodil, utfarande. Därför är det väl lika bra att lägga av för denna gång. Men tro inte att jag kommer att glömma det här! Jag skall minsann jaga er, så det blir fart på er.

Jag kan upplysa er om att jag håller på och undersöker Olof af Forselles affären, och den är inte rolig. Men det var kanske där det hela började, 1967–1968.

Ja, jag får väl önska er lycka till. Egentligen skulle jag yrka på avslag. Men det vågar jag inte, för då kanske ytterligare någon nydemokrat hoppar av.

Vi får väl se vad som händer. Vi kör på. Jag hoppas att det blir en trevlig jul, och jag hoppas också på nya, friska takter. Tack skall ni ha!

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (inriktningen av den ekonomiska politiken)

Först biträdades utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 1 av Hans Gustafsson m.fl. med 132 röster mot 14 för meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del. 173 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering med 178 röster mot 140 för utskottets hemställan med godkännande av motiveringen i reservation 1 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 3 (det finansiella systemet)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 140 för reservation 2 av Hans Gustafsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Torgny Larsson (s) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 4 (fullgörandegaranti)

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 23 för reservation 3 av Bo G Jenevall.

Mom. 5 (en allmänhetens bankombudsman)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 139 för reservation 4 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 6 (kommunerna)

Först biträdades reservation 5 av Hans Gustafsson m.fl. med 133 röster mot 13 för meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del. 173 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 178 röster mot 139 för reservation 5 av Hans Gustafsson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (program för arbetsmarknadspolitikens inriktning)

Utskottets hemställan bifölls med 174 röster mot 142 för reservation 6 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 9 (nytt system för arbetslöshetsförsäkringen m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 20 för reservation 7 av Bo G Jenevall.

Mom. 11 (arbetslivsutveckling)

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 21 för reservation 8 av Bo G Jenevall.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Åtgärder för att
stabilisera den sven-
ska ekonomin*

*Mom. 15 (arbetsmarknadsutbildning inom det reguljära utbildningsväsen-
det)*

Utskottets hemställan bifölls med 294 röster mot 21 för reservation 10 av Bo G Jenevall.

Mom. 23 (antalet semesterdagar)

Utskottets hemställan bifölls med 300 röster mot 13 för meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del.

Mom. 25 (konjunkturanpassad arbetstid)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 20 för reservation 13 av Bo G Jenevall.

Mom. 26 (krispolitikens effekter på kvinnors arbetsförhållanden)

Utskottets hemställan bifölls med 305 röster mot 12 för meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del.

Mom. 27 (regionala sysselsättningsprogram)

Först biträdades reservation 14 av Hans Gustafsson m.fl. med 120 röster mot 20 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna Fi51 av Magnus Persson m.fl. och Fi75 av Axel Andersson m.fl. 178 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 179 röster mot 140 för reservation 14 av Hans Gustafsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 29 (allmän sjukförsäkringsavgift)

Först biträdades reservation 16 av Hans Gustafsson m.fl. med 134 röster mot 12 för meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del. 172 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 178 röster mot 141 för reservation 16 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 31 (kapitalinkomstskatt och förmögenhetsskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 141 för reservation 18 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 37 (mervärdesskatt)

Först biträdades reservation 19 av Bo G Jenevall med 30 röster mot 14 för meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del. 274 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 282 röster mot 23 för reservation 19 av Bo G Jenevall. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 38 (bensinskatt)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 25 för reservation 20 av Bo G Jenevall. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 42 (minskning av bostadssubventionerna fr.o.m. 1994)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 21 för reservation 21 av Bo G Jenevall. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 43 (minskning av bostadssubventionerna fr.o.m. 1993)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 14 för meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 47 (utbyggnad och tidigareläggning av infrastrukturprojekt)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 158 för reservation 22 av Per-Ola Eriksson m.fl.

Mom. 48 (övriga infrastrukturfrågor)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 140 för reservation 23 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 50 (ROT-program för va-nätet)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 32 för reservation 24 av Bo G Jenevall.

Mom. 52 (bistånd m.m.)

Först biträdde reservation 25 av Bo G Jenevall med 27 röster mot 26 för meningsyttringen av Johan Lönnroth i motsvarande del. 264 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 297 röster mot 20 för reservation 25 av Bo G Jenevall. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 68 (hemspråksundervisningen)

Utskottets hemställan bifölls med 298 röster mot 20 för reservation 28 av Bo G Jenevall.

Hans Göran Franck (s) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men

markerats ha röstat ja.

Mom. 70 (presstöd och organisationsstöd)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 20 för reservation 30 av Bo G Jenevall.

Mom. 71 (näringspolitikens inriktning)

Utskottets hemställan bifölls med 177 röster mot 141 för reservation 31 av Hans Gustafsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 73 (förvaltningsbolag för de statliga företagen)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 140 för reservation 32 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 75 (underleverantörsprogram)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 139 för reservation 33 av Hans Gustafsson m.fl.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Avbrytande av det
pensionsknutna
premiegrundande
allmanssparandet*

Mom. 78 (ekonomisk brottslighet)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 141 för reservation 34 av Hans Gustafsson m.fl.

Mom. 79 (skuldsaneringslag)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 141 för reservation 35 av Hans Gustafsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.
(Applåder)

Beslut om samlad votering

På förslag av talmannen medgav kammaren att de på föredragningslistan återstående ärendena, finansutskottets betänkande FiU9, näringsutskottets betänkanden NU11 och NU20 samt jordbruksutskottets betänkanden JoU11 och JoU10, fick avgöras i ett sammahang sedan debatten i dessa ärenden avslutats.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.24 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.15 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.15.

8 § Avbrytande av det pensionsanknutna premiegrundande allmanssparandet

Föredrogs
finansutskottets betänkande
1992/93:FiU9 Avbrytande av det pensionsanknutna premiegrundande allmanssparandet (prop. 1992/93:133).

Anf. 121 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! ”Till den som har skall vara givet”, lär det stå någonstans i Bibeln.

Det är möjligt att det är juridiskt tveksamt att lägga fram ett sådant förslag som jag har lagt fram i finansutskottet, dvs. att inte betala ut någonting alls. Men efter de beslut som denna kammare fattade för 45 minuter sedan, där man bröt en lång rad löften, givna under valrörelsen och vid andra tillfällen, till grupper som är mycket svagare ekonomiskt än den genomsnittlige allemansspararen, känns det inte det minsta tungt att stå fast vid förslaget i finansutskottet.

Med det yrkar jag bifall till min meningsyttring.

Anf. 122 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Det har talats mycket om krispaket under dagen, och detta betänkande har också kommit till i krispaketens spår. Det finns egentligen inte så mycket att orda om det.

Orsaken till att det premiegrundande sparandet nu avbryts är överenskommelsen mellan regeringen och Socialdemokraterna.

Avbrytandet innebär att insättning som görs på premiegrundande konto inte skall berättiga till någon premie efter den 6 november. Utskottet anser, i motsats till Johan Lönnroth, att det är rimligt att det sparande som har skett fram till avbrytandet skall ge rätt till en proportionell premie. Hur den premien skall beräknas och vilka villkor i övrigt som skall gälla kommer att bli föremål för ytterligare beredning.

Det finns ett villkor för att få sparpremien – det står fast redan nu – och det är, att för att sådan rätt skall föreligga skall behållningen på det premiegrundande kontot den 6 november stå kvar till dess att premien tillförs kontot. Det här kravet omfattar endast bruttoinsättningar som gjorts under den förkortade sparperioden på högst 2 400 kr.

Det finns andra frågor som har samband med avbrytandet som behöver övervägas ytterligare, och regeringen återkommer senare med förslag på det området.

Regeringen kommer också att ta upp frågan om de som inte har deltagit i det premiegrundande sparandet skall få del av de förutvarande löntagarfondernas medel. Föredragande statsrådet anser dock att det är mindre sannolikt, med tanke på den begränsade omfattning som premietilldelningen kan förväntas få i och med att sparandet nu avbryts i förtid.

Förslaget till avbrytande har alltså kommit till stånd efter uppgörelsen mellan regeringen och Socialdemokraterna. Utskottet konstaterar därför att det är befogat att avbryta sparandet. Det är också rimligt att de som har deltagit i sparandet skall få tillgodoräkna sig en premie för det sparande som skett fram till avbrytandet.

Herr talman! Jag vill därför yrka bifall till utskottets förslag och avslag på meningsyttringen från Vänsterpartiet.

Anf. 123 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! I detta ärende finns det skäl att gå litet bakåt i tiden. I våras, när riksdagen behandlade frågan om införandet av det premiegrundande allemanssparandet, var vi socialdemokrater mycket kritiska mot förslaget, och vi röstade emot. Vi reserverade oss också till förmån för vår motion, som innebar avslag på propositionen.

I den överenskommelse om krispaketet som träffades i september mellan regeringen och oss socialdemokrater ingick att det premiegrundande allmannssparandet skulle avbrytas. Det var fullkomligt självklart att så skulle ske.

Det första krispaketet kom till för att stärka de offentliga finanserna. Detta skedde bl.a. genom besparingar i sjukförsäkringen, sänkning av pensionsbeloppet med 2 % m.m. Att i det läget samtidigt säga till de människor som drabbas av dessa försämringar att staten samtidigt har råd att fortsätta att dela ut 5 miljarder kronor i generösa sparpremier till dem som har råd och möjlighet att spara i aktier, vore naturligtvis fullkomligt oacceptabelt.

Vi var emot när sparpremierna infördes, och vi är nu mycket nöjda med att de upphör.

Jag ber att få yrka bifall till hemställan i finansutskottets betänkande nr 9.

Anf. 124 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Skall man gå bakåt i tiden, finns det mycket att säga om löntagarfonder och de debatter som vi många gånger har haft här om inrättande, om användning och om avveckling. Man kan också fråga sig hur dessa pengar togs in och vad det har betytt för företag som har gått miste om pengarna och därmed investeringar under årens lopp.

Det finns alltså mycket att säga, men jag skall inte gå in i en ny debatt. Jag konstaterar bara att vi avbryter det här sparandet på grund av överenskommelsen mellan Socialdemokraterna och regeringen.

Anf. 125 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Jag håller med om att det finns mycket att diskutera. I våras var alltså vi socialdemokrater mycket emot att detta sparande infördes. Det är bra att det revs upp genom uppgörelsen. Det var ett av de viktiga inslagen i förutsättningarna för att det över huvud taget skulle bli en krisuppgörelse.

Vi är för dagen överens, herr talman, och jag är mycket nöjd med förslaget till beslut.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 12 §.)

9 § Ändringar i kärntekniklagen, m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1992/93:NU11 Ändringar i kärntekniklagen, m.m. (prop. 1992/93:98).

Anf. 126 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Vår framtida energiförsörjning och möjligheterna att göra energi till en stor exportvara borde medverka till att ge beslutande politiker en mer positiv syn på utvecklingen av kärnkraften i Sverige.

Trots en miljöhysterisk politik och massmedias skrämselfpropaganda visar

en färsk SIFO-undersökning, som publicerades i går, att merparten, dvs. 53 %, av svenska folket anser att kärnkraften skall användas efter år 2010.

Vi vet också, att om en avveckling av kärnkraften kommer till stånd år 2010, innebär det en enorm kapitalförstöring. Varför? Jo, vi avstår då i realiteten från att producera elenergi till halva kostnaden – jämfört med dagens elpris.

Vad skulle inte det betyda för svensk industri, att även framdeles kunna utnyttja energi till ett mycket lägre pris än det man arbetar med i dag?

Med de här allmänna funderingarna som bakgrund vill jag ta upp frågan om 6 § i kärntekniklagen – och vår motion i ärendet om denna s.k. tankeförbudslag. Såväl moderater som folkpartister har tidigare motionerat i frågan. I en aktuell moderat motion har man uttryckt sig mycket kritiskt till bestämmelserna i 6 §. Där sägs bl.a.: ”Ingen får utarbeta konstruktionsritningar, beräkna kostnader, beställa utrustning eller vidta andra sådana förberedande åtgärder i syfte att inom landet uppföra en kärnkraftsreaktor”.

Även om dessa bestämmelser formellt inte utesluter forskning och utveckling inom kärnkraftsområdet, måste de självklart påverka arbetet också med att utveckla möjlig bättre säkerhet och funktion i de redan nu etablerade kärnkraftverken.

Observera! I den framlagda propositionen införs till yttermera visso ett skärpt straffansvar för brott mot 6 § kärntekniklagen, vilket också kritiserats i den moderata motionen.

Utredningen om översyn av kärntekniklagstiftningen har också tidigare föreslagit att de här aktuella bestämmelserna, om exempelvis straffansvar och åtalsanmälan, skall avskaffas. Regeringen har inte i propositionen berört utredningens förslag i denna del.

Herr talman! Oavsett om kärnkraften kommer att avvecklas senast år 2010 eller inte, är det enligt min och partiets synpunkt oförsvarligt – såväl ur demokratisk som ekonomisk synvinkel – att genom en lagstiftning försvåra forskning och utveckling av kärnkraften i Sverige. Ett beslut om att avskaffa 6 § i lagen om kärnteknisk verksamhet skulle gagna såväl säkerheten i våra kärnkraftverk som vår framtida, miljöanpassade energiförsörjning.

Jag yrkar därför bifall till såväl Ny demokratis motion N40 som den moderata motionen N36.

Anf. 127 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag skall först något kommentera Bengt Dalströms inlägg. Han säger sig tillhöra ett parti som har sina fötter förankrade i verkligheten. Jag kan lägga till att man har huvudet djupt begravt i sanden, som strutsen. Man ser alltså inte den verklighet som är förknippad med el producerad genom kärnkraft.

Bengt Dalström säger att en avveckling av den svenska kärnkraften är ett enormt slöseri, därför att det hindrar svensk industri från att tillgodogöra sig billig kärnkraftsel till låga priser. Antingen är Bengt Dalström dåligt underbyggd, eller också står han här och talar mot bättre vetande.

Tanken är att elmarknaden skall internationaliseras. El skall säljas på en marknad till det pris man kan få ut. Jag har svårt att tänka mig att svenska elproducenter skulle vara så fosterländska att de sålde billig el till svenska

företag därför att de är svenska, om de skulle kunna få högre priser – vilket jag förutsätter att de kommer att kunna få – ute i Europa för samma produkt. Det vore företagsekonomiskt vansinne, och jag tror inte att de kommer att syssla med det.

Det är en upprörande förvanskning av verkligheten när man kallar 6 § för en tankeförbudslag. Detta vet Bengt Dalström och Moderaterna. Detta är ingen förbudslag. Den inskränker inte rätten att tänka. Den inskränker rätten att göra sådana förberedelser som, genom att stora kostnader läggs på projektering av framtida kärnkraftsanläggningar, kan användas som utpressning eller argument för att bygga nya sådana anläggningar.

Som Bengt Dalström och Moderaterna vet, är det olagligt att uppföra nya kärnkraftsanläggningar i Sverige. Det är alltså att planera brott. Jag har svårt att tänka mig att Moderaterna och nydemokraterna skulle vilja tillåta planering av bankrån, därför att bankrån möjligtvis kan bli lagligt i framtiden.

I förslaget till ändringar av kärntekniklagen finns en del ändringar som vi tycker är positiva.

Det är ett förtydligande när det gäller förbudet att lagra kärnkraftsavfall i Sverige. Det är bra att ett sådant förtydligande görs.

Det finns brister i lagen. Det gäller tillstånden att driva kärnkraftsanläggningar. Som det är nu finns det inget förbud mot att driva kärnkraftsaggregat efter 2010. Det finns beslut i form av överenskommelser mellan tre partier bekräftade genom riksdagsbeslut. Dessa är i sin tur bekräftade genom regeringsdeklarationer.

Det borde vara tillräckligt att det finns sådana uttalanden om att den svenska kärnkraften skall vara avvecklad år 2010. Tyvärr är det inte tillräckligt för kärnkraftsindustrin. Genom sin samarbetsorganisation Kraftsam har den markerat att den inte tar denna överenskommelse på allvar. Jag tycker nog att man kan förstå det. I Svenska Dagbladet från i morse framställs det ärende som vi nu diskuterar som nästan färdigbehandlat och avgjort. Näringsutskottets ordförande säger – jag utgår ifrån att han talar på Moderaternas och möjligen även på någon annans vägnar – att under denna period – dvs. med den regeringskonstellation vi har i dag – ligger man lågt i energifrågan och gör inga ansträngningar för att riva upp beslutet om avveckling av svensk kärnkraft.

Jag tycker dock att det måste understrykas att det finns två partier – Moderata samlingspartiet och Ny demokrati – som programmatiskt vill driva svensk kärnkraft vidare efter år 2010. Det finns åtminstone ett parti som svävar på målet – Folkpartiet – och som har argumenterat för att år 2010 inte är ett heligt årtal, utan att man mycket väl kan tänka sig fortsatt drift. Bengt Westerberg och Hadar Cars har uttalat en sådan uppfattning.

Eftersom de beslut som är fattade tydligen inte är tillräckliga för att de stora elproducenterna skall ta dem på riktigt allvar, menar jag och ett antal motionärer från andra partier att man får ett bättre skydd för och en starkare markering av kärnkraftsavvecklingen och att det är allvar genom en lagstiftning som förbjuder tillstånd att driva kärnkraftsanläggningar efter år 2010. Vi föreslår ett sådant tillägg till kärntekniklagen.

De s.k. ersättningsinvesteringarna har debatterats tidigare. Med ersättningsinvesteringar menas kostnadskrävande och omfattande investeringar i

befintliga kärnkraftsanläggningar. Investeringarna har snarast karaktären av om- eller nybyggnad innanför skalet på ett existerande kärnkraftverk. Det är en brist att det inte finns ett förbud mot sådana omfattande investeringar. Frågan har utretts och avvisats av utredaren. Nu avvisar utskottet en sådan lösning.

Jag erkänner att det kan vara tekniskt komplicerat att avgöra vilka investeringar som görs av rena driftsäkerhetsskäl och vilka som är ersättningsinvesteringar. Jag tror inte att det är omöjligt att lösa det problemet. Av remissinstanserna har bl.a. Greenpeace visat att en sådan lösning är tekniskt möjlig.

Frågan om export av kärnteknisk utrustning har varit föremål för debatt i många sammanhang. Anledningen till att en majoritet i Sveriges riksdag har beslutat att den svenska kärnkraften skall avvecklas är att man inte bedömer att det är möjligt att driva kärnkraft på ett säkert sätt längre än till år 2010. Jag menar att en logisk konsekvens av detta är att vi från svensk sida inte skall exportera kärnkraftsteknologi till andra länder. Vi skall alltså inte exportera en teknik för att producera energi, som vi själva inte tror kan fungera på ett säkert och tillfredsställande sätt.

Jag är medveten om att man kan hamna i situationer då det är rimligt att exportera. Det kan t.ex. gälla åtgärder för att öka säkerheten i anläggningar som är undermåliga och där det föreligger en uppenbar risk för miljön och den kringboende befolkningen, men också för befolkningen i andra länder. Jag tänker på en mängd dåliga anläggningar i östeuropeiska länder. Det är möjligt att det finns sådana anläggningar även i västeuropeiska länder. Sverige bör i så fall, som en del i ett internationellt samarbete, ha möjlighet att exportera sitt kunnande. I vissa fall kan det kanske gälla teknik, men det gäller framför allt det säkerhetskunnande som vi har i landet.

I dag är fem kärnkraftverk avstängda i Sverige sedan den 17 september. De är avstängda därför att man har kommit underfund med nya och oväntade brister i säkerheten. Man bör tolka detta som att vi kan komma att råka ut för "nya" brister. Vi kan hamna i ett läge, där svagheterna i säkerheten är så omfattande att det inte går att driva kärnkraftverken vidare. Scenariot med en snabb avveckling av kärnkraften är inte orimligt. Det betyder att man måste avsätta medel för en eventuell snabbavveckling. Ägarna av kärnkraftverken bör redovisa hur de skall kunna klara kostnaderna för olika avvecklingsalternativ, även för ett alternativ med snabb avveckling. Detta är något som Annika Åhnberg tar upp i en motion, som jag har ställt mig bakom i min meningsyttring till näringsutskottet.

Med detta vill jag yrka bifall till meningsyttringen på alla punkter.

Anf. 128 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Det var litet väntade kommentarer från Rolf Nilson när det gäller Ny demokratis inställning till kärnkraften. Den gillar han uppenbarligen inte, och det visste vi ju förut.

Jag är visserligen långbent, men jag är ingen struts. I motsats till Rolf Nilson tror jag på marknadskrafterna när jag påstår att svensk kärnkraftsindustri år 2010 kan beräknas producera el till halva kostnaden jämfört med i dag. Detta måste på ett eller annat sätt vara positivt för svensk industri och

för Sverige, oavsett om vi kan och behöver använda kraften i Sverige eller om vi vill utnyttja den som en exportvara. Jag har därför svårt att förstå Rolf Nilsons resonemang i det avseendet. Men det ligger förmodligen en ideologisk värdering i det.

Jag är ganska säker på att man måste ompröva det gällande beslutet om avvecklingsplanen med år 2010. Tiden får utvisa om man har rätt i det påståendet och hur det blir framöver.

Anf. 129 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Problemet när det gäller kärnkraftsindustrin och kärnkraftsproduktionen är att marknadskrafterna här inte får verka. Jag hade varit glad om de hade fått göra det, dvs. om kärnkraften hade fått bära alla sina kostnader. Kärnkraften har varit subventionerad under sitt uppbyggnadsskede, och den är framför allt subventionerad genom att den till skillnad från all annan farlig verksamhet slipper bära hela sina försäkringskostnader.

Vad alla kärnkraftsmotståndare önskar sig är en situation med en rättvis marknad för kärnkraftselen, eftersom det skulle innebära en snabbare avveckling av kärnkraften.

Det är mycket möjligt att vi får ompröva 2010, men jag tror inte att det kommer att ske i den riktning som Bengt Dalström hoppas. Förmodligen får vi göra omprövningen i en annan riktning. Vad som oroar mig mycket är att den ekonomiska och tekniskt-praktiska beredskapen att klara en avveckling före 2010, om en sådan skulle bli nödvändig, är så låg, bl.a. därför att subventioneringen av kärnkraftselen inte har gett alternativen en chans att komma in på marknaden.

Anf. 130 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman. Rolf L Nilsson sade tidigare att vi i Ny demokrati inte hade någon förankring i verkligheten. Men trots den upphaussning av kraven på kärnkraftssäkerhet som förekommit i seminarier samt i press, radio och TV har vi i dag majoriteten av det svenska folket bakom oss i vår uppfattning att kärnkraften skall bibehållas till år 2010 och även framöver. Jag tror inte att vi kommer att tappa mark, utan jag förlitar mig på vår syn på vad som kommer att hända år 2010.

Anf. 131 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Frågan om kärnkraftens säkerhet är alldeles för allvarlig för att göras till föremål för något slags Sifo-politik – att ställningstagandet i den frågan skall svänga efter skiftningar i opinionen. Jag har inte låtit mitt arbete påverkas när det funnits en betryggande opinion för en avveckling av svensk kärnkraft. Man kan inte låta tillfälliga stämningar i opinionen påverka omfattande investeringar i ur folkförsörjningssynpunkt så strategiska sektorer av ekonomin, utan sådana investeringar måste grundas på sakliga skäl.

Hade kärnkraften varit en ren och säker energikälla, så hade vi välkomnat den, och den hade fått utnyttjas i det oändliga. Men problemet är – vilket många inser – att detta är en svårhanterlig energikälla. Det är mycket tvivelaktigt om man över huvud taget kan göra den så säker, att den blir acceptabel. Jag tror inte att man kan göra det eller att vi framöver kommer att få en

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Ändringar i kärn-
tekniklagen, m.m.*

teknik som gör det möjligt att hantera kärnkraften på ett säkert sätt. Här uppstår komplicerade relationer mellan teknik och människor i förhållande till de "möjliga" olyckor som kan uppstå och som helt enkelt är oacceptabla.

Förste vice talmannen anmälde att Bengt Dalström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 132 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Till grund för näringsutskottets betänkande ligger regeringens proposition om ändring i kärntekniklagen. Den ändring som föreslås innebär att det införs förbud mot att slutförvara utländskt kärnavfall i Sverige.

Det har rått en osäkerhet om och en oro för att Sverige inte skulle kunna förhindra att utländskt kärnavfall deponeras och slutförvaras i vårt land. Även om andra lagar reglerar markanvändning och tillståndsgivning – främst genom planlagstiftningen – kunde det inte uteslutas att det fanns ett reellt innehåll i de framförda farhågorna.

I och med den nu föreslagna lagändringen täpper man till varje lucka som skulle kunna göra Sverige till förvaringsplats för andra länders kärnavfall. Det finns numera en uttalad avsikt från alla kärnkraftsnationer att varje land skall ta hand om sitt eget avfall. Mot den bakgrunden ligger den föreslagna lagskärpningen väl i linje med vad som allmänt händer ute i Europa.

Med anledning av propositionen har det väckts motioner som inte alls har med den föreslagna lagändringen att göra. Den fråga som då uppstår är huruvida och i vilken omfattning och form utskottet skall detaljbehandla dessa motioner. Nu har de tagits upp och behandlats i vederbörlig ordning, och i vederbörlig ordning har de också avstyrkts.

Vänsterpartiets motioner har sina utgångspunkter i ett uttalat kärnkraftsmotstånd. Det är i och för sig foljdriktigt att partiet tar varje tillfälle i akt att föra fram sina åsikter. Det gäller förslag om en lag om tidpunkten för när kärnkraften skall vara avvecklad, förbud mot ersättningsinvesteringar och förbud mot export av kärnteknisk utrustning.

Annika Åhnberg har i sin motion framfört krav på en alternativ modell för finansiering av en förtida avveckling.

I likhet med tidigare ställningstaganden avstyrker utskottet dessa motionskrav, eftersom de har sin utgångspunkt i, och vill framtvinga, en förtida avveckling. Eftersom en sådan inte är aktuellt, finns det ingen anledning att bifalla motionerna.

Det har väckts två andra motioner – från Moderata samlingspartiet resp. Ny demokrati – om att riksdagen skall upphäva 6 § i kärntekniklagen, den s.k. tankeförbudslagen.

Denna paragraf har varit och är fortfarande omstridd. Från moderat- och folkpartisthåll anser vi fortfarande att paragrafen bör utmönstras ur lagen. Emellertid finns det inte nu anledning att driva frågan vidare. Propositionens huvudinnehåll är att förhindra slutförvar av utländskt kärnavfall i Sverige, och i propositionen berörs över huvud taget inte frågan om 6 §. Jag anser att denna fråga bör tas upp och lösas i vidare perspektiv, varför jag stöder utskottets hemställan om avslag på dessa motioner.

Herr talman! Jag vill så göra några kommentarer till vad som tidigare sagts i denna debatt.

Bengt Dalström pläderade självfallet för motionen med förslag om att 6 § skall mönstras ut ur lagen. Jag vill göra ett beriktigande av vad Bengt Dalström sade om säkerhetsfrågorna. Han hävdade att denna paragraf i sig skulle utgöra ett hot mot säkerheten i våra kärnkraftverk. Så är det självfallet inte. De bedömningar man gör när det gäller säkerheten skall vara och är helt oberoende av all annan lagstiftning. Vi har högt ställda krav på säkerheten i våra kärnkraftverk. Den får inte vara och är inte beroende av denna paragraf.

Jag kan inte hålla med Rolf L Nilson när han jämför utvecklandet av kärnteknik och tankeverksamhet i det avseendet med bankrån. Jag vet inte vilken rättsuppfattning Rolf L Nilson i övrigt har, men i det hänseendet tycker jag att han är helt fel ute.

I frågan om vad vi skall ta upp och penetrera i ett betänkande av detta slag, kan vi konstatera att det finns partier som uttalar åsikten att man kan tänka sig att kärnkraften bibehålls längre tid än vad som är angivet. Det finns andra partier som vill att vi skall avveckla betydligt tidigare. Det finns emellertid ingen anledning att nu ta upp en stor och genomgripande energipolitisk debatt om de frågorna. Det betänkande vi debatterar handlar ju trots allt om en förändring i kärntekniklagen, och syftet är därmed ett helt annat. Det finns ingen anledning att driva enskilda frågor i det hänseendet, och jag tycker också att vi skall avstå från att nu ta upp alla de olika motstående intressena och driva dem vidare. Det får vi faktiskt, som jag nyss nämnde, överväga i ett vidare perspektiv.

Rolf L Nilson påstår att ett investeringsförbud skall införas. Jag vill då ändå hävda att det nog i vissa lägen är ur säkerhetssynpunkt fördelaktigt om man har den möjlighet som nu finns. Ånggeneratorbytena i Ringhals är inte bara en ekonomisk-teknisk fråga, utan det är också en säkerhetsfråga. Med Rolf L Nilsons utgångspunkt skulle dessa byten inte vara möjliga. Jag tror att vi skall låta den möjligheten finnas kvar även framöver.

Herr talman! Det var några kommentarer till vad som hittills har sagts.

Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 133 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är rätt logiskt att i det här sammanhanget ta upp förbudet mot nya tillstånd att driva kärnkraftsanläggningar efter 2010, eftersom just tillståndsfrågan regleras i kärntekniklagen. Jag vill upprepa mitt argument för ett förbud.

Elproducenternas sammanslutning Kraftsam har hävdat att man inte kommer att vidta några åtgärder för att genomföra en avveckling av kärnkraften så länge det inte finns någon lagstiftning om en kärnkraftsavveckling. Det innebär i klartext att Kraftsam inte tror på det här beslutet. Jag tycker att beslut skall fattas genom lag och inte genom allmänna proklamationer från riksdag, regering, politiska partier eller ministrar. Jag föreslår därför, tillsammans med motionärer från andra partier, att en sådan paragraf förs in där den hör hemma, nämligen i kärntekniklagen.

Ändringar i kärntekniklagen, m.m.

Också frågan om ersättningsinvesteringar hör hemma i kärntekniklagen. Den frågan var föremål för utredning av utredaren Bengt Eliasson. Han har kommenterat detta och i sin utredning avvisat det som tekniskt svårt att genomföra. Jag menar att man inte behöver falla undan för de tekniska svårigheterna. Kammarrätten i Jönköping och Greenpeace har visat på möjligheterna att lösa detta tekniskt. Frågan är då om man anser det vara lämpligt eller ej. Jag anser det vara lämpligt att lagreglera ersättningsinvesteringarna.

Anf. 134 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Jag delar inte uppfattningen att man på grund av att det sker en förändring i en lagtext skall kunna ta upp varje fråga som över huvud kan ha någon beröringspunkt med lagen och att det skulle vara möjligt att få till stånd en så omfattande förändring som Rolf L Nilson tycks vara intresserad av. Skulle vi tillämpa den metoden generellt i riksdagen, skulle det bli ganska omöjligt att hantera frågorna.

Rolf L Nilson hyser alltså ganska dålig tilltro till vad riksdagen har uttalat. Det tycker jag är anmärkningsvärt. Ett riksdagsuttalande är ju trots allt betydelsefullt och kan inte utan vidare viftas bort.

Dessutom kan jag meddela – och det känner Rolf L Nilson givetvis själv till – att åtta av de tolv reaktorerna har ett tidsbegränsat tillstånd. Fyra har det inte. Merparten har alltså inte ens i dagsläget obegränsat tillstånd.

Anf. 135 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Det är klart att man borde kunna lita på vad riksdagen uttalar. Kommer det an på mig är det inget problem, men det kommer ju an på dem som har makt inom det här området. Eftersom de inte tror på, litar till eller rättar sig efter riksdagens beslut så länge det inte är lagstiftat på området, tycker jag att man skall gå dem till mötes och lagstifta.

Återigen: Det är inte fråga om att ta upp vad som helst i anslutning till regeringens proposition, utan vi har tagit upp sådant som har ett nära samband med förändringar i lagstiftningen.

Det är riktigt att driftstillstånden ser litet olika ut. Vissa tillstånd är inte tidsbegränsade, andra är satta till 2010, och det finns väl några som löper under kortare tid. Det har ju varit så att tidsbegränsade tillstånd har förlängts. Det vi vill undvika är att man hamnar i en situation där man frestas att förlänga tillstånden utöver 2010, utan detta sista datum bör i stället fungera som en motor för avvecklingen av kärnkraften.

Anf. 136 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Återigen uttalar Rolf L Nilson sin misstro till tillförlitligheten i ett riksdagsuttalande. Vem sätter sig över det här uttalandet? Inte ens de partier som har en annan uppfattning driver nu de frågorna, utan de tar hänsyn till vad riksdagen har sagt. Det tycker jag tyder på en demokratisk disciplin som Rolf L Nilson borde ta hänsyn till.

Förste vice talmannen anmälde att Rolf L Nilson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 137 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Bertil Danielsson framförde uppfattningen att säkerheten i kärnkraftverken inte påverkas av den här lagstiftningen och 6 §, som vi nu diskuterar. Vi hävdar motsatsen och menar att utvecklingen och projekteringen av nya reaktorer hör intimt samman med utvecklingen av en förbättrad säkerhet också i de befintliga verken. Som vi ser det lägger lagen sordin på kreativiteten hos tekniker och andra som arbetar med säkerhetsaspekten vid våra kärnkraftverk. Ett positivt tänkande, motivation, genererar positiva resultat, och därför menar vi att det knappast kan gagna någon att – litet förenklat uttryckt – sätta munkavle på uppfinningsrikedomen genom att bibehålla 6 §.

Anf. 138 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Bengt Dalström ger uttryck åt åsikter som inte på något sätt är belagda eller förankrade i den faktiska verksamhet som har med säkerheten att göra. Efter många år i SKI:s styrelse kan jag försäkra att man över huvud taget inte gör några avkall på långt gående säkerhetskrav. Om säkerheten i våra kärnkraftverk vore beroende av denna paragraf, då borde man självfallet se över det här och ta de här synpunkterna till sig. Men så är inte fallet.

Vad som däremot under senare år har varit föremål för omfattande diskussion och övervägande från SKI:s sida är den förtida avveckling som var aktuell för några år sedan och i vilken utsträckning och huruvida man kunde behålla de förträffliga tekniker som nu finns på våra verk, även i ett skede där man var på väg att avveckla verken. Nu blev det aldrig någon fara med detta. Man vidtog åtgärder, och hotet undanröjdes dessutom. I det läget kunde man möjligen diskutera om säkerhetsfrågorna behövde uppmärksammas ytterligare, men inte när det gäller den här paragrafen. Den paragrafen kan man kritisera från andra utgångspunkter, men inte från denna.

Anf. 139 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Bertil Danielsson sade i sitt huvudanförande att den fråga som vi diskuterar med anknytning till 6 § – om forskning och utveckling – inte hörde hemma här, utan den frågan borde man ta upp och lösa i ett vidare perspektiv. Då vill jag fråga Bertil Danielsson: Vad menas med att denna fråga skall lösas i ett vidare perspektiv, och när blir det aktuellt?

Anf. 140 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Jag hyser stort förtroende för vår regering. Jag utgår ifrån att regeringen är kapabel att handlägga dessa frågor. Men jag vänder mig emot att man hakar på frågor som har en perifer anknytning till den aktuella propositionen. Om energipolitiken skall förändras, förutsätter jag att regeringen gör ett ordentligt övervägande och sedan lägger fram en proposition. Det är vad jag menar med ett vidare perspektiv.

Förste vice talmannen anmälde att Bengt Dalström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 141 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Herr talman! År 1980 beslutade svenska folket i en folkomröstning med en majoritet på ca 80 % att det svenska kärnkraftsprogrammet skulle avvecklas. Riksdagen fattade sedan beslut om att en avveckling av kärnkraften skulle genomföras. Tio år senare bekräftades detta genom den s.k. energiuppgörelsen 1991, som innebar att riksdagen uttalade att kärnkraften skulle fasas ut till år 2010.

Det finns mycket att säga om den i stora stycken förspilda tid som har gått under detta decennium. Men som Bengt Danielsson sade skall vi ju inte ha någon omfattande energidebatt här i dag. Den här debatten handlar i stället om möjligheten att tydliggöra det energipolitiska beslutet genom en uppföljande lagstiftning.

Det är uppenbarligen så, att en del aktörer på energimarknaden inte har tilltro till riksdagens beslut om att kärnkraften skall avvecklas. Man planerar därför inte med hänsyn till detta. Det är av den anledningen som några ledamöter här i riksdagen från olika partier har väckt en motion i samband med förslaget om en ändring av kärntekniklagen.

Förslaget till ny kärntekniklag innebär förbättringar jämfört med nuvarande lagstiftning, och det är bra. Men vi önskade en ytterligare förbättring genom en – som vi ansåg – enkel operation, nämligen genom att i 5 § införa att drift av kärnkraftsreaktorer inte skall vara tillåten efter år 2010, något som riksdagen egentligen redan har fattat beslut om. Därför är det inte något direkt dramatiskt eller sensationellt förslag. Det ligger inte heller i periferin, som Bengt Danielsson antydde. Förslaget hör samman med den långsiktiga energipolitiken. Ändå tillstyrker inte näringsutskottet vårt förslag.

Utskottet skriver: "Med hänsyn till de uttalanden om kärnkraften som riksdagen har gjort finner utskottet det inte motiverat med ett lagstadgat förbud mot kärnkraftsproduktion efter år 2010. Utskottet ser ingen avgörande skillnad mellan en sådan lagbestämmelse och nu gällande riksdagsbeslut i frågan." Detta kan tolkas på två sätt.

En positiv tolkning är att det inte behövs någon lag, eftersom riksdagen står bakom slutåret 2010. Saken är klar. Allt är gott. Och det är ju positivt på sitt sätt.

Den andra tolkningen är att det av någon outgrundlig anledning finns en ovilja att tillgripa lagstiftning i just den här frågan. Det är märkligt att utskottet inte ser någon skillnad mellan riksdagsuttalanden och lagstiftning.

Man kan ju också vända på saken och säga: Om det inte är någon skillnad, varför då inte undanröja eventuella tveksamheter genom att lagstifta?

När det gäller förbud mot slutförvaring av utländskt kärnavfall finner utskottet att den frågan, trots tidigare klara ställningstaganden och uttalanden, är värd en lagstiftning. Varför inte lagstiftning också när det gäller kärnkraftens slutår?

Herr talman! Det är möjligt att kärntekniklagen inte är rätt ställe att få in en lagstiftning om kärnkraftens slutår. Lagen innehåller ju i första hand bestämmelser om säkerheten i samband med kärnteknisk drift. Den argumentationen hade jag kanske haft en större förståelse för, men jag har ingen förståelse för den argumentation som utskottet anför.

Det finns all anledning att återkomma till den här frågan i samband med

avstämningen av energiprogrammen, något som årligen skall göras och nu närmast i samband med regeringens redovisning i den kommande budgetpropositionen. Från Kristdemokraternas sida kommer då återigen frågan om en parlamentarisk avvecklingskommitté att aktualiseras tillsammans med frågan om lagstiftning eller andra verk samma styrmedel för att säkerställa att kärnkraften verkligen avvecklas till år 2010.

Anf. 142 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Dan Ericsson i Kolmården frågade varför utskottet och riksdagen inte tar ställning, när det nu inte är någon avgörande skillnad mellan dessa ståndpunkter. Jag har tidigare i debatten försökt förklara att utskottet inte har tagit upp sådana frågor som inte har med propositionen att göra. Man har avstått ifrån att ta det stora energipolitiska svepet och ge sig in i diskussion om motioner av olika slag, antingen de kommer från den ena eller andra kanten. Jag tycker att det är ett rimligt och välavvägt ställningstagande.

Anf. 143 DAN ERICSSON i Kolmården (kds) replik:

Herr talman! Då kanske man får göra den positiva tolkningen med anledning av det som Bertil Danielsson sade. Enligt det riksdagsuttalande som har gjorts är det en självklarhet att kärnkraften skall vara avvecklad till år 2010. Det är det som gäller.

Det är inte så länge sedan vi hade en energipolitisk debatt här i kammaren, då Bertil Danielsson i sin slutreplik uttryckte tveksamhet över att kärnkraften skulle vara avvecklad till år 2010. Men jag tar Bertil Danielssons ord som en bekräftelse på att det är detta årtal som gäller.

Anf. 144 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Som framgår av det som tidigare sagts är det flera saker som berörs i det ändringsförslag som nu har kommit från regeringen. Några saker har berörts, men inte alla.

Det är viktigt att påpeka att förslaget innebär en väsentlig skärpning av kärntekniklagen på flera olika punkter, bl.a. genom att man har gjort en tydlig markering om att förvaring av utländskt kärnbränsle skall förbjudas. Också ansvarsfördelningen klargörs väldigt tydligt när driftansvaret har överlåtits till någon annan än tillståndshavaren. Det är en angelägen förändring som genom regeringens förslag kommer till stånd. På samma sätt är det med förutsättningarna för att väcka åtal enligt kärntekniklagen. Här blir det också en skärpning. Det behövs inte en anmälan från tillsynsmyndigheten, utan åtal kan väckas på ett enklare sätt.

På flera olika punkter innebär alltså förslaget en tydlig och angelägen skärpning av kärntekniklagen.

Jag har naturligtvis full förståelse för att Bengt Dalström inte riktigt tycker om den här förändringen. Bengt Dalströms utgångspunkt var att man inte får göra någonting som försvårar forskning om och utveckling av kärnkraften i Sverige. Det verkar inte som att Bengt Dalström är riktigt medveten om att vi hade en folkomröstning för en tid sedan. Det därpå följande riksdagsbeslutet innebar just att kärnkraften i Sverige inte skulle utvecklas. Vi

arbetar på något sätt med två olika verkligheter. Den verklighet som jag redovisar är den som det svenska folket har ställt sig bakom.

Bengt Dalström och Bertil Danielsson har en likartad utgångspunkt i diskussionen när man hyllar marknadskrafterna, den marknadsekonomi som på något sätt skulle vara gynnsam för kärnkraften. Det är inte på det sättet. Sanningen är att kärnkraften har slunkit undan en rättvis och riktig marknadsekonomisk hantering.

Jag skulle vilja fråga både Bengt Dalström och Bertil Danielsson om ni är beredda att medverka till att man når det som ni båda eftersträvar, nämligen en full och riktig inplacering av kärnkraften i ett marknadsekonomiskt system, vilket bl.a. innebär att man måste ta bort de lagstiftningar som i dag skyddar och bär upp kärnkraften. Om man gjorde det skulle naturligtvis kärnkraften få arbeta i en berättigad uppström av ekonomiska svårigheter.

Bengt Dalström påpekar också möjligheten att skapa en ny exportvara genom den produktion som i dag förekommer i kärnkraftverken. Enligt de beslut som har fattats gällande kärnkraften skall överskottet på el inte användas som exportvara. Överskottet skall i stället användas som ett utrymme för att kunna påbörja kärnkrafts-utvecklingen.

Slutligen vill jag nämna något om Bertil Danielssons diskussion kring innehålllet i utskottsbetänkandet, vilket också Dan Ericsson berörde.

Herr talman! Jag tycker i själva verket att det är ett mycket elegant och tolkningsfritt klagomål som utskottet gör när det gäller synen på år 2010.

Det är alldeles uppenbart, herr talman, att utskottet med den formulering man har valt inte finner det motiverat med ett lagstadgat förbud mot kärnkraftsproduktion efter år 2010, utan man säger att man inte ser någon avgörande skillnad mellan en sådan lagbestämmelse och nu gällande riksdagsbeslut i frågan. Det är ett efterlängtat och tydligt klarläggande att vi nu har en samstämmighet i att kärnkraften skall vara avvecklad år 2010. Med den utgångspunkten tycker jag, även om det på sätt och vis har varit angeläget med en lagstiftning, att klarläggandet är tillräckligt tydligt. I och med det förslag som regeringen har lagt fram och som utskottet har ställt sig bakom, har vi fått en tydlig, bra och angelägen skärpning av kärnkraftshanteringen så länge den finns kvar i vårt land.

Anf. 145 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att göra ett kort inlägg med anledning av det uttalande Bengt Dalströms gjorde nyss. Han sade: Vi har majoriteten av svenska folket bakom oss när det gäller inställningen till att behålla kärnkraften förbi år 2010 och framöver. Det där "och framöver" är missvisande. Opinionsundersökning, som i stort sett stämmer med den som gjordes i juni, visar att 5 % ville avveckla omgående, 12 % snarast, 25 % fram till 2010 och 30 % ville avveckla på sikt men inte fullt så snabbt som till år 2010. 23 % menade att kärnkraften inte bör avvecklas över huvud taget.

Bengt Dalström, det är 23 % som delar uppfattningen att vi skall behålla kärnkraften framöver. 72 % av svenska folket vill avveckla den.

Anf. 146 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Jag får ta frågorna i tur och ordning. Lennart Daléus talade litet grand om att det vid folkomröstningen 1980 var 80 % som stödde det

beslut som man då fattade om avvecklingen av kärnkraften. Jag hävdar att 53 %, enligt senaste SIFO-undersökningen, vill behålla kärnkraften till 2010. Hur man definierar "framöver" kan jag inte gå in på, men jag vet att det fanns två hållpunkter i utredningen, vilka jag inte har nagelfarit på annat sätt än att jag tog fasta på huvudrubriken som omtalade att det var 53 % som ville ha kärnkraften kvar till år 2010. Beträffande "och framöver" kan jag eventuellt ta tillbaka något. Men vi får återkomma till den sifferexercisen.

Att man inte får använda el som exportvara var en nyttig kunskap som jag fick. Det kände jag faktiskt inte till. Då har man ju något att arbeta för.

Anf. 147 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Jag sade visserligen inget om några 80 % i folkomröstningen. Men vad jag tydligt betonade var att folkomröstningen och de därpå följande riksdagsbesluten mycket tydligt har klarat ut vad som skall gälla för kärnkraften i Sverige. Jag delar Bertil Danielssons uppfattning att riksdagsuttalanden är betydelsefulla och att de inte kan viftas bort. Därför menar jag att folkomröstningen och därpå följande riksdagsbeslut skall vara vägledande, för att inte säga tvingande, när det gäller utvecklingen av vår energipolitik. Detta betyder mer, Bengt Dalström, än opinionssiffror.

Jag hyllar uppfattningen att det är riksdagsbeslut och folkomröstning som skall ange riktningen. Den riktningen är alldeles tydlig. Den är också bra uppfångad i det förslag till ändringar i kärntekniklagen som vi just diskuterar.

Anf. 148 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Anledningen till att jag begärde ordet var, som jag sade, att jag ville göra ett förtydligande. Huvudrubriken, som Bengt Dalström refererar till, var densamma i juni vid den opinionsundersökning som då gjordes. Ingressen visade att en klar majoritet ville behålla kärnkraften. Men om man läser texten och frågorna får man klart för sig att en majoritet visserligen ville behålla kärnkraften efter 2010, men 30 % av denna ville fortfarande ha en avveckling. Man tog praktiska och ekonomiska hänsyn när det gällde avvecklingstakten, men man ville dock ha en avveckling. Klart var, enligt undersökningen, att endast 23 % oförbehållsamt ville ha en fortsatt kärnkraftsdrift. Ungefär så var fallet i juni. Det var en mycket liten avvikelse. Men däremot var de som beställde undersökningen mycket intresserade av att skriva att en klar majoritet ville ha en fortsatt drift, därför att det ingick i propagandan. Men en klar majoritet ville ha en avveckling, även om en del ville dröja litet längre.

Anf. 149 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Jag tycker att vi måste få litet balans i den här debatten. Vi har på bordet ett betänkande som handlar om en liten ändring i kärntekniklagen. Men debatten har utvecklats till en allmän energidebatt. Man håller dessutom på att fråga fakta.

Detta handlar inte om SIFO-undersökningar, om vad folk tycker eller om hur många röster det ena eller det andra alternativet får vid olika tidpunkter. Vad det handlar om är vilken energipolitik som ligger fast enligt en trepar-

tiuppgörelse och den regeringsförklaring som har lämnats. Jag skulle gärna vilja läsa upp en mening från den trepartiuppgörelse som också, som sagt, är förankrad genom att den är upptagen i regeringsförklaringen:

”Kärnkraftsavvecklingen, när den kan inledas och i vilken takt den kan genomföras, avgörs av resultaten av hushållningen med el, tillförseln av el från miljöacceptabel kraftproduktion och möjligheten att bibehålla internationellt konkurrenskraftiga elpriser.”

Här finns inget årtal nämnt. Men uppgörelsen innefattar också att man skall försöka bibehålla årtalet 2010, att det skall vara ett mål. Utgångspunkten är den folkomröstning som ägde rum och där allmänheten sade att kärnkraften skall vara en parentes, men att de reaktorer som har byggts skall användas.

Det är den grunden som ligger fast, och det är det som vi har att rätta oss efter. Det har Centern och kds faktiskt ställt sig bakom genom regeringsförklaringen.

Jag kan referera vad Per Westerberg sade i en artikel häromdagen. Han sade: Trepartiuppgörelsen har blivit en fempartiuppgörelse.

Det är oerhört viktigt för svensk energipolitik – för industrin, för hushållen och för alla andra som är beroende av den – att det finns en bred majoritet. Folkpartiet har mycket aktivt medverkat till att denna breda majoritet har skapats, och det är den som ligger fast.

Anf. 150 LENNART DALÉUS (c) replik:

Herr talman! Jag vill bara fråga Gudrun Norberg om det i ingressen till denna uppgörelse finns något årtal nämnt, eller om man refererar till ett riksdagsbeslut som innehåller ett årtal.

Anf. 151 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Precis som jag sade står det klart i trepartiuppgörelsen att målet skall vara att avvecklingen skall vara slutförd till omkring år 2010. Målet ligger fast. Men det viktiga är att det finns alternativ och att det inte sker någon idiotavstängning, oavsett om det finns någon elförsörjning eller inte. Att ha den realistiska grunden är det viktiga.

Anf. 152 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Gudrun Norbergs inlägg tydliggör den oklarhet som finns och som de som är intresserade av att driva kärnkraften vidare bygger sin argumentation på och hämtar sin näring ur. Det är samma demonstration av otydlighet hos de partier som ingår i uppgörelsen.

Jag har i debatter med Olof Johansson fått klart och tydligt besked om att 2010 är slutdatum. Samma sak har sagts från socialdemokratiska debattörer. Nu säger Gudrun Norberg att 2010 som ett slutdatum skall vara en målsättning.

Jag bryr mig faktiskt inte för egen del så väldigt mycket om årtalet. Men det som jag bryr mig om är att det ständigt vidmakthålls en oklarhet som utnyttjas av de starka ekonomiska intressen som vill driva kärnkraften vidare efter det årtal då vi har bedömt att kärnkraften inte längre är säker. Det är problemet, och det innebär ett hinder, eftersom man under tiden inte sat-

sar på att fasa in alternativen. Det innebär att vår energipolitik successivt kommer att bli omodern och inte kan möta nya utmaningar.

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

Anf. 153 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Det är inte någon otydlighet, Rolf L Nilson, det är en realism. Man kan inte bara säga att kärnkraften skall vara avvecklad ett visst årtal, om man inte vet att det finns alternativ framtagna.

Folkpartiet medverkade mest aktivt till att exempelvis en biobränslekommission tillsattes som skulle försöka utarbeta möjligheter att få fram biobränslen som ett av alternativen. Jag tror inte alls att det räcker för att ersätta kärnkraften. Men det är ett av alternativen.

Om kraftindustrin inte skulle bry sig om ett riksdagsbeslut, bryr den sig väl inte heller om att det har fattats två riksdagsbeslut? Det beslut som Rolf L Nilson vill att riksdagen skall fatta kan inte förstärka detta. Vi har tydligt sagt vad som skall hända. Kärnkraften skall avvecklas när dess livslängd har uppnåtts. Då skall alternativ vara framtagna. Tydligare kan man inte vara.

Anf. 154 ROLF L NILSON (v) replik:

Herr talman! Jag är medveten om att vi är i utkanten av ämnet i denna debatt. Men jag vill ändå påminna om vad jag sade i samband med debatten om energiuppgörelsen, nämligen att det hade varit bättre att ha ett startdatum för avvecklingen än ett slutdatum.

Anf. 155 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag medger att ledamöterna nu är långt ute i periferin av detta ämne. Men orsaken till att jag godtar debatten är att utskottet har tagit upp alla dessa yrkanden och att det finns reservationer där dessa tas upp.

Anf. 156 ROLAND LÉBEN (kds):

Herr talman! Vi har nyss hört att det inte handlar om SIFO-undersökningar och att debatten har urartat. Det kanske i viss mån är på det sättet. Men eftersom dessa siffror refererades fanns det anledning att förtydliga.

För övrigt vill jag klargöra, så att inga oklarheter råder, att kds naturligtvis står bakom energiöverenskommelsen, som vi har sagt. Självfallet är det av ett visst intresse att samtala om dessa frågor, avvecklingstakten, osv, eftersom det i energiöverenskommelsen talas om behovet av energi och att avvecklingen skall sättas i samband med det. Vi har dessutom en överskottssituation just nu. Det är därför klart att detta är en aktuell fråga som intresserar oss. Vi står bakom överenskommelsen. Kärnkraftverken har nu gällande drifttillstånd. Vi vänder oss inte mot det.

Anf. 157 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Jag är medveten om att vi är i utkanten av ämnet för debatten. Men eftersom debatten utvecklade sig som den gjorde från början, gick jag upp i den. Annars hade jag inte tänkt göra det.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

*Ändringar i kärn-
tekniklagen, m.m.*

*Kärnsäkerhetssamarbete
med de baltiska
staterna och med
Ryssland, m.m.*

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1992/93:NU20 Kärnsäkerhetssamarbete med de baltiska staterna och med
Ryssland, m.m. (prop. 1992/93:99 delvis).

Anf. 158 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! I det aktuella betänkandet om kärnsäkerhetssamarbetet med de baltiska staterna och med Ryssland, m.m. finns det egentligen en mycket stor samstämmighet mellan majoriteten i näringsutskottet och oss socialdemokrater, åtminstone i de delar som går att utläsa i betänkandet och i den del av propositionen som vi nu behandlar.

Det är inget tvivel om att kärnkraftverken i Östeuropa utgör en stor säkerhetsrisk för såväl de boende i Östeuropa som befolkningen i deras grannländer. Vi har tyvärr fått alltför tydliga exempel på just detta.

I princip är vi inte heller emot att ytterligare medel anvisas till förbättring av kärnsäkerheten och strålskyddet. Tvärtom, men det måste ske på bästa möjliga sätt.

Kunskapsöverföring och åtgärder för att höja kompetensen i t.ex. dessa frågor är en oerhört viktig del. I Sverige finns kunskap inom såväl energiområdet som miljöområdet. Det är såväl en självklarhet som en nödvändighet att vi delar med oss av våra erfarenheter, inte minst till de baltiska staterna, då framför allt miljöfrågorna inte känner några nationsgränser. Därför vill jag slå fast att vi är överens om principen om stödåtgärder.

Anledningen till att vi socialdemokrater vill reducera det belopp på ytterligare 43,1 miljoner kronor som regeringen föreslår till förbättringar av kärnsäkerheten och strålskyddet på de områden som framgår av det aktuella betänkandet är följande.

Regeringen måste återkomma med ett samlat program, där också en miljöanpassad energiförsörjning finns med.

Att dela ut pengar är en sak. Men det är minst lika viktigt att pengarna används på rätt sätt.

Eftersom vi saknar en helhet, ett samlat program, är det rimligt att kräva att ett sådant kommer till stånd.

Vi säger alltså inte nej till att ge medel, men vi socialdemokrater vill litet mer. Presentera ett sammanhållet program för energisektorn och visa hur pengarna skall användas till säkerhetsförbättringar i olika anläggningar! Dessa frågor är alldeles för viktiga för att behandlas som s.k. trendfrågor, dvs. att man delar ut medel utan att först och främst titta på hur de skall användas.

Så till avsnittet om insatser för en ny energiteknik. Även här är vi i princip överens. Det är bra med ett internationellt samarbete, och då inte bara i forskningsfasen utan också i utvecklings- och demonstrationsfasen.

Regeringen begär ytterligare medel för att kunna höja stödet till investeringar i solvärme från 25 % till 35 %. Inte heller här har något underlag redo-

visats som gör det troligt att en sådan förändring kommer att bidra till ökade investeringar i solvärmeanläggningar.

Däremot, herr talman, är det nödvändigt att få fram en realistisk politik för att få till stånd ökade satsningar på flera alternativa energikällor.

Inte heller på det här området är frågan om *hur* besvarad. Med anledning av detta anser vi att det beträffande regeringens nu aktuella förslag i denna fråga bör ske en reduktion med 7,25 miljoner kronor.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1 och 2 till näringsutskottets betänkande 1992/93:NU20.

Anf. 159 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Regeringen föreslår i proposition 1992/93:99, som behandlas i här aktuellt betänkande, att medel anslås till samarbete med Estland, Lettland, Litauen och Ryssland i frågor som rör energi och säkerhet. Det gäller att dels öka säkerheten vid kärnkraftverken, dels åstadkomma en energiefektivisering och en miljöanpassad teknikutveckling för energi.

Vad gäller teknikutvecklingen krävs det både en effektivisering vid energiframställning och nya tekniker för tillvaratagande av inhemska biobränslen. Man räknar exempelvis med att de tre baltiska länderna har en trädbränslepotential i storleksordningen 6–14 TWh för uthålligt uttag, främst från gallringsskog.

Om den resursen kunde utnyttjas, skulle det naturligtvis betyda mycket för länder med otillräckliga finansiella tillgångar för oljeimport. Det skulle också vara betydelsefullt från miljösynpunkt, eftersom biobränslen inte medför ökade koldioxidutsläpp. I dag sker elproduktionen i Baltikum huvudsakligen genom kondenskraft från oljeskiffer samt kärnkraft, medan uppvärmningen hjälpligt klaras med importerad olja.

Stödbehoven är alltså stora. Men det kanske mest akuta är ändå samarbetet med dessa länder till gagn för ökad kärnsäkerhet och strålskydd. Kärnkraftverket Ignalina i Litauen har många gånger framställts som en säkerhetsrisk. Därtill är det geografiskt näraliggande.

Svenska stödinsatser inleddes redan förra hösten och har sedan fortsatt genom Statens kärnkraftinspektion, SKI, och Statens strålskyddsinstitut, SSI. Prioriteringar och kostnadsberäkningar har gjorts av fackmän inom dessa myndigheter.

Eftersom propositionen mycket tydligt anger hur pengarna skall användas är det förvånande att Socialdemokraterna valt att reservera sig mot förslaget, med motiveringen att ett stödprogram inte presenteras. Industri- och kraftverkssamarbete, stöd till säkerhetsmyndigheter, tekniska säkerhetsförbättringar i anläggningarna – särskilt vid Ignalina – kunskapsöverföring, stöd till strålskyddsinsatser samt förbättrad och ökad beredskap mot olyckor anges i regeringens förslag.

Det borde, herr talman, vara lätt att nå enighet om dessa åtgärder, som samtidigt inte minst kan bli ett viktigt skydd för Sverige.

Det andra avsnittet av betänkandet rör en annan del av propositionen, nämligen frågan om insatser för en ny energiteknik här hemma inom områdena vind- och solenergi. Man kan kanske säga att det har varit mycket

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Kärnsäkerhetssamarbete
med de baltiska staterna
och med Ryssland, m.m.*

stiltje hittills i fråga om vindkraften. Det har stannat vid några försöksprojekt, och därefter har utbyggnaden varit blygsam.

Men det är inte svårt att se att intresset för mindre vindkraftverk har ökat på senare tid. Det intresset bör uppmuntras, vilket sker genom investeringsbidrag som NUTEK förmedlar. Det är angeläget att stimulera fler energislag och att utveckla förbättrade tekniker för elproduktion, om vi i framtiden skall kunna klara elförsörjningen utan kärnkraft. Ett led i denna strävan är att höja investeringsstödet till 35 % för vindkraftverk och solvärmeanläggningar.

Målmedvetna satsningar på olika alternativ ingår klart i trepartiuppgörelsen om energin och borde inte föranleda protester från socialdemokratisk sida. Jag kan inte hjälpa, herr talman, att jag mest uppfattar framställd reservation som onödig.

Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 160 SYLVIA LINDGREN (s):

Herr talman! Jag återkommer till det faktum att man inte på något vis har presenterat ett samlat program i de här viktiga frågorna. Inte heller finns det någon övertygande argumentation för att just de föreslagna insatserna skulle leda till att sol- och vindkraft får det genombrott som dessa energislag kanske bör få i fråga om den betydelsefulla energibalansen.

Jag kan endast referera till dagens debatt om stabiliseringen av den svenska ekonomin. Finansministern sade t.ex. att det gäller att inte bara önska utan också "veta hur". Det gäller inte minst på det här området.

Alltså: Ett samlat grepp i dessa viktiga frågor är oerhört nödvändigt.

Anf. 161 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Man kan kanske inte vänta sig att det genombrott som Sylvia Lindgren talar om kommer först och medlen därefter. I stället kanske det blir omvänd ordning – måhända måste det också bli så.

Jag skulle vilja säga några ord om vad som sker i samarbetet med de baltiska länderna och Ryssland när det gäller kärnkraftssäkerheten. Det gäller särskilt vid Ignalina.

Man har ett myndighetssamarbete i lagstiftningsfrågor. Vid Ignalina finns nämligen två av världens största reaktorer. Men det finns ingen lagstiftning på kärnkraftens område. Det finns heller ingen tillsynsmyndighet. Man hjälper till i jobbet med dessa frågor. Det gäller att förse en tillsynsmyndighet med olika hjälpmedel. Det handlar både om kunskaper och om praktiska hjälpmedel – datorer o.d.

Ett s.k. safe guard-system har byggts ut. Det finns ett inspektörssamarbete. Vidare tas tekniska analysinstrument fram, som vi i Sverige använder och som vi hjälper till med vid Ignalinaverket.

Vi har en kartläggning av materialtillståndet. Och nu är vi inne på materialsidan, där man försöker att stötta och hjälpa till med vad som kallas för en verktygslåda – alltså olika instrument och saker som behövs för tekniska delar.

Man försöker mäta trycktåligheten i inneslutningarna. Man har en utby-

tesverksamhet när det gäller kunskaper, seminarier osv. Dessutom gäller det brand- och översvämningsskydd, tryckavlastning beträffande reaktorn osv. Uppräkningen skulle kunna göras lång.

Jag trodde inte att detta skulle strida mot den energiöverenskommelse som det talats så mycket om i kväll. Också Socialdemokraterna säger i sin reservation att de är med på att det görs insatser. Men man vill veta mera om vilka det då är fråga om. Jag tycker att det jag här har sagt borde vara klargörande på alla punkter där det eventuellt finns frågetecken. Jag utgår därför från att vi bör vara överens om den saken.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 12 §.)

Prot. 1992/93:46
16 december 1992

*Vissa åtgärder inom
klimatområdet och i
Östersjöregionen*

11 § Vissa åtgärder inom klimatområdet och i Östersjöregionen

Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1992/93:JoU11 Vissa åtgärder inom klimatområdet och i Östersjöregionen
(prop. 1992/93:99 delvis).

Anf. 162 CARL OLOV PERSSON (kds):

Herr talman! Jag stödjer jordbruksutskottets betänkande men vill peka på hur viktigt det är med långsiktiga lösningar för finansieringen av stöd till insatser på energi- och miljöområdet i Estland, Lettland och Litauen. Vi har stora förhoppningar på den finansieringskonferens som kommer att gå av stapeln i Gdansk i mars 1993.

Jag är medveten om de gigantiska miljöproblem skifferhanteringen i Estland ställer till med. Sverige måste helt enkelt hjälpa till så att Estland så snabbt som möjligt kan ersätta den gamla miljöförstörande process som krävs för att ta fram bensen och olja ur skiffer.

Koldioxidutsläppen från den här hanteringen är mycket stora. De bidrar verksamt till växthuseffekten och den globala uppvärmning som hotar jorden. Utsläppet av svavel innebär ett allvarligt hot mot skogen i hela Norden.

Människorna i de baltiska staterna får en svår vinter igen. Jag hade under veckan kontakt med universitetet i Tartu. Där har man bara sex grader inomhus nu. Man tvingas gå med pälsmössa och ha överrock på i lektionssalarna. Spåren efter socialismens tid förskräcker. I Tartu var utbildningen i marxism obligatorisk. Man borde kanske ha forskat i och utvecklat alternativ energi i stället.

Medan man perforerade ett helt landskap åt Narvahållet till, i stil med vad som skett i Kvarntorp i Sverige, för att få drivmedel, lät man skogen stå ogallrad under de 50 år som handlingsförslamningen varade. Tack och lov finns det gott om gallringsträd nu.

Låt oss inte blint tro att dessa 50 förlorade år kan tas igen på en gång. Utvecklingen måste ske stegvis. Det är framför allt ont om pengar i de här länderna. Därför gäller det att hitta nästan kostnadsfria lösningar. Självbyggarna måste få en chans.

Låt oss inte frestas att lägga ett nytt storskaligt energisystem på de här människornas axlar. Jag blev faktiskt riktigt orolig när jag läste i propositionstexten på s.11 i betänkandet att miljöministern förutser att myndigheter som NUTEK, Naturvårdsverket, Statens kärnkraftinspektion, Boverket, Lantmäteriverket etc., var och en inom sitt ansvarsområde, kommer att ha en central roll när det gäller det myndighetsanknutna samarbetet.

Inte ett ord står det om den småskalighet som exempelvis SERO, Sveriges Energiföreningars Riksorganisation, eller andra organisationer som sysslar med småskalig energi representerar. Nu vill jag rekommendera SEI, en av de organisationer som fått riksdagens förtroende att arbeta med de här frågorna i Baltikum, att söka samarbete med SERO.

SERO är en organisation som representerar tusentals människor från hela landet, vilka byggt solfångare, vindkraftverk, minivattenkraftverk, flispannor, rötanläggningar med gaspannor, jordvärme etc., och som är specialister på att spara energi.

Jag beklagar, men NUTEK har inte ens kunnat förmå sig till att göra en utvärdering av de tusentals småskaliga projekten på energiområdet som redan finns och fungerar i Sverige. NUTEK, och tyvärr även Miljödepartementet, är ofta storskalighetsfixerade och stödjer sig nästan alltid på Vattenfall, som helt vänder ryggen till den enorma innovationsverksamhet som faktiskt finns på det här området.

Det här är människor som ägnar sig åt ideell verksamhet och som skulle få mycket gjort för litet pengar. Låt de bästa av dessa innovatörer bygga prototyper i Estland, Lettland och Litauen. Se till att människor i de baltiska länderna får samma möjligheter som vi i Sverige har att gå i studiecirklar där de lär sig att med små insatser spara energi och där de lär sig att bygga småskaliga anläggningar som omvandlar energi.

Vårt beslut i dag kan ge möjlighet för dessa svenska uppfinnare att få vara med och vidareutveckla bra produkter.

Herr talman! Jag vill med dessa ord ge tyngd åt de småskaliga projekten i samarbetet med de baltiska staterna. Det gäller också de reningsverk som man avser att satsa på. Vi har väl alla hört talas om reningsverk i Polen som Sverige har satsat på och som har kostat mycket stora pengar – pengar som man kunde ha utnyttjat betydligt bättre och som gett mer effekt om man sparat något steg i reningen och sett till att fler projekt kom till stånd. Så har vi jobbat i Sverige. Sedan har vi successivt byggt ut reningen i stället.

Jag förstår inte riktigt Socialdemokraternas inställning i den här frågan. Varför inte försöka se litet mer positivt på detta? Är det inte bra att vi nu snabbt på utvecklingen litet och går in för att ge den första hjälpen? Borde vi inte hjälpa åt att styra de här medlen rätt?

Herr talman! Jag instämmer i betänkandet och yrkar därför bifall till jordbruksutskottets hemställan.

Anf. 163 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Karl Olov Persson pekade berättigt på de problem som finns i Baltikum när det gäller att skapa förutsättningar för en god miljö- och energipolitik. Nu har regeringen fått 500 miljoner kronor per år till förfogande för att finansiera satsningar på just förnybar energi, energihushåll-

ning och andra stödåtgärder. De här pengarna förvaltas av Miljö- och naturresursdepartementet. I den proposition som vi nu diskuterar anvisas behovet av en långsiktig strategi och hantering av dessa medel. Det finns nu också angelägna konkreta förslag på att under det närmaste året använda resurserna så att de kommer till god nytta i en akut situation.

Dess bättre finns det en bred samstämmighet kring de här uppfattningarna i utskottet. Man har litet olika syn på vilka resurser som skall läggas var och hur inriktningen i det inledande skedet skall vara. Men samstämmigheten tycker jag inte går att ta miste på, även om man i reservationerna vill försöka andra vägar. Jag är övertygad om att det, när det här arbetet kommer att utvecklas ytterligare, finns förutsättningar att tillgodose flera av de angelägna krav som egentligen hör hemma i det kortsiktiga perspektivet.

Herr talman! Karl Olov Persson tog mot slutet av sitt anförande upp att de behov vi har på energiområdet innebär att man måste se inte bara till storskaligheten. Jag tror också att Karl Olov Persson nämnde att t.o.m. Miljödepartementet lutar sig mot Vattenfall i sina energibedömningar. Låt mig försiktigt gissa att det inte är på det sättet. Låt mig gissa att Miljödepartementet har flera olika utgångspunkter för sin syn på energifrågorna och att Vattenfall kanske inte utgör den enda och kanske inte heller den tyngsta av de bakgrundsfaktorer som Miljödepartementet arbetar med i sina energibedömningar.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 164 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! I jordbruksutskottet har vi med detta betänkande tillstyrkt regeringens förslag bl.a. avseende bidrag till uppbyggnad av ett miljöanpassat energisystem i de baltiska staterna samt till ett åtgärdsprogram för Östersjön.

Tre områden blir föremål för stödinsatser, nämligen kunskapsuppbyggnad, förvaltningsstöd samt miljöinsatser inom jordbruket och till avloppsreningsverk. I det sammanhanget har vi en rad goda erfarenheter i Sverige som vi med fördel kan föra över till dessa stater.

Jag tänker närmast på Mellbyförsöken i södra Halland. De försöken är uppbyggda på så sätt att man gör urlakningsförsök som är kopplade till olika typer och mängder av gödsel, både naturlig gödsel och handelsgödsel. Vi har där fått mycket intressanta erfarenheter. Dessa erfarenheter används i rådgivningen och kunskapsuppbyggnaden här hemma. Det sker alltså i syfte att minimera miljöproblemen. Erfarenheterna kan, menar jag, med fördel användas i övriga Östersjöstater, där miljöproblemen är mycket stora.

Herr talman! Det är viktigt att snabbt komma i gång med den verksamhet som avses i detta betänkande. Betänkandet präglas just av ambitionen att komma i gång snabbt. Därför är det inte svårt att yrka bifall till hemställan i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 165 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Östersjön är en nationell tillgång och en hotad resurs. Det gäller vart och ett av de nio länder som har kust mot Östersjön och också andra länder i området som påverkas av miljön i och omkring vattnet. Självt

känner jag väldigt påtagligt för den här regionen, eftersom jag bokstavligen bor mitt i den.

Jag vill därför börja med att säga att vi från socialdemokratiskt håll ställer oss bakom regeringens förslag om ett åtgärdsprogram för Östersjön, vilket är ett resultat av ett mångårigt arbete där Sverige har spelat en mycket aktiv roll.

Från socialdemokratiskt håll har vi ändå kritiserat förslaget, därför att vi anser att propositionen som helhet saknar en enhetlighet och sammanhållning i såväl analys som åtgärdsförslag beträffande Östeuropapolitiken i stort. Vi har därför föreslagit en annan användning av en del av de medel som regeringen vill teckna in i och med detta betänkande. Det innebär inte att vi säger nej till åtgärder i Östeuropa, men vi har en annan modell som vi tror är bättre.

Socialdemokraterna i jordbruksutskottet vill inrätta ett anslag på 100 miljoner kronor för miljöanpassad energiförsörjning i Estland, Lettland och Litauen. Vi anser att den frågan måste få en långsiktig lösning. Precis som Carl Olov Persson nyss sade fryser folk i våra grannländer. Jag var också på besök i Riga för inte så länge sedan och satt inomhus med ytterkläderna på mig och huttrade.

Lika illa och kanske på lång sikt värre är att industrier står still i väntan på energi. Kärnkraftverken är undermåliga och skifferbrytningen samt energiotvinningen ger miljöskador som förskräcker. Oljeimporten är dyr, och det hjälper inte med svenska biståndsinsatser, som förra vintern var både otillräckliga och kraftigt försenade.

Vi vill att anslaget skall användas till energihushållning och byggande av bibränsleanläggningar, energiförsörjningssystem samt till kompetensuppbyggnad inom bibränsleområdet. Vi är beredda att avsätta dessa medel i dag och ber regeringen att återkomma med ett sammanhållet program för konkreta insatser med en hållbar finansiering.

Större delen av summan föreslår vi tas från anslaget Bidrag till miljöarbete, där vi har reserverat en del medel. En mindre del av summan föreslås från anslagsposterna Utredningar m.m. och Bidrag till internationellt arbete kring den byggda miljön.

Som framgick av den föregående debatten föreslår vi finansiering delvis via det anslag som nyss behandlades i samband med näringsutskottets betänkande. Vårt förslag i båda dessa betänkanden hänger alltså ihop. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till våra reservationer 1, 2, 3, 4 och 5 under förutläggning att riksdagen i det närmast föregående ärendet, näringsutskottets betänkande NU20, bifallit reservationerna 1 och 2.

Anf. 166 CARL OLOV PERSSON (kds):

Herr talman! Ulla Pettersson säger att Socialdemokraterna i princip står bakom intentionerna i satsningen för de baltiska staterna och Östersjöländerna i övrigt. Om ni nu gör det, frågar jag mig om det skulle vara helt omöjligt för Socialdemokraterna att ställa sig bakom regeringens förslag, så att det blev ett enhälligt beslut i riksdagen, och att fortsättningsvis ställa upp på att medlen skall användas på ett bra sätt.

Anf. 167 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Som jag sade ställer vi upp när det gäller pengarna. Vi tänker inte vara snålare än regeringen, men vi tycker att det är bra att verkligen veta vad man gör. Vi tycker att det saknas en hel del i förslagen. Vad är t.ex. "fastighetsfrågor i Östeuropa", som man slänger ur sig i en halvmening. Och vad menar man när man föreslår pengar till åtgärder på jordbruksområdet? Man talar om hushållningskunskap och LRF. Vi tror att det finns andra goda projekt.

Vi har i dag en arbetslöshet på mellan 13 och 14 % hos livsmedelsarbetare. Där finns en avsevärd resurs. Jag behöver inte gå längre än till Lantbruksgymnasiet i Lövsta hemma på Gotland för att veta att där finns en avsevärd kompetens när det gäller att arbeta i andra länder.

Vi tycker som sagt att det är mycket som regeringen har förbisett i propositionen. Hade vi fått se mer av sådant som vi föreslår hade vi kunnat ställa oss bakom regeringens förslag.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 12 §.)

12 § Ändring i miljöskyddslagen m.m.

Föredrogs

jordbruksutskottets betänkande

1992/93:JoU10 Ändring i miljöskyddslagen m.m. (prop. 1992/93:60).

Anf. 168 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Betänkandet har sin grund i propositionen om ändring i miljöskyddslagen. Vissa EG-direktiv på miljöområdet skall införlivas i svensk lag. I stort sett är det bra. Annika Åhnberg har i en motion med anledning av propositionen framhållit att de ändringar som föreslås inte är tillräckliga för att tillgodose EG:s krav. I det avseendet ansluter jag mig huvudsakligen till utskottets betänkande.

Beträffande ändring i plan- och bygglagen tycker jag inte att det finns anledning att begränsa kravet till att miljökonsekvensbeskrivningar bara skall införas i den utsträckning som behövs för att uppfylla bestämmelserna i EG-direktiven. Boverket har t.ex. framfört att ett mer generellt utformat krav på miljökonsekvensbeskrivningar för detaljplanering enligt plan- och bygglagen bör införas. Det tycker jag är bra. Jag tycker att det pågående utredningsarbetet i dessa frågor inte behöver avvaktas, utan att regeringen mycket väl kan lägga fram ett förslag till riksdagen i denna fråga i stort sett utan vidare omgång.

Herr talman! Jag avser inte att begära votering eller rösträkning i denna fråga, men givetvis står jag bakom min meningsyttring som jag dock avstår från att yrka bifall till.

Anf. 169 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Det är riktigt att det är fråga om ett införlivande av svensk lagstiftning i EG-direktiven. Då diskuteras också miljökonsekvensbeskriv-

ningar. De bör, som utskottet anför, tas upp i ett vidare perspektiv där man ser hur miljökonsekvensbeskrivningar skall användas generellt i Sverige. Dess bättre skall Miljöskyddskommitténs arbete vara klart någon gång i mitten av våren. Miljöskyddskommittén arbetar också med frågan om miljökonsekvensbeskrivningar, inte minst vad gäller allmänhetens insyn och öppenheten i hanteringen av dessa frågor. Med den behandlingen och den av regeringen aviserade behandlingen får man anse att alla de krav som kan ställas är tillgodosedda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande finansutskottets betänkande 1992/93:FiU9, näringsutskottets betänkanden 1992/93:NU11 och NU20 samt jordbruksutskottets betänkanden 1992/93:JoU11 och JoU10.

Finansutskottets betänkande FiU9

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Johan Lönnroth – bifölls med acklamation.

Näringsutskottets betänkande NU11

Mom. 1 (begräsning av tillståndstiden)

Utskottets hemställan bifölls med 299 röster mot 15 för meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del.

Mom. 3 (förbud mot vissa förberedande åtgärder)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 19 för reservationen av Bengt Dalström.

Mom. 4 (ersättningsinvesteringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (export av kärnteknisk utrustning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (redovisning av kostnaderna vid olika avvecklingsalternativ)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Rolf L Nilson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Näringsutskottets betänkande NU20

Mom. 1 (kärnsäkerhetssamarbete)

Utskottets hemställan bifölles med 184 röster mot 128 för reservation 1 av Birgitta Johansson m.fl.

Mom. 2 (insatser för ny energiteknik)

Utskottets hemställan bifölles med 183 röster mot 128 för reservation 2 av Birgitta Johansson m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Jordbruksutskottets betänkande JoU11

Utskottets hemställan bifölles.

Jordbruksutskottets betänkande JoU10

Mom. 7 (generellt krav på miljökonsekvensbeskrivningar i PBL)

Utskottets hemställan – som ställdes mot meningsyttringen av Jan Jennehag – bifölles med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölles.

13 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1992/93:SkU17 Beskattning av inkomst från handelsbolag i samband med att andelen överlåts

1992/93:SkU18 Vissa författningsändringar

Socialförsäkringsutskottets betänkande

1992/93:SfU9 Besparingar i socialförsäkringssystemet

Näringsutskottets betänkande

1992/93:NU16 Åtgärder för att stärka det finansiella systemet

Skatteutskottets betänkanden

1992/93:SkU11 Ytterligare förenklingar i deklarationsförfarandet

1992/93:SkU13 Slopade kilometerskatt och ny skatt på dieselolja

1992/93:SkU14 Vissa frågor om beskattning av inkomst av tjänst

1992/93:SkU15 Vissa företagsskattefrågor

1992/93:SkU16 Fastighetstaxering m.m.

Kulturutskottets betänkande

1992/93:KrU8 Ägande av den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten m.m.

14 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställts

den 15 december

1992/93:68 av *Birgit Henriksson* (m) till utrikesministern om bistånd till den estniska polisen:

Vid ett besök häromdagen på Statens hundskola i Sollefteå visade det sig att man för närvarande har vissa avsättningsproblem för hundar, som börjar bli mogna för den tuffa polishundsutbildningen. Detta beror bl.a. på att polisen av budgetskäl skurit ned nyanskaffningen mycket kraftigt. Från den 1 juli i år drivs skolan i aktiebolagsform, men har behållit namnet Statens hundskola. Hundskolan hade dessförinnan under flera år dragits med problem: en ålderstigen organisation, stora underskott och dåligt arbetsklimat.

Den estniska regeringen har kontaktat Statens hundskola med en begäran om bistånd till den estniska polisen och tullmyndigheten. Bakgrunden är att man efter Estlands nyvunna självständighet upplevt hur kriminalitet av olika slag ökat mycket kraftigt. Det gäller även narkotikasmuggling. En starkt försvårande faktor är att brottsbekämpningens möjligheter minskat mycket kraftigt eftersom Ryssland har dragit tillbaka alla polishundar. Dessa betraktades som rysk egendom.

Esterna skulle vilja ha 45 polishundar, 3–5 narkotikahundar, 4–5 bombhundar samt 10 väktarhundar per år under tre år.

Statens hundskola i Sollefteå kan leverera dessa hundar. Man kan även stå för utbildning av hundförare – i Sverige och på plats i Estland. Man kan även hjälpa till med utrustning för verksamheten och för djursjukvård. Projektet kan mycket väl byggas ut att omfatta även Lettland och Litauen. Pengar att bestrida kostnaderna borde kunna rymmas inom ramen för Östbiståndet.

Eftersom läget i Estland är akut och förfrågan från inrikesministern kom i november vill jag ställa följande fråga till utrikesminister Margaretha af Ugglas:

Vilka åtgärder är utrikesministern beredd att vidta för att bistå den estniska polisen och tullen?

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. ajourneringen
kl. 10.51,

av talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 41 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 77 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 114 (delvis),

av talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 18.24,

av förste vice talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 167 (delvis) och

av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Onsdagen den 16 december

1 § Justering av protokoll	1
2 § Hänvisning av ärende till utskott	1
3 § Förnyad bordläggning	1
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 15 december	1
Finansutskottets betänkande FiU6	
Finansutskottets betänkande FiU7	
Finansutskottets betänkande FiU8 (återförvisningsyrkandet delvis; se även besluten under 6 §)	
Ajournering	2
Återupptagna förhandlingar	2
5 § Åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin	2
Finansutskottets betänkande FiU1	
Debatt	
Allan Larsson (s)	
Bo G Jenevall (nyd)	
Johan Lönnroth (v)	
Per-Ola Eriksson (c)	
(forts. 7 §)	
Ajournering	24
Återupptagna förhandlingar	24
6 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 15 december (forts. från 4 §)	24
Finansutskottets betänkande FiU8 (forts.)	
Skatteutskottets betänkande SkU10	
Lagutskottets betänkande LU17	
Lagutskottets betänkande LU18	
Lagutskottets betänkande LU19	
Lagutskottets betänkande LU20	
Lagutskottets betänkande LU21	
Lagutskottets betänkande LU25	
Socialutskottets betänkande SoU11	
Socialutskottets betänkande SoU12	
Socialutskottets betänkande SoU13	
Justitieutskottets betänkande JuU15	
7 § (forts. från 5 §) Åtgärder för att stabilisera den svenska ekonomin (forts. FiU1)	26
Finansminister Anne Wibble (fp)	
Ingela Thalén (s)	
Laila Strid-Jansson (nyd)	
Hans Andersson (v)	
Sonja Rembo (m)	

Andre vice talmannen (om debattreglerna)	
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)	
Lars Hedfors (s)	
Peter Kling (nyd)	
Lars Bäckström (v)	
Knut Wachtmeister (m)	
Lena Hjelm-Wallén (s)	
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)	
Ann-Cathrine Haglund (m)	
Berit Oscarsson (s)	
Oskar Lindkvist (s)	
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)	
Eva Zetterberg (v)	
Agne Hanson (c)	
Inger Hestvik (s)	
Tredje vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)	
Bengt Harding Olson (fp)	
Holger Gustafsson (kds)	
Arne Jansson (nyd)	
John Andersson (v)	
Gustaf von Essen (m)	
Harald Bergström (kds)	
Robert Jousma (nyd)	
Hans Göran Franck (s)	
John Bouvin (nyd)	
Beslut	120
Beslut om samlad votering	123
Ajournering	123
Återupptagna förhandlingar	123
8 § Avbrytande av det pensionsanknutna premiegrundande all-	
manssparandet	123
Finansutskottets betänkande FiU9	
Debatt	
Johan Lönnroth (v)	
Kjell Ericsson (c)	
Sonia Karlsson (s)	
<i>Beslut fattades efter 12 §</i>	
9 § Ändringar i kärntekniklagen, m.m.	125
Näringsutskottets betänkande NU11	
Debatt	
Bengt Dalström (nyd)	
Rolf L Nilson (v)	
Bertil Danielsson (m)	
Dan Ericsson i Kolmården (kds)	
Lennart Daléus (c)	
Roland Lében (kds)	
Gudrun Norberg (fp)	

	Förste vice talmannen (om debattreglerna)	
	<i>Beslut fattades efter 12 §</i>	
10 §	Kärnsäkerhetssamarbete med de baltiska staterna och med Ryssland, m.m.	140
	Näringsutskottets betänkande NU20	
	Debatt	
	Sylvia Lindgren (s)	
	Gudrun Norberg (fp)	
	<i>Beslut fattades efter 12 §</i>	
11 §	Vissa åtgärder inom klimatområdet och i Östersjöregionen ..	143
	Jordbruksutskottets betänkande JoU11	
	Debatt	
	Carl Olov Persson (kds)	
	Lennart Daléus (c)	
	Ingvar Eriksson (m)	
	Ulla Pettersson (s)	
	<i>Beslut fattades efter 12 §</i>	
12 §	Ändring i miljöskyddslagen m.m.	147
	Jordbruksutskottets betänkande JoU10	
	Debatt	
	Jan Jennehag (v)	
	Lennart Daléus (c)	
Beslut		148
	Finansutskottets betänkande FiU9	
	Näringsutskottets betänkande NU11	
	Näringsutskottets betänkande NU20	
	Jordbruksutskottets betänkande JoU11	
	Jordbruksutskottets betänkande JoU10	
13 §	Bordläggning	149
14 §	Anmälan om interpellation	
	1992/93:68 av Birgit Henriksson (m) om bistånd till den estniska polisen	150

